
Toprak Mahsülleri Ofisi
Turkish Grain Board
unicef
TOBB
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Union of Chambers and
Commodity Exchanges
of Turkey
TUSAF
Türkiye Un Sanayicileri
Federasyonu
Turkish Flour Industrialists'
Federation
Buğday & Una
Değer Katma Kongresi
Wheat & Flour
Fortification Congress
2007
13-15 Nisan/13-15 April 2007
WOW Kremlin Hotel Antalya / Turkey
www.usf.org.tr

Kitabımızın Değerli Okurları,
Sektörümüzün Değerli Temsilcileri,

Hazırladığımız bu kitap, sadece Kongremize katılan azınlığın değil, katılamayan çoğunluğun da çok önemli bir sosyal sorundan haberdar edilmesine büyük katkı sağlayacaktır.

"Unun Zenginleştirilmesi", farkına varılmayan ve hatta kimi zaman göz ardı edilen vitamin ve mineral eksikliğine dayalı hastalıkların önlenmesinde çok önemli bir unsur teşkil edecektir. Kongremizde her yönüyle değerlendirilecek olan bu eksiklik ile ilgili uzman görüşlerinin, toplumumuzun tüm katmanlarında kabul göreceğine inancımız tamdır. Bu nedenledir ki. Çağdaş bir Sivil Toplum Örgütü şuuru içinde TMO Genel Müdürlüğü, TOBB ve UNICEF Türkiye Ofisi ile bu organizasyonu gerçekleştirdik. Bu yoldaki çalışmalarımız devam edecektir.

Çok önemli bir sorunumuza parmak basan, bu yoldaki çalışmalara bir milat teşkil eden "Buğday & Una Değer Katma Kongremize" katkılarından dolayı TMO Genel Müdürü Sn. İsmail KEMALOĞLU, TOBB Genel Başkanı Sn. Rıfat HİSARCIKLIOĞLU, UNICEF Türkiye Temsilciliği ve ABD Una Değer Katma Girişimi (FFI) ne , sponsorlarımıza teşekkürü bir borç biliyor, bizi bekleyen diğer organizasyonlarda da birlikte olmak dileğiyle saygılar sunuyorum.

Erhan ÖZMEN
TUSAF Yön. Krl. Bşk.

Bu kitabın basımındaki katkılarından dolayı
UNICEF Türkiye Temsilciliğine
minnet ve şükranlarımızı sunarız.

TUSAF Yönetim Kurulu

2007 BUĞDAY VE UNA DEĞER KATMA KONGRESİ ANTALYA

13 Nisan 2007 – ÖĞLEDEN ÖNCE
AÇILIŞ VE SUNUŞ KONUŞMALARI

SUNUCU:

Sayın Bakanım ve çok değerli konuklar,

Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu'nun düzenlediği "Buğday ve Una Değer Katma Kongresi"ne hepiniz hoş geldiniz.

Şimdi sizleri Mustafa Kemal Atatürk, Silah Arkadaşları ve Şehitlerimiz için saygı duruşu ve İstiklal Marşı'na davet ediyorum.

Değerli konuklarımız, şimdi açılış konuşmaları yapmak üzere Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu Başkanı Sayın Erhan Özmen'i davet ediyorum.

ERHAN ÖZMEN – TUSAF Başkanı:

Sayın Bakanım, çok değerli konuklar,

Öncelikle Una Değer Katma Kongresine gösterdiğiniz ilgiden dolayı hepinize şahsım ve Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu Yönetim Kurulu adına şükranlarımı sunuyorum.

Kongremize katılarak bizleri onurlandıran çok değerli Tarım ve Köy İşleri Bakanımız Sayın Mehmet Mehdi Eker'e camiamız adına en derin saygılarımızı iletiyor ve hoş geldiniz diyorum.

Ayrıca, bu kongremize gösterdikleri duyarlılık ve katkılarından dolayı AB Un Sanayicileri Birliği'ne, UNICEF'e, Tarım ve Köy İşleri ile Sağlık Bakanlığımızın değerli temsilcilerine, Türkiye Odalar Borsalar Birliği'ne, Toprak Mahsulleri Ofisi'ne ve bu kurumların çok değerli yönetim kurullarına, genel müdürlerine ve başkanlarına şükranlarımızı sunuyoruz.

Konuşmama iki güzel haberle başlamak istiyorum.

İlki, çok önemli bir statü, bir onur ile alakalı. 6 Nisan 2007 tarihinde İç İşleri bakanımız Sayın Abdulkadir Aksu'nun koyduğu son imza ile Un Sanayicileri Federasyonu'na "Türkiye" ismi kullanım hakkı verilmiş ve onurla, şerefle Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu statüsüne ulaşmış bulunmaktayız.
Bu statümüzü alırken Ege Un Sanayicileri Derneğimizi de bünyemize katmanın mutluluğunu yaşıyoruz ve kurucu başkanımız Sayın Haluk Tezcan'ı tebrik ediyor, aramıza hoş geldiniz diyoruz. Tabii bu sürece kadar yoğun emek gösteren herkese sektör olarak müteşekkir olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Ayrıca, bu statünün sektörümüze kazandırılmasında çok önemli katkısı olan ve şu anda aramızda bulunan İç İşleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanı Sayın Doktor Şentürk Uzun'a da gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

İkinci konumuz Türkiye Un Sanayicileri Federasyonunun AB Un Sanayicileri Birliğine üyeliğidir.

Dünya un ticaretinde önemli bir rakibimiz olan ve aynı önemle işbirliği içerisinde ortak politikalar ürettiğimiz AB Un Sanayicileri Birliğine üye olmamız birçok açıdan önemli ve anlamlıdır. AB Un Sanayicileri Birliğini temsilen aramızda bulunan AB Un İhracatçıları Birliği Euroflour yönetim kurulu başkanı ve değerli dostumuz Mr. Jeroen Rossy ve yönetim kuruluna, göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ediyorum.

Sayın Bakanım, çok değerli konuklar,

Bu kongrede asıl amacımız una değer katma kültürünü oluşturmaksa da, sektörümüz ile alakalı birçok önemli konuyu, bugünü ve geleceği ile değerlendirmeyi tartışmayı arzulamaktayız. Bu sebeple yeni ekonomik süreçte tüm sektörler gibi un sanayimizi de yakından ilgilendirecek yenilik (inovasyon) ve birleşme (konsolidasyon) kavramlarına derinliğine hâkim olmamız gerekliliğini düşünmekteyiz ve bunu konuşacağız.

Son zamanlarda, hepimizin de aşina olduğu üzere, küresel ısınma konusuna ve bunun Türk tarımına etkilerine de hep beraber tanık olmayı ümit ediyoruz.

Alternatif zenginleştirme ile yeni açılımlara uzanırken 2007 hasat öncesi yapacağımız sektörel toplantılarda da ilgili kurumlarımıza ana ham maddemiz olan buğday ile ilgili politikaları konuşacağız.

Bu arada un, makarna ve bulgur sanayinde kullanılan buğdayımızın enerji sektöründe de bioetanol'ün hammaddelerinde bio olarak kullanımını ele alacağız.

Sayın Bakanım, değerli konuklar,

Türkiye un sanayii tekstil gibi, otomativ gibi, beyaz eşya gibi çok büyük katma değerler yaratmasa da, Sayın Başbakanımızın da bundan gururla bahsettiği gibi 2005 ve 2006 yılındaki gösterdiği üstün performans ile uluslararası başarılara imza atmış ve üyesi olduğu Avrupa Birliği ile birlikte küresel zirveye ticari ortak olmuştur. İlk üç ayda yaptığımız 365 bin tonluk un ihracatı ile 2007 yılında da bir buçuk milyon ton civarlarında bir ihracat gerçekleştireceğimiz gözükmektedir. Elbette ki biz bu performansın iç ticaretimizde de olumlu yansımalarını, memnun edici sonuçlarını görmekteyiz. İç Pazar için ürettiğimiz 11 milyon ton ve dış Pazar için ürettiğimiz bir buçuk milyon ton un ile sektör olarak toplam 10 milyar dolarlık bir istihdama ulaştığımızı görmekteyiz. Tabii ki, biz bu başarıya tek başımıza ulaşmadık. Bu başarıdaki yadsınamaz katkıları dolayısı ile T.M.O. Genel Müdürlüğüne, değerli Genel Müdür ve çalışma arkadaşlarına şükranlarımızı iletmek istiyoruz.

Değerli konuklar, konuşmamı tamamlarken Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu olarak bu kongrenin hepimize çok büyük yararlar sağlamasını, yeni açılımlar yaratacak düşüncelere sevk etmesini diler, kusurumuz varsa da bağışlanmasını rica eder, en derin sevgi ve saygılarımı sunarım.

SUNUCU:

Sayın Başkanımıza teşekkür ediyoruz. Şimdi konuşmalarını yapmak üzere AB Un İhracatçıları Birliği Euroflour Yönetim Kurulu Başkanı Mr. Jeroen Rossy'yi davet ediyorum.

JEROEN ROSSY – EUROFLOUR (Avrupa Un İhracatçıları Birliği) Yön. Kur. Bşk.:

Günaydın Bay Başkan, günaydın Bayanlar ve Baylar.

Bugün burada olmak benim için büyük bir onur. Gözlerinize ilk kez bakmıyorum. Geçen yıl Gaziantep'te olmak da bana büyük bir onur vermişti.

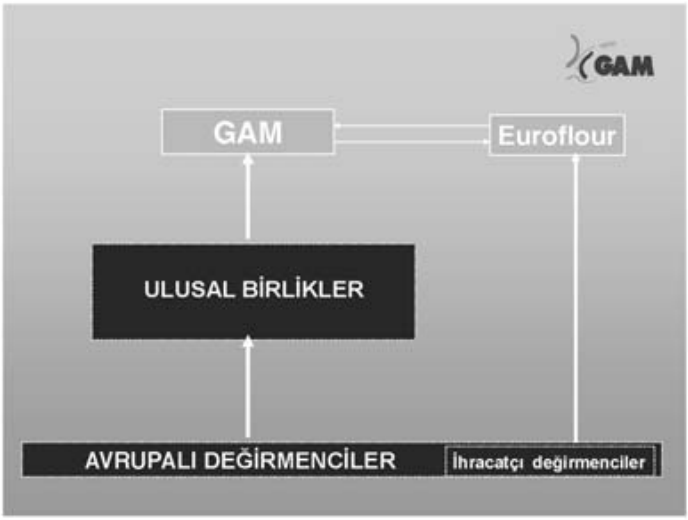
Gördüğünüz gibi endüstri çok yoğun çalışabilir, çünkü Gaziantep'le bugün Antalya arasında geçen süre çok kısa ve biz bu kısa süre içinde gerçekten bir şeyler başardık. Benim burada olmamın nedenlerinden biri de budur.

Sizlere bildirmek istediğim bu neden Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu'nun bugünden itibaren GAM'ın bir tam üyesi olmasıdır.

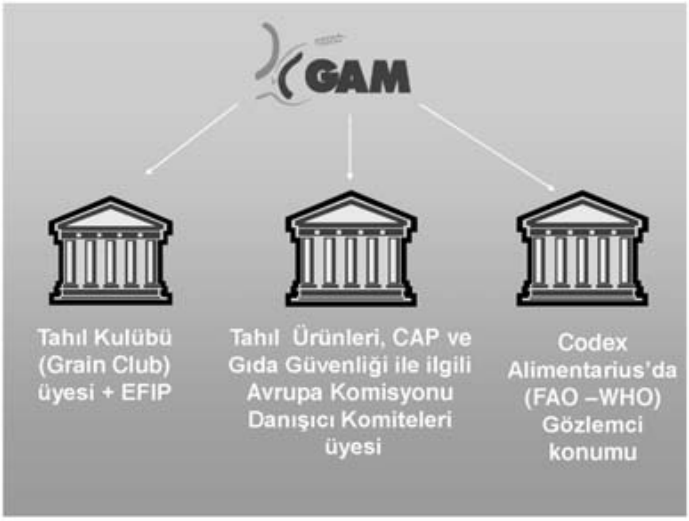
Sizlere halen kaç üyemiz bulunduğunu ve AB'nin gelişmesine bağlı olarak son yıllarda neler başardığımızı göstermek istiyorum.

Bildiğiniz gibi 2007 yılı içinde AB'ye yeni üyeler katıldı; Romanya ve Bulgaristan artık birer AB üyesidirler. Slaytım çok küçük olduğu için ülkenizi haritaya ekleyemedim. Ama umarım, bir dahaki sefer çağırıldığımda daha iyi bir harita ile gelirim ve tüm ülkeyi, Türkiye'yi eklerim. Bu slayta yerleştirebilmek için ülkeniz çok büyük. Ama her neyse, umarım bugünden itibaren Türkiye'nin GAM'ın bir tam üyesi olduğunu anlamışsınızdır.

Bazılarınız için küçük bir anımsatma; GAM olarak biz ne yapmaktayız, Euroflour olarak ne yapmaktayız, ulusal birliklerle nasıl çalışıyoruz, Avrupalı değirmenciler / ihracatçılar olarak AB pazarında nasıl çalışıyoruz ve dünya çapında konumumuz nedir?

Günümüzde bir birliğin üyesi olmak çok önemlidir; dünya birliklerinin bir üyesi olmak da çok önemlidir çünkü işinizle ilgili tüm bilgiler en kısa bir süre içinde sizlere ulaşmaktadır.

Biz, Tahıl Kulübü'nün ve EFIP'in (Avrupa Yem İçerikleri Platformu) üyesiyiz. Biz, Tahıl Ürünleri, CAP (Ortak Tarım Politikası) ve Gıda Güvenliği ile ilgili Avrupa Komisyonu Danışıcı Komiteleri üyesiyiz. Ve Codex'te gözlemci konumumuz var. WTO'da (DTÖ - Dünya Ticaret Örgütü) bu çok önemlidir.

Bu üyelikler gün geçtikçe daha çok önem kazanmaktadır çünkü talep sahiplerinin uygulamalarına değişiklikler getirecek taleplerde bulunulması gerekmektedir. Bio yakıt'ın kullanımı gibi; biz değirmencilik endüstrileri olarak bunu takip etmekte zorlanmaktayız.

Bildiğiniz gibi geçmişte en büyük rakibimizin yem endüstrisi olduğunu söylerdik çünkü onlar da bizim gibi aynı hammaddeleri kullanmaktadırlar. Ne kadar fazla kullanırlarsa bizler için hammadde bulmak o kadar zor olacaktı. Buna bağlı olarak buğday fiyatları yükselecek ve yine buna bağlı olarak gıda fiyatları da yükselecekti.

Ama bugün çok daha farklı bir şeyle karşı karşıyayız. Çünkü artık karşımızda Bio yakıt var. AB kararlarına baktığımızda, 2012 yılında kullanılacak toplam yakıt enerjisinin %5'inin Bio yakıttan karşılanacağını görmekteyiz. AB, bio yakıt topraklarını parasal olarak desteklemektedir. Çok güzel, çok olumlu. Ama aynı zamanda olumsuz yanı da var. Bu olumsuz yanı da hammadde fiyatlarının yükselecek olmasıdır.

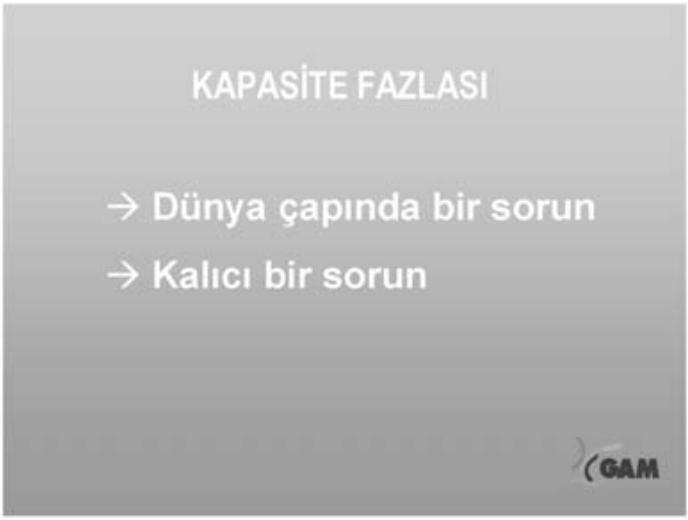
Bu yılın dünya buğday üretim tahminlerine baktığımızda, iklim ve hava koşullarının yardımcı olacağını umarım, üretimde %4,2'lik bir artış olacağını görmekteyiz. Değerli konuklar, bu %4,2'lik artış buğday fiyatlarına olumlu bir yarar sağlamayacaktır. Çünkü buğday fiyatları, bio yakıta olan talep nedeniyle, en yüksek seviyelerde kalacaktır.

Bu durumda bu üyeliklerin çok büyük önemi olacaktır, çünkü birlikten doğan güç ile politikacılara, onlar bio yakıtın olumlu yanlarını arttırırken gıda fiyatlarında da bir yükselme olacağını anlatmamız gerekecektir. Ben dünya çapında olacaklardan söz ediyorum.

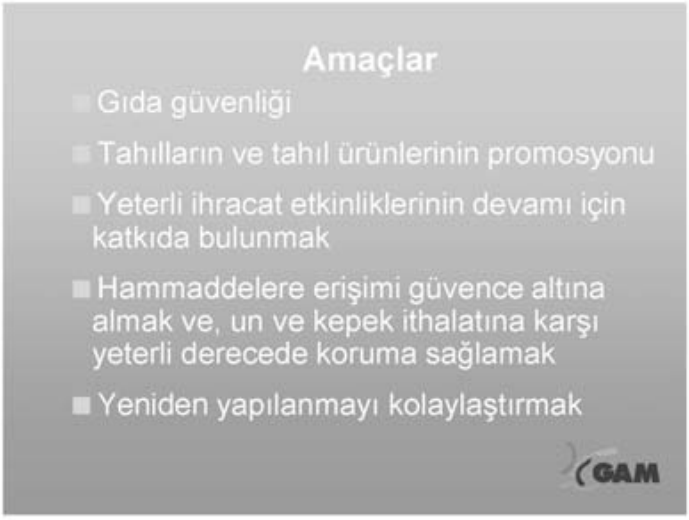
Kapasite fazlası...

Ülkeler hakkında tek tek konuşmak istemiyorum. Ama yukarıdaki rakamlara bakacak olursanız AB içinde büyük bir kapasite fazlası olduğunu görebilirsiniz. Sizin yönetim kurulunuz ve Türkiye'deki üyelerinizle konuştum; sizler de dünyanın geri kalanında olduğu gibi aynı sorunla karşı karşıyasınız. Bu konuda bir şeyler yapılması gerekir, çünkü bu durum dünya çapında bir sorundur. Bu sorun asla çözülemeyecektir. Üretim endüstrisinde her zaman bir kapasite fazlamız vardır. Bunu kontrol etmeye çalışıyoruz. Ama siz ne kadar kontrol etmeye çalışırsanız çalışın aynı sorunun bir diğer ülkede ortaya çıktığını göreceksiniz.

Bu, kalıcı ve ortadan kaldırılamayacak bir sorundur. Bazen bazı ülkelerin ihracat pazarlarında yaptıkları insanı sinirlendirmektedir. Eğer Dünya Ticaret Örgütünden ve açık pazarlardan söz ediyorsak hepimiz Pazar fiyatlarının aynı olduğunu düşünmek isteriz. Ancak, sübvanse edilmeleri, fazla kapasite desteğinin verilmesi nedeniyle her zaman bazı ülkeler bizimle rekabet etmektedirler ve biz bunun adil olmayan bir ticaret olduğunu düşünüyoruz. Bunu kontrol etmek çok zordur ve gelecekte de bu soruna bir çözüm getirmek mümkün olmayacaktır.

Amaçlarımız nelerdir?

Amaçlar:

- **Gıda güvenliği:** Yaşadığımız dünyadaki en önemli konulardan biridir.

- **Tahılların ve tahıl ürünlerinin özendirilmesi:** Hâlâ sağlıklı ürünlerle uğraşmaktayız. Eğer yeşil ve sağlıklı şeylerden söz ediyorsak ilk baktığımız şey tahıl olmaktadır; bulabileceğiniz en sağlıklı ürün tahıldır.
- **Yeterli ihracat etkinliklerinin devamı için katkıda bulunmak:** Sadece Gam için değil, Türkiye için de. Başkanınızın dediği gibi, bizler şu sıralarda hâlâ dünya pazarlarında buğday unu ihracatında güçlük çekmekteyiz. Ama eğer bunu iyi bir şekilde organize eder ve bu işi profesyonelce yaparsak hâlâ bir Pazar bulabiliriz. Ancak bu Pazar geçmiş yıllara göre daha da küçük olabilir.
- **Hammaddelere erişimi güvence altına almak ve un ve kepek ithalatına karşı yeterli derecede koruma sağlamak:** Eğer dünya pazarlarına göz atacak olursak AB'de olduğu gibi, her türlü ülke grupları kendi pazarlarını mümkün olduğunca koruma çabasında içindedirler. DTÖ' de yaptığımız tüm tartışmalara rağmen bu pazarların tekrar canlandığını görmekteyiz. Haksız rekabete karşı savaşmalıyız ve sanırım biz, sizin katılımınızla daha büyük bir grup haline geldik, artık bunu yapabilecek durumdayız.
- **Yeniden yapılanmayı kolaylaştırmak:** Yeniden yapılanma nasıl kolaylaştırılabilir? Üzerinde çalışıyoruz. Oldukça zor ve bu konuda olumsuz olmak istemem, ama 5 ya da 10 yıl sonra hâlâ kapasite fazlamız olacaktır.

Konuşmamı burada sona erdirmek istiyorum ve bunu yaparken de, artık bir GAM üyesi olduğunuza göre, sizleri 4 Mayıs'ta Brüksel'de yapılacak olan Avrupa Tahıl ve Yağ Tohumları Kongresi'ne davet etmek istiyorum. Umarım sizleri orada görebilirim.

Çok teşekkür ederim.

SUNUCU: UNICEF Türkiye temsilcisi Mr. Edmond McLoughney adına Dr. Canan Saygın'ı davet ediyoruz.

Dr. CANAN SAYGIN – UNICEF Türkiye Temsilcisi Yardımcısı:

Sayın Tarım ve Köy İşleri Bakanı, değerli konuklar; hepinize günaydın.

Önünüzdeki programda gördüğünüz üzere bu açılış konuşmasını UNICEF Türkiye Temsilcisi Edmond McLoughney'in yapması gerekiyordu. Ancak kendisi dün öğleden sonra ani gelişen rahatsızlığı ve doktorunun seyahatini uygun görmemesi nedeniyle gelişini iptal etmek zorunda kaldı. Özürlerini ve bu toplantı ile ilgili başarı dileklerini iletmemi benden istedi.

Vitamin ve mikro besin yetersizlikleri dünyada çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Dünya nüfusunun yaklaşık üçte biri bu sorundan zarar görüyor. Bunlar ne gibi zararlar? Çocukların zihinsel gelişiminin etkilenmesi; bazıları kalıcı, hayat boyu sürebiliyor. Bebek, anne ölümlerinde artışlar olabiliyor. İşgücü kayıpları söz konusu olabiliyor. Doğumsal anomaliler görülebiliyor. Yine bu da hayat boyu devam eden özürlülükle kendisini gösteriyor. Ve tüm bunların sonucunda toplumda sağlık hizmetlerinde, eğitim hizmetlerinde ve ailelerin özürlü çocuğa bakması ile ilgili yükte bir artış oluyor. Bir çocuk hekimi olarak rahatlıkla söyleyebilirim ki, özürlü bir çocuğun tüm ömür boyu bakımı, normal hayatını yaşayamaması ve ailesinin de ona bakmak nedeniyle normal hayatını yaşayamaması gerçekten maddi olarak değeri tahmin edilemeyecek bir yük olarak görülmektedir.

Türkiye'de de 2004 yılında yayımlanan bir uluslararası rapora göre Türkiye'de de çocuklarımız, büyüklerimiz bu sorunlardan etkilenmektedir. Ancak Sağlık Bakanlığı bunları sizlere çok net bir şekilde anlatacağı için buraya girmek istemiyoruz.

Peki, bunun çaresi nedir? Çaresi, toplumda en çok kullanılan gıda olan unun zenginleştirilmesidir. Dünyada yılda 400 milyon ton buğday tüketiliyor. Dolayısı ile un ve unlu mamuller rahatlıkla zenginleştirilebilir diye düşünüyoruz. UNICEF olarak da dünyada bu girişimin, unun zenginleştirilmesi girişimini destekliyoruz. Çünkü biz UNICEF olarak çocuk

haklarının hayata geçirilmesine ve ulaşılamayan, güç koşullarda, dezavantajlı durumda, fakir olan kesimlere ve özellikle çocuklara ulaşılmasını, onların da diğer çocuklar gibi hak ettikleri şekilde iyi beslenmelerini, iyi bakım görmelerini istiyoruz. Bu nedenle unun zenginleştirilmesini destekliyoruz. Unun zenginleştirilmesi ayrıca maliyet etkin bir müdahale, çünkü bir ton unun zenginleştirilmesi için 0,3 dolar veya bilemediniz yarım dolarlık bir ekstra harcama gerekiyor, premix ile ilgili olarak. Dolayısı ile tüm bu sorunların çözüleceğini, azalacağını düşünecek olursak, bu, gerçekten de sağlıkla ilgili çok önemli, toplum sağlığı sorununun çözümüyle ilgili çok önemli bir müdahale olarak görünmektedir.

Şimdiye kadar 50'nin üzerinde, aralarında Kanada ve ABD'nin de bulunduğu 50'nin üzerinde ülke zenginleştirmeyi başarılı bir şekilde yürütmektedir. Ancak bu, tabii ki yeterli değildir. Şu anda dünya ununun %20'si zenginleşmiş durumdadır. Küresel hedef, 2008 yılının sonuna kadar unların %70'inin zenginleştirilmiş hale getirilmiş olmasıdır.

Konuşmamı bitirirken bu sorunun çözülmesinde, özellikle bir özel sektör girişiminin başlatılmış olmasını UNICEF olarak takdirle karşıladığımızı belirtmek istiyoruz. Çünkü bu tür müdahalelerde sektöre bir teknoloji değişikliği, bir maliyet getireceği nedeniyle özel sektörler bu tür girişimlere genel olarak sıcak bakmazlar. Ancak burada farklı bir olayı görüyoruz. Bu toplumsal sorunun çözülmesinde sektörünüzün bir sosyal sorumluluk bilinci ve duyarlılık gösterdiğini görüyoruz. Bundan dolayı UNICEF olarak takdirlerimizi iletmek istiyoruz. Temsilcim benden bunu özellikle iletmemi istedi ve bu toplantının sonuçta daha sonra yapılacak çalışmalar için başarılı olmasını umuyoruz. Unuttuğum bir konu var, bunu da vurgulamak istiyorum, mutlaka başka konuşmacılar da vurgulayacaklardır. Ancak, bu konuda başarılı olabilmek ve tüm unları zenginleştirebilmek için yasal düzenlemelerin zorunlu zenginleştirme şeklinde çıkması gerekiyor. Çünkü zorunlu düzenleme yapılmadığı zaman bizim esas ulaşmak istediğimiz dezavantajlı, fakir, güç koşullarda yaşayan çocuklara ulaşmak mümkün olamıyor. Az da olsa bir maliyet değişikliği olduğu için mali durumu daha iyi olanlar bunu kullanıyorlar gönüllü yapıldığı zaman. Bu nedenle UNICEF olarak zorunlu bir zenginleştirmenin gerekli olduğuna inanıyoruz ve bu toplantının sonuçlarının Türk halkı için de başarılı olmasını diliyoruz.

Teşekkür ederim.

SUNUCU: Sağlık Bakanlığı Ana, Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürü Sayın Rıfat Köse'yi davet ediyorum.

RIFAT KÖSE – Ana, Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürü:

Sayın Bakanım, TOBB'nin değerli Başkan Vekili, TUSF'nun değerli Başkanı ve Yönetim Kurulu, AB Un İhracatçıları Birliği'nin değerli Başkanı, UNICEF'in değerli Temsilci Yardımcısı, çok değerli hocalarım, kamu kurumlarımızı çok değerli üst düzey yöneticileri, hepinizi saygı ile selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Sayın Bakanım, değerli katılımcılar,

Beslenme yaşamın her döneminde sağlığın temelini oluşturan bir kavramdır. Yine beslenme, temel bir insan hakkıdır. Ancak bugün dünyaya baktığımızda, biraz önce UNICEF temsilcimizin de belirttiği gibi, özellikle mikro besin ögeleri açısından yetersiz durumda bulunan, dünya nüfusunun üçte biri gibi büyük bir oranda biz maalesef bu temel insan hakkını dünyadaki insanlarımıza teslim edemedik. Bugün dünyamızda bir taraftan obezite ile mücadele ederken, bir taraftan şişmanlıkla, aşırı beslenme ile mücadele ederken, diğer taraftan açlıkla mücadele eden insanlarla karşı karşıyayız. Zannediyorum tarih önünde dünya insanlığı olarak bu çelişkinin hesabını vermekte epey zorlanacağız.

Mikro besin ögeleri halk sağlığı açısından çok önemlidir. Çünkü sağlığa olan etkileri ve bu etkilerin boyutu insan sağlığını sadece çocukluk döneminde ve anne karnında değil, tüm

hayatı boyunca ilgilendirmektedir. Özellikle kadınlarda ve çocuklarda anne karnındaki gelişmeden başlayarak beyin gelişimini etkilemesi sebebiyle de bu etkiler sadece sağlık alanında değil, toplumun her kesiminde hissedilmektedir. Bir taraftan sağlık alanında, sağlıkla ilgili problemler ön plana çıkarken, eğitim alanında daha fazla yatırım ve eğitim eksikliğinin ana sebepleri, iş dünyasında, özel sektörde iş veriminde azalma gibi, başarısız bir toplum gibi, tüm bunlar toplandığında mikro besin ögelerindeki yetersizlikler, düzensizlikler toplumun tüm kesimini etkilemektedir.

Türkiye olarak mikro besin ögeleriyle ilgili uluslararası çalışmaları ta başından beri yakından takip ediyoruz ve bu konudaki çeşitli uluslararası deklarasyonları da imzalamış bulunuyoruz.

Ülkemizde zenginleştirme, demir destek programı, tamamlayıcılar (suplementasyon), beslenmenin iyileştirilmesi ve temel sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi dört ana stratejide mücadele ettiğimiz mikro besin ögelerinin yetersizliği ile ilgili çalışmalarda, uluslararası kuruluşlarla birlikte yaptığımız çalışmalarda önemli başarılara imza attık.

Sayın Bakanım, değerli katılımcılar,

Bildiğiniz gibi, son dört yıldır sağlıkta büyük bir dönüşüm programı yürütmekteyiz. Bu, Sağlıkta Dönüşüm programının etkilerini toplumumuzun her kesiminde görmek mümkündür. SSK ile ilgili hastanelerin birleştirilmesinden, ilaca ulaşımın kolaylaştırılmasına kadar birçok konuda çok önemli adımlar atıldı, dönüşümler gerçekleştirildi. Ancak, bu dönüşümün içerisinde gerçekten çok önemli bir bölüm var ki, bu da Anne ve Çocuk Sağlığı ile ilgili bölüm. Anne ve Çocuk Sağlığının içerisinde de mikro nütreel eksiklikleri ile ilgili çalışmalar ve beslenme çok önemli yer tutuyor.

1994'de UNICEF ile başlattığımız "İyotlu Tuz" kullanımı ile ilgili çalışmalar direkt iyotlu tuz, tuzun iyotlanması dünya genelinde bir zenginleştirme modelidir ve insan sağlığı açısından sadece görünür kısmı grantör değil, beyin gelişimini etkilemesi açısından da çok önemli bir mikro besin öğesi eksikliğidir. Burada çok önemli başarılara imza attık.

Türkiye genelinde iyotlu tuz kullanım oranımız %85'leri bulmuş durumdadır. İtlah edilen iyot miktarı, idrarla çıkarılan iyot miktarındaki değişiklikler de bunun çok güzel bir göstergesidir. Güzel bir başarıyı bu şekilde yakalamış bulunuyoruz.

Yine zenginleştirmenin veya mikro besin eksikliklerinin önlenmesinde çok önemli bir yeri olan demir. Demirle ilgili olarak çalışmalarımızda, maalesef zenginleştirmede bugüne kadar belli bir noktaya gelebilmiş değiliz. Sadece hazırlık dönemindeyiz. Ancak demirin suplementasyonu yönünde yine çok önemli başarılara imza attık. 2004 yılında başlattığımız 0 yaş grubundaki çocuklarımıza "Demir Desteği" programı ile Türkiye genelinde 0 yaş grubunda %30'ların üzerinde olan demir eksikliği görülme oranının sonuçlarını dün aldık. Türkiye genelinde %10'ların altına, % 7'ler – 8'ler seviyesine çektik ki bu, üç yılda ulaştığımız gerçekten çok büyük bir başarıdır. 2 milyon 700 bine yakın çocuğumuza ücretsiz olarak demir damlası, demir desteği verdik ve vermeye de devam ediyoruz.

Yine önemli mikro besin eksikliklerinden D vitamini ile ilgili, onun eklenmesi (suplementasyonu) ile ilgili çalışmalarımız da çok önemli boyutlara ulaştı. 2005 yılında başlattığımız bu programda da önemli başarılara imza attık. Araştırmamız şu anda devam ediyor. Ancak, klinisyenlerden aldığımız ilk izlenimlerde Türkiye'de raşitizm görülme sıklığının büyük bir oranda düştüğü yönü ilk bulgularımızdır. Yine D vitamini açısından da yılda bir milyon çocuğumuza; 2005 yılında başlattığımızı söylemiştim, şu ana kadar bir milyon 900 bin çocuğumuza ulaştık, ücretsiz olarak D vitamini vermeye devam ediyoruz.

Mikro besin ögeleriyle ilgili olarak yaptığımız çalışmalar bunlarla sınırlı değildir. Türkiye'de, Tarım Bakanlığımızla birlikte, işbirliği içerisinde ki Sayın Bakanımızın şahsında tüm arkadaşlarımıza şükranlarımı arz ediyorum, güzel bir işbirliği içerisinde "Türkiye Gıda ve Beslenme" eylem planını hazırladık ve bu planımızı güncelleştirmeye devam ediyoruz.

Yine mikro besin ögeleri eksikliklerinde önemli bir unsur olan ve toplantımızın da çok önemli bir konusunu teşkil eden zenginleştirme ile ilgili çalışmalarımız devam ediyor. Burada UNICEF temsilcisi arkadaşımız belirtti. Uluslararası kuruluşlarımızın gerçekten bu konuya bakışı olumlu. Sağlık Bakanlığı olarak biz de bunu gerekli görüyoruz. Tarım Bakanlığındaki meslektaşlarımız, mensuplarımız da bu olaya çok sıcak bakıyor. Bizi gerçekten en çok sevindiren husus bu konuda özel sektörümüzün, sanayimizin olaya yaklaşımıdır ki bunu burada olumlu olarak görmek çok sevindiriyor. Çünkü bu toplantılarda zenginleştirmenin önemi kadar burada Sağlık Bakanlığının veya Tarım Bakanlığının kararlı olmasının yanında en önemli unsur sektörle olan birlikteliği sağlayabilmekti. Bu toplantıda, Sayın Bakanım müsaadenizle, gönüllü kuruluşlarımız burada, kamu kuruluşlarımız burada, özel sektörümüz burada, arzu edilen tablo bu. Hepinize şükranlarımı sunuyorum. Zannediyorum bizim detaylarla ilgili çok ki bu zenginleştirmede bazı detayları gerçekten tartışmamız gerekiyor, bu detaylarla ilgili çalışmalara geçmemizin vaktinin geldiğini düşünüyoruz.

Dünya Sağlık Teşkilatı'nın güzel bir sloganı var, 2005 yılı için güzel bir slogandı, "Sağlık için el ele, hep birlikte" şeklindeydi. Sağlık için. Çünkü sağlık hizmetleriyle biz, bozulan sağlığı veya sağlığı iyileştirmeye yönelik olarak destek veriyoruz ama problemin çözümünde asıl önemli olan pek çok sektör ki büyük bir bölümü burada ve pek çok etkili bilim dalı, bunların hep birlikte çalışması gerekiyor. Problemin daha oluşmadan çözümü için ve oluşan problemlerin de en ucuz, en ekonomik şekilde ortadan kaldırılabilmesi için bu birlikteliği sağladığı için bu güzel toplantıyı düzenleyenlere, bu kongremizi düzenleyenlere, tüm emeği geçenlere, başta sayın genel sekreterimiz Edip Bey olmak üzere, Sayın Aktaş olmak üzere, tüm katılımcılara ve Sayın Tarım Bakanımızın konuya hassasiyet gösterdiğini bizzat yakından biliyoruz, bu hassasiyetini gelip kongremize katılmak suretiyle de gerçekleştirdiği için kendilerine şükranlarımı arz ediyorum. Hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Sağ olun.

SUNUCU: TOBB Başkan Yardımcısı Sayın Faik Yavuz'u konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

FAİK YAVUZ – TOBB Başkan Yardımcısı:

Sayın Bakanım, Sayın Vali Yardımcım, Sayın Emniyet Müdürüm, bakanlıklarımızın çok değerli temsilcileri ve bürokratları, değerli basın mensupları ve kendisiyle her alanda, hele de uluslararası alanda iftihar ettiğimiz, gurur duyduğumuz değerli un sanayicileri, hepinizi TOBB yönetimi adına saygı ile selamlıyorum.

Teknik konuları biraz sonra bu platformda tartışmaya başlayacağız. Ancak ben genel tarım politikaları ile ilgili bir-iki şey söylemek istiyorum. Dünya çok hızlı bir değişim içinde. Bu değişimin temel ayaklarından bir tanesi de Serbest Pazar Ekonomisi. Yani, serbest piyasa koşullarında bir ticaretin yapılması. Dünyanın bu değişimine kimi küreselleşme diyor, kimi global dünya diyor, kimi ise malların serbest dolaşımı diyor. Ama adına ne derseniz deyin çok hızlı ve acımasız bir rekabet ortamının bize doğru geldiğini ve acımasızca bizi ezeceğini - tabii sizin sektörünüzü bir tarafa koyuyorum, sektörünüz dünyada başarısını kanıtlamış bir sektör- biliyoruz ve hissediyoruz. Ancak, önümüzdeki dönem, AB süreci ve Dünya Ticaret Örgütünün aldığı kararlar çerçevesinde tarımın bizim için çok önemli olduğunu, Türkiye'de tarımla ilgili politikaların çok hızlı bir şekilde değiştirilmesi gerektiğine hepimiz inanıyoruz.

Son beş yıldır tarımla ilgili çok büyük yasal değişimler oldu. Bunların başında da Tarım Çerçeve yasası. Yani bir tarım ülkesi olmamıza rağmen bir Tarım Çerçeve yasamızın olmayışı bizim en büyük ayıbımızdı diye düşünüyorum. Tarım Ürünleri Sigortası yasası, bunun gibi bir yığın önemli yasalar; örneğin Tohum Islah yasası, Toprak Toplulaştırma yasası, bizim için önemli olan Lisanslı Depoculuk yasası ve Ürün İhtisas Borsaları yasası gibi çok temel değişiklikler oldu. Bu değişikliklerle ilgili daha etkinleştiremediğimiz, çok etkin olarak devreye sokmadığımız Lisanslı Depoculuk ve Ürün İhtisas borsası ile ilgili olarak da sizleri biraz sonra bilgilendireceğim.

Ancak, genel tarım politikalarında hep bir şeyi savunuyoruz. Diyoruz ki, serbest piyasa koşullarında, işte uncumuz, işte sanayicimiz, eğer yetki verirseniz, önünü açarsanız neler yapabileceklerini tüm dünyaya kanıtlamış durumdalar. O zaman biz, özel sektörümüzün önünü açacağız, özel sektörümüzü rekabet ortamında diğer ülkelerin sanayicileriyle eşit şartlarda yarıştırırsak sanayicimizin neler başaracağını hep beraber un sanayicilerinde gördük. Desteklemelerle ilgili olarak... Türkiye'de tarım 1938'lerden beri destekleniyor. Bu desteklemeler genelde fiyat yoluyla olmuştur. Fiyat yoluyla desteklemelerin başarıya ulaşamadığını 2000'li yıllara geldiğimizde hep beraber gördük. Hatta zaman zaman siyasetçilerimiz bunu bir yarış haline getirmişti. "Kim ne verirse versin, ben 5 lira fazlasını veririm" politikaları artık tükenmiştir. Bu politikaların devri geçti, modası da geçti arkadaşlar. Bakın, 2001 yılından sonra o kriz döneminde, Türkiye büyümez denildiği bir ortamda sizler, yani bizler, hükümetimizin de bize güveniyle, özel sektör eliyle büyüyeceğiz, demesiyle Türkiye beş senede %40'lar civarında bir büyüme sağladı. Bu çok büyük bir büyüme, çok büyük bir sıçrama. Ancak özel sektör, dâhil olduğu projelerde, yani kamu ve özel sektör beraber hareket ettiği zaman çok önemli işler başaracağımızı da iki örnekle anlatmaya çalışacağım.

Bakınız, buğday konusunda hep bir sıkıntımız vardı; süne mücadelesi, süneli buğday. İkincisi, verimli bir buğday politikamız yoktu. Yani kaliteli ve verimli bir politikamız yoktu. 21 milyon ton buğday üretmemize rağmen 2004 yılında iki milyon tona yakın da buğday ithal ettik. Niye? Bir yanda buğdayımız var fakat kalitesiz, bir yandan da kaliteli buğday arıyorduk ve buğday ithal ettik. Şimdi biz, Odalar Birliği ve Tarım Bakanlığı ile beraber oturduk ve ortaya bir proje koyduk. Bu projenin finansal kesimini Odalar Birliği karşıladı. Süne ile mücadelede ilk sene, inanır mısınız, süneyi %8'lerden %2'lere indirdik. Çünkü akıllı bir politika uygulandı ve el ele verildi. Çok doğru politikalar izlendi ve biz, desteklerimizi de bu yöne doğru yönlendirdik.

Esas amacımız şu olmalıdır: Desteklemeler, 1- verimliliği yakalamalı, 2- muhakkak kaliteyi getirmelidir. Verimlilikle ilgili de, hepiniz biliyorsunuz, sertifikalı tohum projesini yine Tarım Bakanı ile beraber oturduk, beraber yaptık. Ve onda da çok başarılı olduk. Şu an inanın ki hepiniz biliyorsunuz, Türkiye'de 800 bin ton tohum talebi var. TİGEM'lerin ve özel sektörün karşıladığı tohum miktarı 200 – 220 bin ton civarındadır. Demek ki, eğer siz insanları iyi yönde yönlendirirseniz insanlarımız çok sağlıklı bir üretim yaparlar. Ha, şunu biliyoruz, kaliteli olmayan bir üründen başka bir ürünü kaliteli olarak çıkarmak mümkün değil, henüz böyle bir teknoloji icat edilmedi. Önce kaliteli bir buğday üreteceğiz ondan sonra da kaliteli un üreteceğiz.

Geçen sene yine burada TMO ile ilgili bir-iki şey söylemiştim, yanılmıyorsam yine bu kürsüdeydi. Ama bu sene görüyorum ki TMO, yani 2006 yılında tek hâkimdi, piyasaya tek hâkim olan TMO idi. Elinde 4–5 milyon ton buğday vardı, istediği gibi alıp, istediği gibi satabiliyordu. Biz bu politikaların doğru olmadığını söylemiştik. Şimdi tebrik ediyorum Sayın Bakanı, Sayın TMO Genel Müdürünü. Ondan sonraki yıl iyi bir politika izlendi, bir buçuk milyon tona yakın bir buğday alındı, piyasaya da hâkim olmadı, tüccarımız, sanayicimiz buğdayını aldı, sattı. En sevindirici yönü de son zamanlarda kendi ürünlerini borsada satmaları. Serbest Pazar ekonomisi dediğimiz, serbest piyasa koşulları dediğimiz sistem borsacılık sistemi içerisinde bir ürünün alınıp, satılmasıdır.

Yine TMO ile ortak olarak, hepimizin merakla beklediği bir lisanslı depoculuk anonim şirketini Yüksek Planlama Kuruluna sevk ettik, inşallah çok kısa bir zamanda Yüksek Planlama Kurulundan bu çıkacak ve biz de şirketi kurmuş olacağız. Bu neyi getirecektir? Türkiye'de hasat dönemleri çok kısa ve bu da bir yığılmaya neden olmaktadır; işte bu yığılma ortadan kalkacaktır, dengeli arzı ve dengeli talebi bir yerde buluşturacaktır. Bu, gelişmiş ülkelerin hepsinde vardır, bizim için de çok önemlidir. Tabii bunu tamamlayan, bu sektöre belirli finansman aktartacak olan İhtisaslaşmış Ürün Borsaları projemiz var. Bunu da bu hükümetin zamanında 5174 sayılı yasa çerçevesinde hazırladık. Bununla ilgili olarak sadece vergi boyutu kaldı. Hem Lisanslı Depoculuk, hem de Ürün İhtisas Borsaları ile ilgili sorunumuz, vergisel bir takım değişimlerin olması gerekiyor. Bu değişimleri de Maliye Bakanımıza ilettik.

İnşallah çok kısa bir zamanda bu da çıkacaktır. 2007 sezonuna yetişmese de 2008 sezonunda muhakkak Ürün İhtisas Borsacılığını ve Lisanslı Depoculuk sistemini devreye sokacağız.

Yine Tarım Bakanlığının son yıllarda gündeme taşıdığı "Havza Projeleri" adı altındaki projeyi de canı gönülden destekliyoruz. Artık Türkiye'nin altyapısının belli olması lazım. Hangi havzada neyin yetişeceği belirlenmeli ve desteklemelerin de muhakkak buralara yapılması lazım. Bu havzalarda yetişecek ürüne destek verilmesi gerekiyor. Ürün planlamasını da biz bu şekilde getirebiliriz. Bir de en büyük sorunumuz kayıt dışı. Kayıt dışına özel sektör temsilcileri olarak bizler de karşıyız. Devlet ne kadar karşı ise biz de o kadar karşıyız çünkü bir haksız rekabeti de kendi kendine getiriyor. Onun için hükümetin ortaya koyduğu bu havza projelerini destekliyoruz, bunların da yanında olacağız. Tek şey istiyoruz, fazla da bir şey istemiyoruz. Bize, bizim rakiplerimize kendi ülkeleri neyi tanımışsa bize de onu tanıyın. Önümüzü açın ve bırakın. Görün bizler neler yapacağız. İşte canlı örneği de burada. 2005 yılında, eğer yanılmıyorsam Başkan, 2006 yılında AB'den sonra ikinci olduk ama AB ülkelerini tek tek ele alırsak biz yine çok büyük bir çapta ilerideyiz. Atıl kapasite olayını AB temsilcisi söyledi, aslında çok doğru bir konuya değindi. Türkiye'nin un sanayileri kapasitesi 32 milyon ton civarında. Dünyada dolaşan un ticareti de 35 milyon ton civarında. Bakın, tüm dünyanın ununu biz tek başımıza verebiliriz. Türkiye'de böyle biliyoruz. Ancak, hükümetin belki alelacele çıkarttığı ve bugün revize etmeye çalıştığı bir 5084 sayılı "Teşvik Yasası" var. Geçmişte hükümetler kendi kaynaklarını heba ettiler, yani devletin kaynaklarını heba ettiler. Ancak 5084 sayılı yasa ile de özel sektörü kendi kaynaklarını heba etmeye sevk ediyorlar, buna dikkatinizi çekmek istiyorum. Bakın, bu kadar büyük kapasite varken siz 5084 kapsamındaki illerin birinde gidin un sanayi ile ilgili bir fabrika açın, devlet sizi destekliyor. Bu doğru bir politika değil. Bunların muhakkak gözden geçirilmesi lazım.

Bu duygu ve düşüncelerimle hepinizi saygı ile selamlıyor, teşekkür ediyorum efendim.

SUNUCU: Tarım ve Köy İşleri Bakanımız Sayın Mehdi Eker'i kürsüye arz ediyorum.

M. MEHDİ EKER – Tarım ve Köy İşleri Bakanı:

Değerli katılımcılar, Hanımefendiler ve Beyefendiler,

Sözlerimin başında hepinizi en derin saygılarımla selamlıyorum.

Buğday ve Una Değer Katma Kongresi'nin başarılı geçmesini, başarılı çalışmalar yapılmasını diliyorum.

Değerli katılımcılar, yeryüzünde yaşayan insanlar bulundukları coğrafyaya göre hububatın farklı çeşitlerini tüketiyorlar. Yaklaşık bu, 1,8 milyar ton ediyor. Dünyanın bunun yaklaşık üçte biri buğday tüketiyor hububat olarak. Bir o kadarı yaklaşık mısır tüketiyor. Bir miktar da pirinç tüketiyor. Yani pirinç, mısır ve buğday. Yaşadıkları coğrafyaya göre insanlar bunları üretiyorlar ve bunları tüketiyorlar.

Şimdi tabii 600 milyon ton civarındaki buğday üretimi ve buna yakın tüketim yeryüzünde gelirin artmasıyla birlikte ülkelerin zenginleşmesiyle, fert başına milli gelirlerinin artmasıyla birlikte pirinç tüketenler veya mısır tüketenler de buğdaya dönüyor. Burada tabii buğdayın, mısır ve pirince göre biraz daha avantajlı bir konumu var. Hem daha besleyici, hem bundan yapılan gıda maddeleri çok daha çeşitli ve çok daha fazla. Bu tabii coğrafi avantaj ve Türkiye de bu coğrafi avantaja sahip bir kuşakta yer almakta.

Tabii bu kongre ve Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu'nun koordinasyonunda yapılan bu çalışma bizi meselenin iki boyutuyla, iki boyutu üzerinde düşünmeye sevk ediyor. Bunlardan bir tanesi hububat üretiminin yer aldığı üretim politikaları, ticaret politikaları, sanayi politikaları; bunun karşı karşıya kaldığı sorunlar ve bunun ilişkili olduğu global sorunlar,

global meseleler ve yakın bir gelecekte veya orta vadede dünyada bu alanda beklenen gelişmeler. Bir başlık bu, yani bu toplantı, bu kongre vesilesiyle zihin yormamız gereken bir mesele bu. Bir sorun bu.

İkincisi de toplantıya isim veren "Buğday ve Una...", unun zenginleştirilmesi. Besin maddeleri yönünden bunun zenginleştirilmesi. Bu da tabii gıda güvenliğiyle ilgili ve tüketilen gıda maddesinin aynı zamanda sağlıklı olmasıyla, bunun temin edilmesiyle ilgili yapılacak hem teknik çalışmalar, araştırmalar hem de bunun endüstriye dönüşmesi ve en geniş anlamıyla kitlelere ulaşması. Bu da son derecede önemli. Çünkü esasen bütün bu faaliyetlerin, bütün bu faaliyetlerin nihai amacı gıda güvenliğidir. Gıda güvenliği bir genel kavram, bunun içerisinde iki nokta var: Birincisi gıdanın tedarik edilmesi, yani gıdaya ulaşılabilmesi; bunun temin edilmesi. Öteki de, ulaşılan gıdanın, tedarik edilen gıdanın sağlıklı olması. Yani insanın sağlıklı bir şekilde yaşamasına el vermesi. Tabii bütün bunların... Bu çalışmalardan da son yıllarda giderek artan bu alandaki bilgi ve teknolojinin, üretilen bilgi ve teknolojinin sonuçlarının üretime yansıması, üretimde kullanılması, endüstride kullanılması. Ve kuşkusuz bütün bunların hepsi nihai uygulamalarla, mekanizmaların kurulmasıyla ilgili politikaların oluşturulması.

Değerli katılımcılar, tabii bunları değerlendirirken biz, dünyanın gündeminde bulunan ve son aylarda gerek Birleşmiş Milletlerin, gerekse diğer ilgili uluslararası kuruluşların yayınladığı raporların da tesiriyle karşı karşıya kaldığımız küresel ısınma ve küresel ısınmanın yol açacağı muhtemel sorunlar ve bunların sonuçları. Bu da yine son derecede önemli. Tabii buğdaydan bahsederken, özellikle veya mısırdan bahsederken bir de dünyadaki fosil yakıtların miktarlarının, rezervlerinin sınırlı olması sebebiyle insanoğlunun yerkürede karşı karşıya bulunduğu enerji probleminde de, enerji probleminin çözümünde de hububatın kullanılmaya başlanmasıdır. Bu da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Öyle ki, mesela bu sene dünyada tarımsal üretimi ve üreticileri olumsuz, bu manada etkileyen bunun bir sonucu oldu.

Gerek Birleşik Devletlerde, gerek Latin Amerika ülkelerinde özellikle bio yakıt daha çok üretilmesini temin bakımından, hem bu bio etanol hem diğer yakıt türleri, hububattan elde edilen, bunlara dönük üretim artışı, üretim alanlarında artış, mesela kimyevi gübre sektörünü olumsuz etkiledi. Çünkü bunlar yoğun şekilde piyasalardan gübre çektiler ve bu yoğun şekilde çekilen gübre, tabii arz aynı düzeyde gelişmediği için, artmadığı için dünyadaki kimyevi gübre üretimi, kimyevi gübre fiyatlarını arttırdı. Ve şu anda Türkiye dâhil olmak üzere dünyanın birçok ülkesi, özellikle bazı gübrelerin üretilmesinde fiyat artışıyla karşı karşıya. Ve bunlar tabii son derecede önemli gelişmeler. Bunların hepsini bizim dikkate almamız gerekiyor.

Biraz önce söylediğim gelir artışına paralel olarak tüketim alışkanlıklarının da, özellikle hububat tüketenlerin alışkanlıklarını, mesela pirinçten buğdaya, mısırdan buğdaya dönmesi yine buğdayla ilgili... Buğday ticaretinde bir hareketlilik meydana getiriyor. O nedenle bunu da gelecekte dikkate almak durumundayız. Nitekim bu alanda Hindistan'ın ve Çin'in son birkaç yıl içerisinde aşırı ithalat yapması global buğday ticaretini bu manada ciddi şekilde etkilemiştir. Bunu da tabii dikkate almak durumundayız.

Türkiye'de bizim açımızdan da, bizim hem üzerinde bulunduğumuz coğrafya, hem tarihi, kültürel sebeplerle biz de dünyanın önemli buğday üreticisi, hububat üreticisi ülkesiyiz. %10 civarında, daha doğrusu onuncu sırada yer alan bir ülkeyiz. Bunu tabii diğer ülkelerin nüfus, toprak büyüklüğü, imkânları, vs. dikkate aldığımızda bu oldukça hatırı sayılır bir sıralamadır. Ve 72 milyon insanımız için buğday temel bir besin kaynağıdır. Öyle ki bizim kültürümüzdeki karşılığıyla, bizim bir atasözü olarak ifade ediliyor, çok veciz bir şekilde, Türkçede, "buğday ile koyun, gerisi oyun" denir. Bu bizde buğdayın hem üretimde, hem kültürdeki karşılığı. Son derecede önemli. Bunu tabii oluştururken, biraz önce TOBB Başkan Vekilimiz, eksik olmasın, tarım politikalarımızı, son yıllarda uyguladığımız projelerden iyilikle, sitayişle bahsetti; kendisine teşekkür ediyorum. Biz, değerli katılımcılar, tarımı farklı tanımlıyoruz. Tarım sektörünü biz bir iktisadi sektör olarak tanımlıyoruz. Kırsal alanda yaşayan vatandaşlarımızla ilgili bir sosyal politika uygulama alanı olarak tanımlamıyoruz tarımı. O nedenle de

hükümete geldikten sonra önce bir tarım strateji belgesi hazırladık ve arkasından Tarım Kanununu çıkardık. Ve tabii tarımı, tarımsal üretimi ve bununla ilgili destekleme politikalarında çok ciddi değişiklikler yaptık. Muhakkak surette verimliliği, kaliteyi, rekabeti, standardı, bu kavramları ve küresel gelişmeleri, taraf olduğumuz uluslararası anlaşmaları, uluslararası dinamikleri, bütün bunları dikkate alan, bütün bunları hesaba katan bir ciddi tarım politikası oluşturduk. Ve destekleme politikamızı da buna göre şekillendirdik. Örneğin verimliliği biz ön plana çıkardık, kaliteyi ön plana çıkardık ve bu şekilde biz birçok üründe ciddi gelişmeler sağladık. En iyi bu salonda oturan değerli katılımcılar bilirler buğdaydaki kalite sorununun ne olduğunu. Yakın bir zamana kadar, yani bundan üç yıl öncesine kadar Türkiye miktar olarak ihtiyacından fazla ürettiği halde buğday, her sene ayrıca ithalat yapıyordu. Mısır üretme imkânına sahip olduğu halde sadece hatalı destekleme politikalarından kaynaklanan, popülist yaklaşımlarla belirlenen tarımsal destekleme politikalarından dolayı Türkiye mesela mısır ihtiyacının yarısını ithal ediyordu. Hâlbuki bu coğrafya bütün bunları üretmeye, üretmek için yeterli imkâna sahip. Çeltik üretimini keza biz ikiye katladık. 300 küsur bin tondan 626 – 630 bin tona çıkardık. Mısır, keza iki milyon tondan işte 4 milyon tona, 2006 içerisinde 3.800 milyon tona çıktı, 3,8 milyon tona çıktı. Buğdayda kalite ihtiyacı sebebiyle ithalat yapmıyoruz. Bu, şu demek değildir: Türkiye, işte, kapılarını kapatıyor, artık kendine yetiyor, dolayısıyla ithalat, ticaret, vesaire yapmayacak; böyle bir şey yok. Biz asla böyle bir şey düşünmüyoruz. Böyle bir şey düşünmemiz mümkün değil. Ticaret her zaman yapılacak ve bizim görevimiz bunun en iyi şekilde, en etkin şekilde tüketicilerin dünyadaki global ihtiyaçların dikkatini, onları dikkate alan bir şekilde ticaret politikalarını da muhakkak surette uyguluyoruz, uygulamaya da devam edeceğiz.

Tarım sektörüyle ilgili gerçekte önemli politika değişiklikleri yaptık, temel kanunları çıkardık. Bunlardan mesela bir tanesi yine buğdayla da, hububatla da ilgili. Bitki ıslahatçı hakları kanunu çıkardık. Bu, Türk tohumculuğunda patent kanunu demektir. Ve Türkiye 25 sene zaman kaybetti. 1980'li yılların başında tohumluk ticareti libere edilirken eğer tohumculukta patent kanunu çıkarılmış olsaydı Türkiye bu kadar zaman kaybetmemiş olacaktı. Onu ancak biz 2004 yılında çıkardık. Tohumculuğun sektör kanununu keza geçen sene çıkardık. Organik tarım kanunu çıkardık. Tarım sigortaları kanunu çıkardık. Tarım kanunu çıkardık, biraz önce Faik Bey de söyledi. Toprak koruma ve arazi kullanım kanunu çıkardık. Gıda kanunu çıkardık. Organizasyonla ilgili tarımsal üretici birlikleri kanunu çıkardık. 11 tane bu şekilde son derecede önemli kanun çıkardık. On bir. Ve hububat piyasalarını regüle etmeye dönük, hem piyasayı, hem üreticiyi rahatlatacak, onların... sanayicilerin kaliteli, istikrarlı, sürekli bir şekilde hammaddeye ulaşmasını temin etmeye yarayacak, üreticinin de hasat döneminde aşırı fiyat düşüşlerine karşı üreticiyi koruyacak olan lisanslı depoculuk kanunu çıktı, yönetmeliği çıktı, şirketi kuruldu. Ve bu şirketin en büyük iki hissedarı da burada. En büyük hissedarın bir tanesi Toprak Mahsulleri Ofisi, birisi de Türkiye Odalar Borsalar Birliği. Tarım Kredi kooperatifleri ve iki tane de özel şirket. Bunlarda ikisi %1 hisseye sahip. Ama bunun dışındaki %95 – 96 hisse TMO ile TOBB'nin. Bu hızla biz lisanslı depo inşa etmek için davet ettik ve o süreç başladı. İnşallah en kısa zamanda bunlar olacak.

Değerli arkadaşlar, tabii tarım maalesef hâlâ eski alışkanlıklarını terk etmek istemeyen bazı politikacıların zaman zaman hâlâ araç olarak kullandıkları, muhalefet aracı olarak kullandıkları bir sektör. İşte efendim tarım öldü, bitti falan diye söylüyorlar. İşte çiftçi perişan, üretici perişan şeklinde. İşte Türk tarımını tabuta koymaya kalkışanlar bile var. Yani böyle çok komik şeyler de yapıyorlar.

Değerli arkadaşlar Türk tarım sektörü son 4 yılda çok ciddi anlamda büyüdü. Bunu size sadece üç tane rakamla, üç tane göstergeyle söyleyeceğim. Birisi şu: Türkiye'de tarım sektörü 35 sene aradan sonra ilk defa üst üste 3 yıl pozitif büyüdü. Bu, çok önemli bir gelişme. 2004'te %2, 2005'de %5,6 ve 2006'da %2,9. Türkiye'nin tarımsal değeri, yani tarımsal gayri safi hâsılası 2002 yılında 21,8 milyar dolar iken, 21,8 milyar dolar iken 2006 yılında bu rakam %78 artışla 39 milyar dolara çıktı. Yani Türkiye'de üretilen tarımsal ve hayvansal ürünlerin değeri 21,8 milyar dolardan 39 milyar dolara çıktı. 2006'da, dört yıl içerisinde. Bu, aynı şekilde tarım ürünleri ihracatına da yansıdı. Türkiye'nin 2002 yılında tarım ürünleri ithalatıyla ihracatı başa baştır değerli arkadaşlarım. 4 milyar dolara kadar Türkiye tarım ihracatı yapıyordu ve 4 milyar dolar da tarım ürünleri ithalatı yapıyordu. Ama

2006 yılında Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatı 8 buçuk milyar doları aştı. İthalatla ihracat arasındaki fark bir buçuk milyar dolar civarında ihracatın lehine. Yani bu da çok önemli bir gösterge, Türk tarım sektörünün büyüdüğünün en önemli göstergesi. Bunu önemsiyoruz. Şundan dolayı önemsiyoruz, Türkiye aynı zamanda bu dönemde tarımda çalışan insan sayısı, toplam istihdam içerisindeki payı %33'den %27'ye düştü. Türkiye'nin hayvan sayısı artmadı, Türkiye'nin yeni üretim alanları da kazandığını söyleyemeyiz. Yani ne üretim alanlarında bir artış oldu, ne hayvan sayısında bir artış oldu, ne tarımda çalışan insan sayısında bir artış oldu. Ama üretim de, ihracat da birkaç kat arttı. Peki, nasıl oldu bu? Yani, demek ki bir verimlilik arttı. Son derecede önemli. Desteklemeleri biz farklılaştırdık. Kaliteye destek vermeye başladık. Prime destek vermeye başladık. Kim kaliteli üretiyorsa, kim daha çok iyi üretiyorsa onu daha çok destekledik; destekleyen bir politika benimsedik. Sadece Türkiye'de 2002 yılında, hükümeti devraldığımız yılda toplam tarım destekleri içerisinde doğrudan gelir desteğinin payı %86 idi. Ve işletme yapısının çok bozuk olduğu, çok çarpık olduğu, arazi büyüklüğünün, işletmelerdeki büyüklüğün, arazi büyüklüğünün 100 dekara kadar olanların sayısının %87 olduğu bir ülkede siz desteğinizin %86'sını doğrudan gelir desteği olarak veriyorsunuz. O paranın yarısı, yarısı %86'ya, yarısı %14'e gidiyor. Desteklemenin. Bu kadar adaletsiz ve bu kadar çarpıktı. Biz bunu değiştirdik. Toplam destekler içerisinde doğrudan gelir desteğinin payını %40'lara düşürdük. Buna karşı prim uygulamalarına... 5 kat arttırdık. 186 milyon YTL idi, bunu 1 milyar YTL' ye çıkardık. Oraya kaydırdık. İkincisi, hayvancılığa çok önem verdik. 75–80 milyon YTL hayvancılığa destek veriliyordu bunu da tam 10 kat arttırdık. Yem bitkileri yetirişine doğrudan... daha yüksek verimli, daha nitelikli, daha kaliteli hayvancılık yapanlara, hastalıkla daha iyi mücadele edenlere, onlara destek verdik. Ve bu şekilde... mesela hayvan sayısı artmamasına rağmen süt miktarında 3 milyon tonluk bir artış meydana geldi Türkiye'de, son üç yılda. Bu da yine son derecede önemli.

Değerli katılımcılar, buğdayın ve unun değerinin... buğday ununun değerinin arttırılması, besleyicilik değerinin arttırılmasıyla ilgili tabii bilim ve teknolojinin nimetlerinden istifade etmek gerekiyor. Bizim Tarım Bakanlığı Araştırma Genel Müdürlüğünün çinko ile zenginleştirilmiş buğday projesi var. Bu çalışma tamamlandı. Anlamı şu: bu buğday çeşidi çinko yönünden daha zengin. Böylece o buğday hasat edildiği zaman o buğday zaten ihtiyaç duyulan en önemli mikro elementlerden biri olan çinkoca son derecede zengin olacak ve insanın ihtiyacını karşılayacak. Keza selenyum ile ilgili... selenyumca zengin buğday çeşidi geliştirilmesiyle ilgili yine bakanlığımızın bir çalışması var. Bunun dışında tabii gıda güvenliği politikasıyla ilgili, gerek bu katkı maddeleri, gerek kodekslerin hazırlanması, gerek buna ait regülâsyonların, düzenlemelerin yapılmasıyla ilgili de bir, hem UNICEF ile hem Sağlık Bakanlığı ile hem diğer Türkiye'nin tüm toplum sağlık kuruluşlarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla, kamu kuruluşlarıyla da bizim müşterek çalışmalarımız var ve bunları da sonuna kadar... sonuna kadar destekliyoruz. Desteklemeye de devam edeceğiz. Bu arada şunu da söyleyeyim, tabii bu özellikle küresel ısınma çerçevesinde bizim bir takım çalışmalarımız oldu. Bu çalışmalar geleceğe dönük çalışmalar. Biz ilk defa Türkiye'de bir... bu manada bir eylem planı hazırladık; kuraklık eylem planı. Ve ilgili diğer kuruluşlarla müşterek buna ait bir koordinasyon kurulu oluşturduk. Bunlar izleme, değerlendirme, vs. çalışmaları yapıyor. Ayrıca, bölgeler itibarıyla, bölgeler bazında muhtemel risklerin analizini yapıp, buna karşı hangi tedbirlerin alınması gerektiğini de tablolar halinde, matrisler halinde önümüze koyuyoruz. Ve bu çerçevede bir bilgi daha sunmak istiyorum. Türkiye meteorolojik anlamda bu yıl, önce uzun yıllar ortalamasına göre bir kuraklık yaşadı. Yaşıyor. Ama bu bir meteorolojik kuraklıktır. Bir Türkiye, bugün itibarıyla, yani Nisan ayının neredeyse ilk yarısını tamamlıyoruz, bir tarımsal kuraklık tehlikesi altında değil. Bunu özellikle altını çizerek ifade etmek istiyorum. Bunu da şuradan yola çıkarak söylüyorum; bizim Tarım Bakanlığımızın Türkiye'nin değişik bölgelerinde 65 tane araştırma enstitüsü var. Bunların her birinde biz incelemeler yaptırdık, ölçümler yaptırdık. Toprakta nem ölçümleri, bitkinin ihtiyaç duyduğu unsurları, suyu ve mevcut durumunu, bitkilerin gelişme durumunu; bütün bunları biz incelettik ve bütün bunların sonucunda elde ettiğimiz bilgi, kanaat Türkiye'de bugün itibarıyla bir tarımsal kuraklık riski yok. Eğer Nisan ayında da bu şekilde, yani bir ekstra kuraklık olmazsa Türkiye önümüzdeki sezonda bir bu manada hububat rekoltesinde kuraklıktan dolayı herhangi bir düşüş beklememektedir. Tabiatıyla bizim coğrafyamızın bütün güzelleri ve bütün güzelliklerin belalıları olduğu gibi bizim coğrafyamızın da belalıları

var. Onlardan bir tanesi sünedir ve biz süneyle de en iyi şekilde mücadele etme kararlılığındayız. Bunu benden önceki konuşmacılar değindikleri için bunun ben ayrıca detaylarını söylemeyeceğim. Yani hangi yöntemlere başvurduğumuzu ve nasıl sonuç aldığımızı. Çünkü bu aslında son derecede önemli. Hem emgili dane oranının Türkiye ortalamasını %1'in altına düşürdük. Yer aletleriyle birlikte geçişte bu günden sonra da, tabii bu sezonda da bütün hassasiyetle tüm ekiplerimiz bu konuda çalışma yapacak ve bunun muhtemel hasarını asgaride tutulması yönünde büyük gayret içerisinde olacağız Tarım Bakanlığı olarak. Vatandaşlarımızdan da hem eğitim çalışmaları yönünde, hem diğer hususlarla ilgili bu konuda biz bu çabalara destek vermelerini bekliyoruz.

Biz, tabii böyle bir kongrenin açılış konuşmasında tarım gibi son derecede geniş ve çok muhtelif alt başlıkları, alt konuları olan geniş bir sektörün bütün konularına ve bu alandaki bütün perspektifimizi sizlerle paylaşma imkânı yok, zamanınızı almayacağım. Çünkü biz 2007 yılı içerisinde de esasen hayata geçirdiğimiz 9 tane çok önemli proje var. Bunların hepsi gerçekte değişim ve dönüşüm projeleridir ama onları bir başka şekillerde, başka platformlarda tartışırız. Ben bu kongrenin hayırlı, uğurlu olmasını diliyorum. Türkiye Un Sanayicileri Federasyonunu birkaç bakımdan dolayı kutluyorum; 1. İsimlerine Türkiye kelimesini ekledikleri, Avrupa Birliğine üye oldukları ve bugüne kadar yaptıkları başarılı ihracat çalışmaları sebebiyle ve diğer bütün çalışmaları sebebiyle kutluyorum. Başarılarının devamını diliyorum. Bizim için, sektörümüz için, Türkiye için ve insanlık için daha da güzel şeyler yapacaklarını umut ediyorum ve hepinizi en derin saygılarımla bir kez daha selamlıyorum.

SUNUCU: Değerli konuklarımız, Sayın Bakanımız sergi açılışında bulunacaktır. Siz değerli konuklarımızı da sergi açılışına ve kahve molasına davet ediyorum.

Saat 12.00'de değerlik katılımcılarımızın konuşmalarıyla devam edeceğiz. Buyurun efendim.

SUNUCU: Avrupa Komisyonu Temsilciliği sektör yöneticisi Mr. Kai Bauer'i davet ediyorum.

KAI BAUER - Avrupa Komisyonu Temsilciliği sektör yöneticisi:

Merhaba. Herkese Merhaba.

TUSAF'ın saygıdeğer temsilcileri, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının ve de Sağlık Bakanlığının saygıdeğer temsilcileri, UNICEF'in, TOBB'nin ve TMO'nun saygıdeğer temsilcileri ve saygıdeğer un sanayicileri ve sektörün uzmanları.

Bugün burada sizinle birlikte olmaktan çok mutluyum ve Türkiye Un Sanayicileri Federasyonundan meslektaşlarımı bu kongre için ve de GAM'a, Avrupa Değirmenciler Birliği'ne katılmalarını kutluyorum. Bence bu, AB'ye katılım bağlamında çok iyi bir adım. Sektörün temsilcileri Avrupa'ya doğru ilerliyorlar ve bu sizin ülkeniz için de önemli bir adım olmaktadır. Ve Avrupalılar olarak biz bu konuda sizi ancak kutlayabiliriz. Çünkü bu AB'ye katılım çabaları sadece belirli bir süreç ve işlemlerle olmuyor, sadece hükümetlerin birbirleriyle konuşmaları ile olmuyor. Bu süreçte insanların da, teknokratların da birbirleriyle konuşmalarına gerek vardır.

Tarım ve Büyüme:
AB – Türkiye bakış açısı

Kai Bauer
Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilcisi

13 Nisan 2007
Buğday ve Una Değer Katma Kongresi, Antalya

Eğer kabul ederseniz, benim bugünkü rolüm AB'nin bakış açısından konferansı biraz güçlendirmek olacaktır. Programda tarım ve büyüme üzerinde AB'nin bakış açısı deniyordu. Ben ise buna AB – Türkiye bakış açısı demek istiyorum, çünkü eğer Türkiye'nin AB'ye katılım süreci ve işlemleri üzerinde uğraş veriyorsak aslında konuşmamız gerekenler bunlardır. Ben de bu zemin üzerinde konuşmak isterim çünkü bildiğiniz gibi güçlenme konusunda AB'nin belirgin bir politikası yoktur.

Ana hatlar

1. Katılım süreci
2. İleride karşılaşılacak çözülmesi gereken sorunlar nelerdir?
3. Bu sorunların üstesinden gelebilmesi için Avrupa Komisyonu Türkiye'ye yardım etmek için neler yapıyor?
4. Türkiye için AB'nin katılım öncesi yardımları

Hâlihazırdaki AB'ye katılım ortamı ve ileride karşılaşılacak çözülmesi gereken sorunlarla ve bir de bu süreç içinde Avrupa Komisyonunun ne yaptığı ile ilgili olarak size biraz bilgi vermek isterim. Ayrıca, bu konferansta Türkiye için AB'nin katılım öncesi yardımlarından da söz etmek istiyorum.

Katılım Süreci

Resmen 3 Ekim 2005 tarihinde başladı

- Hükümetler arası konferans (oybirliği)
- Paylaşılan amaç katılım, ama sonuca bağlanmamış
- İlerleme ,Türkiye'nin gidişatına bağlı olacaktır
- Bölümler; görüntülemeler; değerlendirmeler
- Katılım 2014 mali süreden önce olamaz
- AB'nin kendine katma kapasitesi de önemli bir etkendir.

⇒ Katılım günü Türkiye, o anda yürürlükte olan müktesebatı benimser

Hepinizin bildiği gibi katılım süreci 3 Ekim 2005'de başladı. Daha sonra müzakere yapısı resmen kabul edildi ve bunu takiben bu süreci devam ettirmek üzere hükümetler arası konferanslar düzenlendi. Yani Türk hükümeti ve 27 AB üyesi devlet Avrupa Komisyonu'nda bir araya gelip söz konusu müzakereleri devam ettiriyorlar.

Ve tabii, yine bildiğiniz gibi, ortak amaç katılımdır, başka bir amaç yoktur.
Ancak bu süreç açıktır ve düzenli ilerlemelerin sonucuna bağlıdır. Ayrıca katılım süreci ile ilgili ilerleme ve daha sonraki müzakereler bu katılım süreci sırasında, tıpkı diğer üye ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'nin attığı gelişme adımlarına bağlıdır.

Bu ilerleme, AB hukuk sistemine bağlı, müktesebat diye adlandırdığımız ve 35 başlığa ayrılmış bazı konularla düzenlenmiştir.

Müzakereler: 35 Başlık

1. *Malların serbest dolaşımı*
2. İşçilerin serbest dolaşımı
3. *Hizmet sunumu serbestisi*
4. Sermayenin serbest dolaşımı
5. Kamu alımları
6. Şirketler hukuku
7. Fikri mülkiyet hukuku
8. Rekabet politikası
9. *Mali hizmetler*
10. Bilgi toplumu ve medya
11. *Tarım ve kırsal kalkınma*
12. Gıda güvenliği
13. *Balıkçılık*
14. *Taşımacılık*
15. Enerji
16. Vergilendirme
17. Ekonomik ve parasal birlik
18. İstatistik
19. Sosyal politika ve istihdam
20. İşletme ve sanayi politikası
21. Trans-Avrupa şebekeleri
22. Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu
23. Yargı ve temel haklar
24. Adalet, özgürlük ve güvenlik
25. Bilim ve araştırma
26. Eğitim ve kültür
27. Çevre
28. Tüketicinin ve sağlığın korunması
29. *Gümrük birliği*
30. *Dış ilişkiler*
31. Dış, güvenlik ve savunma politikaları
32. Mali kontrol
33. Mali ve bütçesel hükümler
34. Kurumlar
35. Diğer konular

Ve bu AB müktesebatının başlıklarının tamamı birer birer görüşülmektedir. Bildiğiniz gibi şu an için tarım ile ilgili başlık geçici olarak askıya alınmıştır. Ama bu, konuşulmuyor demek değildir çünkü Türkiye tarafından yerine getirilmesi gereken bazı noktalar, değerlendirmeler

vardır ve bu konuda çalışmalar devam etmektedir. Bu konu üzerinde de gelişmeler devam etmektedir.

Katılımın ancak 2014 yılından sonra olabileceğine karar verilmiş ve bu durum açıkça belirtilmiştir. Çünkü halen 7 yıllık bir süreci kapsayan kesinleşmiş bir AB bütçesi ile çalışılmaktadır ve katılım ancak 2014 yılında sona erecek bu bütçe sürecinden sonra gerçekleşebilir. Bu gerçekleşme sadece Türkiye'nin hazır olması ile değil, o zaman içinde AB'nin de bu katılımı kabul etmeye hazır olup, olmamasına bağlıdır. Bunun yanında katılım gününde Türkiye'nin AB'nin, API dediğimiz, o tarihte geçerli olan hukuk sistemini de tamamen benimsemiş olması gerekir.

Müzakere halinde olan 35 başlıktan söz ettim ve yukarıda konumuz bağlamında olan bazı başlıkları kalın yazıyla vurgulamaya çalıştım. Bunlar, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Gıda Güvenliği, Balıkçılık. Tabii bunlarla ilgili olarak Gümrük Birliği ve belirli bir noktaya kadar, Malların Serbest Dolaşımı üzerinde de durmamız gerekecektir çünkü ticaret ilişkileri bu konulara dayanmaktadır.

Ve tabii, yine bu bağlamda, Türkiye, sadece müktesebata uyumun getireceği sorunlarla mücadele etmenin dışında, örneğin tarım konusunda, AB iç pazarının bir parçası olacağı ve bu pazarın getireceği baskıyla da karşı karşıya geleceği için onunla da mücadele etmek durumunda kalacaktır. Bu sabah da sözü edildiği gibi, pazarların bütünleşmesi ülkeye yeni bir baskı getirecektir. Örneğin Türkiye'deki buğday pazarındaki fiyat durumu; un sanayicilerine hâlihazırda pazar fiyatlarının yüksek olduğunu söylememe gerek yok. Bu nedenle katılım günü geldiğinde, herhangi bir şokla karşılaşmamak için, üzerinde ayarlamaların yapılmasını gerektiren çok şey var.

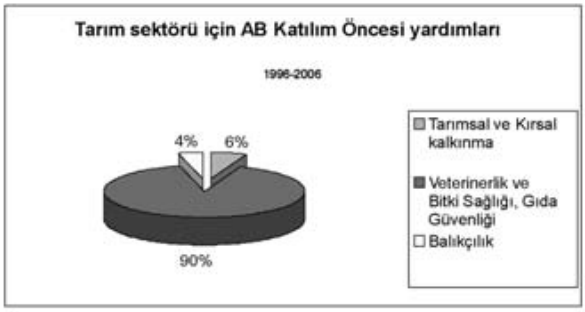
AB Katılım Öncesi Yardımları

Katılım yolunda Türkiye'ye yardım etmek için AB neler yapıyor?

Aslında soru şu şekilde yöneltilmelidir: AB, bu katılım süreci içinde onu desteklemek için Türkiye'ye ne gibi yardımlar yapmıştır?

Şu ana kadar yapılan AB Katılım Öncesi yardımları

15 proje için toplam 130 milyon EUR harcandı

Katılım Öncesi yardım olarak 2006 yılına kadar AB tarafından 130 milyon EUR harcanmıştır. Bu para genellikle AB'ye katılım için gerekli düzenlemeler, Türk yasalarının ve kurallarının AB müktesebatına uyumu için kullanılmıştır. Şu ana kadar bu paranın çoğu Veterinerlik, Bitki Sağlığı ve Gıda Güvenliği alanlarında kullanılmıştır. Çünkü her iki taraf da en büyük ihtiyacın bu alanlarda gelişmelerin ve standartların düzenlenmesinde olduğu görüşünde hemfikir olmuşlardır. Örneğin süt kalitesindeki düzensizlik, birçok ihraç ürününde ortaya çıkan alfa toksinler, vs. Bu nedenle öncelikle bu alanlar üzerinde çalışmalar, düzenlemeler yapılmış ve yardım parası daha çok bu alanlarda harcanmıştır. Ve şimdi de tohum projeleri üzerinde çalışmalar yoğunlaşmıştır ki bu konuda bu sabah burada yeni Tohum Yasası'ndan söz edilmiştir. AB'nin yeni desteği tohum sektörü üzerinde yoğunlaşacaktır. Bu çalışmalar sonucunda bu sektördeki tohum kalitesinin geliştirilmesi amaçlanmış olup bundan ilk başta Türkiye'deki un sanayicileri yararlanacaklardır.

2007' den itibaren: IPA - KÖMDA

Instrument for Pre-Accession Assistance / Katılım Öncesi Mali Destek Aracı

2007' den itibaren uyguladığımız yeni bir mali görünümümüz var, bu demektir ki katılım öncesi için de yeni bir hareket tarzımız var ve buna "IPA, the instrument for pre-accession assistance – KÖMDA, Katılım Öncesi Mali Destek Aracı" denmektedir.

KÖMDA nedir?

- Adaylara (Türkiye, Hırvatistan, Makedonya) ve potansiyel adaylara (Batı Balkan ülkeleri) yardım etmek için bir tümleşik Katılım Öncesi aracı
- Phare, ISPA, SAPARD ve Türkiye Katılım Öncesi araçları ve de CARDS aracı gibi 5 farklı programın ve araçların yerini almaktadır
- Mali portresi (2007–2013) : 11.468 milyar Euro

Ve bu katılım öncesi destek aracı artık daha önce var olan ve katılım öncesi dönemlerinde her ülke için farklı olarak uygulanan çeşitli araçlarla bütünleşerek tek bir araç haline gelmiştir ve Türkiye ile birlikte diğer aday ülkelere ve potansiyel aday ülkelere uygulanacaktır. Bu aracın mali portresi (2007–2013 mali bütçe dönemi içinde) yaklaşık 11 buçuk milyar Euro'dur.

KÖMDA'nın yapısı ne şekildedir?

Beş öğe:

I. Geçiş Yardımı ve Ajans Kuruluşları

II. Bölgesel ve Sınır Ötesi İş Birliği

III. Bölgesel Kalkınma

IV. İnsan Kaynaklarının Kalkındırılması

V. IPARD / KÖMDAKK = IPA / KÖMDA Kırsal Kalkınma

Bu aracın yapısı şu şekildedir: 5 öğesi vardır ve ben sadece birincisi ve sonuncusu hakkında konuşmak istiyorum.

Birincisi ajansların kuruluşudur. Belirli bir kapsam içinde biz zaten Türkiye'de bunu yaptık. Bunun yanında, yapısını ve ilkesel araçlarını düzene sokması ve aynı zamanda destekleyici kurumların oluşumu ile ilgili yasalarının çıkartılması ve AB müktesebatına uyumunu sağlaması için ülkeye destek yardımı yapmak.

Sonuncusu ise Kırsal Kalkınma için yeni bir araç. Tarımı geliştirmek ve AB standartlarına eşit hale getirmek için hem çiftçinin, hem de üretim sanayinin yararlanabileceği bir araçtır.

Öğe V - KÖMDAKK

Merkezî olmayan Uygulama

- Tüm mali sorumluluk aday ülkeye bırakılacak
- Ulusal yetkilendirme ve yetkilendirilmiş ajansın izlenmesi
- Yönetim kararlarını müzakere ederek komisyonun onayı
- Komisyon tarafından izlenme ve komisyon tarafından yapılacak dönem sonu kontrolu

=> Paranın nereye ve neye harcanacağı Türkiye'ye kalmıştı

Şu an için yönetim ayrıntılarına girmeyeceğim.

Size, 2007 – 2010 yılları arasında Türkiye'ye yapılacak mali desteği aşağıda göstereceğim.

Türkiye - Mali Destek, EUR

Öğeler	2007	2008	2009	2010
Geçiş Yardımı ve Ajans Kuruluşları	252.2	250.2	233.2	211.3
Sınır Ötesi İşbirliği	6.6	8.8	9.4	9.6
Bölgesel Kalkınma	167.5	173.8	182.7	238.1
İnsan Kaynaklarının Kalkındırılması	50.2	52.9	55.6	63.4
Kırsal Kalkınma KÖMDAKK	20.7	53.0	85.5	131.3
Toplam	**497.2**	**538.7**	**566.4**	**653.7**

Ve yine aşağıda aynı çizelgenin sadece kırsal kalkınma ile ilgili olan destek bölümünü görmektesiniz. Bu yıl için destek 20 milyon EUR ile başlıyor ve 2010 yılına gelene kadar 131 milyon EUR' kadar yükselecektir.

Türkiye – Mali Destek, EUR

Öğeler	2007	2008	2009	2010
Transition Assistance and Institution Building	252.2	250.2	233.2	211.3
Cross-border co-operation	6.6	8.8	9.4	9.6
Regional Development	167.5	173.8	182.7	238.1
Human Resources Development	50.2	52.9	55.6	63.4
Kırsal Kalkınma KÖMDAKK	**20.7**	**53.0**	**85.5**	**131.3**
Total	497.2	538.7	566.4	653.7

Desteğin yıllara göre yükselişi diğer ülkelerden edindiğimiz deneyimler sonucu ortaya çıkan bir işlevdir. Ve bu tür bir kırsal kalkınma programına adapte olabilmek için zaman gerekecektir. Çünkü çiftçilerin iyi bir iş planı yapmaları ve buna göre de başvuruda bulunmaları gerekecektir. Aynı zamanda bir yatırım yapabilmeleri için diğer Pazar olanaklarının da araştırılması gerekecektir. İşte bu nedenle destek yıllara göre belirli bir oran içinde artmaktadır.

KÖMDAKK'ın Amaçları

- *Aday ülkeler tarafından Ortak Tarım Politikası ve bununla ilişkili politikalarla ilgili olarak topluluk müktesebatı*'nın uygulanmasına katkıda bulunmak
- Aday ülkede kırsal kesimlerin kalkınmasının sürdürebilirliğine katkıda bulunmak

=> Amaçlar, 3 ayrı öncelik ekseni altında 9 farklı önlem uygulaması ile karşılanacaktır

Daha önce belirttiğim gibi, bu programın amaçlarından önemli olan birincisi AB standartlarına yükselebilmek için AB mevzuatlarına uyum sağlamak ve Türkiye için önemli olan ikinci öğe de kırsal kalkınmanın güçlendirilebilmesine katkıda bulunmaktır. Halen Türkiye'de kırsal bölgelerden kentlere doğru büyük bir göçün olduğunu hepimiz biliyor ve gözlemliyoruz. Tarımın kalkındırarak bunu aksi yöne çevirebilecek bir politika uygulamaya çalışabilirsiniz.

KÖMDAKK Öncelik Eksenleri

Eksen 1 Pazar verimliliğini geliştirmek ve Toplum standartlarını yürürlüğe koymak

Eksen 2 Tarım-çevresel önlemlerin ve önceliklerin yürürlüğe konulabilmesi için hazırlık eylemlerine başlamak

Eksen 3 Kırsal ekonominin kalkındırılması

KÖMDAKK temel olarak 3 eksen üzerinde düzenlenmiştir. Birisi Pazar verimliliğini geliştirmek, diğeri ise tarım-çevresel önlemlerle ilgili ki burada bu konuyu konuşmak istemiyorum ve sonuncusu da kırsal ekonominin kalkındırılması. Bu, temel olarak kırsal bölgelerde çiftçilerin değişik alanlara yönelmesi anlamına gelmektedir. Böylece çiftçi diğer etkinlikler içine girebilir ve kendisine fazladan gelir sağlayabilir.

KÖMDAKK Eylemleri

Eksen 1 - Pazar verimliliğini geliştirmek ve Toplum standartlarını yürürlüğe koymak

1. Tarımsal yatırım ortaklıklarına yatırım yaparak onların yeniden yapılanıp AB standartlarına yükselmesini sağlamak
2. Tarım ve balıkçılık ürünlerinin üretim ve pazarlamasına yatırım yaparak onları yeniden yapılanıp AB standartlarına yükselmesini sağlamak
3. Üretici gruplarının oluşturulmasına destek vermek

Bizlere verilen kısıtlı zaman nedeniyle ben sadece Eksen 1'den söz etmek istiyorum. Çünkü bu eksen Pazar verimliliğini geliştirmek ve toplum standartlarını yürürlüğe koymak ile ilgilidir. Aslında bu, çiftliklere ve üretime yatırım yapmak anlamına gelmektedir. Yani, bir çiftçi aklındaki bazı projeler için başvuru yapabilir ve çiftliğini iyileştirerek daha yüksek gelir elde edebilmek için bir mali kaynak sağlayabilir.

KÖMDAKK Eylemleri

Eksen 2- Tarım-çevresel tedbirlerin ve yöntemlerin uygulanması için hazırlık eylemleri

4. Kırsal ve çevresel bölgelerle ilgili hazırlık eylemlerinin uygulama hazırlıkları
5. Yerel kırsal kalkınma stratejilerinin hazırlanması ve uygulanması

Üretim sanayi için yapılması gerekenler. Ama tüm bu yatırımların AB mevzuatına ve özellikle yeni kalite standartlarına uygun olması gerekir.

KÖMDAKK Eylemleri

Eksen 3 – Kırsal ekonominin kalkındırılması

6. Kırsal altyapının geliştirilmesi kalkındırılması
7. Kırsal ekonomik etkinliklerin kalkındırılması ve çeşitlendirilmesi
8. Eğitim

.....

9. Teknik yardım

Ve daha önce sözünü ettiğim gibi kırsal ekonomi.

Daha sonraki adımlar

-Türkiye'de IPARD /KÖMDAKK ajansının kurulumu
IPARD/KÖMDAKK ajans yasası parlamento tarafından 15 Mart'ta kabul edilmiştir
-Türk yetkilileri tarafından IPARD/KÖMDAKK programının taslağının hazırlanması
-Türkiye'nin IPARD/KÖMDAKK programını AB'ye onay için sunması
-IPARD/KÖMDAKK ajansının ulusal denetim ve AB tarafından tanınması
-IPARD/KÖMDAKK ajansının çalışmaya başlaması ve çiftçilerden ve üreticilerden proje önerilerini kabul etmeye başlaması (2008 yılı sonu)

Bu süreç içinde bundan sonra atılacak adımlardan bir tanesi Kırsal Kalkınma Ajansının kurulmasıdır; çünkü bu program tamamen merkezden bağımsız olarak işlevini sürdürecektir.

Türk çiftçisinden alacağı başvuruları işleme sokacak olan bir Türk ajansı olacaktır. Bunun yanında Türk hükümeti de, bu yardımları kimin ve hangi sektörün alacağını, kimlerin yararlanacağını belirleyecek ve KÖMDAKK planını hazırlamakta olan Sivil Toplum Örgütü ile birlikte bunu takip edecektir. Yani bu durum Türk tarafının kontrolü altında olacaktır.

Kırsal Kalkınma Ajansının kurulumu için de yeni bir yasanın hazırlanıp kabul edilmesi gerekir. Bu yasa 15 Mart'ta kabul edilmiştir. Ancak Cumhurbaşkanı bu yasanın bir maddesi üzerinde sakıncalarını belirtmiş ve söz konusu yasa geri çekilip parlamentoya iade edilmiştir. Ancak biz bu sorunun halledileceğinden, Cumhurbaşkanının gördüğü sakıncaların giderileceğinden ve bunu takiben ajansın kurulacağından çok eminiz. Daha önce de belirttiğim gibi, halen Türk yetkililer yardım fonlarını yönlendirebilmek için gerekli olan

çalışmaları yapmakta, söz konusu Kırsal Kalkınma programından hangi sektörlerin ve hangi bölgelerin yararlanacağını gösteren bir taslak program hazırlamaktadırlar. Daha sonra Türkiye bu programı Avrupa Komisyonu'na sunacak, Avrupa Komisyonu da bu programı kabul ettikten sonra yardım fonunu onaylayacaktır. Aynı şekilde, paranın harcanacağı programın Avrupa Komisyonu tarafından onaylanması gibi, kurulacak olan ajansın da Komisyon tarafından onaylanması gerekecektir. Çünkü ajansın denetim standartlarının, uygulama (iç tüzük) standartlarının AB yönetmeliklerine uygun olması gerekir.

Bu ajansın önümüzdeki yılın sonunda, belki bir sonraki yılın başında kurulmuş olmasını umut ediyoruz. Bunun yaklaşık bir zaman süreci olduğunu belirtmek isterim.

Sonuçlar

- **Kırsal Kalkınma Politikası**
  - AB standartlarını yerine getirmek,
  - Rekabeti arttırmak,
  - Kırsal bölgelerdeki iş olanaklarını arttırmak (tarımda ve diğer alanlarda)

  için bir ana araçtır.
- AB kırsal kalkınma alanlarında IPARD / KÖMDAKK ile Türkiye'yi desteklemektedir (AB kırsal kalkınma politikasının eşdeğeri)
- IPARD / KÖMDAKK, aday ülkenin katılıma hazırlanması için tasarlanmış olup, AB kırsal kalkınma politikasının bir ikizidir.

Tüm bu AB'ye katılım işlemleri ve kırsal kalkınma politikası ile ilgili sözlerimi bitirirken, AB bakış açısından kırsal kalkınma politikasının, rekabeti arttırarak AB standartlarına yükselmek için bir ana araç olduğunu görebiliriz. Böylece Türkiye bunun bir parçası olan iç pazarından yararlanabilir ve korkusuzca AB'ye uyum sorunlarının üstesinden gelebilir. Ve tabii bu program sayesinde Türkiye kırsal bölgelerdeki iş olanaklarını arttırarak işsizlik sorununu da ortadan kaldırmış olacaktır. Bu kırsal kalkınma politikasının oluşturulması sırasında AB'nin Türkiye'yi nasıl ve ne şekilde desteklemekte olduğunu da sizlere anlatmış oldum.

Bu IPARD/KÖMDAKK programı o şekilde tasarımlanmıştır ki, halen AB üyeleri için var olan kırsal kalkınma programının bir benzeridir. Ama bu sadece kırsal kalkınmayı destekleyen bir program değildir. Bu aynı zamanda Türkiye'nin AB politikalarını yerine getirmek için yapacağı bir egzersiz olacaktır ki bu da katılım işlemlerine daha rahat uyum sağlayabileceği anlamına gelecek önemli bir faktördür.

Sonuçlar

- Müktesebat ile daha ileri derecede uyum gereklidir: Veterinerlik ve gıda güvenliği konuları, politika araçları (dünya Pazar fiyatlarına yaklaşım, ayırım)
- **Rekabet olanaklarını** arttırmak: yapısal destek, pazarların serbestleştirilmesi, var olan ticaret ayrıcalıklarını yerine getirme (sığır), tarife-dışı engellerin azaltılması (kontrol sertifikaları)
- **Doğru kurumların seçilmesi:** gerekli yönetimsel kapasitenin arttırılmasına devam etmek (1 numaralı öğeden katılım öncesi desteği alarak)
- Tam şeffaflık (istatistiksel, politik araçlar)
- Sivil örgütlerin güçlendirilmesi

Ve tabii çok açıktır ki, müktesebat ile daha fazla uyumun sağlanması şarttır. Bakan, Türkiye tarafından gerçekleştirilen büyük ilerlemeden söz etti ve bu durum Avrupa Komisyonu ve AB tarafından memnuniyetle onaylanmıştır. Ama tabii, Avrupa mevzuatı ile aynı seviyeye gelebilmek için daha da ileri adımlar atılması gerekmektedir, özellikle de veterinerlik ve gıda güvenliği konularında. Ve buna ek olarak politika araçlarında. TOBB'nin temsilcisi bu sabah bundan söz etti, geçmişte uygulanmış olan fiyat politikaları, rekabet edebilir bir tarımı oluşturmaya engel bir unsur olarak görülmektedir. Bu nedenle AB'de fiyat destekleme araçlarında bir azalma olmuştur. Ama Türkiye'de bu gibi araçlarla hâlâ oldukça büyük oranlarda desteğin verildiğini görmekteyiz. Ve tabii, genel olarak, kırsal kalkınma politikaları gibi yapısal desteklerle ve ticaret engellerini kaldırarak rekabeti arttırmamız gerekir.

Bir başka önemli nokta da işlevselliği olan pazarların oluşmasını sağlamak için doğru kurumların oluşturulması ve seçilmesidir. Bunlardan bir tanesi de, bu sabah sözü edildiği gibi, işlevsel bir emtia borsasının oluşturulmasıdır. Pazarın etkili ve işlevsel olabilmesi için bu kurumların varlığı çok önemlidir.

Tam şeffaflık; sanırım bu oldukça açık.

Güçlü bir sivil toplum için birliktelik çok önemlidir. Sanırım şu anda biz bunu yapıyoruz; burada AB temsilcileriyle, Avrupa Un İhracatçıları birliği temsilcileriyle birlikte çalışıyorsunuz ve bir anlamda Yeni Türkiye projesini oluşturuyorsunuz. Bence bu çok önemli bir nokta, aynı konu üzerinde çalışan insanlarla birlikte ülkeyi kalkındıracak gelişmeleri sağlamaktasınız.

Sonuçlar

- Daha rekabetçi bir tarım politikasından hem üretici hem de tüketici yararlanır
- Bölgeselleşmiş yaklaşım gereklidir
- Katılımın etkileri daha çok Türk tarım politikasıyla saptanır
- Eğer katılım sürecinde oluşabilecek şoklar önlenmek isteniyorsa kaybedilecek zaman yoktur. Tahıl sektörü gibi sektörler öncülük etmelidirler
- Kırsal kalkınma politikasını uygulayarak Türkiye pazar fırsatlarını ve potansiyellerini yakalayıp, gerçekleştirebilir

Yukarıdaki tabloda katılım etkilerinin ki bunu ileride göreceğiz, daha ziyade tarım politikasının ileriki yıllarda nasıl geliştiğine göre azaltılacağını basit bir şekilde göstermek istedim. Kısmen pazarları, kısmen de destek uygulamalarını kullanarak daha liberal pazarların geliştirilmesi konusunda oldukça büyük gelişmeler kaydettik. Ama fiyatlara baktığınızda AB fiyatları ile diğer pazar fiyatlarının arasında farklılıkların olduğunu görebiliyorsunuz. Bu konuda daha fazla çaba harcanması gerekmektedir. Kaybedecek vakit yok, bu bir görüş açısı ve bizim önümüzdeki bu zamanı kullanarak çiftçilerimizin bir şok ile karşılaşmasına engel olmalıyız.

Bu tip bir kırsal kalkınma politikasını özlü bir Pazar politikası ile birlikte yürüterek Türkiye'nin fırsatlarını ve olasılıklarını gerçekleştirmesi mümkündür. Çünkü bu bağlamda Türkiye'nin tarımının büyük bir geleceği olduğuna hiç kuşku yoktur. Ve sanırım Türkiye kendisini dikkatli bir şekilde bu yeni duruma uyarlayarak önündeki fırsatları gerçekleştirebilir.

Bilgi

- Türkiye'deki Avrupa Komisyonu Temsilciliği: http://www.deltur.cec.eu.int
- Katılım konusunda herhangi bir bilgiye gereksinim duyulduğunda, AB uzmanları ile birlikte bir çalışma yapmak için lütfen TUSAF temsilciniz kanalıyla AK temsilciliği ile iletişim kurunuz.

Son olarak, katılım işlemleri ile ilgili tüm bilgilerin temin edilebileceği Temsilciliğin web sitesini yukarıda vermekteyim. Ayrıca, TUSAF organizasyonunun temsilcisine müktesebatla ilgili teknik konularda herhangi bir bilgi ihtiyacı olduğunda benimle iletişim kurabileceklerini

söyledim. Birlikte bir Uzmanlar Toplantısı düzenleyebileceğimizi ve AB'den uzmanlar davet ederek müktesebatın sektörünüzle ilgili bölümleri üzerinde açıklamalar yapabileceğimizi onlara belirttim.

Hepinize çok teşekkür ederim. Bana yönelteceğiniz soruları daha sonra cevaplayacağım. Tekrar teşekkürler.

SUNUCU: ABD Büyükelçiliği Tarım Müşaviri Mr. Ralph Gifford'u davet ediyorum.

Ralph Gifford - ABD Büyükelçiliği Tarım Müşaviri:

Herkese iyi günler. Burada olmak bir onurdur. Bu etkinliği düzenleyenlere ve sizlere ilgileriniz için teşekkür ederim.

Dünya ve A.B.D. İçin
07/08 ve sonrası için Buğdayın
görünümü

Ralph Gifford, Müsteşar
A.B.D Büyükelçiliği, Ankara
Dış Tarımsal Hizmetler, USDA

Geç olduğunu ve herkesin öğle yemeğine gitmek istediğini biliyorum. Bu yüzden her iki sunumumu da mümkün olduğu kadar kısa tutmaya çalışacağım.

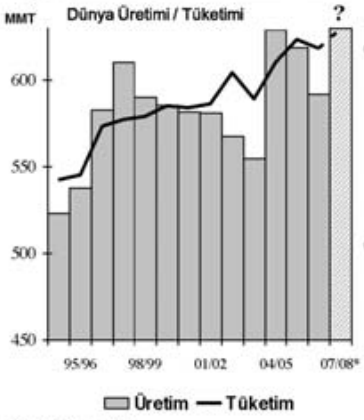
07/08 için buğdayın küresel görünümü*

*USDA'nın 11 Mayıs 2007'de yayımlanacak olan 07/08 sezonu için resmi tahminleri

Öncelikle buğdayın küresel olarak arz-talep görünümünden ve özellikle de A.B.D.'deki buğday pazarından söz etmek istiyorum. Daha sonra da, sizlere unu zenginleştirme girişiminden söz edecek olan iki konuşmacımızı tanıtmak için, A.B.D. Tarım Bakanlığının Birleşik Devletlerde ve dünyada gıda ve beslenme konularını nasıl desteklediğini anlatmak istiyorum.

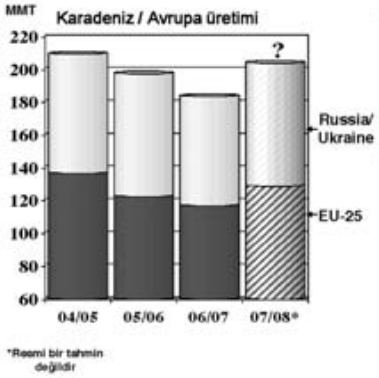
Küresel üretim ve tüketim büyük bir olasılıkla artacak

- **Kuzey yarı küredeki ana üretim alanlarının artması ve şu ana kadar hava koşullarının ürün için iyi gitmesi nedeniyle küresel üretimin artması beklenmekte.**
- **Dünya nüfusunun artması ve mısır fiyatlarının yüksek olması nedeniyle buğdayın yem olarak kullanılması küresel tüketimi arttıracaktır.**

2007 pazarlama yılında hem buğday üretiminin hem de tüketiminin küresel olarak artmasını bekliyoruz. Ekim alanları artacaktır ve şu ana kadar hava koşulları da oldukça iyi geçmiştir. Tüketimin de aynı derecede artış göstermesini bekliyoruz. Çünkü dünya nüfusu artmaktadır ve ayrıca yem olarak kullanılan mısırın fiyatının artması nedeniyle yem sanayinin buğdaya olan talebi daha yüksek olacaktır.

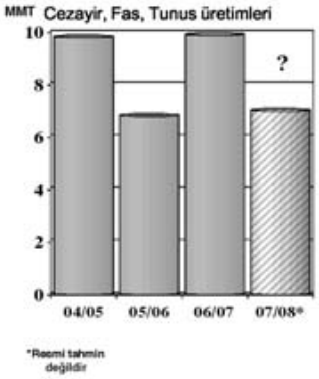
İhracatta rekabet muhtemelen sert olacaktır

- Karadeniz bölgesindeki ekili alan artmıştır ve hava koşulları iyi gitmektedir.
- Eğer ana ihracatçılar (Karadeniz bölgesi, AB, Avustralya ve ABD) iyi ürün elde ederlerse küresel 07/08 sezonunda ihracat rekabeti oldukça sert gecebilir.

İhracatta rekabet oldukça sert olacak. Karadeniz bölgesindeki ve Avrupa'daki ekili alanların artmasını bekliyoruz ve eğer tüm ana ihracatçılar iyi ürün elde ederlerse ihracatta büyük bir rekabet yaşanabilir.

İthalatta talep artabilir

- Üretimin önemli bir şekilde düştüğü Kuzey Afrika'dan gelecek talep nedeniyle ithalatta artış olabilir
- Ayrıca, eğer önümüzdeki yıl küresel fiyatlarda düşme olursa bu da küresel talebi arttırır
- 07/08 döneminde Hindistan da büyük bir bilinmeyen ithalatçı olacaktır. Geçen yıl Hindistan en büyük alıcılardan biriydi, peki ya bu yıl..??

Üretimin önemli bir şekilde düştüğü Kuzey Afrika'dan gelecek daha fazla ihtiyaç talebi nedeniyle ithalatta artış olacağını beklemekteyiz. Ve 2007/2008 döneminde Hindistan'ın durumu büyük bir bilinmeyen olmaktadır. Geçen yıl Hindistan en büyük ithalatçılardan biri olmuştu ama bu yıl onun ne yapacağını gerçekten bilmiyoruz.

*07/08 için A.B.D.'de buğdayın görünümü**

**USDA "2007 Tarımın Görünümü" Oturumu tahminleri, 2 Mart 2007*

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki durum:

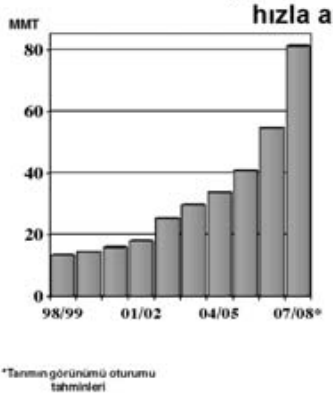
07/08 döneminde A.B.D. Buğday Görünümü ve Beklentiler

- **Daha büyük buğday üretim alanları ve daha fazla üretim**
- **Daha fazla ihracat**
- **Ortalama A.B.D. Fiyatlarının biraz yükselmesi**
- **Mısır pazarının buğday pazarı üzerinde çok büyük etki yapması**

Buğday üretim alanlarının artması nedeniyle daha fazla ürün elde edilmesi ve bunun sonucunda daha fazla ihracat yapılması beklenmektedir. Ortalama buğday fiyatlarının biraz daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Ve mısır pazarının buğday pazarı üzerinde çok büyük etkilerinin olacağı tahmin edilmektedir.

2007/08 döneminde A.B.D. Buğday Pazarı

Etanol nedeniyle A.B.D. Mısırına olan ihtiyaç hızla artmakta

*Tarımın görünümü oturumu tahminleri

- Fiyatın çok yüksek olması nedeniyle A.B.D.'deki mısır üretim alanlarının hızla artması beklenmektedir.
- Bu artışa etanola olan ihtiyaç neden olmaktadır ve gelecek yıl bu durumun %50 daha artması beklenmektedir!
- İç tüketimin artması nedeniyle ihracatın düşeceği düşünülmekte.
- Stokların çok düşük seviyede kalacağı ve fiyatların çok yüksek olmaya devam edeceği beklenmektedir.

Etanol bio yakıtlarda ham madde olarak kullanılması nedeniyle mısırda büyük bir patlama ve etki oluşmuştur. Fiyatların çok yüksek olması nedeniyle de A.B.D.'deki mısır ekim alanlarında büyük bir artış olması beklenmektedir. Fiyatların bu kadar artmasının nedeni de etanola olan ihtiyaç yüzündendir ve bu durumun önümüzdeki yıl %50 daha artması beklenmektedir.

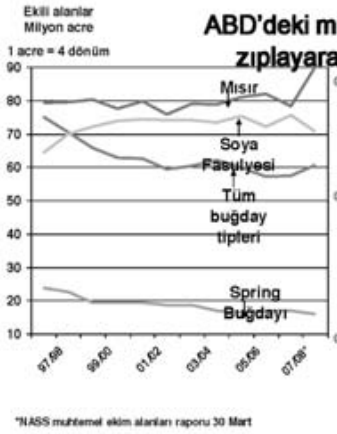
İç tüketimdeki ihtiyaç ve kullanım; bunun yanında stokların çok düşük seviyelerde kalacağı düşüncesiyle mısır ihracatının düşmesi beklenmektedir. Bu yüzden de mısır fiyatları aynı yüksek seviyelerde devam edecektir.

Etanol üretiminde kullanılmasındaki artış nedeniyle mısırın 07/08 döneminde A.B.D. Buğday Pazarına yapacağı etkiler

1. Her ne kadar toplam A.B.D. Buğday ekim alanları artıyorsa da, Spring tipi buğday ekim alanlarının azalmaya devam edeceği ve yerine mısır ekiminin yapılması beklenmektedir
2. Yüksek mısır fiyatları nedeniyle buğdayın yem olarak daha fazla kullanılması beklenmektedir
3. Daha fazla buğday üretimi olmasına rağmen yüksek mısır fiyatlarının buğday etkileyeceği ve fiyatların geçen yıla göre daha yüksek seviyelerde olacağı beklenmektedir

Bu yıl toplam buğday ekim alanları sürpriz bir şekilde artış gösterecek, ancak, mısırın ortaya çıkardığı rekabet nedeniyle Spring (Bahar) buğdayı ekim alanları ise son 20 yılın en düşük seviyesine inecektir.

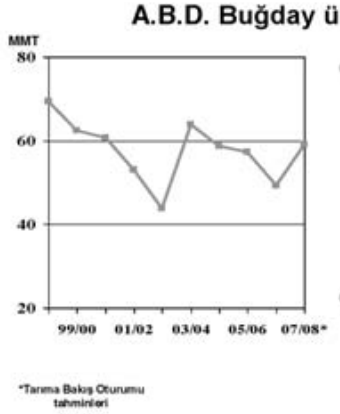
Toplam buğday ekim alanı artacak, ama Spring (Bahar) buğday ekim alanı azalacak

- Daha fazla winter (kışlık) buğday ekimi nedeniyle toplam buğday ekim alanları artacak
- Spring (Bahar) buğday ekim alanları (Durum dahil) mısır rekabeti nedeniyle son 20 yılın en düşük seviyesine gelecek
- Soya fasulyesi ve Spring buğdayının yerini alacak olan mısır ekim alanları %15 artacak

Soya fasulyesinin ve Spring buğdayının ekim alanlarının yerini alacak olan mısırın ekim alanları %15 artacaktır.

Buğday üretiminin hâlâ iyileşmesi beklenmektedir

- Spring buğday ekim alanlarının azalmasına karşın Winter buğday ekim alanlarındaki artış genel üretim artışını keskin bir şekilde etkileyecektir
- Geçen yılki kuraklık sonrasında azalan verimliliğin artması beklenmektedir

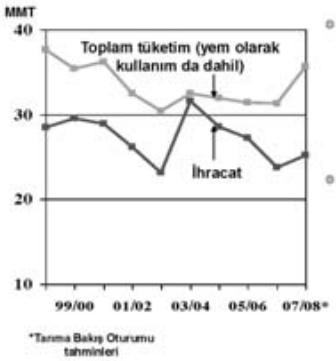
Üretimimiz geçen yılki çok düşük seviyelerinden bir zıplama göstermektedir bunun nedeni de fiyatların yüksek olmasıdır.

Etanol kullanımı için mısır üretimi artışının 2007/08 mevsiminde A.B.D. Buğday pazarındaki etkileri

1. Her ne kadar toplam A.B.D. Buğday ekim alanları artıyorsa da, daha fazla mısır ekimi yapıldığı için Spring buğday ekim alanları azalmaktadır
2. Yüksek mısır fiyatları nedeniyle A.B.D.'de buğdaydan yem üretiminin artması beklenmektedir
3. A.B.D.'deki yüksek buğday üretimine rağmen, yüksek mısır fiyatlarının buğday fiyatlarını da etkileyeceği ve genel olarak fiyatların geçen yıldan biraz daha yüksek olacağı beklenmektedir

Buğdayın yem olarak kullanılması ihracatın artmasını kısıtlamaktadır

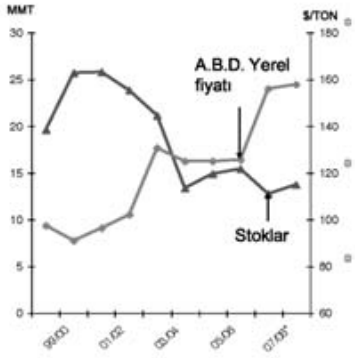
A.B.D. Buğday tüketimi ve ihracat

- Yem olarak (artıklar da dahil) kullanımın ikiye katlanması beklenmektedir çünkü mısır fiyatlarının yüksek olması buğdayın yem olarak daha çok kullanılmasına neden olacaktır
- İhracatın az da olsa düzelmesi beklenmektedir, ama güçlü bir mısır pazarı nedeniyle buğday fiyatlarının yüksek olması ve yem olarak kullanılması ihracatın artmasını kısıtlayacaktır

Yem olarak kullanım da dâhil olmak üzere tüketimimiz büyük bir olasılıkla artacaktır. Çünkü mısır fiyatlarının yüksek oluşu buğdayın daha fazla yem olarak kullanımına neden olacaktır. İhracat az da olsa düzelecek ama hâlâ, yukarıda gördüğünüz gibi, birkaç yıl önceki en yüksek durumundan daha aşağılarda olacaktır.

A.B.D. Buğday fiyatı güçlenmeye devam ediyor

- Önümüzdeki yıl buğday üretiminin artacak olmasına rağmen A.B.D. Yerel fiyatlarının son 10 yılın en yüksek seviyesine çıkması beklenmektedir
- Bu artışın nedeni etanol üretiminde kullanılması nedeniyle mısır fiyatlarının artıyor olmasındandır
- Buğday fiyatlarının yüksek olması A.B.D.nin ihracattaki rekabetini zayıflatabilir

*Tarıma Bakış Oturumu tahmini

Stoklarımızın düşük seviyede olması nedeniyle buğdayın fiyatı sürekli olarak artmaktadır. Son 10 yılın en yüksek seviyelerine gelebilir. Korkarım ki bu durum A.B.D. buğdayı ithal edecek olanlar için hiç de iyi bir haber değil.

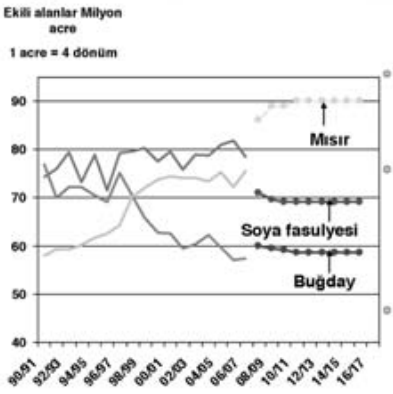
*07/08 sezonunun ötesine bakış**

**USDA'nın 2016 yılına kadar giden resmi temel tarım tahminleri*

Bunlar, önümüzdeki 10 yıla ait uzun vadeli tahminlerdir:

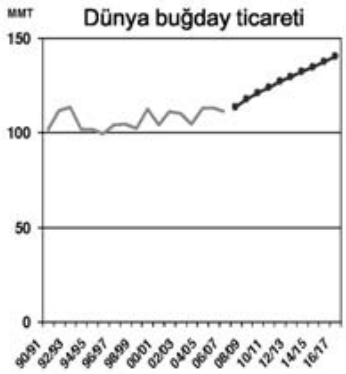
A.B.D. buğday ekim alanlarının dengelenmesi beklenmekte

- Geçmişte daha fazla ürün alınması ve soya fasulyesinin yüksek fiyatı buğday ekim alanlarında düşüş yaratmıştı
- Gelecekte, etanol üretiminde kullanımı nedeniyle fiyatların yükselmesi, mısır ekim alanlarının artmasına neden olacaktır. Ancak bundan soya fasulyesi etkilenecektir
- Fiyatının güçlenmesi nedeniyle buğday ekim alanlarının ise aynı seviyelerde kalması beklenmektedir

Yukarıdaki grafikten de görebileceğiniz gibi önümüzdeki 10 yıl içinde mısır, soya fasulyesi ve buğday ekim alanlarının oldukça dengeli bir duruma gelmesini beklemekteyiz.

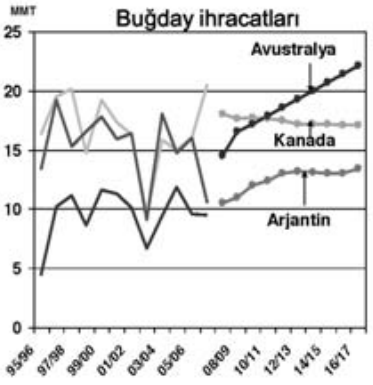
Dünya buğday ticaretinin hızlı bir şekilde büyümesi beklenmektedir

- Her ne kadar geçmiş yıllarda dünya ticareti değişiklik göstememiş ise de, Orta Doğu, Afrika ve Latin Amerika'nın daha fazla ithalatları nedeniyle daha hızlı bir oranda artış göstermesi beklenmektedir
- Bu küresel talep artışının fiyatları da etkilemesi beklenmektedir

Ancak, Orta Doğu'dan, Afrika'dan ve Latin Amerika'dan gelen daha fazla ithalat ve ithalat talebi nedeniyle küresel buğday ticaretinde bir artış beklenmektedir. Ve tabii bu da fiyatların yukarı çekilmesine neden olacaktır.

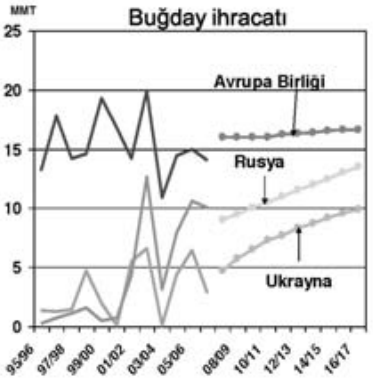
Kanada ve Avustralya ihracat sapmaları

- Buğday ekim alanlarının yağ tohumu alanlarına dönüşmesi nedeniyle Kanada'nın ihracatının düşmesi beklenmektedir
- Avustralya ve Arjantin'in ihracatlarının ise yüksek verim almaları nedeniyle artması beklenmektedir

Kanada'nın ihracatı bir olasılıkla düşecektir ama güney yarımküre üreticileri Avustralya ve Arjantin'in ihracatlarının artması beklenmektedir.

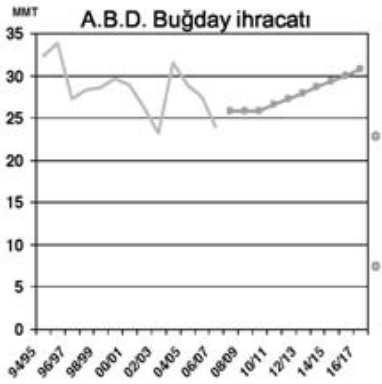
AB ihracatı aynı düzeyde ama Karadeniz bölgesi ihracatı artacak

- AB buğday ihracatının aynı düzeyde kalması beklenmekte çünkü ekim alanlarının çoğu bio yakıt üretimi için yağ tohumları (Kolza tohumu) ekim alanlarına dönüştürülmekte
- Rusya ve Ukrayna'nın ihracatlarını muntazam bir şekilde arttırmaları beklenmektedir ancak iklim nedeniyle üretim oranları değişebilir

Bio yakıt için daha fazla ekim alanının yağ tohumu ekimine dönüştürülmesi nedeniyle AB ihracatının aynı seviyelerde kalması beklenmektedir. Rusya ve Ukrayna'nın ise ihracatlarını arttırmaları beklenmektedir. Ancak, bildiğiniz gibi, önceden kestirilemeyen iklim koşulları nedeniyle üretim miktarlarında değişkenlik yaşanabilir.

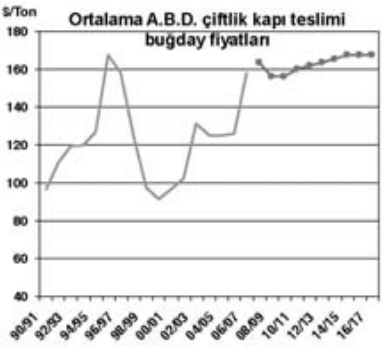
A.B.D. İhracatının iyileşmesi beklenmekte

- Her ne kadar ekim alanları aynı düzeyde ise de, artan verimlilik daha fazla üretime ve daha fazla ihracata yönelik ürün alınmasına neden olacaktır
- Üretimin ve küresel talebin artması A.B.D. İhracatının da artmasına ve eski seviyelere gelmesine yardımcı olacaktır
- A.B.D. Pazar payının bu yıl %24'lerden aşağı inmesi, 2016/17 sezonuna doğru da bu oranın %21'lere kadar düşmesi beklenmektedir

A.B.D. ihracatı bir şekilde iyileşecek, ancak küresel Pazar payında bir düşüş beklenmektedir.

A.B.D. Buğday fiyatlarının yüksek kalması beklenmektedir

- Mısır fiyatlarının etkisi nedeniyle A.B.D. Buğday fiyatlarının da yüksek kalması beklenmektedir
- Dünya tüketiminin ve ticaretinin artması nedeniyle uluslararası buğday fiyatlarının da yükselmesi beklenmektedir

Yine, A.B.D.'deki mısır fiyatlarının yüksek olmasının etkisi nedeniyle buğday fiyatlarımızın da yüksek seviyelerde kalacağı düşünülmektedir.

Özet (bir)

- ***07/08 sezonunda küresel buğday üretiminin artacağı ve ihracat rekabetinin çok güçlü olacağı beklenmektedir***
- ***Dünya nüfus artışına orantılı olarak ve de buğdayın daha fazla kullanımı nedeniyle küresel tüketimin artması beklenmektedir***
- ***A.B.D. buğday üretiminin artması beklenmektedir. Ama bunun yanında, etanol üretiminin artması nedeniyle mısıra olan talep buğday fiyatlarını da etkileyecektir***

Özetleyecek olursak; önümüzdeki hasat yılında küresel buğday üretiminin artması ve ihracat rekabetinin de oldukça güçlü olması beklenmektedir. Dünya nüfusunun artması ve buğdayın besin olarak daha fazla kullanımı nedeniyle küresel tüketimin de artması beklenmektedir. A.B.D. buğday üretiminin de artması beklenmekte, ancak etanol üretimi ihtiyacının mısır pazarını etkiliyor olmasından dolayı buğday fiyatlarının da yüksek olması beklenmektedir.

Özet (devamı)

- ***10 yıllık tahminler küresel buğday ticaretinin büyüyeceğini, fiyatların artacağını ve küresel ihracatın Karadeniz bölgesine ve Avustralya'ya doğru kayacağını göstermektedir***
- ***10 yıllık tahminler ayrıca A.B.D.'nin buğday ekim alanlarının aynı düzeyde devam edeceğini, ihracatının artacağını ancak bunun küresel ticaretten daha yavaş olacağını göstermektedir***

Bizim 10 yıllık tahminlerimiz, yükselen fiyatlara rağmen ve büyük ihracatçıların Karadeniz bölgesi ve Avustralya olarak görünmesine rağmen küresel buğday ticaretinin büyüyeceğini göstermektedir. Bununla birlikte, yine 10 yıllık tahminlere göre, A.B.D. buğday ekim alanlarının aynı düzeyde kalacağı ve ihracatın artacağı görülmektedir. Ancak, toplam küresel ticaret oranlarına kıyasla A.B.D. ihracatı daha yavaş bir yükselme gösterecektir.

Buraya kadar gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederim. Şimdi de USDA (U.S. Department of Agriculture – A.B.D. Tarım Bakanlığı) ve beslenme programları konularına değinmek istiyorum.

Besinlerin zenginleştirilmesi konusunda A.B.D. Tarım Bakanlığının rolü

Antalya, 13 Nisan 2007
Ralph Gifford, Tarım Müşaviri
A.B.D. Büyükelçiliği, Ankara

A.B.D. Tarım Bakanlığının besinlerin zenginleştirilmesi ile ilgili konulardaki rolü hakkında birkaç söz söylemek istiyorum.

Beslenme federal bir çalışmadır

USDA Ekibinde şunlar vardır:

- Ekonomik Araştırma Servisi
- Gıda ve Beslenme Servisi
- Tarımsal Araştırma Servisi
- Ulusal Tarım Kütüphanesi
- Dış Tarım Servisi (FAS)

Federal Ortaklar:

- Gıda ve İlaç Yönetimi
- Hastalık Kontrol Merkezi
- Ulusal Sağlık Enstitüsü de dahil olmak üzere Sağlık ve İnsan Servisleri
- www.nutrition.gov

Beslenme konusu tamamen Federal Hükümete bağlı bir çalışmadır. A.B.D. Tarım Bakanlığı (USDA) içinde 5 ayrı dairenin beslenme alanında sorumlulukları vardır. Ekonomik Araştırma Servisimiz, Gıda ve Beslenme Servisimiz, Tarımsal Araştırma Servisimiz, Ulusal Tarım Kütüphane'miz ve Dış Tarım Servisimiz. Ve birlikte çalıştığımız diğer birimler; Gıda ve İlaç Yönetimi dairesi, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi dairesi, Ulusal Sağlık Enstitüsü de dâhil olmak üzere Sağlık ve İnsan Servisleri dairesi.

Merak edenler için bu konuda bir de web sitemiz var: www.nutrition.gov

USDA'nın uzgörüş söylemi

"Tarımsal ticareti geliştirmeye yetenekli, kırsal Amerika'daki yaşamın kalitesini ve çiftçilerin ekonomik durumlarını geliştirebilecek, ülkenin gıda gereksinimlerini koruyabilecek, ülkenin beslenmesini geliştirebilecek ve ülkenin doğal kaynaklarını ve ortamlarını koruyup geliştirebilecek dinamik bir örgüt olmak."

A.B.D. Tarım Bakanlığının uzgörüş söylemi şöyledir: "Görevimiz tarımsal ticareti geliştirmek, kırsal Amerika'daki çiftçilerin ekonomik durumlarını ve yaşam kalitesini geliştirmek, ulusun gıda gereksinimlerini korumak, ulusun beslenmesini geliştirmek ve ulusun doğal kaynaklarını ve ortamlarını korumak ve geliştirmek.

Beslenme programlarına genel bakış

Her yıl USDA beslenme programları her beş Amerikalıdan birine ulaşmaktadır ve 500 milyon dolarlık bir fonu aşağıdaki konular için sunmaktadır:

- **Beslenme eğitimini desteklemek**
- **İnsan beslenmesi ve halk sağlığı araştırmalarını desteklemek**
- **Düşük gelirli insanlara gıda yardımında bulunmak**

Her yıl USDA beslenme programları her beş Amerikalıdan birine ulaşmakta ve yaklaşık 500 milyon dolar tutarındaki bir fonla beslenme eğitimini, insan beslenmesi ve halk sağlığı ile ilgili araştırmalarını desteklemekte, ayrıca düşük gelirli insanlara gıda yardımında bulunmaktadır.

USDA'nın gıda yardım programları için eylem stratejisi:

- **Gıda yardım programları altında doğrudan kaynak oluşturarak gıdanın satın alımını ve dağıtımını sağlayarak güçlü bir ulusal beslenme güvenlik ağı yaratmak**
- **Federal beslenme programlarının varlığı konusunda halkın daha fazla bilinçlenmesini sağlamak**
- **Eyalet ve yerel yönetimlerle birlikte çalışarak programlara erişimi tanıtmak ve insanları etkili bir şekilde bilgilendirip bu programlara erişimlerini sağlamak**

Gıda yardım programları için bizim eylem stratejimiz doğrudan kaynak oluşturarak, bu kaynakla gıda alımını ve gıda yardım programları vasıtasıyla da bunun dağıtımını sağlamak için güçlü bir ulusal beslenme güvenlik ağı oluşturmaktır. Bunun yanında Federal beslenme programlarının varlığını halka anlatıp onların bilinçlenmelerinin sağlanması ve de eyalet ve yerel yönetimlerle birlikte çalışarak bu gibi programları halka tanıtmak ve onların bu programlara kolay ve etkin bir şekilde erişimlerini temin etmek stratejilerimizden bazılarıdır.

Beslenme eğitimi ile ilgili olarak USDA'nın eylem stratejisi:

- **USDA'nın 2005 yılı Beslenme Yönergesini, yeni Gıda Piramidini Amerikalılara tanıtmak**
- **Federal Beslenme Programlarının varlığı konusunda halkın daha fazla bilinçlenmesini sağlamak**
- **Eyaletlerle birlikte çalışarak programa nasıl erişilebilineceğini tanıtmak ve etkili bir sosyal yardım ve bilgi erişimi sağlamak**

Ve yine; USDA'nın beslenme yönergesini Amerikalılara tanıtacağız, Federal beslenme programlarının varlığı konusunda onların daha fazla bilinçlenmelerini sağlayacağız ve bunun için eyalet ve yerel yetkililerle çalışacağız. Bu, bir anlamda bir önceki stratejinin tekrarı olmaktadır.

USDA'nın deniz aşırı ülkelere yaptığı gıda yardımları

- **USDA, Gıda Yardımı için doğrudan ürün alıp bunları FAS (Dış Tarım Servisi), USAID ve WFProgram (Dünya Gıda Programı) vasıtasıyla dağıtmaktadır**
  - **Bağış yapılan tüm unlar Thiamine, Niacin, Riboflavin, Folic Acid, Demir, Kalsiyum, and Vitamin A ile güçlendirilmektedir**
  - **Bağış yapılan tüm süt tozları Kalsium ve A ve D Vitaminleriyle güçlendirilmektedir**
  - **Bağış yapılan tüm bitkisel yağlar A vitamini ile güçlendirilmektedir**
  - **Bağış yapılan tüm mısır/soya fasulyesi karışımları ve mısır/soya fasulyesi sütleri A, B kompleks, D, Kalsiyum, Demir, Mağnezyum ve iyotla güçlendirilmektedir.**
  - **"USDA McGovern-Dole Eğitim için Gıda" programı çocuklara beslenme ile ilgili temel bilgileri vermektedir**

USDA (A.B.D. Tarım Bakanlığı) gıda yardımı için küresel olarak doğrudan gıda ürünleri satın alıp bunları hem kendisi, hem onun Dış Tarım Servisi, hem de Dünya Gıda Programı kanalıyla dağıtmaktadır.

Bağış yaptığımız tüm buğday unları vitaminlerle güçlendirilmiştir; folik asit, demir, kalsiyum ve A vitamini ile. Bağış yaptığımız tüm süt tozları kalsiyum ve A ve D vitaminleri ile güçlendirilmiştir. Bağış yaptığımız tüm bitkisel yağlar da A vitamini ile güçlendirilmiştir; aynı şekilde mısır/soya fasulyesi karışımları ve mısır/soya sütü de.

Bir de McGovern-Dole Food for Education – McGovern-Dole eğitim için gıda programımız var. BU programla tüm dünyadaki okul çocuklarına beslenme ile ilgili temel bilgiler verilmektedir.

FAS, Deniz Aşırı Beslenme tanıtımı

- **FAS (Dış Tarım Servisi) doğrudan şu gıda yardım programlarını yönetmektedir: Food for Peace (Barış için Gıda), McGovern-Dole ve 416 (b) bağışlar**
- **Genel Muhasebe Dairesinin (Türkiye'de Sayıştay'ın karşılığıdır) Nisan 2007 raporunda FAS'a ve USAID'e gıda yardımında beslenmeye en büyük öncelik verilmesi görevini vermiştir**
- **FAS yabancı hükümet görevlilerini, bilim adamlarını, eğitimcilerini ve ilgili endüstrileri aşağıdaki FAS programları altında eğitmektedir:**
  - **The Cochran Fellowship Program**
  - **The Emerging Markets Program**
  - **The Scientific Exchange Program**
  - **The Norman E. Borlaug Exchange Program**
  - **The Cooperator Programs, via technical training**

Bizim Food for Peace (Barış için Gıda), 416 (b) ve McGovern-Dole gibi doğrudan gıda yardım programlarımız vardır.
Ve hükümetin Genel Muhasebe Dairesinin (Türkiye'de Sayıştay Dairesi) hazırladığı en son raporda A.B.D. Tarım Bakanlığına bağlı FAS'a (Dış Tarım Servisi) ve USAID'e (US Agency for International Development – A.B.D. Uluslararası Kalkınma Ajansı) gıda yardımında

beslenmeye en büyük önceliği vermesi görevini vermiştir. Yabancı hükümet memurlarının, bilim adamlarının, eğitimcilerinin ve endüstrilerinin eğitimleri için birçok programımız vardır. Dinleyiciler arasında bu eğitim programlarından yararlanmış olan bazı kişilerin olduğunu biliyorum. Cochran Fellowship programı, Emerging Markets programı, Norman Borlaugh Exchange programı ve bizim Industry Cooperators programı bunlardan bazılarıdır.

Daha fazla bilgi için

- WWW.FAS.USDA.GOV
- www.nutrition.gov
- www.mypyramid.gov
- www.fns.usda.gov
- www.nal.usda.gov/fnic/foodcomp/search/

(bizim beslenme veritabanımız)

Yukarıda A.B.D. tarımı, A.B.D. tarımı ve beslenme politikaları ve siz bilim adamları için USDA'nın Ulusal Tarım Kütüphanesi ile ilgili verilere erişebileceğiniz birkaç web sitesinin adresini görmektesiniz. Ayrıca, beslenme ile ilgili araştırmalarınızda kullanabileceğiniz çok iyi bir veritabanına sahip bir web sitemiz en alt satırda verilmiştir.

Gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür ederek burada sözlerime son veriyorum. Ancak, Una Değer Katma konusunda da birkaç söz söylemek istiyorum. Bununla ilgili olarak iki sunum dinleyeceksiniz. Bunlar potansiyel olarak en yararlı programlardır. Dünyadaki tarım, ton başına birkaç kuruş harcayarak una yapacağı değer katkısıyla insanoğlunun acısını büyük oranda azaltabilecektir. Bu nedenle sizlere yalvarıyorum, yapılacak sunumları lütfen çok dikkatle dinleyin. Teşekkür ederim.

13 Nisan 2007 – ÖĞLEDEN SONRA
SUNUŞ KONUŞMALARI

SUNUCU:

Değerli konuklarımız, programımıza konuşmacılarımızla devam ediyoruz.

A.B.D. Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi'nden Doktor Mary Serdula'yı davet ediyoruz. Buyurun efendim.

Dr. Mary Serdula - A.B.D. Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi:

İyi günler.

Bugün burada olmak benim için bir onurdur. Una Değer Katma Girişimi kurucu üyelerinden biri olan A.B.D. Ajansı, Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi adına bugün bir konuşma yapmak üzere beni buraya davet eden TUSAF'a da ayrıca teşekkür etmek isterim. Bugün unun güçlendirilmesi sonucunda halk sağlığına yapılan yararlardan söz edeceğim.

Sağlıklı ve üretken nüfuslar yeterli derecede vitaminli ve mineralli bir beslenmeye gereksinim duyarlar.

Bir sürü vitamin ve mineral vardır, bunlardan birçoğu yukarıdaki slaytta gösterilmiştir. Bugünkü sunumumda ben özellikle iki tanesine odaklanacağım ki bunlar unun güçlendirilmesinde en çok yarar sağlayan maddelerdir; Demir ve Folik Asit.

Demir eksikliğinin sonuçları nelerdir? Sanırım siz dinleyicilerin çoğu biliyordur; demir, vücudun kan yapması için gerekli olan en önemli öğedir. Eğer sistemde yeterince demir yoksa kan üretimi azalmaya başlar ve sonunda insan kansızlık çeker.

Önce çocuklardan, sonra da erişkinlerden söz edelim. Ancak, demir yetmezliğinin sonuçları hem çocuklar, hem de erişkinler için önemlidir. Ama çocuklarda ortaya çıkan sonuçlar, kansızlığa ek olarak, daha da önemlidir. Bunlar yetersiz büyüme ve zayıf bir bağışıklık sistemi ve daha da önemlisi, zayıf ya da yetersiz bir algılama ve gelişme durumu. Zayıf algılamadan kastım, düşünme ve öğrenmede ortaya çıkan durağanlıktır. Yani dikkat dağınıklığı, zayıf konsantrasyon, zayıf bir bellek ve tüm bunlara ek olarak öğrenme

yeteneğindeki seviye düşüklüğü. Demir yetersizliği sonucu ortaya çıkabilen zayıf fiziksel gelişmeden kastım ise, kasların işlevlerindeki zayıflık, el becerilerindeki yetersizlik ve davranışlardaki ve sosyal etkileşimlerdeki olumsuz değişikliklerdir.

Ve bence sizlerin bilmesi gereken en kritik nokta da bu hastalıkların ya da rahatsızlıkların tedaviyle düzelemeyebileceği olmasıdır. Yani, eğer bir çocuk bir kez demir eksikliği nedeniyle rahatsızlanmış ve idrak becerisi ve gelişmesi düşük bir seviyede kalmış ise bu durumdan tedavi ile geriye dönüş olmayabilir, hatta tedavisi bile olamayabilir. Bu nedenle demir eksikliğine işin başında engel olmak en önemli şeylerden biridir.

Gelelim erişkinlere...

En büyük riskte olan grup kadınlardır çünkü onlarda daha az sayıda kan hücresi (Eritrosit-Alyuvar) olması nedeniyle daha çok demire gereksinim duyarlar; özellikle de hamile kadınlar. Bu nedenle demir eksikliği yani kansızlık çeken kadınların bebeklerinde daha çok düşük doğum ağırlığı ve daha fazla prematüre bebek doğumları görülmekte, daha fazla ölüm olaylarına rastlanmaktadır.

Tüm erişkinlerde demir yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan yorgunluk ve düşük iş performansı çok sık rastlanan bir durumdur. Bazı araştırmalarda iş performansı düşüklüğünün %30'lara kadar çıktığı görülmüştür. Yani bu oldukça önemli bir konudur.

Folate eksikliği konusunda, özellikle nöral tüp defektlerine engel olabilmek için, insanlara yeterli seviyede folate verilmelidir. Türkiye'deki durum hakkında Dr. Murat Mutus bugün öğleden sonraki sunumunda kendi vakalarından bazı örnekler verecektir. Nöral Tüp Defektleri en yaygın doğum kusurlarından biridir ve her yıl yaklaşık çeyrek milyon çocuğun NTD ile doğduğu tahmin edilmektedir.

Başlıca iki tip nöral tüp defekti vardır. Birincisi spina bifida'dır, yukarıdaki slaytta sağ üst köşede resmedilmiştir. Omurga kapanmaz (Latince kökenli bu iki sözcüğün anlamı Açık Omurga'dır) ve omurilik dokusu üst zarıyla beraber bir fıtık gibi vücuttan dışarı çıkar. Doğan çocuk genellikle felçlidir, bağırsaklarını ve mesanesini kontrol edemez, öğrenme bozukluğu ya da yetersizliği vardır.

İkinci tip NTD ise anensefali'dir, yani bebeğin beyni hamilelik süresince gelişmemiştir. Bu kusuru olan bebekler ya ölü doğarlar ya da doğumdan kısa bir süre sonra ölürler.

NTD'li çocukların bakım maliyeti çok yüksektir. Sadece A.B.D.de NTD'li çocukların bakımı için yılda yaklaşık 500 milyon dolar harcanmakta olduğu tahmin edilmektedir.

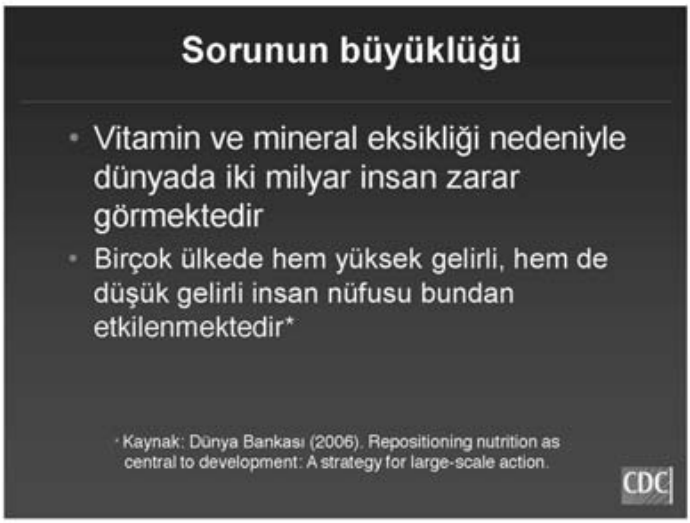
Nöral tüp hamileliğin en erken dönemlerinde oluşmaya başlayan bir yapıdır. Aslında birçok kadın nöral tüpün oluşumu sırasında henüz hamile olduklarının farkında bile değillerdir. İşte bu nedenle her kadının çocuk doğurma çağına geldiği andan itibaren yeterli oranda folik asit almaya başlaması gerekir. Tüm hamilelik döneminde ise buna çok daha fazla dikkat etmelidir. Tekrar etmek gerekirse, önceden önlem almak en önemli unsurdur.

Vitamin ve Mineral Eksikliği, ya da kısaca VME, nedeniyle insan vücudu küçük zararlar görebilir. Ancak bu sorunlar ya da eksiklikler kolayca giderilebilir, özellikle de unun güçlendirilmesiyle. Çünkü vücudun vitamin ve minerallere çok küçük miktarlarda gereksinimi vardır. Örneğin iyot; insanlar tüm yaşamları boyunca sadece bir tatlı kaşığı iyota gereksinim duyarlar. Eğer bir insan yaşamının süresini düşünecek olursanız gün başına düşen iyot çok, çok küçük miktardadır. Önemli olan ve unutulmaması gereken şey iyodun tüm yaşam boyunca gerekiyor olmasıdır. Yeni doğmuş bir çocuğa verilecek olan bir tatlı kaşığı iyotla onun tüm yaşamı için gereken miktarı vermiş sayılmazsınız. İnsanların iyodu her gün almaları gerekir.

Vücut tarafından üretilmeyen vitamin ve minerallerin günlük olarak haricen alınması gerekir. Bu ya yenilen gıdalarla olur ya da unun güçlendirilmesi ve onun tüketilmesiyle olur. Bugünkü sunumların ana teması olan bu konu üzerinde durmaya devam edeceğiz.

Ve son olarak insanlar vitamin ve mineral gereksinimlerini kapsüller ve haplarla ya da enjeksiyon yoluyla alabilirler. Her ne kadar bu şekilde vitaminlerini ve minerallerini almak bazı insanlar için daha çekici gelebilirse de aslında bu hiç de düşünüldüğü kadar uygun bir yol değildir. Bununla ilgili olarak sizlere bazı örnekler vermek isterim.

Vitamin-Mineral eksikliği sorununun büyüklüğü nedir? Dünya bankası yaklaşık 2 milyar insanda ya da bir başka deyişle, dünya nüfusunun üçte birinde vitamin ya da mineral eksikliğinin olduğunu tahmin etmektedir. Ve bu eksiklikler sadece kırsal nüfuslarda veya alt sınıflarda değil, dünya kent nüfuslarında ve yüksek sınıflarda da görülmektedir.

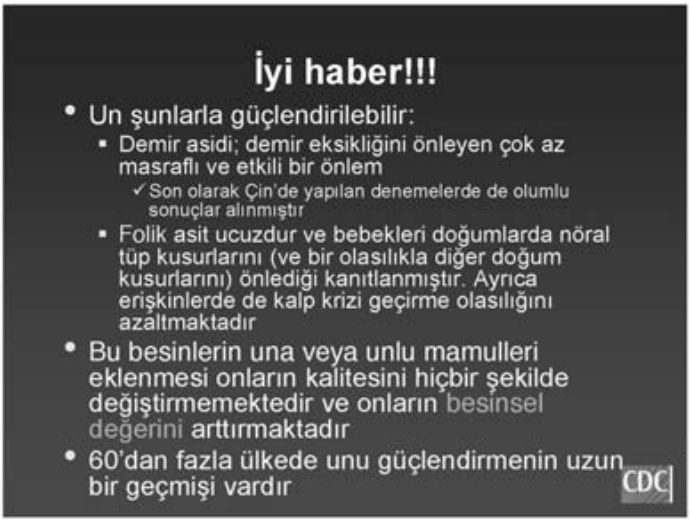
Sizlere tamamlayıcı programlarının nasıl çalıştığı hakkında örnek vereceğimden söz etmiştim. A.B.D.'de nöral tüp defektlerinin önlenmesinde Folik Asidin gerekli olduğu anlaşıldığında büyük bir halk sağlığı kampanyası başlattık. Bu kampanya ile anne olabilecek her yaştaki kadına tamamlayıcı olarak düzenli bir şekilde folik asit almanın önemini anlatmak için büyük bir zaman, bir sürü para ve çok çaba harcadık.

1995 yılında bu kampanyadan önce ve 2002 yılında, kampanyanın etkili olduğunu düşündüğümüz yılda değerlendirmeler yaptık.

Yukarıdaki grafikten de göreceğiniz gibi, 1995 yılında kadınların yaklaşık %52'si folik asit hakkında bilgi sahibiydi. Kampanya sonrasında bu oran %80'lere çıkmıştır. Ancak kampanya sonrasında bile, 2002 yılında kadınların sadece %20'si folik asidin doğum kusurlarını önleyebildiğini bilir olmuşlardı. Yine sadece %10'u hamile kalmadan önce folik asit almaları gerektiğini öğrenmişlerdi. Araştırmaya katılan kadınların sadece üçte biri kampanya sonrasında tamamlayıcı olarak folik asit alıyorlardı.

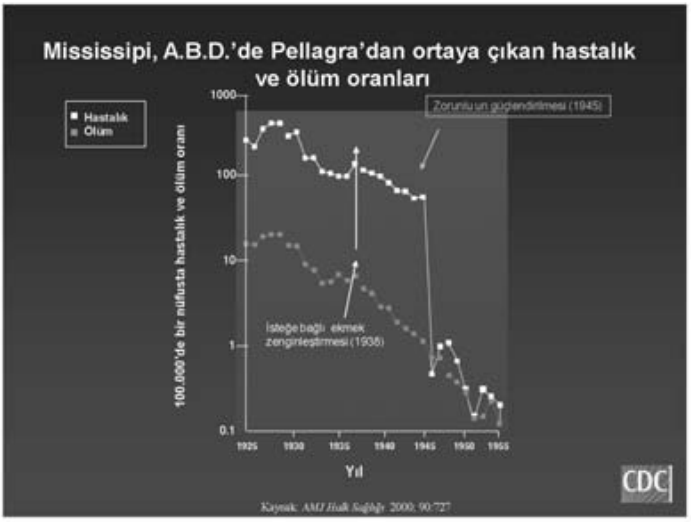
Bu istatistiksel bilgiler sizlere neden tamamlayıcı olarak kapsül veya hap halinde günlük folik asit kullanımı önerisinin ülke nüfusu temelinde pek işe yaramadığını bir örnek olarak gösterebilir. Bazı kadınlar konu hakkında bilgilenip tamamlayıcıları kullanabiliyorlar ama birçok kadın ya bilgilenmiyorlar ya da tamamlayıcıları almamayı tercih ediyorlar. Bu tamamlayıcıların ise günlük olarak alınması gerekmektedir. Kısacası, vitaminleri ve mineralleri sadece tamamlayıcı olarak hap veya kapsül şeklinde büyük bir nüfusun almasını sağlamak çok güçtür.

İyi haber ise, demir eksikliğini önlemenin en etkili ve ucuz yöntemi unu demir asitleriyle zenginleştirmektir. İkinci olarak ta unun folik asit ile güçlendirilerek nöral tüp defektlerinin önlenmesidir. Bu da etkisi kesin olarak kanıtlanmış ve ucuz bir başka yöntemdir.

Siz un sanayicilerinin bilmesi gereken en önemli şey folik asidin ve demirin eklenmesi unun veya unlu mamullerin kalitesini hiçbir şekilde etkilememektedir, aksine onların besinsel değerini arttırmaktadır. Tüm dünyada 60'dan fazla ülkede unun güçlendirilmesinin oldukça uzun bir geçmişi vardır.

Birazdan size Pellagra hastalığının A.B.D.'de 1940'larda başlayan bir "Unu Zenginleştirme Kampanyası" ile nasıl yok edildiğinden söz edeceğim. [Pellagra hastalığı ilk kez 18.yüzyılda İtalya ve Kuzey İspanya'da görülmüştür. Bu yörelerde "Pello Agro" (Sert Deri) olarak adlandırılan hastalığın adı bu sözcüklerden türemiştir – Çevirenin notu]

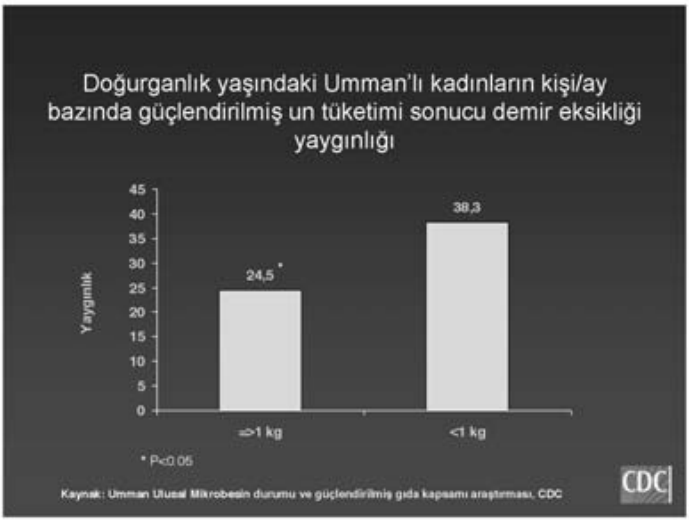
Yukarıdaki grafikte unun güçlendirilmesinden elde edilen yararları görmektesiniz. B vitaminlerinden bir tanesi olan niyasin (B_3 vitamini) eksikliğinden dolayı ortaya çıkan Pellagra hastalığının yok edilmesi örneği ile başlayacağım.

Söz konusu grafikte A.B.D.'nin güney eyaletlerinden biri olan Mississipi'de 1925 ile 1955 yılları arasında Pellagra nedeniyle görülen ölüm ve hastalık oranlarındaki değişiklikler gösterilmektedir. Alttaki yatay gösterge yılları, soldaki dikey gösterge de logaritmik ölçekte nüfusa göre vaka adedini göstermektedir. 1930'lu yıllarda A.B.D.'de neredeyse her bin kişiden bir tanesi Pellagra hastası idi. Grafikte Pellagra vakaları beyaz nokta ve çizgilerle gösterilmiştir. 1935 yılında gönüllü olarak un güçlendirilmesine başlanmıştı. O dönemlerde hastalıkta bir azalma görülmeye başlamıştı. Ama bu yeterli bir azalma değildi. 1945 yılında unun güçlendirilmesi zorunlu hale getirildi. Unun niyasin ile güçlendirilmesi zorunla hale getirildikten sonra, grafikten de göreceğiniz gibi, vaka oranında ani ve inanılmaz bir düşüş başladı.

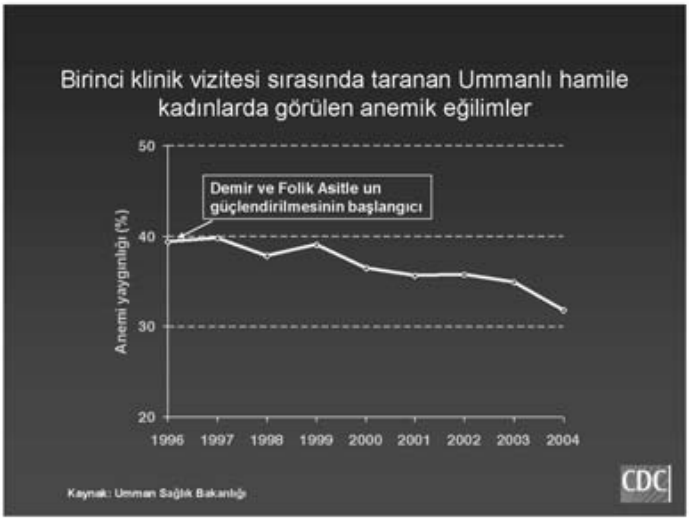
1955'lerde ise bu düşüş sonucu her 100 bin kişide bir Pellagra vakası görülmeye başlanmıştı. Yani zorunlu un zenginleştirmesi sonunda Pellagra hastalığı yok edilmişti.

Grafiğin alt kısmındaki pembe renkli nokta ve çizgiler de aynı dönemlerde Pellagra nedeniyle ortaya çıkan ölüm oranlarını göstermektedir.

Şimdi bugünkü ilgi konumuz olan vitaminlerden, yani demir ve folik asitten ve bu iki ana vitaminle güçlendirilen unun ortaya çıkardığı olumlu etkilerden söz etmek istiyorum.

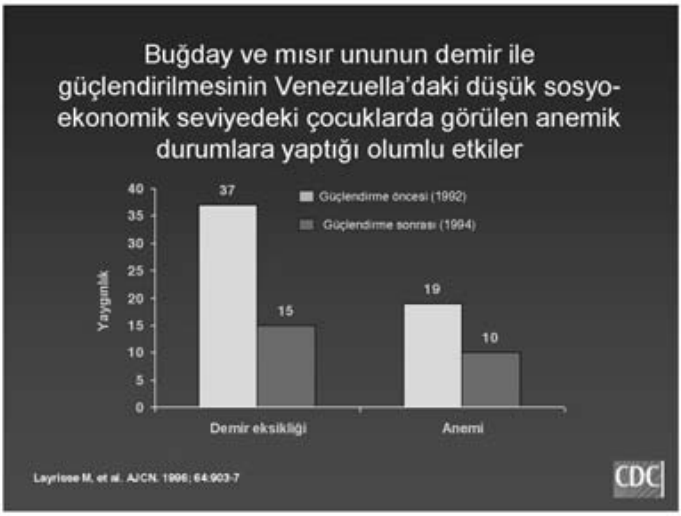

Önce demir güçlendirilmesinden söz etmek istiyorum. Yukarıdaki grafik Umman'daki kadınlar için başlatılmış olan demir zenginleştirmesi kampanyasının sonuçlarını göstermektedir. Gördüğünüz gibi, günde bir kilodan fazla zenginleştirilmiş gıda tüketen kadınlardan sadece %25 kadarında demir eksikliği görülmüştür. Günde bir kilodan daha az zenginleştirilmiş gıda tüketen kadınlarda ise bu oran yaklaşık %38'dir. Yani, demirle zenginleştirilmiş un tüketen kadınlarda demir eksikliği oranı çok daha düşüktür.

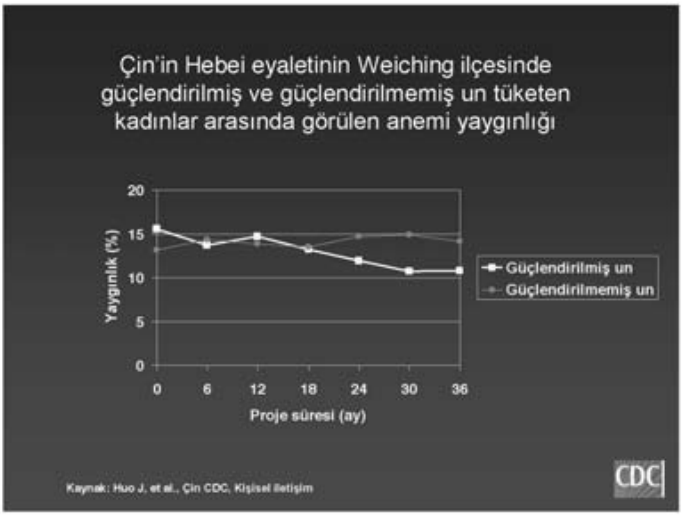
Yukarıda, demir zenginleştirmesi kampanyası başladıktan sonra Ummanlı hamile kadınlar arasında görülen anemik eğilimlerin düşüşünü gösteren grafiği görmektesiniz. Grafiğin solunda, 1996 yılındaki demir zenginleştirmesi kampanyası başladığında, kadınların yaklaşık

%40'ında bazı anemik eğilimlere rastlanmıştı. 2004 yılına gelindiğinde bu eğilim %30'ların biraz üstüne kadar düşmüştü.

Yukarıdaki grafikte Venezüella'da sürdürülmüş olan buğday ve mısır unu zenginleştirme kampanyasının çocuklarda görülmüş olan demir eksikliği ve anemik durumlarının olumlu etkilerini görmektesiniz. Soldaki iki dikey çubuk demir eksikliği istatistiklerini göstermektedir. Beyaz çubuk, zenginleştirme öncesinde çocuklardan %37'sinde demir eksikliği olduğunu, mor çubuk ise zenginleştirme sonrasında bu oranın %15'lere kadar düştüğünü göstermektedir.

Yine aynı şekilde, sağdaki iki dikey çubuk da zenginleştirme öncesi ve sonrasında çocuklardaki anemik durumları göstermektedir. Kampanya öncesinde %19 olan anemi oranı kampanya sonrasında %10'lara gerilemiştir.

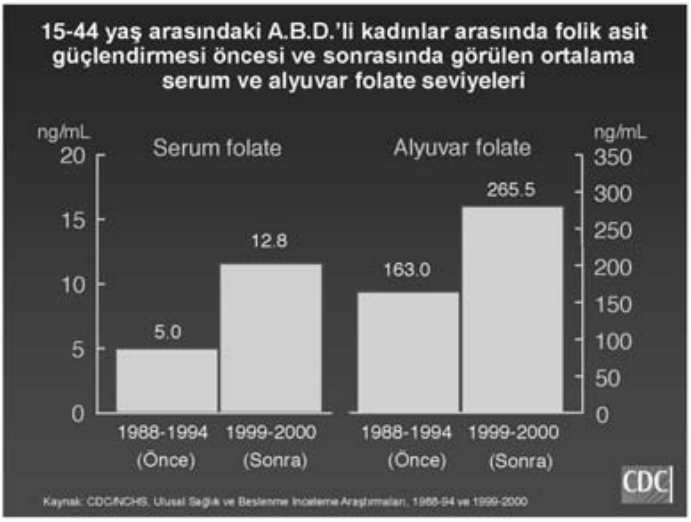

Çin'de de aynı benzer bulgularla karşılaştık. Sürdürülen kampanya sırasında güçlendirilmiş un tüketen kadınlarda anemi yaygınlığı büyük bir düşüş göstermiştir. Kampanya

başlangıcında %15 olan anemi 36 ay sonra %10'lara düşmüştü (yukarıdaki grafikte sarı nokta ve çizgi ile gösterilmiştir). Normal un tüketen kadınlarda ise bu oran kampanya boyunca neredeyse aynı kalmıştır (aynı grafikte pembe ile gösterilmiştir).

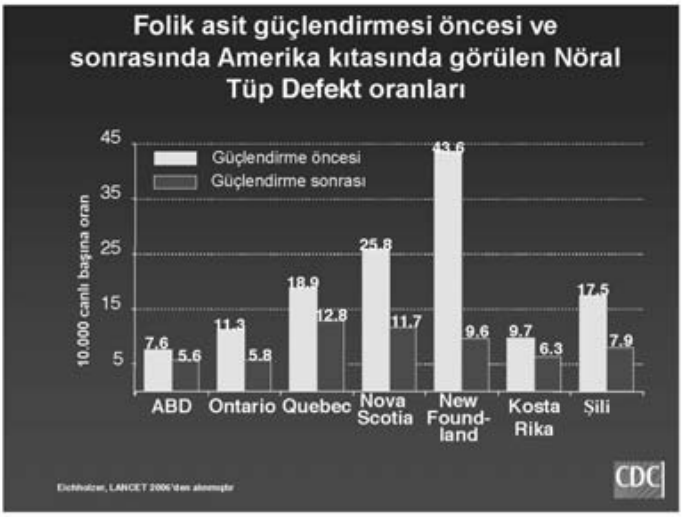

Şimdi size genel olarak anemide ya da demir eksikliğinde demir zenginleştirmesinin ne kadar etkili olduğunu anlatmaya çalışacağım. Ve bunu takiben folik asit zenginleştirmesinin etkilerinden söz edeceğim.

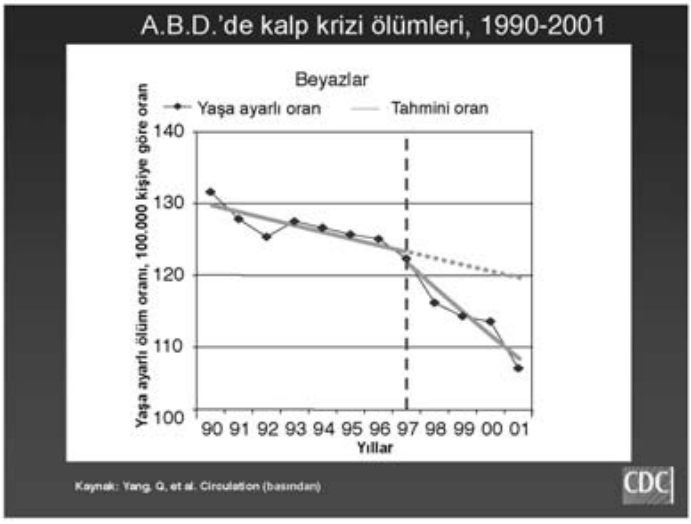

A.B.D.'de folik asit güçlendirilmesi 1990'larda zorunlu hale getirilmiştir. Biz o dönemde doğurganlık çağındaki kadınlarda kan serumlarındaki folik asit seviyelerini araştırdık. Yukarıdaki grafiğin solunda sarı olarak gösterilen dikey çubuklardan da göreceğiniz gibi folik asit zenginleştirmesinden önce serum seviyeleri 5 civarında idi. Zenginleştirme sonrasında ise bu miktar iki katını da aşarak 12,8 nanogram/mililitreye yükselmiştir. Grafiğin sağındaki

türkuaz renkli iki çubuk ise alyuvar folate seviyelerini göstermektedir. Zenginleştirme öncesi ile sonrası arasında alyuvar folate seviyesi de neredeyse iki katına çıkmıştır.

Yukarıdaki grafikte ise A.B.D.'de, Kanada'da, Kostarika'da ve Şili'de yapılmış olan zenginleştirme öncesi ve sonrası Nöral Tüp Defektleri istatistiğini görmektesiniz. Grafikte zenginleştirme öncesi açık renk dikey çubuklar, zenginleştirme sonrası ise koyu renk dikey çubuklarla gösterilmiştir. Grafikte gördüğünüz gibi tüm bu ülkelerde (Kanada'da eyaletler gösterilmiştir) yapılan kampanyalar sonrası nöral tüp defektlerinde çok büyük ve önemli bir azalma olmuştur.

Bir kurama göre zorunlu folik asit zenginleştirmesinden sonra A.B.D.'deki kalp krizi vaka oranlarında bir düşüş olmuştur. Doğrusu bunun kanıtlanabilmesi için daha geniş çaplı bir araştırma yapılması, ülke çapında klinik verilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Ama çevrebilim ilkesinde ve de genel eğilim olarak bu oldukça inanılabilir bir kuramdır. A.B.D.'de

1990 ile 1996 yılları arasında kalp krizi oranlarında belirli bir düşüş vardı. Folik asit zenginleştirmesinden sonra ise oldukça belirgin bir düşüş görülmüştür. Buna kesin bir açıklama getirilememekle birlikte bunun folik asit zenginleştirmesiyle bir bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Bu durum hâlâ araştırılmaktadır.

Vitamin ve mineralli beslenme sağlığın ve üretimin gelişmesini yani sosyo-ekonomik gelişmeyi sağlar, hastalıkların azalmasıyla birlikte insan ömrü uzayarak ölüm oranlarını düşürür. Sosyal gelişme açısından baktığımızda böyle bir beslenme çocukların öğrenme becerilerini arttırarak eğitimdeki başarıyı geliştirir. Aileler ve ebeveynler üzerinde yaptığı olumlu etkiyle ekonomik gelişmenin ve üretimin artmasını sağlar.

Tüm bunları sağlayabilmek için atılması gereken adım ne olmalıdır?

Zorunlu Un Güçlendirilmesi!

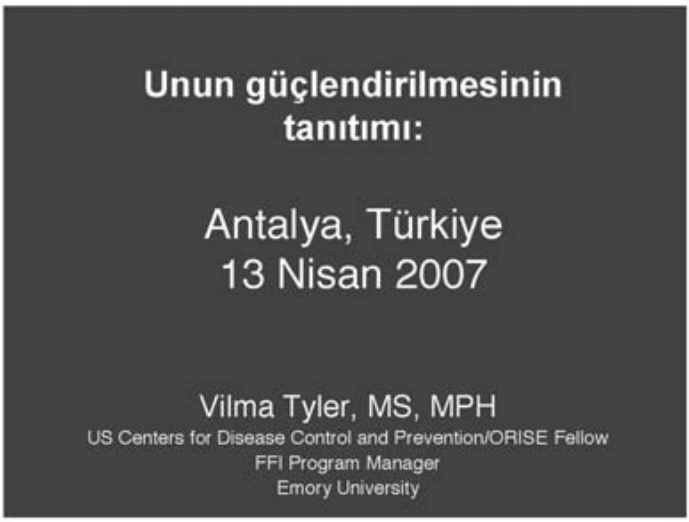
Teşekkür ederim.

SUNUCU:

Amerika Birleşik Devletlerinden Una Değer Katma Girişimi Program Koordinatörü Bayan Vilma Tyler'ı davet ediyorum.

VILMA TYLER - A.B.D. Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi, Unu Zenginleştirme Girişimi Program Müdürü:

İyi günler Bayanlar ve Baylar, dostlar ve meslektaşlar.

Bu toplantıda bu harika dinleyicilerle birlikte olmak benim için büyük bir ayrıcalıktır. Bu günün sonunda, unun güçlendirilmesinin çok önemli bir girişim olduğunu ve bunun Türkiye için gerçekten çok önemli olduğu konusunda bir çeşit fikir birliğine varabileceğimizi umuyorum.

Benim sunumum genel olarak siz değirmencilere odaklanacaktır. Sizleri bu girişimin nasıl başladığı ve nasıl devam edip, gelişmekte olduğu konularında bilgilendirmek arzusundayım. Ayrıca, sunumum sırasında dünyadaki değirmencilerden ya da un üreticilerinden bazılarının konuşmalarını, kendi ülkelerinde unun güçlendirilmesi girişimine nasıl dâhil olduklarını ve bu programa katılmanın ne kadar önemli olduğunu anlatmalarını kendi seslerinden dinletmek istiyorum.

Benim bu zenginleştirmeyle ilgilenmem fikri ilk kez 1990 yılında Birleşmiş Milletlerin Çocuklar Üzerine Dünya Zirvesi'nde ortaya çıktı. Devlet başkanlarının bir araya geldiği bu Dünya Zirvesi'nde zenginleştirme ile ilgili ilk çağrı yapıldı ve bir eylem planı ortaya çıkarıldı. Tüm devlet başkanları mümkün olduğunca A vitamini ve iyot eksikliğini yok etmeye

çalışmak ve demir eksikliğini azaltmak konusunda söz birliği ettiler. Ayrıca bunun, çocuklar için bir ana insan hakkı olduğunu beyan ettiler.

Mayıs 2002'de çocuklar için özel bir oturum düzenlendi ve orada bulunanlardan biri de, hepinizin tanıdığından ya da duyduğunuzdan emin olduğum Microsoft firması sahiplerinden William Gates idi. O sıralarda Gates Vakfı kurulalı 2 yıl olmuştu. Gates, bu özel oturumda gıda güçlendirilmesi konusuna vakıf olarak destek vereceklerine söz verdi. Bununla ilgili olarak Gates'in söylediklerinin bir kısmını kendi sesinden dinlemenizi rica ediyorum:

William Gates – Microsoft Firması Sahibi ve Ortağı:

Mikro beslenme eksiklikleri gerçekten çok kötü bir şey ama önlenmesi de bir o kadar kolay. Bir kez bu mikro besinleri temel gıda zincirine ekleyecek sistemi oluşturdunuz mu sorun ortadan kalkıyor. Bu sistemi devam ettirmenin maliyeti de çok düşük ve çocukların elde edeceği yararlar ise olağanüstü.

VILMA TYLER – (Devam):

Bu program nasıl ortaya çıktı? Bazılarınız un üreticilerinin düzenlediği birçok uluslararası kongreye ve toplantıya katılmışsınızdır. Bu kongrelerin en büyüklerinden biri de Uluslararası Tahıl Konseyi'nin düzenlediği yıllık toplantılarıdır. 2003 yılında yapılan kongrelerine bir grup Birleşmiş Milletler temsilcisi ve bazı sivil toplum kuruluşları katılmak istediler ve Tahıl Konseyinden mikro besin eksikliği konusunda bir oturum yapmak istediklerini bildirdiler.

Genel olarak birçok hükümet ve uluslararası kuruluşlar bu mikro besi eksikliği konusunda çalışmalar yapmışlardır ancak fazla başarılı olamamışlardır. Çünkü bu çalışmalarına bu konuda başarı sağlayabilecek çok önemli bir sektörü dâhil etmemişlerdir, bu da özel sanayidir. Bununla ilgili derslerini tuzun iyotlandırılması olayında almışlardır. Çünkü tuz üreticileri de olaya dâhil edilene kadar dünyadaki tuzun iyotlandırılması programı başarılı olamamıştır.

Bu kongrede bir kolektif grup oluşturdular ve yeni binyıldaki kalkınma amaçlarından biri olarak unun güçlendirilmesini seçtiler. Birleşmiş Milletlerin yaptığı araştırmaların sonucunda ortaya çıkan 10 yıllık raporda dünya üzerindeki hastalıklar içinde ilk 10 sıraya girenlerden birinin demir eksikliği ve folik asit eksikliği nedeniyle, yaklaşık 350.000'in üzerinde kusurlu doğum vakası olduğu belirtilmişti. Bu raporun sonucundan güçlendirilmiş un tüketen tüm toplumlarda demir ve folik asit eksikliğinin giderilebileceğine karar vermişlerdir.

Bu konuyla ilgili olarak o kongrede bir konuşma yapan UNICEF temsilcisi Bay Kul Gautam'ın söylediklerinin bir kısmını kendi sesinden sizlere dinletmek istiyorum:

Kul Gautam – UNICEF:

…Ve bu unun güçlendirilmesi konusunu gündeminize aldığınız için teşekkür ederim. Uluslararası Tahıl Konseyi'nin bu kongresinde değerli katılımcılarına Birleşmiş Milletlerin bir temsilcisi olarak hitap etmek benim için büyük bir onurdur.

Başlangıçta size garip gelebilir, neden bir BM yetkilisi – özellikle de bir UNICEF temsilcisi – dünyanın belli başlı tahıl üreticileri, un sanayicileri, ithalatçıları, ihracatçıları ve tarım ve ticaret bakanları gibi liderlerden oluşan böyle bir topluluğa hitap ediyor olsun? Kendinize soruyor olabilirsiniz, "ortak neyimiz var?"

Bizler tahıl ve un sanayicilerinden ne yapmalarını istiyoruz?

Biz, tahıl endüstrisinin, tüm gelişmekte olan ülkelerde unun demir ve folik asit ile güçlendirilmesinde birer etkin iş ortağı olarak faaliyet göstermelerini teşvik etmek istiyoruz. Bizler halen etkin durumda olan tüm büyük ve orta dereceli değirmenlerde zenginleştirmeyi yerleşmiş bir ilke olarak görmek istiyoruz. Sizden güçlendirilmiş un ve diğer tahıl unlarının üretiminin çarpıcı bir şekilde arttırılmasını istiyoruz.

Sizlerden teknik uzmanlığınızı paylaşmanızı ve bu teknolojiyi gelişmekte olan dünyaya aktarmanızı istiyoruz. Sizden üretim, dağıtım ve pazarlama becerilerinizi unun ve tahıl ürünlerinin demir ve folik asit ile güçlendirilmesinde de kullandığınızı görmek ve bunu kalkınmakta olan ülkelerin mikro besinlerden yoksun halklarına sunmanızı istiyoruz.

İnanıyoruz ki siz, Food Aid Committee – Gıda Yardım Komiteniz vasıtasıyla bağış yapan ülkeleri etkileyebilir ve onların bu yardımları alan ülkelere bağışladıkları tahıl unlarının güçlendirilmiş olmasını ya da bağışlanan tahılların o ülkelerde güçlendirilmelerini sağlayabilirsiniz.

Sizden bunu tek başınıza yapmanızı istemiyoruz. UNICEF, WHO, FAO, WFP, UNDP gibi Birleşmiş Milletler örgütleri, Dünya Bankası ve bölgesel kalkınma bankaları bu işte sizlere memnuniyetle yardımcı olacaklardır.

Bu toplantıya katılmış olan Micronutrient Initiative (MI) ve Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN) gibi sivil toplum örgütleri ve birçok üniversite kökenli enstitüler sizlerle çalışmaya arzuludurlar.

Bugün bizimle olan Kanada'dan CIDA, US AID, CDC ve diğerleri gibi bağışçıların bize söz verdikleri yükümlülükler var ve bu çabanızda sizlerle birlikte olmak arzusundadırlar. Bu örgütler ve kurumlar, ulusal hükümetlerin gözünde bizim tahıl endüstrisi ile olan işbirliğimize büyük bir güvenilirlik, meşruluk ve olumlu görüş getirirler.

Bu işbirliğinin destekleyicisi olarak biz politik konulardaki, hükümetlere yapılan teknik yardımlardaki, besinsel olarak güçlendirilmiş gıdaların tüketiciler tarafından istenmesindeki örgütsel avantajlarımızı kullanabilir, sonuçların değerlendirmesini ve takibini sağlayabiliriz. Sizlerle işbirliği yapabilme olasılığı bizleri heyecanlandırmaktadır.

Un endüstrisinin modernize olup, teknoloji değiş tokuşlarının aktarımının artıp, güçlenmesiyle; bunun yanında gıda tüketim kalıplarının değişimi nedeniyle insanların hazır gıdalara olan yaklaşımlarının artması nedeniyle tüketilen tüm unun mikro besinlerle, özellikle de demir ve folik asit ile güçlendirilmesinin tam zamanı olduğunu düşünmekteyiz.

VILMA TYLER – (Devam):

Bu toplantıda sadece kamu sektöründen değil, ana endüstri ortaklarından oluşan bir topluluk da vardı. Avustralya Buğday Kurumu, Kanada Buğday Kurumu, Kansas Buğday Komisyonu, Seaboard ve Bogasari gibi değirmencilik şirketleri toplantıda temsil ediliyorlardı. Uluslararası Değirmenciler Derneği, Kanada Tahıl Enstitüsü, Fortitech, Fleishman-Hillard ve Buğday Gıdaları Konseyi gibi kuruluşlar da bu kongredeydiler.

Unun güçlendirilme girişimi nedir? Unun güçlendirilmesi bileşenlerinden biri işbirliğidir. Bizimle işbirliği yapan sivil, kamu ve özel sektör grupları vardır. Bizim yaptığımız veriler toplamak ve ittifakları yapılandırmaktır. Girişim harika bir bilgi merkezidir. Eminim bazılarınızın bizim web sitemizi inceleme olanağı olmuştur. Unun güçlendirilmesi ile ilgili her türlü bilgi vardır ve onlara sürekli olarak eklemeler yapmaktayız. İlgilenenlere eğitim ve teknik destek vermekteyiz. Eğer sergideki odamızı ziyaret ederseniz orada unun nasıl güçlendirildiğinden söz eden bir CD'miz olduğunu göreceksiniz. CD Türkçedir ve buğdayın öğütülmesi safhasından başlayarak A'dan Z'ye unun değirmenciye en uygun şekilde nasıl

güçlendirildiği anlatılmaktadır. Biz ayrıca endüstrinin tüketici ile ilişki kurmasını sağlayabiliyoruz. Yapılacak toplantılara ortaklarımızın da katılmalarını sağlıyor ve aynen burada olduğu gibi, bilgi alış-verişi yapma olanaklarını sunuyoruz.

Dünyanın en seçkin 8 ekonomisti 2004 yılı Mayıs ayında Kopenhag'da yapılan bir oturumda dünyanın karşı karşıya kaldığı en önemli 10 küresel sorununa bir öncelik saptayabilmek için bir araya geldiler. Bu oturumda dünyanın yüz yüze geldiği fırsatlardan en önemli ikincisinin zenginleştirme ile sunulacak mikro besinlerle kötü beslenmeyle, özellikle de demir eksikliği nedeniyle ortaya çıkan anemi ile savaşılabileceğine, bunun da yarar-maliyet kıyaslamasında çok olumlu sonuçlar vereceğine karar verdiler.

Ayrıca UNICEF, mikro besin girişimi ile birlikte, Ulusal Vitamin ve Mineral Eksikliği Hasar Değerlendirme Raporu adını verdikleri bir çalışmayı geliştirdi. Bu rapor 80 ülke ve hükümetleri için hazırlandı ve bunu medya, özel sektör ve Sivil Toplum Örgütleri vasıtasıyla dağıtarak dünya gıda şirketlerine bir mücadele olanağını sağladı.

FFI – Unu Zenginleştirme Girişimi 2004 yılında Londra'da "Liderler Grubu"nu oluşturdu. Bu grup Birleşmiş Milletler örgütlerinden, akademik kişilerden, politik gruplardan, hükümetlerden, ulusal çoklu sektör koalisyonlarından, katkılı hazır karışım gıda üreten un sanayicilerinden, buğday üreten ve satan kişi ve kuruluşlardan, değirmencilik ve gıda sanayicilerinden oluşmaktaydı. Gördüğünüz gibi konuyla ilgili her sektörü temsil eden kişiler bu gruba katılmışlardı.

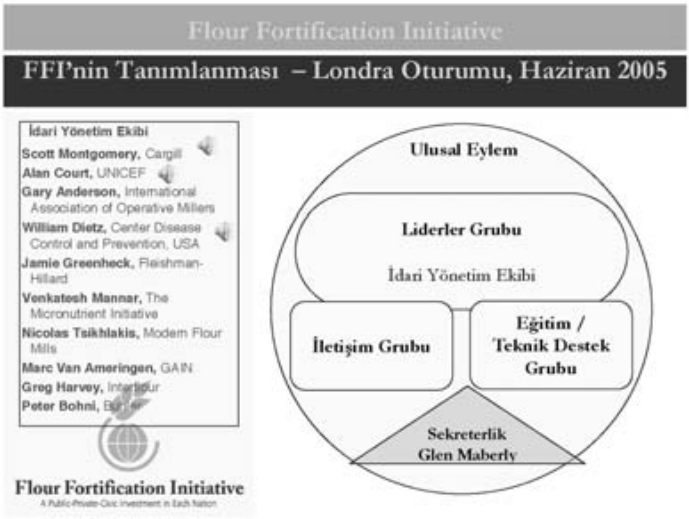
Daha önce de sözünü ettiğim gibi biz kendimizi yalıtmış olarak çalışmıyoruz, değirmencilerle ve un sanayicileriyle birlikte çalışıyoruz. Çünkü bu konuda onların çok önemli ve değerli ortaklar olduğunu biliyoruz. Ortadoğu'dan, Kuzey Afrika'dan gelen ortaklarla 2004 yılında İran'da düzenlenen Uluslararası Etkin Değirmenciler Birliği konferansında onlarla birlikteydik. Yukarıdaki resimde de gördüğünüz gibi değirmencilikle ilgili bir sürü insan vardı. Dubai'den, İran'dan, Sudan'dan, Kanada'dan, Bahreyn'den, Pakistan'dan…

Sizlere Dubai'nin en büyük değirmencilik şirketlerinden birinin sahibi ve bizzat kendi girişimiyle Dubai'de üretilen unların güçlendirilmesini sağlayan Bay Essa Al-Ghurair'in konuşmasının bazı bölümlerini dinletmek istiyorum. Lütfen dediklerine kulak verin:

Essa Al-Ghurair – Al-Ghurair Gıda Grubu:

Emirliklerdeki deneyimlerimizden yola çıktık ve ulusal un değirmeninde, ulusa bir katkı olarak gördüğümüz için, halkın daha iyi beslenmesini sağlamak amacıyla una demir ve folik asit eklemeye karar verdik. Bu belki bizler için değil, çocuklarımız için de değil ama gelecekte onları takip edecek olan yeni kuşaklar için yararlı olacaktır. Evet, belki bu sanayi için fazladan bir masraf, ama uzun vadede ulusun yararına olacak bir girişimdir. İşte bu nedenle biz kendi başımıza karar vererek ki daha o zamanlar Birleşik Arap Emirliklerinde yasayla zorunlu bir hale gelmemişti, una folik asit ve de demir ekleyerek zenginleştirmeye başladık.

VILMA TYLER – (Devam):

2005 yılında FFI resmiyet kazandı ve tanımlandı. Yukarıdaki resmin solunda gördüğünüz gibi bir İdari Yönetim Ekibi kuruldu. Ekibin başkanı Cargill'den, Program Bölümünün başında UNICEF'ten Bay Alan Court var, aynı zamanda başkan yardımcısı. Yönetim ekibinin diğer üyeleri ise IAOM, International Association of Operative Millers - Uluslararası Etkin Değirmenciler Birliği'nden, A.B.D. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi'nden, Fleishman-Hillard'dan, Micronutrient Initiative'den, Ürdün'deki Modern Flour Mills'den, the Global Alliance for Improved Nutrition'dan katılanlarla oluşmaktadır. Ve Interflour ve Buhler İdari Yönetim Ekibimize yeni katılan iki üyedir.

Böylece artık bizim bir yönetim ekibimiz, bir iletişim grubumuz, bir eğitim ve teknik destek grubumuz var. Sekreterliğimiz ise Atlanta'da görev yapmaktadır.

FFI, Unun Geliştirilmesi Girişimi'nin amacı nedir? Temel olarak ulusal programlara yardım ederek seçilmiş vitaminler ve minerallerle unun güçlendirilmesinin bir standart haline getirilmesini ve bu suretle o ülkelerin halklarının sağlığının daha iyiye gitmesini sağlamaktır.

Bazı ülkeler sadece demir ve folik asidin yeterli olmadığını, başka minerallerin de eklenmesinin gerektiğini düşünmektedirler. Bizce bu olumlu bir düşünce ancak biz, en azından demirin ve folik asidin eklenmesinin gerektiğini düşünmekteyiz.

Uzgörüşümüz, kamudan, özel sektörden ve sivil toplum örgütlerinden gelecek bireylerle küresel ve ulusal düzeyde birlikte çalışarak var olan programları birleştirip, geliştirerek unun güçlendirilmesini hızlandırmaktır.

Hedefimiz ise 2008 yılı sonuna kadar tüm dünyada üretilen unun %70'inin güçlendirilir olması. Genel olarak dünyada üretilen unun %45'i büyük un sanayicilerinin değirmenlerinden gelmektedir. Biz bu işe kollarımızı sıvadığımızda dünyada üretilen unun sadece %20'si güçlendirilmekteydi. 2006 yılında bu oran %26'ya yükseldi. Bizim şimdiki hedefimiz ise 2008 yılı sonuna kadar dünyada üretilen tüm unun %70'inin güçlendiriliyor olmasıdır. Programın hızlandırılması için de 14 ülke seçildi ve Türkiye de bu ülkelerden biri olarak tanımlandı.

2005 yılında Marakeş'te birkaç hareket bir araya geldi. Hükümetlerle, un sanayicileriyle, gıda endüstrileriyle, sağlık ve tıp kurumlarıyla ve tüketicilerle kurulacak iletişim hedef olarak seçildi. Televizyon haberlerindeydik. Sadece yerel televizyonlarda değil, Al Jazeera, Reuters ve diğer uluslararası yayın kuruluşları haberlerinde bize de yer vermişlerdi.

Ve yukarıdaki resmin altında bizim web sitemizi görebilirsiniz. Sitemize girerek bizler hakkında çok daha fazla bilgi edinebilirsiniz.

IAOM toplantılarının olduğu İran'da, Fas'ta 1.000'!den fazla katılımcımız vardı. Her etkinlikte yeni bir ülkenin kendini unun güçlendirilmesine adadığını görüyorduk.

Bu şahıs İran'dan Bay Merzad Jamshidi. İran unun güçlendirileceğini taahhüt etti ve Mart 2007'den itibaren bu, yasayla zorunlu hale geldi. Artık şimdi bütün ülkede güçlendirilmiş un tüketilmektedir. Lütfen onun sözlerine kulak verin:

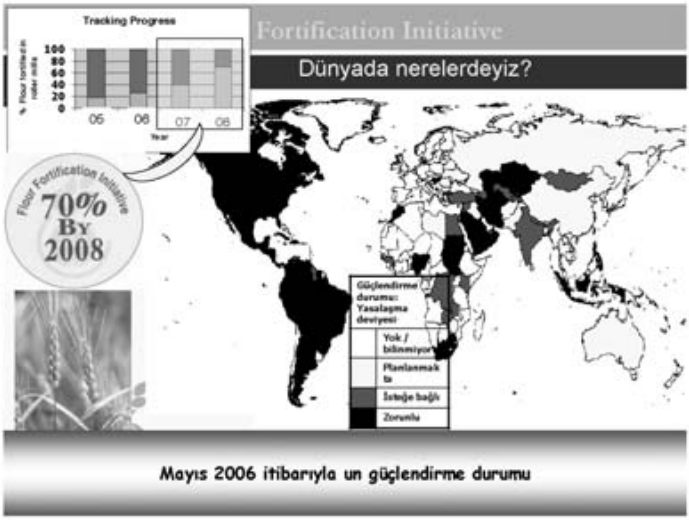
Merzad Jamshidi – KFF Mills, İran:

Sonuçta orası işin yapıldığı ve iyi hedeflerin ortaya çıkmaya başladığı yer. 3 yıl önce Mauritius'taki IAOM toplantısında FFI katılımcılara takdim edildi ve bunu takiben de Dubai'de.

Gururla bildirmek isterim ki bu soylu amaç için hükümet yetkilileri ve un sanayicileri, halkımızı doğrudan etkileyen bu unun güçlendirilmesi projesini gerçekleştirmeye söz verdiler. Bugün, 2007 Mart ayında başlayan ulusal düzeydeki kampanya ile 17 milyondan fazla nüfusu olan İran'ın her yerinde güçlendirilmiş un tüketilmektedir.

Yukarıdaki resimde de gördüğünüz ve sizlerin de bildiği gibi her yıl yaklaşık 600 milyon ton buğday üretilmektedir. Şu anda üretilen buğdayın yaklaşık %26'sı güçlendirilmiş un olarak tüketiciye sunulmaktadır. Dünya üzerinde yaklaşık 53 ülkede unun güçlendirilmesi için zorlayıcı yasalar çıkartılmıştır. Şu anki hedefimiz 2008 yılı sonuna kadar bu oranı %70'e çıkartmaktır.

Yukarıdaki resimde bizim dünyada ne durumda olduğumuzu görebilirsiniz. Siyah renkle boyanmış ülkelerde unun güçlendirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Mavi renkle boyanmış ülkelerde ise zenginleştirme hâlâ isteğe bağlı olarak yapılmaktadır. Dikkat ederseniz Türkiye mavi ile boyalıdır, çünkü Türkiye'deki bazı şirketlerin bunu gönüllü olarak yaptıklarını biliyoruz. Sarı renge boyanmış ülkelerde ise halen unun güçlendirilmesi planlama safhasındadır.

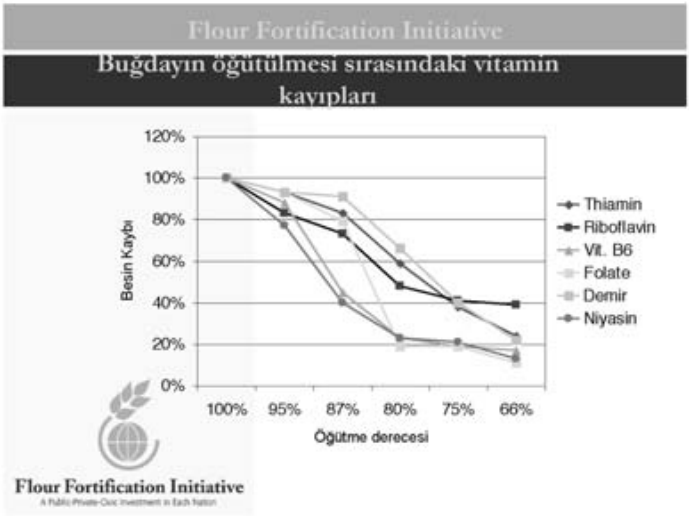
Çoğunuz biliyorsunuz, çünkü birçoğunuz Kasım ayında İstanbul'da yapılan IAOM Avrasya Bölge Konferansına katılmışsınızdır; bu toplantının sonunda bir fikir birliği oluşmuştu. Birçoğunuz konuyla ilgili deneyimlerinizi paylaştınız, en iyi uygulamanın nasıl yapılacağını tartıştınız ve ortaya çıkabilecek engeller ve yapılacak mücadeleler hakkında konuştunuz. Ve birçoğunuz bu hareketin bir parçası olmak için liderler olmayı üstlendiniz.

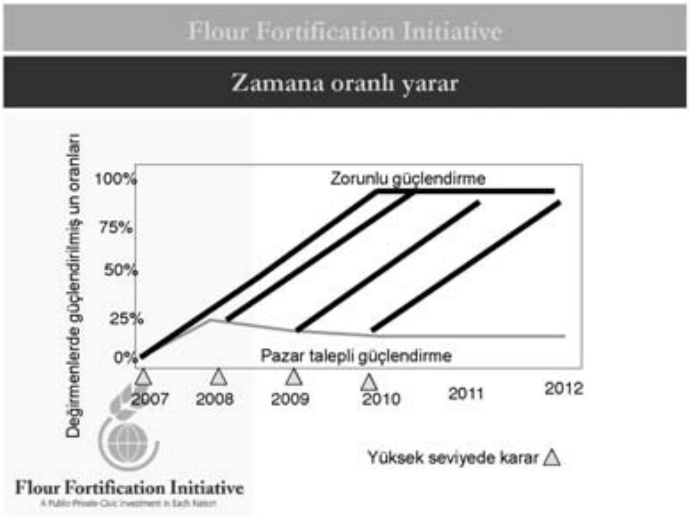
Ülkelerdeki çalışmalarımızla ilgili birçok ilkeler var. Sizlere onlardan ayrı ayrı söz etmeyeceğim ama bu ilkelerle ilgili bilgileri sergi odamızda bulabilirsiniz. Ama temel olarak bu işlemi yürütebilmek için ulusal liderleri tanımlamamız gerekiyor. Tabii bu konuda birçok uluslararası destek verilecektir.

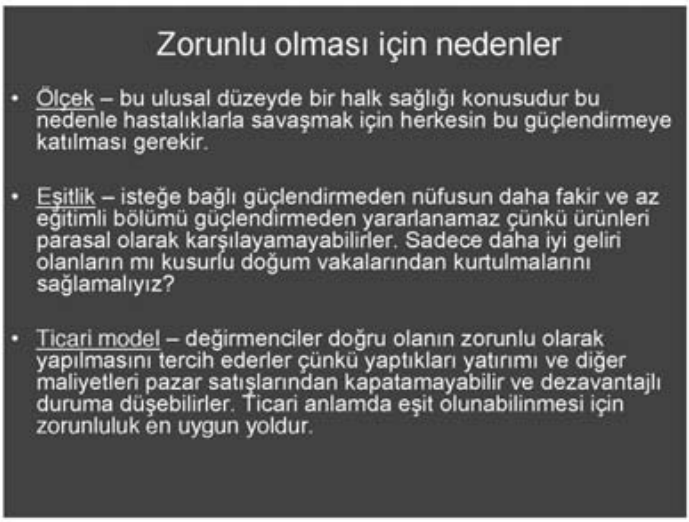
Zenginleştirmenin etkili olabilmesi için en uygun yol bunun zorunlu hale getirilmesidir. Ama bunun için de bir sistem değişikliğine gidilmesi gerekir. Ve tabii bu sistem değişikliği için ise politik onayın alınması ve uygulayıcılara "başla" emrinin verilmesi lazımdır. Bugün Sayın Tarım Bakanının burada olması sanırım bir başlangıç olabilir ve galiba o da bu zenginleştirme fikrini desteklemektedir.

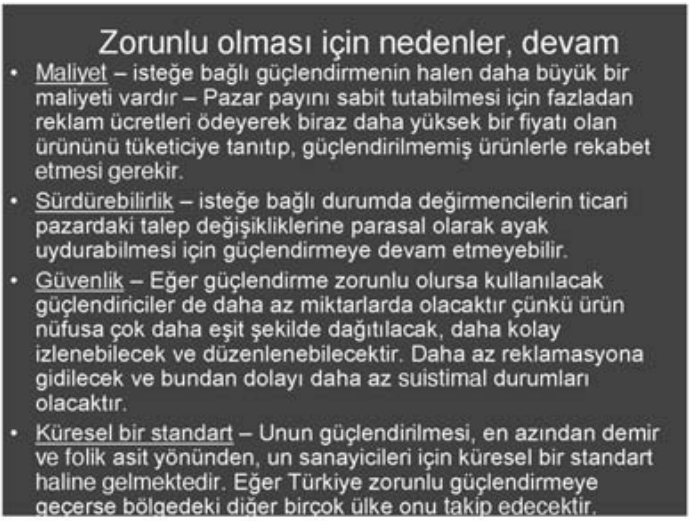
Neden zenginleştirme yapıyoruz? Birçoğunuz "bizim buğdayımızın ne sorunu var? Neden güçlendiriyoruz?" diyebilirsiniz. Kısaca şöyle açıklayabilirim; buğday öğütüldüğü sırada birçok vitamin kayba uğrar. Zenginleştirmenin yaptığı şey ise bu öğütme sırasında ortaya çıkan kayıpları dışarıdan yapılan takviye ile en aza indirmektir.

Zorunlu zenginleştirme ile isteğe bağlı zenginleştirme arasındaki zamana bağlı yararı şöyle gösterebiliriz. Diyelim ki önümüzdeki yıl pazar talebine göre isteğe bağlı olarak zenginleştirme yapmaya başladınız ve bunun tüm ülkeyi kapsaması, diyelim ki, 2012 yılına kadar sürecektir. Ama eğer bunu zorunlu yaparsanız her şey çok daha hızlı gelişir. Örneğin zorunlu zenginleştirme durumunda Türkiye'deki tüm nüfusun kapsanması sadece iki yıl alabilir. Bence unun güçlendirilmesini zorunlu yapmanız en etkin yol olacaktır.

Neden mi? Çünkü bu, ulusal düzeyde bir halk sağlığı konusudur. Eğer zenginleştirmeyi isteğe bağlı olarak uygulayacak olursanız bundan nüfusun tamamı yararlanamaz ve tüm nüfusun buna gereksinimi vardır. İsteğe bağlı bir uygulamada nüfusun fakir ve az eğitimli olanları zenginleştirmeyi anlamazlar. Bu nedenle herkesin faydalanabilmesi için zenginleştirmeyi zorunlu kılmak mecburiyetindesiniz. Sadece iyi gelirli nüfusun bu güçlendirilmiş mamulleri tüketip kusurlu doğum olaylarından kurtulması sizce doğru bir şey midir? Ayrıca zorunluluk iyi bir ticari modeldir, çünkü doğru olanı yapmak isteyen bir değirmenci bunun karşılığında yapmış olduğu yatırımı pazarda yaptığı satışlardan karşılayamayabilir ve bu durumda da diğerlerine karşı dezavantajlı bir duruma düşerler. Bizce zenginleştirmenin zorunlu olması hem sanayici, hem de tüketici için bir eşitlik sağlar.

Maliyet: isteğe bağlı zenginleştirmenin çok daha fazla masrafı vardır ve bunun için bir örneğimiz var. Meslektaşlarınızdan birisi size bunu anlatacak, isteğe bağlı zenginleştirme ile ilgili deneyimlerini sizinle paylaşacaktır. Zorunlu zenginleştirmeyi sürdürmek çok daha kolaydır, çok daha güvenlidir ve bu bir küresel standarttır. Tüm dünyada zorunlu zenginleştirme uygulanmaktadır.

Teşekkür ederim.

SUNUCU:

Şimdi panele katılacak olan konuklarımızı davet etmek istiyorum.

Paneli yönetmek üzere Ankara Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölüm Başkanı Profesör Aziz Ekşi'yi davet ediyorum.

TUSAF ve Hacettepe Üniversitesinden Profesör Hamit Köksel; TÜBİTAK'tan Prof. Filiz Açkurt; Türkiye Spina Bifida Derneğinden Dr. Murat Mutuş; Doruk Gruptan Sayın Hakan Esen; Eksim Gruptan Sayın İbrahim Hakkı Yazıcı; Akzo Nobel Araştırma Teknoloji Merkezinden Dr. Carel Wreesmann.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Değerli konuklar,

Zamanı çok etkili kullanmak zorundayız, oldukça gecikme oldu. Bu gecikmeyi kısmen bu oturumda telafi etmeye çalışacağım. Gördüğünüz gibi yedi tane konuşmacı var, ama konu çok önemli. Arkadaşların özellikle verecekleri mesajlara yoğunlaşmalarını rica ediyorum.

Öncelikle, böyle önemli bir konuyu, ekmeğin ve unun zenginleştirilmesi konusunu tartışmaya yeniden açtıkları ve bu organizasyonda bizlere de yer verdikleri için Türkiye Un Sanayicileri Federasyonuna ve bu organizasyona katılan diğer kuruluşlara teşekkür etmek istiyorum.

Konu Türkiye'de yeni değildir. Benim bulunuş nedenlerimden birisi 1992 yılında unun zenginleştirilmesi konusunda Ankara'da yapılan bir seminerin organizasyonunda yer almış olmam ve o seminerde gerçekten iyi bir belgenin hazırlanmış olmasıdır. Un Sanayicileri Federasyonunun başlangıç seminerine bakarak tarihe büyük önemi olduğunu düşünüyorum. Çünkü bundan sonraki tartışmalarımızın büyük bir zemine oturması gerekmektedir.

Konu çok önemlidir. Biliyorsunuz bizler yaklaşık 40–45 tane besin öğesini gıdalarla almak zorundayız. Bunları eksik alırsak veya fazla alırsak önemli problemler yaşıyoruz. Fiziksel ve mental gelişmemiz, sağlığımız, mutluluğumuz, her şeyimiz etkileniyor. Dolayısıyla dengeli ve yeterli beslenme gerçek anlamda bir insan hakkıdır ve insan hakları arasında sayılmalıdır, böyle bilinmelidir. Benim burada bulunuş nedenlerimden birisi de, konu ile ilgilenen bir bilim adamı olmamın yanında, böyle dünya ölçeğindeki önemli bir soruna kişisel olarak duyduğum duyarlılıktır.

Bunun iki yolu var ya insanlara değişik gıdaları tüketmesini öğreterek veya ulaştırarak insanların dengeli beslenmesini sağlayabilirsiniz, ya da gıdalarını zenginleştirirsiniz. Belki birinci yol sağlıklı ve doğal gözükebilir fakat oldukça zor bir yoldur ve uzun sürede de olsa gerçekleştirilmesi oldukça güçtür. Çünkü alışkanlıkların değiştirilmesi gerekmektedir, çünkü ekolojik ve sosyal sınırlar vardır. Bu nedenle biz o alternatifi yine uzak bir hedef olarak göz önünde bulunduralım. İnsanlığın bu önemli sorununa kısa sürede çözüm bulmak zorundayız ve bunun çözümü de gıdaların zenginleştirilmesidir.

Gıda deyince de enerjimizin büyük bir kısmını sağlayan, sanıyorum Türkiye'de hâlâ %40'ın üzerinde, ekmek ve un önemlidir. Ekmeklik undaki, özellikle buğdayın öğütülürken ortaya çıkan, kayıpların karşılanması gerekmektedir. Ve ekmeğin, enerjimizin yüzde kaçını sağlıyorsa, teorik olarak besin ögelerinin hiç olmazsa buna yakın oranını karşılaması gerekmektedir. İşte Türkiye'deki sorun budur, biz ekmeği tüketiyoruz ama ekmek enerjimizi sağladığı kadar besin ögelerini sağlayamıyor ve biz bu sorunu çözmek zorundayız.

Belki de bugünkü tartışmanın özeti budur. 2006 yılında Kasım ayında İstanbul'da yapılan toplantıda yoktum, ama bana göre o da çok önemli bir adımdır. Bugün bu iki adım üzerine üçüncü adımı oluşturmak ve en kısa sürede unun zenginleştirilmesini hayata geçirmek üzere kendimize bir yol haritası belirlemek zorundayız.

Konuşmacılarımızın 7 kişi olduğunu söyledim. Daha çok buğdayın una dönüşümü sırasındaki kayıplar sanıyorum Hamit Köksel Beyin ilgi alanındadır. Zenginleştirme gerekçelerinden olan belirli bir besin öğesi eksikliğinin toplumda tanımlanmış olması lazımdır. Belirli bir grupta o konudaki araştırmalarıyla dikkati çeken, bu konudaki en önemli araştırmaları yapan Filiz Açkurt arkadaşımıza da ikinci sırada söz vermek istiyorum. Daha sonra Murat Mutuş arkadaşımıza folik asit eksikliği nedeniyle ortaya çıkan sağlık sorunlarını tanımlaması için söz vermek istiyorum. Daha sonra endüstriden iki arkadaşımızın konuya nasıl baktıklarını öğrenmek istiyorum. Bu olay onlar açısından ne ifade ediyor, sorunlar var mı, bunlar nasıl çözülebilir o konularda görüşlerini almak istiyorum. Daha sonra Mr. Wreesmann ve Claudia Buhmann var.

Sanıyorum bu 7 konuşmacıyı arka arkaya dinlememiz çok zor olabilir. O nedenle ben 5 konuşmacıdan sonra ara vermek istiyorum. Daha sonra, ikinci oturumda hem bu arkadaşlara söz verip hem de konuyu, sizlerin de görüşlerinizi belirtmeniz için, tartışmaya açmak istiyorum.

Şimdi izin verirseniz hemen Prof. Dr. Hamit Köksel'den başlayalım. Buyurun Sayın Köksel.

PROF. DR. HAMİT KÖKSEL – Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü:

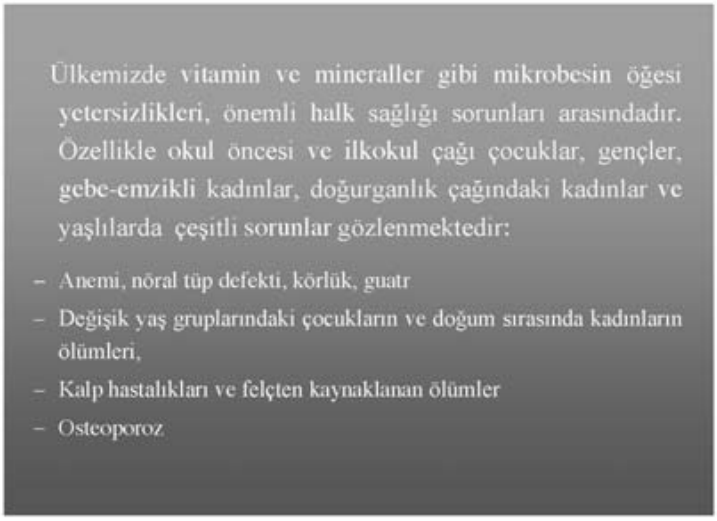
Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli izleyiciler,

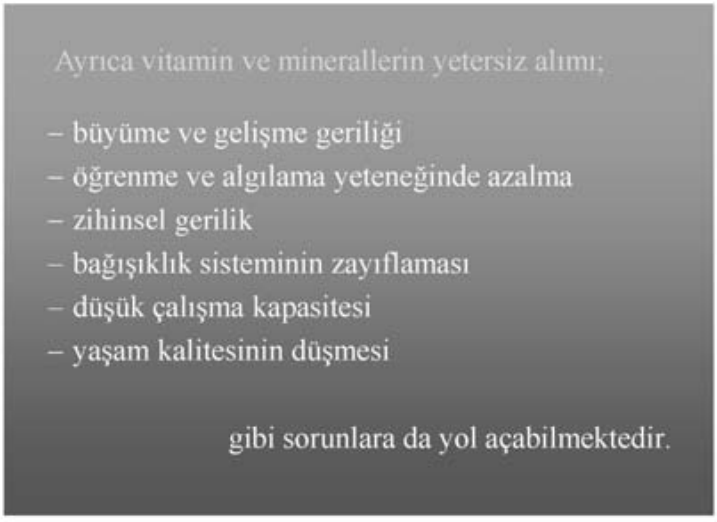
Sözlerime Türkiye Un Sanayicileri Federasyonuna, Türkiye için çok önemli bu konuyu gündeme getirdikleri ve sadece gündeme getirme değil, sahip çıktıkları, omuzlarına aldıkları için teşekkür ederek başlamak istiyorum.

Bugün konuşulan konulardan tekrar söz etmek zorundayım. Yıllardır, belki benim meslek yaşamımda, yaklaşık 30 yıla yakın süredir konuştuğumuz ya da dinlediğimiz şeyleri tekrarlayarak konuşacağım. Bu şu anlama gelmemeli, bu konuyu hafife almadığımdan,

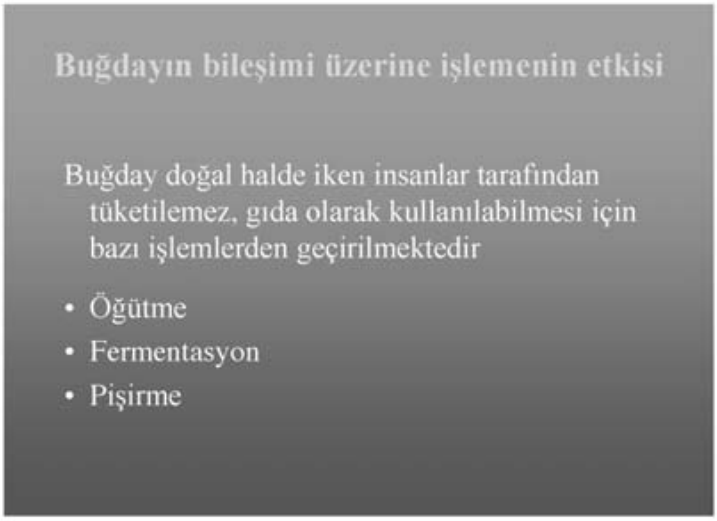
önem vermediğimden değil. Tam tersine, yıllardır konuşuyoruz ama yıllardır bir yerlere getiremiyoruz. Dilerim bu toplantı bu sorunu çözmekte önemli bir adım olur.

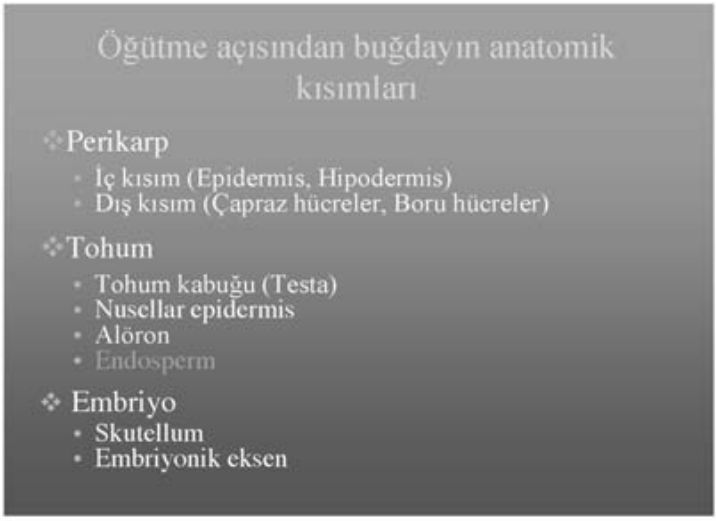
Buğdaydan ekmeğe giderken besin ögelerinde kayıplar vardır. Ben bununla zenginleştirmenin ilişkilerinden söz etmek istiyorum. Benden sonraki konuşmacı bilim adamı bu konulardan çokça bahsedecek ama kısaca söylemek gerekirse, ülkemizde vitamin ve mineral yetersizlikleri kaynaklı ciddi sorunlar vardır. Bu durum toplumun bütün kesimlerini olumsuz yönde etkilemekle birlikte bazı kesimleri çok daha fazla etkilemektedir. Özellikle ilkokul öncesi ve ilkokul çağındaki çocuklar, gençler, gebe ve emzikli kadınlar, doğurganlık çağındaki kadınlar ve yaşlılar diğer toplum kesimlerine oranla çok daha fazla etkilenmektedirler. Bu eksikliklerin sonucunda da, sabahtan beri duyduğumuz ve yine duymaya devam edeceğimiz anemi, nöral tüp defektleri, körlük guatr; değişik yaş gruplarındaki çocukların ve doğum sırasındaki annelerin ölümleri; kalp hastalıkları ve bunlara bağlı ölümler; osteoporoz gibi çeşitli sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır.

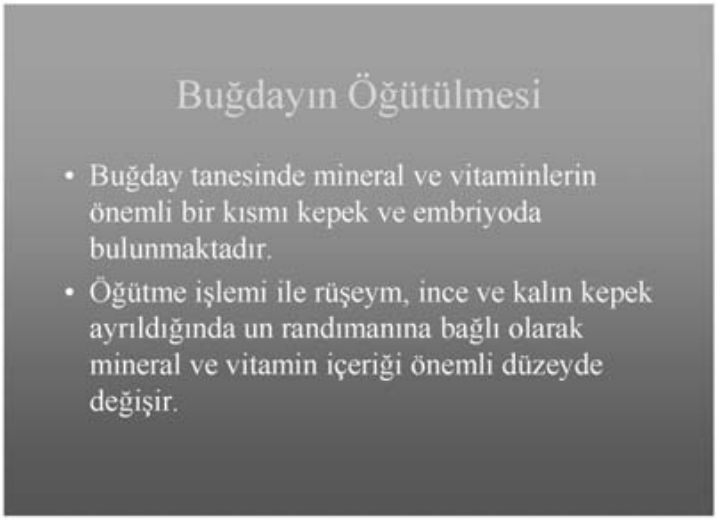
Yine mineral ve vitaminlerin yetersiz alımı sonucunda birçok başka sorun ortaya çıkmaktadır. Bunların başında büyüme ve gelişme geriliği, öğrenme ve algılama yeteneğindeki azalma, bağışıklık sisteminin zayıflaması, düşük çalışma kapasitesi, yaşam kalitesinin düşmesi gibi sorunları sayabiliriz. Bunların hepsi vitamin ve mineral eksikliği nedeniyle ortaya çıkan sonuçlardır.

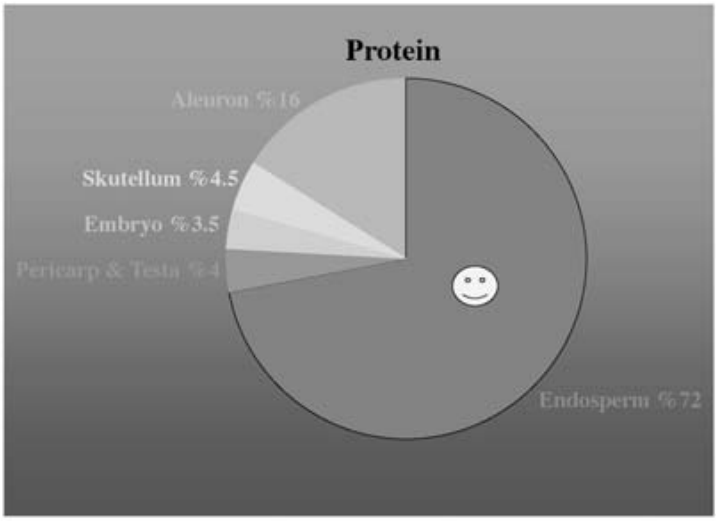
Kendi uzmanlığım açısından baktığımda buğdaydan ekmeğe doğru giderken neler oluyor? Bunu da yine bu dinleyici kitlesi içerisinde birçok kişi en az benim kadar biliyordur, ama tekrar vurgulayalım. Buğdayı kuşkusuz ki olduğu gibi tüketemiyoruz. Gıda haline getirmek için bir takım işlemlerden geçiriyoruz ve bu işlemler sırasında bazı değişiklikler oluyor. Buğdayın bileşimini, besin ögelerini değiştiren en önemli açılmaları şöyle sıralayabiliriz: öğütme, ekmek üretimi sırasındaki mayalanma ve çeşitli işlemler sırasındaki pişirme benzeri ısıl işlemler.

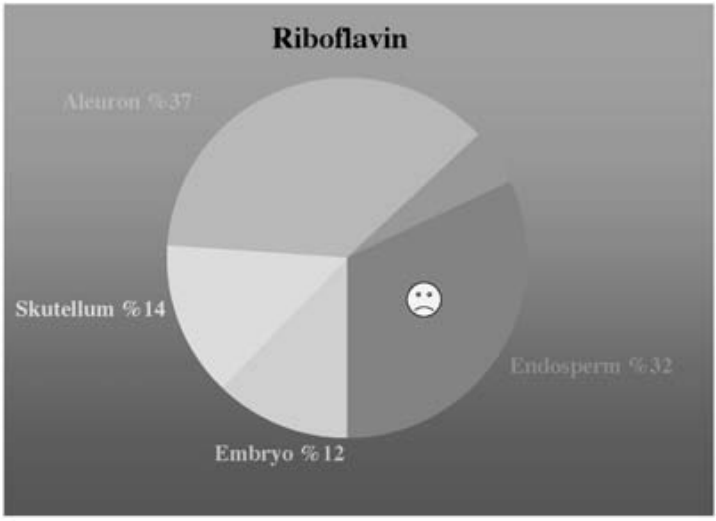
Öğütme ile ilgili olarak buğdayın çeşitli kısımlarından söz etmeye hiç gerek yok, ama kısaca şöyle sıralayabiliriz: kepek tabakaları, danenin kendisi ve embriyo. Bunların önemli bir kısmı kepekle birlikte ayrılmaktadırlar. Geriye ise sadece önemli miktarda endosperm ve elde edilen unun randımanına göre bir miktar da alöron kalmaktadır.

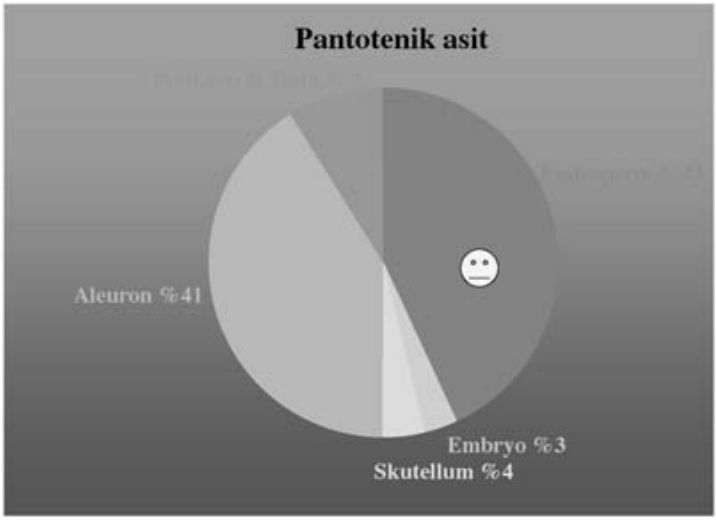
Buğday tanesindeki mineral ve vitamin değerlerinin hepsi una aktarılamamaktadır. Çünkü kepekte ve embriyoda bulunan mineral ve vitaminler öğütme işlemi sırasında uzaklaştırılmakta ve randımana bağlı olarak önemli kayıplar verilmektedir.

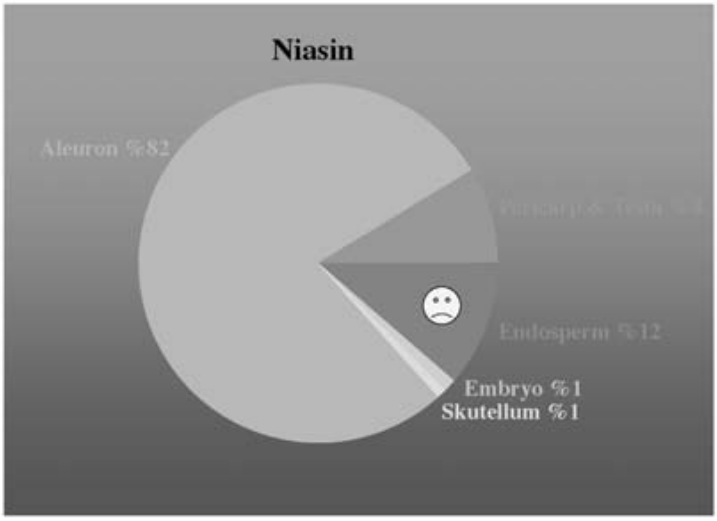
En önemli besinlerden bir tanesi protein grubudur. Eğer bu kadar çok fazla hububat tüketiyorsak buğdaydaki proteinin ne kadarını aldığımıza bakmamız gerekir. Daneden endospermin yaklaşık dörtte üçlük kısmını una aktarmaktayız. Proteinin de yaklaşık, biraz azalsa da, yine aynı miktarını almaktayız. Bu açıdan çok büyük bir sorun görünmüyor, ama tahıllardaki protein kalitesi de hayvansal proteinden farklı olduğu için gerekli amino asitler yönünden kuşkusuz ki bazı eksiklikler ortaya çıkmaktadır.

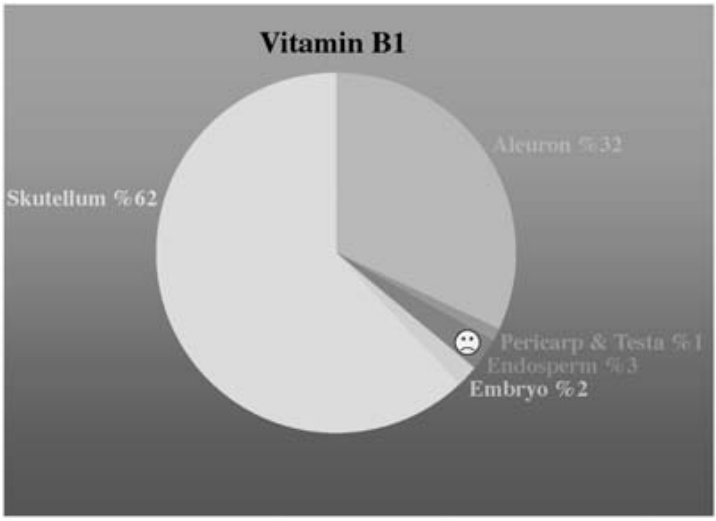
B grubu vitaminlere baktığımız zaman bazılarının daha az kaybolduğunu, bazılarının daha çok kaybolduğunu görüyoruz. Her ne kadar endospermin dörtte üçlük kısmı buğdaydan una geçiyorsa da endospermin içindeki riboflavinin sadece üçte birlik kısmı una geçmektedir. Riboflavin açısından un fakirleşmektedir.

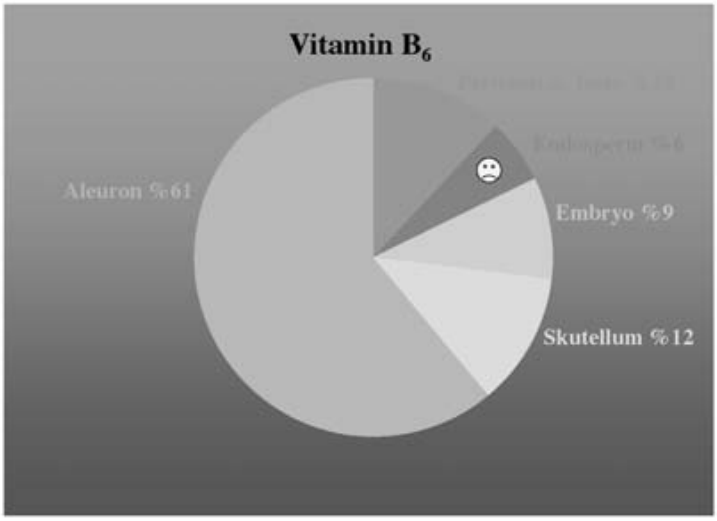
Pantotenik asit iyilerinden bir tanesidir. Ama yine de ancak %40 civarındaki bir oran endospermle birlikte beyaz una geçmektedir.

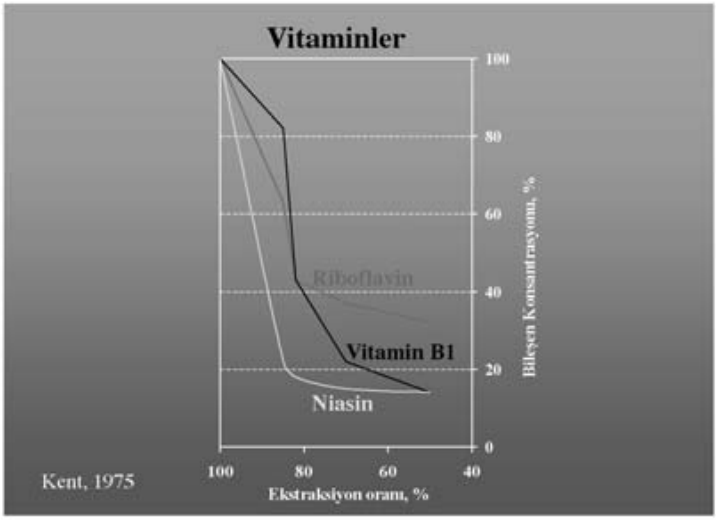
Niyasinin ise sadece %12'lik bir kısmının endospermle birlikte una geçtiğini görmekteyiz. Burada ciddi bir kayıp söz konusu olmaktadır.

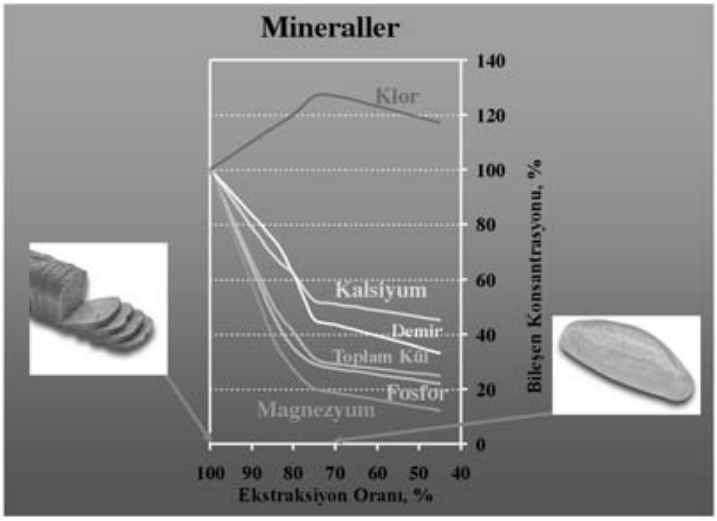
Daha da kötüleri var, örneğin B_1 vitamininin öğütülen buğdaydan sadece %3 civarında bir miktarı endospermle birlikte beyaz una geçmektedir.

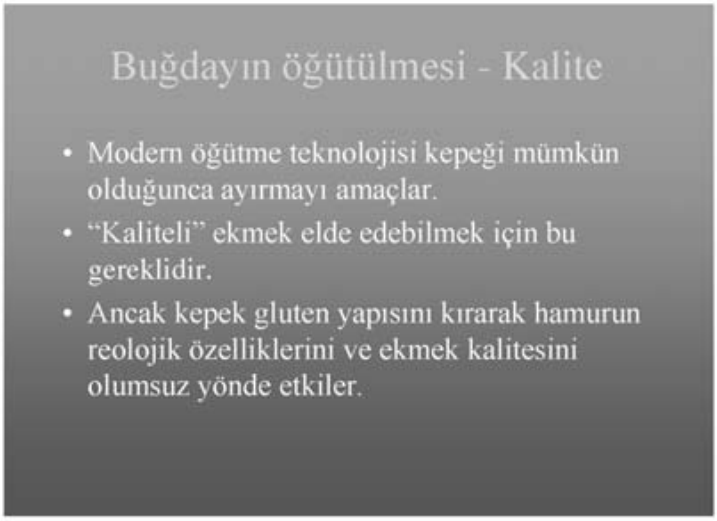
B_6 vitamini de aynı durumdadır. Bu vitaminin de oldukça düşük bir miktarı, yaklaşık sadece %6'sı endospermle birlikte beyaz una geçmektedir.

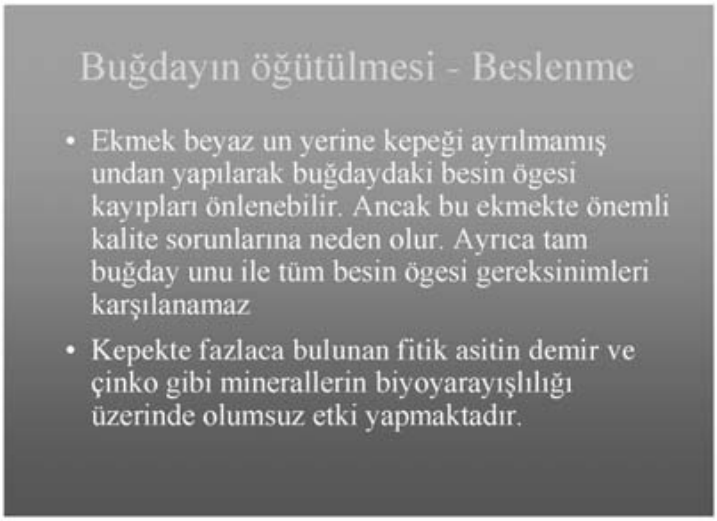
Bir bütün olarak vitaminlerin buğdaydaki haline baktığımızda ve değişik oranlarda, değişik randımanlarda, değişik ekstraksiyonlardaki un üretimi sırasında B grubu vitaminlerinin miktarının büyük bir oranda düştüğünü görmekteyiz.

Yine benzer şekilde buğday unundaki farklı minerallerin miktarlarının farklı düzeylerde azaldığını ve çok aşağı düzeylere geldiğini görüyoruz. Eğer tam buğday unu tüketilseydi, pişme sırasında ortaya çıkan kayıplara rağmen, özellikle kalan vitaminlerle daha iyi beslenebilecekken beyaz undan yani kepeksiz undan yapılan ürünlerde büyük bir beslenme kaybı olduğunu görüyoruz.

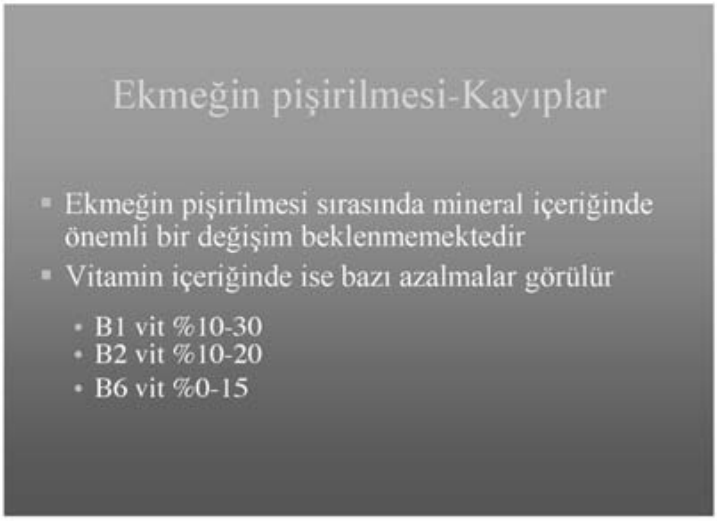
Modern öğütme teknolojisinde son 50 yıldır yapılmaya çalışılan buğdayın kepeğini mümkün olduğunca undan ayırmaktır. Çünkü kaliteli, iyi kabarmış sünger gibi bir ekmek elde edebilmek için kepeğin mümkün olduğunca undan ayrılması gerekir. Bildiğiniz gibi, hiçbir ayrışım yapılmamış buğday unu kullanıldığında içindeki kepek unun glüten yapısını kırmakta, bileşenleri hem hamurun özelliklerini hem de ekmeğin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

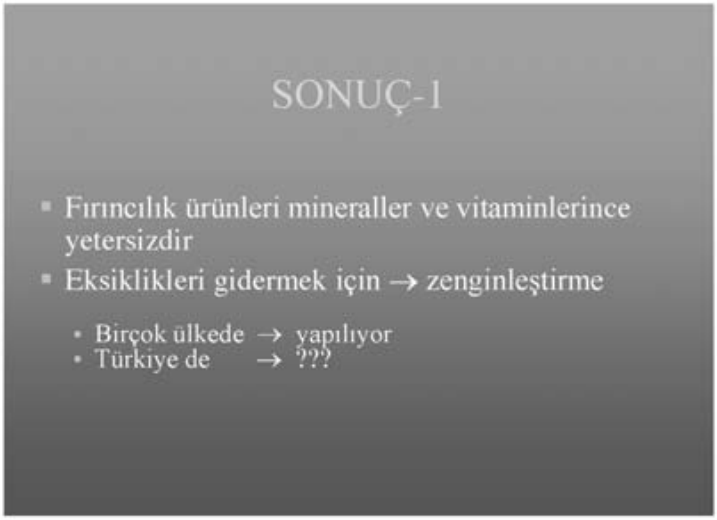
Eğer ekmeği beyaz un yerine kepeği ayrılmamış undan yapsak ne olur? Evet, rafine edilmesi sırasında undaki besin öğelerinde oluşan kayıpların bir kısmını geri sağlamış oluruz. Ancak bu da bazı ciddi tüketim sorunlarına neden olabilir. En önemlisi tüketicinin seçimi olacaktır. Bazı insanlar beyaz ve kepeksiz undan yapılmış ekmeği tercih edebilirler, bazıları ise ekmeğin kalitesindeki bozulmaları göz önüne alıp, kabullenerek kepekli ekmeği tercih edebilirler.

Ayrıca, tam buğday unu yani kepeği ayrılmamış un bile tüketilse, buğdaydaki bileşenler, vitamin ve mineraller beslenmemiz için gerekli olan tüm öğeleri bize sunamamaktadır. Bunu özellikle vurgulamamız gerekir. Sadece tam buğday unu tükettiğimizde beslenme sorununu tamamen çözebilir miyiz? Hayır, çözemeyiz. Çünkü beslenmemiz için gerekli olan buğdaydaki vitamin ve mineraller bizler için tamamen yeterli değildir. Bunun yanında kepekte bulunan fitik asit tüketimini de arttırmış oluyoruz ki bu madde demir, çinko gibi yararlı mineralleri bağlayıp olumsuz etkilere neden olmaktadır. Ancak mayalanma ve pişirme sırasında fitik asidin bir kısmı kaybolmakta ve bu sayede mineral ve vitaminlerin yararlılığı artmakta olabilir. Bu konu üzerinde yapılan araştırma ve çalışmalar devam etmektedir.

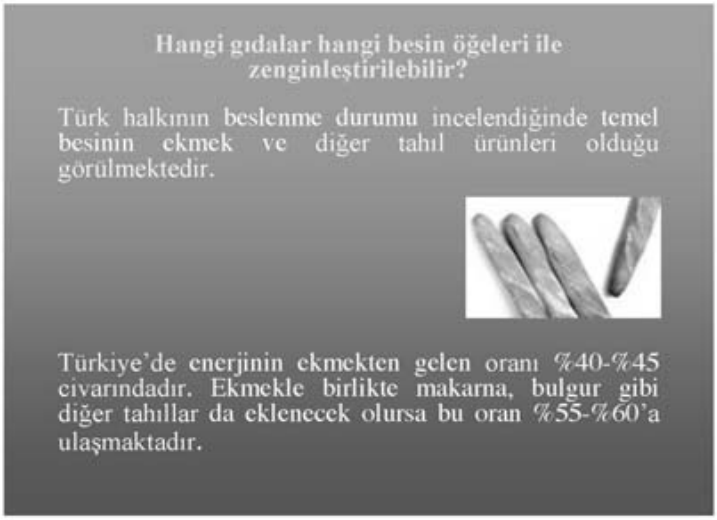
Yukarıda saydığım tüm öğelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

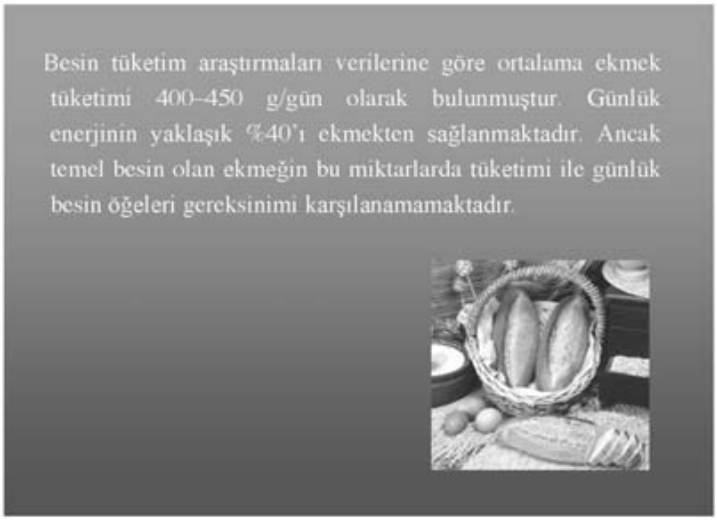
Değirmendeki öğütme sırasında olduğu gibi ekmeğin pişirilmesi sırasında da kayıplar oluşmaktadır. Mineral yönünden önemli bir kayıp beklenmemektedir. Ancak vitaminlerde, özellikle B_1, B_2 ve B_6 vitaminlerinde %30'lara kadar çıkan ikinci bir kayıp aşaması söz konusudur.

Sonuç olarak, fırıncılık ürünlerindeki mineraller ve vitaminler yeterli mi? Değil. Eksiklikleri gidermek için belirli dallarda zenginleştirme gerekli midir? Evet, gereklidir. Benden önceki konuşmacıların da söylediği bu birçok ülkede yapılmaktadır. Türkiye'de bu konuyu uzun süredir konuşuyoruz. Umarım bu konuşmalar yararlı olur ve bir sonuca gidilir.

Dünyada zenginleştirmeye gidilirken birçok ülkede hangi ürün hangi öğelerle zenginleştirilmelidir, sorusu sorulmaktadır. Benden önceki konuşmacıların da söylediği gibi, Türk halkının temel besinini ekmek ve diğer tahıl ürünleri oluşturmaktadır. Bu durumda zenginleştirme hedefimiz hemen ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de besinsel enerjinin %40-45'i ekmekten alınmaktadır. Ekmeğe makarna, bulgur gibi diğer tahıl ürünlerini de eklediğimizde bu besinsel enerji oranı %60'lara kadar çıkmaktadır.

Yine araştırmalara baktığımızda, her ne kadar kişiye göre değişmekte ise de, günde kişi başına ortalama 400–450 gram ekmek tüketiminden söz edilmektedir. Yukarıda da belirttiğim gibi besinsel enerji ihtiyacımızın yaklaşık %40'ını ekmekten sağlamaktayız. Bu kadar ekmek tüketilmesine rağmen besin öğeleri ihtiyacımızı yani vitamin ve mineral ihtiyacımızı undan karşılayamamaktayız.

Bunları belki birçok konuşmacı tekrar tekrar söyledi ya da söyleyecektir. Ben de konuşmam içinde tekrarlıyorum ama bu durum ülkemizin önemli bir gerçeğidir.

Ekmek tüketiminin yaygınlığı dikkate alınarak ekmeğin vitamin ve minerallerce zenginleştirilmesi uygun görülmektedir. Ekmeğin zenginleştirilmesinde çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. En çok kullanılan yöntem ekmek üretiminde kullanılan buğday ununun zenginleştirilmesidir. Yaklaşık 60 yıldır 50 ülkede ekmeklik un zorunlu veya isteğe bağlı olarak zenginleştirilmektedir.

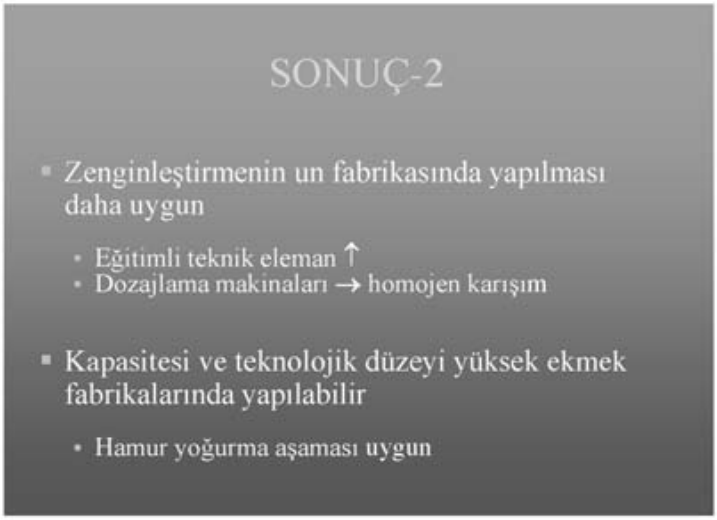

O zaman ekmek tüketiminin yaygınlığını dikkate alarak ekmeğin hammaddesi olan unu mineral ve vitaminlerle zenginleştirmemiz daha uygun bir yöntem olarak görünüyor. En çok kullanılan yöntem un fabrikalarında, un sanayinde zenginleştirmenin gerçekleştirilmesidir. Bu zaten birçok ülkede halen yapılmaktadır. Yaklaşık 60 yıldır 50'den fazla ülkede zenginleştirme zorunlu hale getirilmiştir. Bazılarında da ise zenginleştirme isteğe bağlı olarak sürdürülmektedir.

- Türkiye'de unun hemen hemen tamamen ticari değirmenlerde öğütülmesi, ekmeğin yaklaşık %90'ının ticari fırınlarda üretilmesi ve ekmek tüketiminin yaygınlığı açısından besin zenginleştirmesinin ekmek üretiminde kullanılacak buğday ununa yapılması uygun görülmektedir.

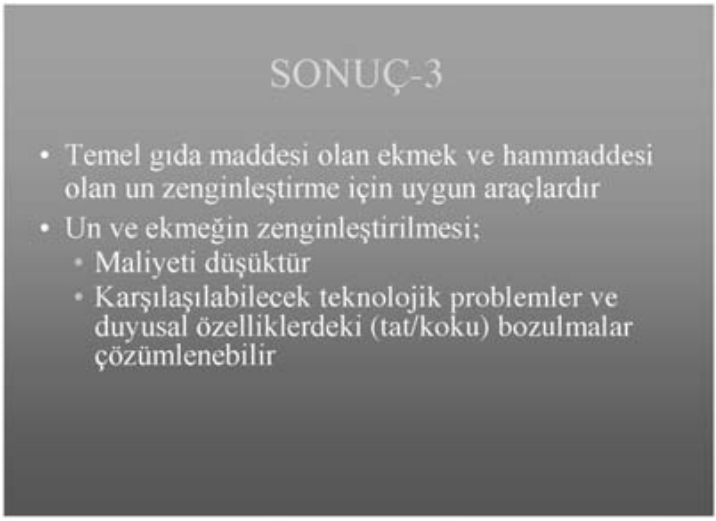
Teknolojik sorun olur mu? Belki bundan 40–50 yıl önce olurdu, ama şu anda Türkiye'deki unun hemen hemen tamamı teknolojisi çok iyi, batı ayarındaki un fabrikalarında, ticari değirmenlerde öğütülüyor. O zaman bunu sanayici yapabilir mi? Dünya un ihracatının en başlarında yer alan un sanayimiz şüphesiz ki zenginleştirmeyi gayet iyi yapabilir.

Zenginleştirmeyi nerelerde yapmamız gerekir? Zenginleştirmeyi un fabrikasında yapmamız daha uygundur. Çünkü ülkemize bakıldığında un sanayiinde, diğer tahıl işleyen sanayide, şüphesiz buna makarna sanayiini de dâhil edebilirim, teknik eleman çalıştırma oranı oldukça yüksektir. Ama fırınlarımıza baktığımızda çalışan eğitimli teknik eleman sayısı oldukça düşüktür.

Ne yapılacak? Halen sanayicilerimiz içinde bunu kusursuz şekilde yapanlar var. Dozajlama makineleri ile de una homojen olarak karıştırmak mümkün. Ülkemizde değirmen makineleri yapan sanayii dalı da yeterince geliştiği için onlar bu dozajlama makinelerini gayet rahatlıkla yapıp birçok değirmene ilave edebilecek durumdalar.

Ekmek üretimi sırasında yapılabilir mi? Evet, yapılabilir. Ama kapasitesi çok büyük ve teknolojik düzeyi çok iyi olan ekmek fabrikalarında yapılabilir. Ancak, hepimizin bildiği gibi, ülkemizde bunların sayısı çok az. Zenginleştirmenin hangi aşamada yapılması gerekir? Hamur yoğurma aşamasında ve çok dikkatle yapılması gerekir.

Sonuç olarak, temel gıda maddesi olan ekmek ve onun hammaddesi olan un zenginleştirme için uygun araçlardır.

Maliyet açısından sorular öne sürülebilir. Bu konuda başka konuşmacılar da, muhtemelen sanayiden gelen konuşmacılar da söz edeceklerdir ama maliyet üzerinde, özellikle folik asidin, çok büyük bir etkisi, götürüsü olmadığını biliyorum.

Karşılaşılabilecek sorunlar olur mu? Teknolojik olarak, fırınların kullandığı teknoloji seviyelerine göre olabilir. Bu sorunlar da bir takım küçük teknolojik müdahalelerle çözümlenebilir. Duyusal özelliklerdeki bozulmalar da yine bir takım müdahalelerle çözümlenebilir.

Beni dinlediğiniz için teşekkürlerimi sunuyorum. Aslında Edip Bey benden un sanayicileri açısından da konuşmamı istemişti. Bazı un sanayicilerinin zaten bir süredir gönüllü olarak zenginleştirmeye katılmış olduklarını biliyorum ve bunun zorunlu olması için de destek verdiklerini görmekteyim. Bu da çok sevindirici bir olaydır. Tekrar teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Profesör Köksel'e çok teşekkür ediyorum. Hem zamana uyduğu için, hem de gerçekten teorik temellerden birisini çok kısa sürede açıklayabildiği, bizlere aktardığı için. Tartışma sırasında bunları daha çok açabiliriz kafamızda soru varsa. Bu zenginleştirme noktası olarak biz değirmen aşaması ve fırın aşaması diyorduk ama sabah Tarım Bakanı üçüncü bir noktayı daha işaret etti. Buğdayın da zenginleştirilebileceğini söyledi ve çinko ve selenyum açısından buğdayın zenginleştirme çalışmaları olduğunu söyledi. Ama o kuşkusuz şu anda teorik bir önem taşıyor. Ben şimdi sözü Profesör Doktor Filiz Açkurt'a veriyorum. Buyurun efendim.

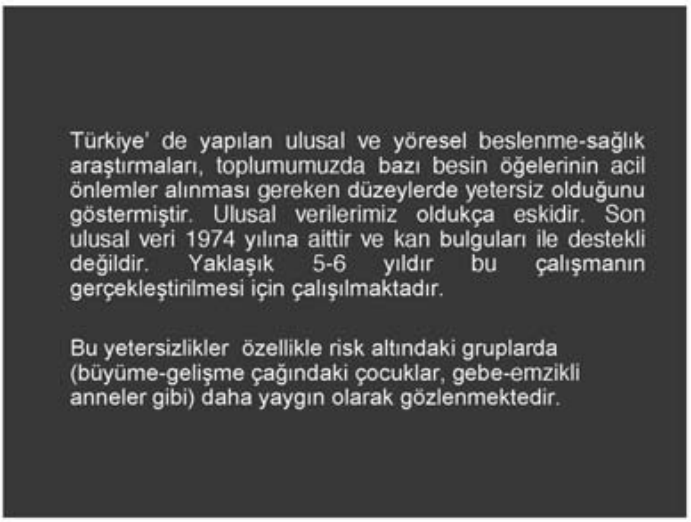
PROF. DR. FİLİZ AÇKURT – TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi, Gıda Enstitüsü:

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

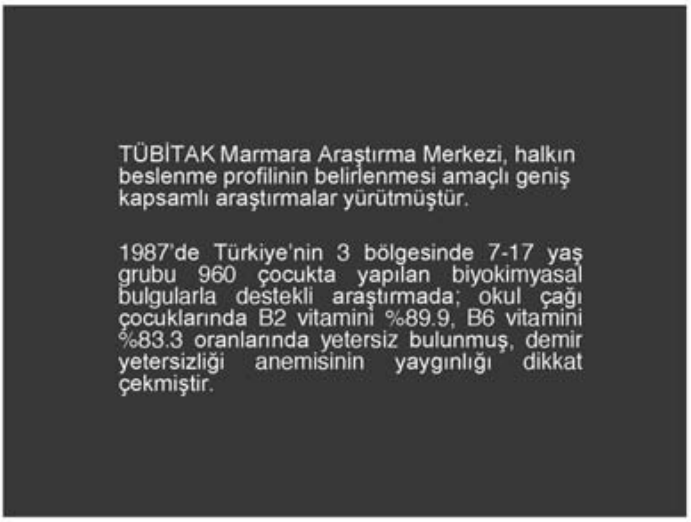
Değerli katılımcılar,

Ben federasyon çok teşekkür ederek başlamak istiyorum, çünkü uzun yıllardır konuyla ilgili çalışmalar yapmaya çalışıyorum ve bunları size çok özet şekilde sunacağım. İki boyutlu sunum yapmaya çalışacağım. Birincisi, Türkiye görüntüsü nedir, Türkiye'de vitamin, mineral yetersizlikleri durumu nedir? İkinci aşamada da zenginleştirmeyle ilgili TÜBİTAK olarak neler yaptık, sanayii ile el ele neler çalıştık onları anlatmaya çalışacağım.

Türkiye'de yapılan araştırmalar var, beslenme – sağlık etkileşimli araştırmalar. Bu araştırmalar ulusal, yöresel, bölgesel çalışmalardır. Maalesef bizim ulusal verilerimiz 1974 yılında kaldı. Türkiye'de beslenme durumunu ortaya koyan bu çalışma 30 küsur yıldır ülkemizde yapılamadı. Bu çalışmanın yapılabilmesi için aşağı yukarı 5–6 yıldır Sağlık Bakanlığı nezdinde uğraşlar veriyoruz ama hâlâ hayata geçiremedik. Gönül isterdi ki bugün size Türkiye işte budur, Türkiye'nin görüntüsü budur diyebilmeliydik. Çünkü önce Türkiye'nin durumunu belirlemeliyiz ki zenginleştirme formülasyonlarımızı oluşturabilelim. Çünkü zenginleştirmenin temel öğesi, çoğumuzun bildiği gibi kesinlikle ülke görüntüsüne, yani toplumun perspektifine bağlı olarak bir formülasyon oluşturmayı gerektiriyor.

Bu yetersizlikler çoğunlukla bildiğiniz gibi risk altındaki gruplarda yani gebe-emzikli annelerde, büyüme-yetişme çağındaki çocuklarda, ergenlik çağındaki çocuklarda yoğun olarak gözleniyor.

TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi halkın beslenme durumunu ortaya koymak üzere çok geniş kapsamlı araştırmalar yürüttü. Ancak bu çalışmalarımız da maalesef biraz eski kaldı.

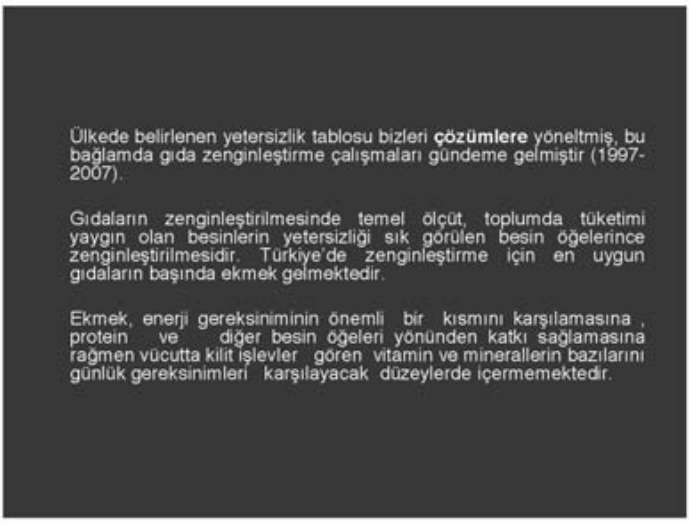
1987'de bir projemiz vardı, Türkiye'nin 3 bölgesini taradık. 960 okul çocuğunda biyokimyasal verilerle destekli, yani kan bulgularına dayanan çok ayrıntılı beslenme durumunu ortaya koyan bir proje gerçekleştirdik. Burada bu projenin verilerini size daha ayrıntılı olarak getirmek isterdim ama maalesef zaman yetişmeyecek. Şunlara özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum çünkü biz özellikle uluslararası kuruluşların üzerinde durduğu beslenme görüntüsünden farklı bir görüntü sergiliyoruz. Okul çağı çocuklarımızda B_2 vitamini %89,9, neredeyse %90, B_6 vitamini %83 oranlarında yetersiz bulundu. Bu bulgular soruşturma yöntemiyle değil, doğrudan doğruya kan analizleri yapılarak tespit edildi ve 960 çocuk gibi çok büyük bir kesimde gerçekleştirildi. Demir yetersizliği anemisi de hemen hemen %50–55 düzeylerinde idi.

1995 yılında gebe ve emzikli annelerde yapılan benzer kapsamdaki araştırmada, kan analiz bulgularına göre demir yetersizliğine bağlı anemi %39-52 olup, B2 vitamini %34-41, B12 vitamini %50-81, folik asit %59-76, çinko %28-71 oranlarında yetersiz bulunmuştur. Bu grupta ileri düzeylerde kemik yıkımı belirlenmiştir.

Bu tarihlerden itibaren yapılan çalışmalar, ulusal bulgularımız olmamasına karşın sorunların devam ettiğine işaret etmektedir.

Araştırma çok geniş kapsamlı, dolayısıyla tüm verileri getirmek mümkün olmadı. Daha sonra sorunun kökenine inmeye çalıştık, acaba annelerimiz ne durumdadır diye. 1995 yılında da gebe-emzikli annelerimizde bir çalışma yürüttük. Bu çalışmada anne adaylarımızı hamileliğin üçüncü ayında aldık, doğum sonrasının üçüncü ayına kadar takip ettik; çocukların büyüme-gelişme normlarıyla birlikte değerlendirdik. Yine kan bulgularıyla ortaya çıkan tablo şöyle; özellikle dikkatinizi çekmek istiyorum, anemi %39 ila 52; bu erken gebelik, orta gebelik, ileri gebelik şeklinde ayrıntılı bir tablo, bunu yine veremiyorum. B_2 vitamini yetersizliği %34–41, B_{12} vitamini yetersizliği ileri gebeliklerdeki kadınlarımızda %81, özellikle komplikasyon çalışmalarında neden B_{12} vitamini olması gerektiğini burada daha iyi değerlendirmek mümkündür. Folik asit yetersizliği, tüm dünyanın yaşadığı gibi %59–76 ve çinko yetersizliği ileri gebeliklerdeki annelerimizde %71'lere kadar çıkıyor.

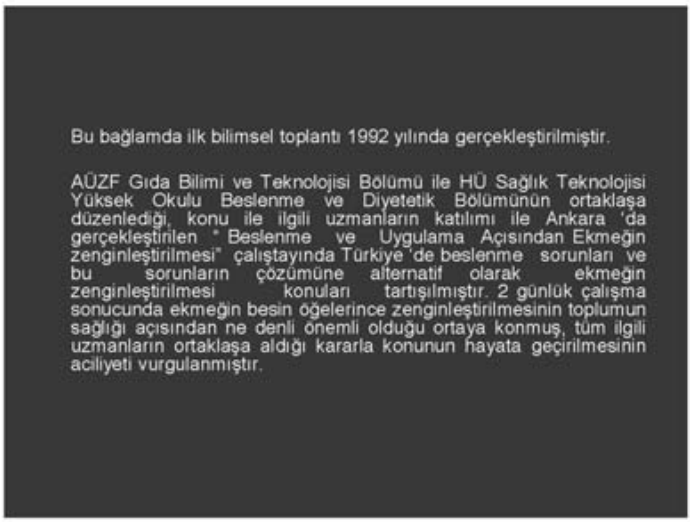
Çinkonun sağlık üzerine etkileri; hepsinin sağlık üzerine etkilerini biraz önceki konuşmacı biraz değindi ama özellikle anne karnında çocuğun büyümesinde çok büyük etken olan çinkonun bu denli yetersiz olması bizi gerçekten dehşete düşürmüştü.

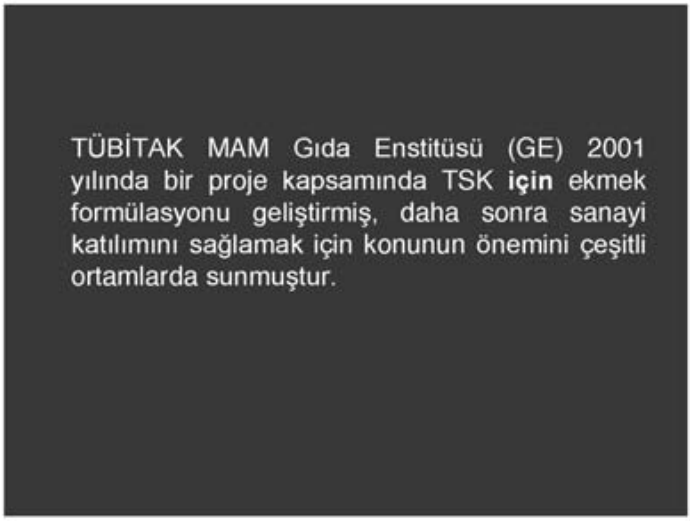
Bu tarihlerden itibaren ulusal verimiz yok demiştik. Ama yapılan yöresel çalışmalar var. Elimizde ulusal veri olmamasına rağmen bu yöresel çalışmalarda da tablomuzu daha iyiye götürmediğimizi biliyoruz.

Daha sonra "çözüm nedir," dedik. Türkiye için mutlak surette bir çözüm üretilmesi lazım. Tabii biliyoruz bu arada gıda zenginleştirme çalışmaları var ve biz 1997 yılından itibaren TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi olarak gıda zenginleştirme çalışmalarına başladık. Gıdaların zenginleştirilmesinde temel bir ölçüt var, toplumda tüketimi yaygın olan besinlerin yetersizliği sık görülen öğelerle zenginleştirilmesidir. Tüm dünyada bu, temel kıstas olarak kabul ediliyor. Bu çerçeveden baktığımızda da, biraz önce Sayın Köksel'in belirttiği gibi, bizim ülkemiz ekmek ülkesidir, biz ekmeği çok tüketiyoruz, günde yaklaşık 350–400 gram ekmek tüketiyoruz, enerjimizin önemli bir kısmını oradan sağlıyoruz. En uygun gıda ekmektir, dedik.

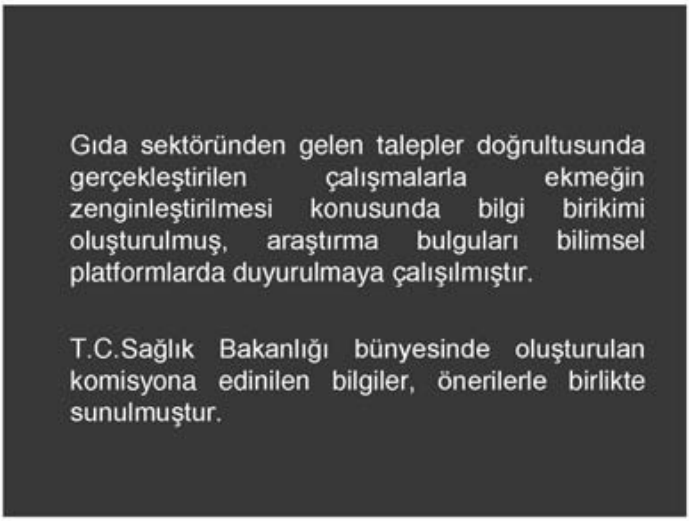
Ekmeğe baktığımızda, enerji gereksinimlerimizin önemli bir kısmını karşılamasına, protein ve diğer besin öğeleri yönünden önemli katkılar sağlamasına rağmen bizim günlük gereksinimlerimizi karşılayacak vitamin ve minerallerin tamamını maalesef içeriğinde bulundurmuyor, kepekli ekmek de dâhil olmak üzere. Çünkü biz bu çalışmalara başladığımızda özellikle tıp otoritelerinden şöyle bir eleştiri aldık: "kepekli ekmek yiyin!" tamam. Elbette kepekli ekmeğin beyaz ekmeğe kıyasla besin değeri çok daha yüksek ama maalesef kepekli ekmek tüketmek bizim bütün sorunlarımıza çözüm getirmiyor, çünkü örneğin kepekli ekmekte B_{12} vitamini yok, bitkisel ürünlerde B_{12} vitamini olmaz. Türkiye'de de B_{12} vitamini gerçekten ileri düzeylerde yetersizdir. Ben vitamin yetersizliklerinin çok önemli bir şanssızlığı var, diyorum. Çünkü yetersizlikler bir şekilde hemen belirti vermiyor. Önce metabolizmada zararlanmalar başlıyor, sonra bir takım yorgunluk, halsizlik gibi belirtiler veriyor, daha sonra esas yetersizlik sendromları ortaya çıkıyor. Bu nedenle de, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bu yetersizlikler çok fazla dikkate alınmıyor.

Bu bağlamda, biraz önce Sayın Aziz Bey de belirtti, ilk bilimsel toplantı 1992 yılında Ankara'da gerçekleştirildi. Aşağı yukarı 15 yıl önce. Aziz Beyin başkanlığında Ziraat Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi Beslenme Bölümü ve hemen hemen Türkiye'nin bütün uzmanlarının katılımıyla bir çalıştay gerçekleştirildi. "Beslenme ve uygulama açısından ekmeğin zenginleştirilmesi" konulu bu çalıştay iki gün sürdü. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bu çalıştaydan ekmeklik buğday unumuzun zenginleştirilmesinin halk sağlığı adına kaçınılmaz olduğu kararı çıktı.

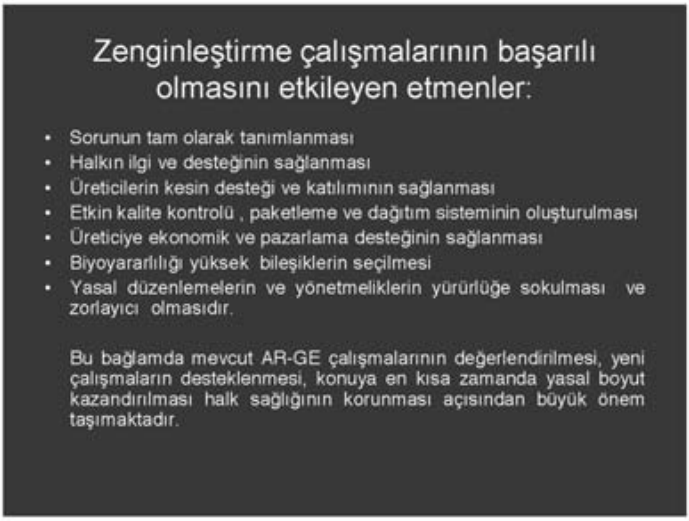

Daha sonra TÜBİTAK MAM Gıda Enstitüsü 2001 yılında bir proje kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri için bir formülasyon geliştirdi. Ve daha sonra da sanayi katılımını sağlamak adına çeşitli ortamlarda, bilimsel ortamlarda, görsel ve yazılı basında çağrılar yapmaya başladık. Ekmeğimizi zenginleştireceğiz, gelin bize destek olunması lazım, gelin bu işi beraber yapalım, diye.

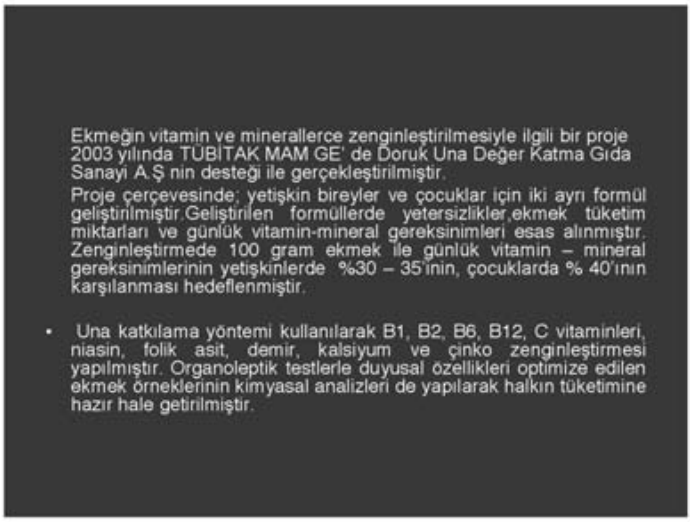
Daha sonra sektörden talepler gelmeye başladı ve bu çerçevede de zenginleştirme konusunda oldukça fazla bilgi birikimini edinmiş olduk. Bunu da yıllardır çeşitli bilimsel platformlarda sunuyoruz. Bu arada Sağlık Bakanlığına -orada oluşturulmuş olan bir zenginleştirme komisyonu vardı- tüm edindiğimiz bilgileri, önerilerimizle birlikte paket halinde sunduk.

Daha sonra tüketiciyi bilinçlendirme amacıyla görsel ve yazılı basında, çok sayıda televizyon kanalında ve gazetelerde halka ulaşmaya ve ilgili kurum ve kuruluşlara ulaşma çabalarını gösterdik. O nedenle ben bugün burada gerçekten doğru bir yerde olduğuma inanıyorum.

Zenginleştirme çalışmalarının başarılı olmasını etkileyen etmenler vardır. Bunların, biraz önce de söylediğim gibi, sorunların tam olarak tanımlanması lazımdır. Bu toplumda şu yetersizlikler vardır, un şunlarca zenginleştirilmelidir, denmelidir. Halkın ilgisini, desteğini sağlamamız lazım; üreticinin desteğini almamız lazım; etkin bir kalite kontrol, paketleme ve dağıtım sisteminin kurulması lazım; bu, Türkiye için çok önemli bir konudur. Üreticiye pazarlama ve ekonomik desteğin sağlanması lazım; biyo-yararlılığı yüksek öğelerin

kullanılması lazım ve üzülerek, yıllardır heyecanla beklediğimiz yasal düzenlemelerin yapılması, yönetmeliklerin yürürlüğe girmesi ve bunların zorlayıcı olması lazımdır. Umut ediyorum, bugünkü kongrenin sonucunda yasal boyut kazanma yolunda bir adım atmış oluruz.

Doruk Una Değer Katma'nın talebi doğrultusunda ekmeğin vitamin ve minerallerce zenginleştirilmesiyle ilgili bir proje 2003 yılında TÜBİTAK Gıda Enstitüsünde gerçekleştirildi. Bu projede yetişkin bireyler ve çocuklar için iki ayrı formül geliştirdik. Geliştirilen formüllerde ülkemizdeki yetersizlikler, ülkedeki ekmek tüketim miktarları ve kişilerin gereksinimleri dikkate alındı. Ve bu çerçevede 100 gram ekmek ile ihtiyaçların %30-35'inin, çocuklarda %40'ının karşılanması hedeflendi.

Una katkılama yöntemi kullanılarak B_1, B_2, B_6, B_{12}, C vitaminleri, niyasin, folik asit, demir, kalsiyum ve çinko zenginleştirmesi yaptık. Organoleptik testler uygulayarak duyusal özellikleri optimize ettik ve kimyasal analizlerini tamamlayarak halkın tüketimine hazır hale getirdik.

Daha sonra UNMAŞ A.Ş ürettiği tüm ekmek çeşitlerini zenginleştirme kararı almış, bu kapsamda formülasyon uyarlamaları ile ürünlerin tamamı vitamin-minerallerce zenginleştirilmiştir. TÜBİTAK-MAM GE ile bağıtlanan 2. proje sözleşmesi ile zenginleştirilen ekmeklerin kimyasal analizleri yapılmış, gerekli revizyonlara gidilmiştir.

Zenginleştirilen ekmek formülleri ile ilgili son çalışma bir klinik araştırmadır (TÜBİTAK MAM-UNMAŞ A.Ş).

Daha sonra UNMAŞ A.Ş. ürettiği tüm ekmek çeşitlerini zenginleştirme kararı aldı ve bu çerçevede de formülasyon uyarlamalarıyla tüm ekmeklerini vitamin ve minerallerle zenginleştirdi. TÜBİTAK ile ikinci bir proje sözleşmesi imzalayarak gerekli revizyonları yapıp yine ürünlerini halka sunmaya hazırlandı.

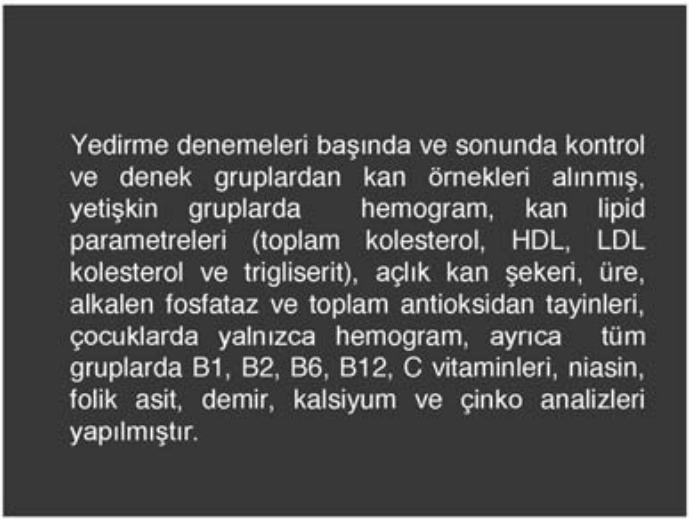
Son çalışmamız ise bir klinik araştırmadır. Biraz önce bir araştırmacımızın sunmuş olduğuna benzer bir araştırmayı çok daha ayrıntılı olarak yaptık.

Proje Adı: Vitamin ve minerallerce zenginleştirilmiş ekmeğin, çocuklar, yetişkinler ve zayıflama diyeti uygulayan bireylerde kan düzeylerine etkisinin değerlendirilmesi

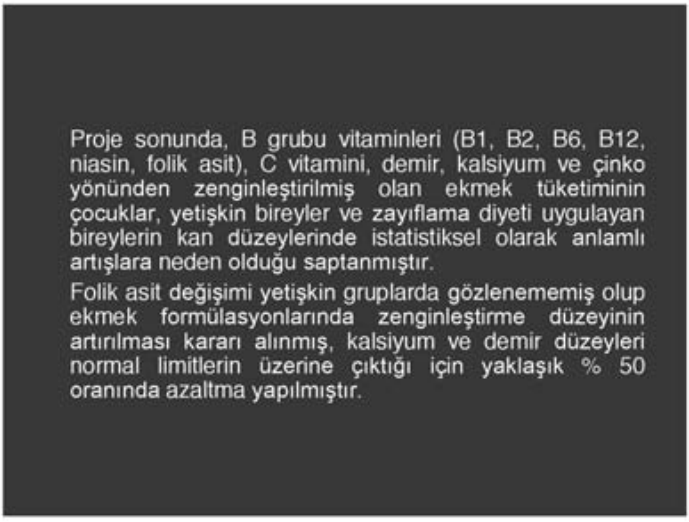
Proje çerçevesinde 3 ayrı denek grubunda (yetişkin bireyler, zayıflama diyeti uygulayan bireyler ve 4-10 yaş grubu çocuklar) yedirme denemeleri ile vitamin ve minerallerce zenginleştirilmiş ekmeğin (geleneksel sofra ekmeği,enerjisi azaltılmış form ekmeği ve çocuklara yönelik tost ekmeği) kan düzeylerine etkisi değerlendirilmiştir.

Dedik ki biz bu ekmeği zenginleştirdik ama vücutta kan düzeylerine yansıması nasıldır bunu değerlendirmemiz lazım. Proje yine UNO desteği ile gerçekleştirildi. Üç grup aldık projeye; çocuklar, yetişkin bireyler ve de zayıflama diyeti uygulayan bireyler. Biliyorsunuz zayıflama diyeti uygulamalarında ekmek çok ilginç bir yere sahiptir, bunu göstermek gerekiyordu. Araştırmaya bir de 4–12 yaş grubu çocukları aldık. Bu gruplara geleneksel sofra ekmeği verdik; zayıflama diyeti uygulayanlara enerjisi azaltılmış form ekmeği verdik; çocuklara da

onlara yönelik üretilmiş tost ekmeğini vererek kan düzeylerindeki etkilerine bakmaya çalıştık.

Tabii sosyo-demografik durumla ilgili bulgular, günlük besin tüketimleri, ağırlık-boy değerleri gibi çok ayrıntılı bir çalışmaydı. Ben kısaca kan değerlerini vereyim. Yaklaşık iki ay yedirme denemesi yapıldı. Yedirme denemelerinin başında ve sonunda, çalışmanın başında ve sonunda alınan kan örneklerinde hemogram yani hemoglobin hematokrit, kan lipit parametreleri çıkartıldı. Biz aynı zamanda bu vitaminlerin kalp-damar hastalıkları için risk olan kolesterol, HDL, LDL kolesterol ve trigliserit üzerindeki etkilerini de görmek istiyorduk. Açlık kan şekeri çalıştık, üre, alkalen fosfataz ve toplam antioksidan tayini yaptık. Çocuklarda ise sonunda yalnızca hemogram ve tüm B_1, B_2, B_6, B_{12} ve C vitaminleri, niyasin, folik asit, demir, kalsiyum ve çinko analizlerini gerçekleştirdik.

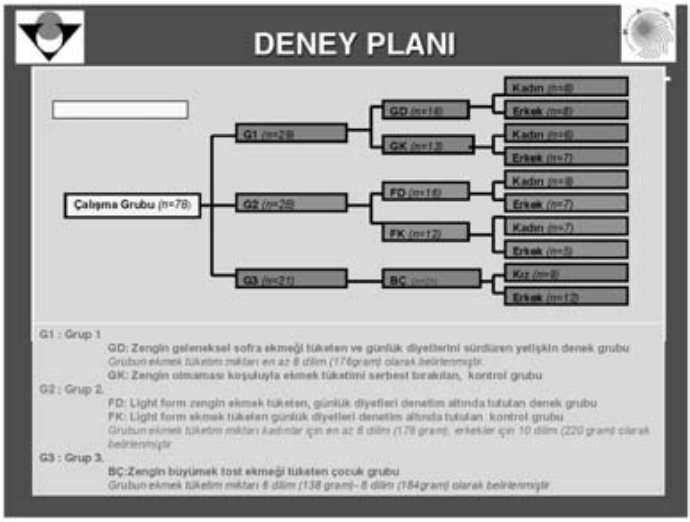

Elde ettiğimiz bulgular nelerdir? Tüm B grubu vitaminlerde, folik asit hariç, uygulama sonunda kan düzeylerinde artışlar izledik. Bu artışlar istatistiksel olarak gerçekten anlamlıydı. Ancak folik asitteki değişimin, artışın izlenmemesinin nedeni formülasyonda onu

önerilen düzeylerin altında tutmamızdı, çünkü biz zenginleştirmeyi 10 öğe ile başlattık, etkileşimleri önlemek ve bir takım interferasyonları önlemek adına düzeylerimizi biraz aşağıda tutmuştuk. Bu nedenle de biz folik asit düzeylerini, ekmeklerde 58–60 mikrogram iken 140 mikrograma kadar çıkarttık. TDA'nın önerisi de zaten böyle idi.

Bu arada kandaki kalsiyum ve çinko düzeyleri normal değerlerin üzerine çıktı. Onları da formüllerimizde %50 oranında azalttık.

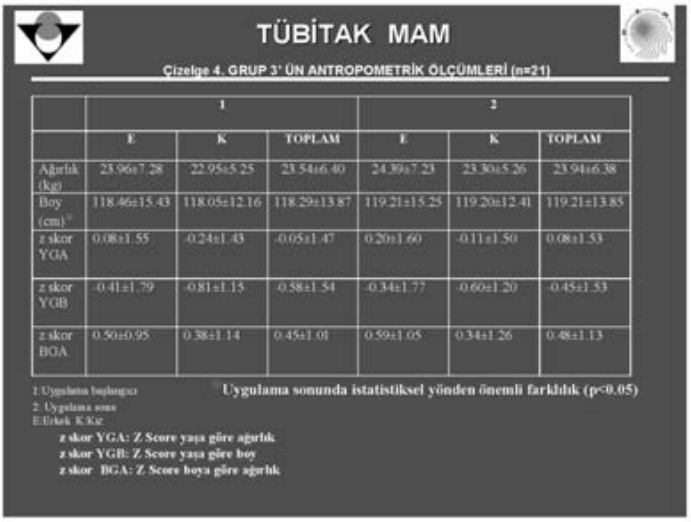
Daha sonra yapılan tüm bu çalışmaları, bu klinik çalışmamız da dâhil olmak üzere, çeşitli kongrelerde, yurt içi, yurt dışı panel ve sempozyumlarda sunduk ve pek çok programa da katıldık. Ancak esas doğru yerimizin burası olduğuna inanıyorum.

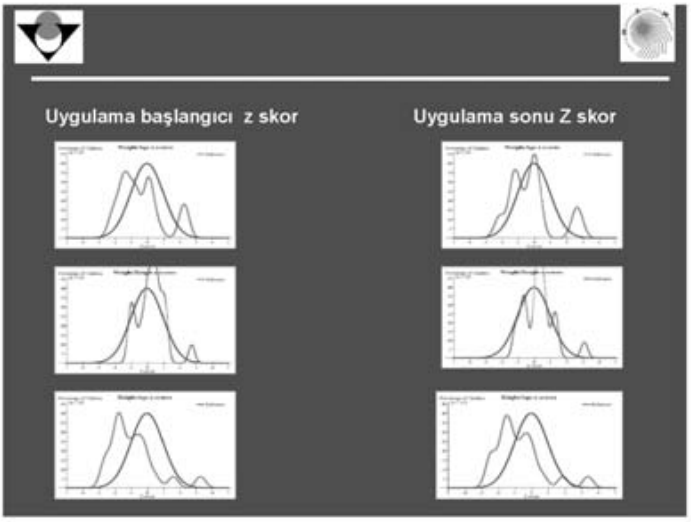
Projenin grafiklerinden biraz göstermek istiyorum. Yukarıda çalışma deney planımızı görüyorsunuz. Zaman yeterli olmadığı için çalışmayı ayrıntılı olarak veremiyorum. Sadece burada göstermek istediğim birkaç durum var.

Dikkat ederseniz bunlar "Grup 1" dediğimiz geleneksel ekmek tüketen gruplardır. "Grup 2" dediğimiz ise form ekmeği tüketen zayıflama diyeti gruplarıdır. Burada doğal olarak ağırlık ve boy değerlerinde istatistiksel olarak bir azalma görülüyor. Bu verilen diyetlere bağlıdır. Çünkü bireylere form ekmeği verirken aynı zamanda da bir zayıflama diyeti uyguladık ve bir yerde ekmek yiyerek de zayıflanabildiğini göstermiş olduk.

Çocuklarda dikkatinizi çekmek istediğim bir şey var. Uygulama sonunda boy değerlerinde ciddi bir artış gördük. Elbette bu süreçte çocukların bir büyüme eğrisi vardı, lineer büyüme vardı. Ancak biz boy değerleriyle çinko arasında pozitif bir koalasyon belirledik. Bu da bize çinko zenginleştirmesinin çocukların boy düzeyinde etken olabileceğini gösteren bir olguydu.

Sonra çocuklarda z skor yaptık.

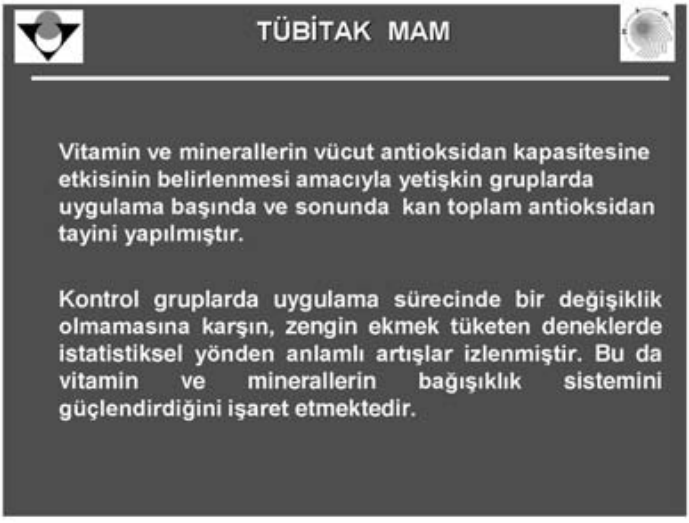

	FK		FD	
	1	2	1	2
Glukoz (mg/dL)	82.62±18.00	83.92±6.96	82.43±7.43	81.36±6.08
T. Kolesterol (mg/dL)	183.36±21.53	182.09±23.11	208.36±30.89	207.21±23.48
LDL Kolesterol (mg/dL)	111.09±23.27	116.27±26.62	133.14±28.78	133.07±17.56
HDL Kolesterol (mg/dL)	50.54±11.21	54.08±13.48	49.50±11.20	50.86±10.91
T.kol/HDL	3.86±1.22	3.75±0.95	4.39±1.03	4.35±1.11
Trigliserit (mg/dL)	138.92±108.98	103.46±35.10	128.64±51.14	122.43±39.95
Üre (mg/dL)	25.69±3.71	26.62±3.31	27.00±7.21	25.43±5.17
Alkalen fosfataz(ALP) (U/L)	87.46±14.30	86.85±16.07	85.00±18.91	88.64±15.14
Eritrositsayısı (mil/μL)	4.85±0.43	5.01±0.48*	4.71±0.48	4.95±0.45*
Hemoglobin (g/dL)	14.08±1.32	14.99±1.54*	13.79±1.42	14.79±1.33*
Hematokrit(%)	41.18±3.66	42.04±3.63	40.49±3.69	42.5±3.34*
Lökosit (bin/ μL)	6.6±1.33	6.38±1.72	6.96±2.45	6.11±1.66
Trombosit (bin/ μL)	248.77±45.02	217.46±44.95*	251.78±76.75	219.85±62.04*

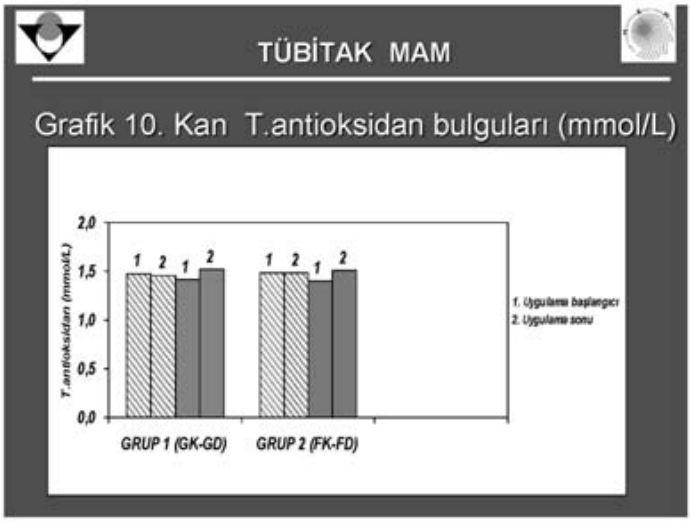
*Uygulama sonunda istatistiksel yönden önemli farklılık ($p<0.05$) 1: Uygulama başlangıcı, 2: Uygulama sonu

Yukarıda göstermek istediğim, uygulama sonunda hem birinci hem de ikinci grupta... birinci grupta toplam kolesterolde bir düşme görüyoruz. LDL kolesterolde de keza aynı şekilde bir düşme görüyoruz. Hemoglobin düzeylerinde ise anlamlı bir artış görüyoruz.

(Hem ses hem de görüntü kayıtlarındaki parazit ve ses düzeyi düşüklüğü nedeniyle konuşmanın belirli bir kısmı anlaşılamamıştır)

Bir de vücut antioksidan kapasitesine olan etkiye baktık. Biliyoruz ki antioksidan etki gösteren üç önemli vitamin var ama B grubu vitaminlerinin de bu etkisinin olduğunu biliyoruz, acaba nasıl bir etki yapacak? Bunun üzerine vücutta toplam antioksidan kapasitesine baktık. Çok mutluluk veren bir sonuçla karşılaştık.

Her iki grupta da uygulama sonunda kontrol gruplara kıyasla denek gruplarda istatistiksel olarak anlamlı bir artış belirledik.

Umut ediyorum artık bu konuya yasal bir durum kazandırılır. Çünkü bizim amacımız bu. Biz bu çalışmaları yaptık. Bize destek olunduğu takdirde bilgi birikimimizi, edindiklerimizi paylaşmaya hazırız. Sanayi ile birlikte Sağlık Bakanlığı ve Tarım Bakanlığı bir şekilde bu olayın bir yasal boyut kazanmasını sağlayabilir. Öncelikle isteğe bağlı olarak başlatılmasının daha uygun olacağını düşünüyorum. Elbette zorunlu zenginleştirme Türkiye için önemli ama şu aşamada Türkiye'de böyle bir zenginleştirme programı için fırınlarımız hazır değil diye biliyorum ben. Üretimde değilim ama Tarım Bakanlığında yaptığımız toplantılarda altyapının hazır olmadığı, önce fırınların tadil edilmesinin gerektiği söylendi. Dolayısıyla bu çalışmaların önce isteğe bağlı olarak pilot bölgelerde başlatılmasını, bunun için de yasal yönetmeliklerin bir an evvel hayata geçirilmesini umuyorum. Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Sayın Filiz Açkurt'a çok teşekkür ediyorum.

(Ses kayıtlarındaki parazit ve görüntüdeki ses düzeyi düşüklüğü nedeniyle konuşmanın belirli bir kısmı anlaşılamamıştır. Anlaşılabilen kısımlar özetle aşağıya çıkartılmıştır.)

Sayın Açkurt'un çalışmalarına çok daha fazla zaman ayırmak isterdim ama konunun önemi nedeniyle diğer konuşmacılara da sunumlarını yapabilmeleri için zaman ayırmak zorundayız. Ancak, soru – cevap bölümünde Sayın Açkurt'a yöneltilecek sorularla daha geniş bilgi edinmek olanağımız doğacaktır.

Eğer bu kongrede konu ile ilgili doğru bir karar alırsak daha ileriki toplantılarda ve grup çalışmalarında çok daha iyi bir şekilde tartışabilir, bir sonuca gidebiliriz. O aşamalarda Filiz Açkurt'un bulgularını daha fazla bir şekilde kullanacağımız bir gerçektir.

Şimdi tam zamanı. Ne ortaya çıkıyor besin öğeleri eksikse? Besin öğeleri eksikse ortaya çıkanlardan birisi Spina Bifida (inme). Dr. Murat Mutuş'u davet etmek istiyorum. Buyurun efendim.

Dr. H. MURAT MUTUŞ – Türkiye Spina Bifida Derneği, Uluslararası Spina Bifida ve Hidrosefali Federasyonu:

Sayın misafirler, hepiniz hoş geldiniz.

Buğday ve una değer katma kongresine davet aldığımda temsil ettiğim Spina Bifida Derneği ve Uluslararası Spina Bifida ve Hidrosefali Federasyonu adına çok heyecanlandık ve sonunda birilerinin bizim sesimizi de duymak istemeleri bizi çok mutlu etti.

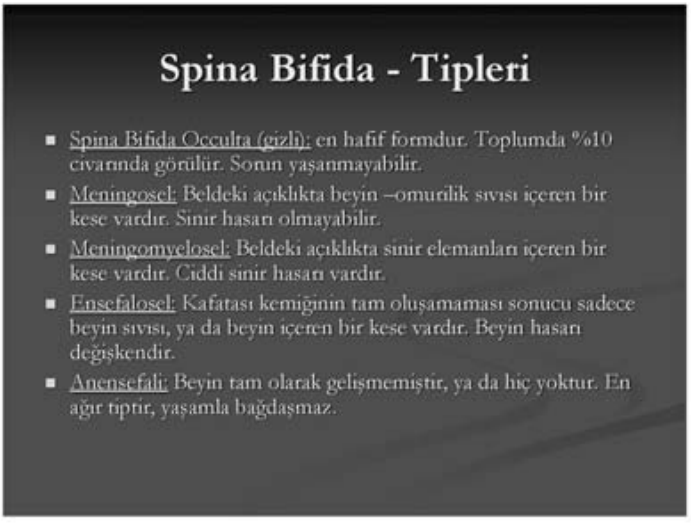
Derneklerimizin iki hedefi var. Birincisi spina bifida hastalarına destek olmak ve yaşam kalitelerini yükseltmek; ikincisi de, özellikle ülkemizde, spina bifida hastalığının görülme sıklığını azaltmak için çalışmaktır. Bugün bütün gün boyunca bundan bahsettik, vitaminlerden, minerallerden bahsettik, unun zenginleştirilmesinden bahsettik. Peki, bunları niye yapacağız? Unun zenginleştirilmesinin birçok şeye faydası oluyor. Bunlardan sadece bir tanesi spina bifida'dır.

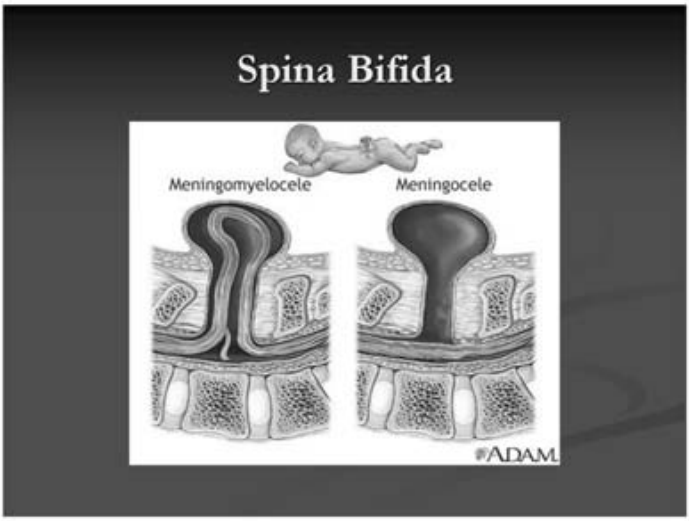
Spina bifida nedir? Gebeliğin ilk 25 gününde oluşan ve en sık rastlanan doğumsal anomalilerden biridir. Anne gebe kaldığını öğrendiğinde anomali maalesef çoktan oluşmuş durumdadır, yani artık geç kalınmıştır. Bu hastalık aynı zamanda "Nöral Tüp Defekti" olarak da bilinmektedir.

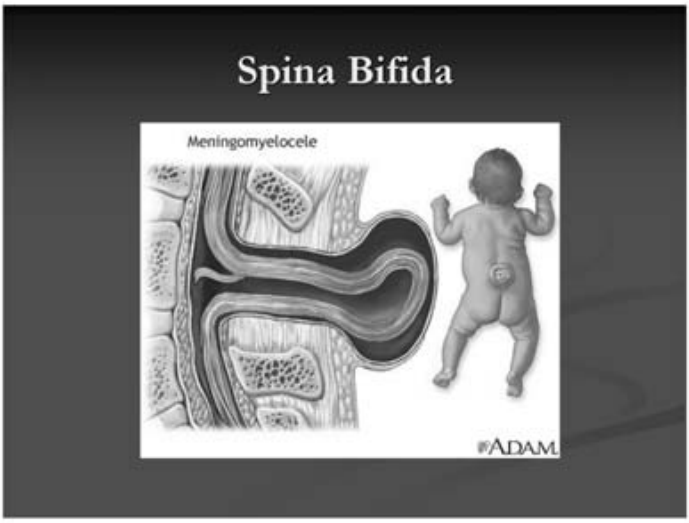
Biraz anatomiden bahsetmek istiyorum. Hepimizin bildiği gibi merkezi sinir sistemi beyin ve omurilikten oluşmaktadır. Kafatası ve omurgalar, yani nöral tüp dediğimiz yapı, beyin ve omuriliği korur. Embriyoda nöral tüp yapılarının tam gelişememesi veya kapanamaması sonucu bir veya birkaç omurda boşluk veya yarık, yani bifida dediğimiz olay oluşur. Bu boşluktan dolayı da sinir sistemi zarar görür. Zararın seviyesine göre de hastada felç oluşur.

Spina bifida çok geniş bir yelpazede görülmektedir. En hafif formu "Spina Bifida Occulta" dediğimiz gizli tipidir. Toplumda %10 oranında görülmektedir. Yani bu salonda birkaçımızda bile gizli olarak henüz ortaya çıkmamış spina bifida durumu mevcut olabilir. Ancak işin güzel yanı bu tip spina bifidalarda pek sorun yaşanmıyor olmasıdır.

Diğer bir tipi "Meningosel" dediğimiz ve resmin sağında gördüğünüz beldeki açıklıkta beyin-omurilik sıvısı içeren bir kesenin varlığıdır. Bunlarda sinir hasarı oluşmayabilir. Yukarıda gördüğünüz gibi spina bifida bebeğin belindeki açıklıkta oluşuyor. Resimde omurlar içindeki omuriliği görüyoruz. Tam oluşmamış omurgadaki açıklıkta bir kese oluşmuştur.

Yukarıda bir başka açıdan yine tam oluşmamış omurgadaki açıklıkta bu keseyi görmekteyiz. Ancak burada durum biraz farklıdır. Bu meningomyelosel tipidir; beldeki açıklıkta, içinde sinir elemanları içeren bir kesenin varlığıdır. Bunlarda ciddi sinir hasarı oluşmaktadır. Bu tip hasta bebekler doğduğunda, resmin sağında gördüğünüz gibi, kesenin varlığı hemen fark edilebilmektedir. Meningomyelosel tipi hastalarda kesenin oluştuğu yerden itibaren vücudun alt bölümü felç olmaktadır. Eğer kese vücudun daha yukarı taraflarında oluşmuşsa verdiği hasar da o derece fazla olmaktadır.

Ensefalosel diye başka bir durum var. Bu, kafatası kemiğinin tam oluşamaması sonucu sadece beyin sıvısı ya da beyin içeren bir kesenin oluşmasıdır, bebeğin kafasında bir kese ve

bunun içerisinde beyin hücreleri görülmektedir ve şiddetine göre değişken beyin hasarları oluşmaktadır.

En ağır cinsi ise Anensefali dediğimiz, beynin tam olarak gelişememe durumu veya hiç oluşmama durumudur. Bu çok ağır bir tiptir. Bu bebeklerin çoğu daha anne karnındayken ya düşerler ya da doğduktan birkaç saat sonra kaybedilirler. Yaşama olasılığı yoktur.

Spina bifidanın komplikasyonları nelerdir yani nasıl bir klinik tablo ile karşımıza çıkmaktadırlar?

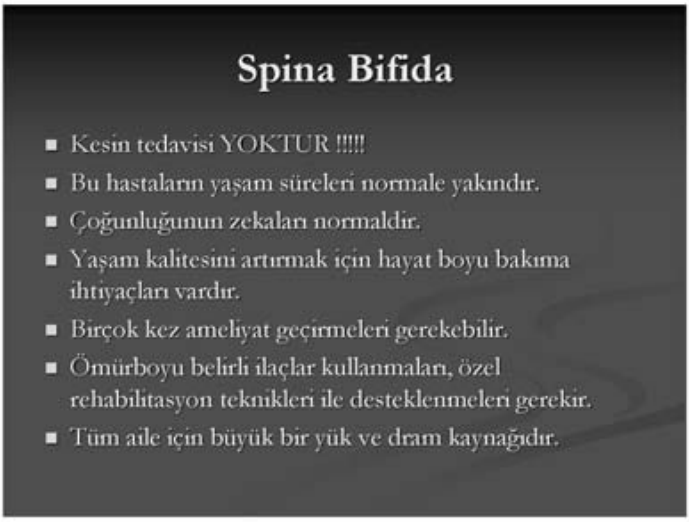
Omurilik açıklığının altındaki seviyede, daha önce de söylediğim gibi, felç vardır. Hastalar yürüyemeyebilirler, yaşam boyu tekerlekli sandalyelere veya protezlere bağımlı kalabilirler. İdrar ve dışkı kontrolleri olmayabilir. Bununla beraber bağırsak ve böbrek hasarları, böbrek yetmezliğine kadar ilerleyebilen ciddi sorunlar da çıkmaktadır. Zaten hastaların uzun dönemde kaybedilmelerinin en önemli sebepleri böbrek hasarları olmaktadır.

Ayaklarda kemik yapı bozukluğu vardır. Beyin-omurilik sıvısındaki dolaşım bozukluğu nedeniyle kafatası içerisinde sıvı birikmektedir; hidrosefali dediğimiz, su-kafa dediğimiz durum. Ve bu durum spina bifida hastalarının %85'inde görülmektedir.

Bunun yanında psikolojik, sosyal ve ailevi sorunlar çok şiddetle görülmektedir.

Spina bifidalı hastalar sadece tek bir doktor grubunun değil, bir ekibin takibinde olmaktadırlar. Doğar doğmaz ilk önce beyin cerrahlarıyla tanışmakta ve bellerindeki açıklıkların kapatılması için seri operasyonlar geçirmeleri gerekebilmektedir. Daha sonra bağırsak ve böbreklerindeki sorunlar için uzun süre çocuk cerrahisi ve ürolojisiyle ilgili muhtelif operasyonlar, takipler gerekmektedir. Kemik ve kas yapılarındaki spastik bozukluklar nedeniyle ortopedi, fizik tedavi ve rehabilitasyon tarafından ömür boyu yakından takip edilmeleri gerekmektedir. Yine çocuk psikiyatrisi de bu hastaların takiplerinde gereklidir.

Spina bifida ile ilgili en önemli gerçek kesin tedavisinin olmayışıdır. Hastanın ailesi tarafından yaşam boyu süren ve kazanılamayacak bir savaştır. Bu hastaların yaşam süreleri normale yakındır. Bizler kadar, yani spina bifidası olmayanlar kadar normal süre yaşayabilirler ve çoğunun zekâsı da normaldir. Okula gidip, üniversiteyi bitirip toplumda bir yer edinebilirler. Yaşam kalitesini arttırmak için hayat boyu bakıma ihtiyaçları vardır. Bu da çok ciddi ailevi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Birçok kez ameliyat geçirmeleri gerekmektedir. Hem beyin cerrahisini ilgilendiren, hem de, daha önce

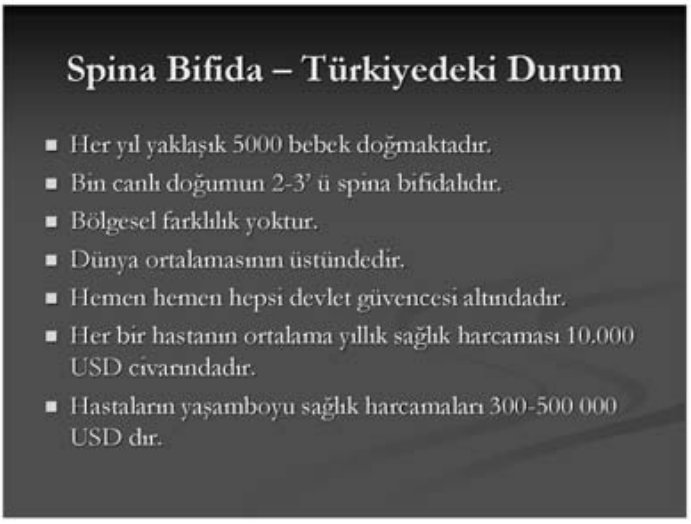
söylediğim gibi, çocuk cerrahisi ve ürolojik, ortopedik ameliyatlar geçirirler. Ömür boyu belirli ilaçları kullanmaları gerekir. Ayrıca özel rehabilitasyon teknikleri ile desteklenmeleri gerekmektedir. Tüm aile için çok büyük bir yük ve dram kaynağıdır. Bu ailelerde boşanma oranları, ailelerin parçalanması çok sık görülmektedir. Ben kendi hastalarımdan biliyorum, çoğu hastayı annesi, babası terk etmiş durumdadır, büyük annesi veya dedesi onları alıp getirmekte, onlara sahip çıkmaktadırlar. Gerçekten çok acınacak durumdalar.

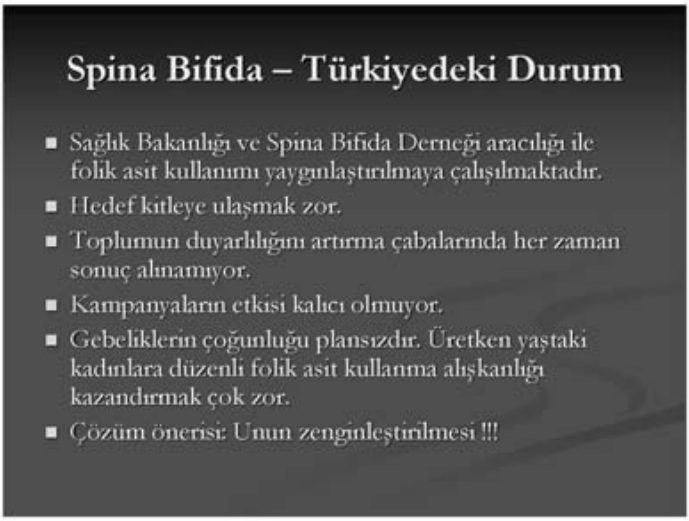
Nedenleri: Hep konuştuk, folik asit çok önemli yer tutmaktadır. Tam olarak neden bilinmese de genetik veya çevresel faktörlerin rol oynadığı söyleniyor. Ama bilinen en önemli etken folik asit eksikliğidir. Özellikle gebeliğin üç ay öncesinden başlanması lazım. Çünkü daha önce de söylediğim gibi, gebelik keşfedildiğinde zaten çoktan bu anomali oluşmuş durumda oluyor. Ve gebelik boyunca da günde 400 mikrogram folik asitle desteklenmesi gerekiyor. Spina bifida ve diğer ciddi doğumsal anomalilerde %70 azalma olduğu bilimsel çalışmalarda bildirilmiştir. Yani buradaki anahtar faktörümüz folik asittir. Biraz önce Filiz Hanımın çok değerli çalışmalarından edindiğim bilgiye göre emziren annelerdeki folik asit eksikliği %59 ila 76 galiba. Bu çok ciddi bir orandır.

Folik asit, diğer adıyla B_9 vitamini suda çözünen ve bu nedenle vücutta depolanamayan ve her gün alınması gereken bir vitamindir. Yeşil sebzelerde, muhtelif gıdalarda bol bulunmasına rağmen ne kadar alırsak alalım yine de yeterli kan seviyelerini sağlamamız çok kolay olmamaktadır. Bu yüzden kadın, erkek, çocuk herkesin günlük olarak bu vitamini bir şekilde alması gerekmektedir. Folik asit vücutta sağlıklı hücre yapımını desteklerken hızlı çoğalan hücrelerde, özellikle embriyoların sinir sisteminde, gen yapımına yardımcı olmaktadır.

Şimdi bu kadar konuştuk, biraz da Türkiye'deki durumdan bahsetmek istiyorum. 5.000 bebek. 72 milyon nüfusu düşündüğünüzde herhalde bu size çok küçük bir rakam olarak görünecektir. Ancak dünyadaki diğer ülkelerle karşılaştırıldığımızda bu çok yüksek bir orandır. Gelişmiş ülkelerde oran olarak 100'lü rakamlar konuşulmaktadır. Spina bifida her bin canlı doğumunda 2–3 oranında görülmektedir. Bu oran dünyadaki birçok ülkede binde 1'in daha altındadır. Ülkemizde bölgesel farklılık gözlenmemektedir yani doğuda, batıda, kuzeyde, güneyde her bölgede bu anomali aynı sıklıkta görülmektedir. Daha önce de söylediğim gibi dünya ortalamasının çok çok üstünde bir seviyeye sahibiz. Sevindirici bir olay ya da en azından teselli edici bir olay, bu takip ettiğimiz, içinde beraber yaşadığımız bu hastaların hemen hemen hepsinin devlet güvencesi altında olduğunu görmekteyiz. Bu hastaların hastanede yatışları, ilaçları, ameliyatları, protezleri yaşamları boyu devlet tarafından çeşitli sosyal güvenlik kurumları kapsamında desteklenmektedir. Tabii bu durum hastaları bir nebze rahatlatabilmekte, ancak devletimize de ekonomik olarak çok büyük bir yük bindirmektedir. Çünkü her bir hastanın ortalama yıllık sağlık harcaması 10 bin Amerikan Doları civarındadır. Ve her bir hasta için yaşam boyu 300 ila 500 bin ABD Doları kadar sağlık harcaması yapılmaktadır.

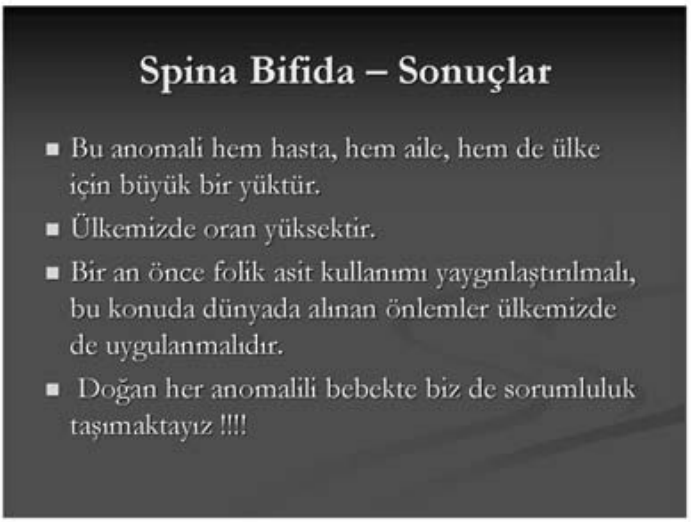
Sağlık Bakanlığı ve Spida Bifida Derneği aracılığı ile folik asit kullanımının yaygınlaştırılmasına çalışılmaktadır. Çeşitli görsel ve yazılı basın aracılığıyla, posterlerle, sosyal etkinliklerle toplumda farkındalık yaratmaya çalışmaktayız.

Ancak maalesef hedef kitleye ulaşmak çok zor olmaktadır çünkü sosyo-ekonomik seviyelerin düşük olduğu bölgelere giremiyoruz; girdiğimiz yerlerde de çok etkili olamıyoruz. Çünkü spina bifida adını sizler bile çok az duymuş olabilirsiniz. Bu hastalık konusunda toplumda farkındalık yaratmak çok zor olmaktadır. Hastalarımız da ortalıklarda çok görünmemektedirler, çoğu evine kapanmış durumdadır, toplum içine çıkarılamamaktadırlar.

Bu nedenle de görmedikleri, bilmedikleri bir hastalık için maalesef toplumun duyarlılığını arttıramaz durumdayız. Yapılan kampanyaların, folik asit kullanımını arttırıcı çalışmaların etkisi de kalıcı olmamaktadır. Bu hem ülkemizde, hem de bunu yoğun kampanyalar düzenleyen diğer ülkelerin tecrübelerinden de edindiğimiz bilgilere göre çok büyük masraflı kampanyalar sonucunda sadece birkaç aylık bir artış görülüyor. Ondan sonra her şey eski düzene geri dönüyor.

Ayrıca gebeliklerin çoğunluğu plansızdır. Bu yüzden mevcut durumdaki folik asit eksikliği direkt olarak bu hastalığın görülme sıklığını arttırmaktadır. Üretken yaştaki kadınlara düzenli olarak folik asit kullanma alışkanlığını kazandırmamız gerekiyor. Ancak bu çok zordur. Kampanyaların etkisiyle bir süre kullanan üretken yaştaki kadınlar daha sonra bu ilaç kullanımını bırakmaktadırlar.

Çözüm olarak bir şekilde folik asidin, diğer vitaminlere kıyasla çok daha ucuz ve kolay olduğu için, topluma dağıtılmasını önerebiliriz. Ve buradaki anahtar faktör olarak bir Spina Bifida Derneği olarak, bir de uluslararası dernek olarak unun zenginleştirmesine destek vermekteyiz.

Sonuç olarak, bu anomali hem hasta, hem aile hem de ülke için gerçekten çok büyük bir yüktür. Diyebilirim ki ülkemizde de kanayan bir yaradır, çünkü oran çok yüksektir. Her yıl 5 bin hasta ve her hasta ailesinin 4 kişiden oluştuğunu varsayacak olursak, 20 bin kişi bu yaraya eklenmektedir. Bir an önce folik asit kullanımının yaygınlaştırılması ve dünyada bu konuda alınan önlemlerin ülkemizde de bir an önce uygulanmaya başlanmasını istemekteyiz. Çünkü eğer bunları biliyor ve yapmıyorsak ve şu anda bu imkânlara sahipsek ve buna gözümüzü kapatıyorsak doğan her anomalili bebekte biz de biraz sorumluluk taşımaktayız.

Çok teşekkür ediyorum.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Teşekkürler Murat Bey.

Murat Beyin söylediğine göre hastalığın tedavisi yok ama önceden önlenebilir bir hastalık. Eğer önlenemiyorsa hepimizde sorumluluk var demektir.

Düşünüyorum bu olaya, yani gıdaların zenginleştirilmesi olayına, fonksiyonel gıdalar da öyle, tüketiciler daha sağlıklı yaşam için ilgi duyabilirler. Un endüstrisi veya gıda endüstrisi genel olarak tüketicilerin taleplerini karşılamak için ilgi duyabilir. Belki hükümet sağlık masraflarını kısmak için ilgi duyabilir. Ama bu hareketin öncüsü hangisi olmalı diye sorduğumda gerçekten hiçbirisi olmamalı diyorum. Bu hareketin öncüsü bana göre yüreği olan herkes olmalı, bu olayları önlemek için.

Şimdi folik asit ile yakın ilişki, konu ilişkisi nedeniyle izin verirseniz ben konuşma sırasında değişiklik yapmak istiyorum.

(Hem ses hem de görüntü kayıtlarındaki parazit ve ses düzeyi düşüklüğü nedeniyle konuşmanın belirli bir kısmı anlaşılamamıştır)

İzninizle şimdi Dr. Carel Wreesmann'ı kürsüye davet etmek istiyorum.

Dr. CAREL WREESMANN – Akzo Nobel:

Beni davet ettikleri için organizasyon komitesine çok teşekkür ederim.

Gıda takviyesi biyoyararlanımda demirin kritik önemi

Antalya, Türkiye
13 Nisan 2007

Dr. Carel Wreesmann
Akzo Nobel Functional Chemicals
carel.wreesmann@akzonobel-chemicals.com
+31 6 22 49 69 20

Gıda zenginleştirmesinde demirin varlığının kritik öneminden söz etmek istiyorum.

Demir & demir eksikliği nedeniyle kansızlık (anemi)

Gıda takviye programları
- Bu programlar bu zamana dek demir konusunda neden eksik kaldılar?

Biyoyararlanım
- Nedir?
- Neden kritik önem taşır?

Sonuçlar

Sunumumda kısaca şunlardan söz edeceğim; demir ve demir eksikliği ve gıda zenginleştirme programları; şu ana kadar neden başarılı olamadılar? Çünkü diğer birçok gıda programları bir şekilde başarılı olmuştu. Daha sonra da Biyo-yararlılık; nedir ve neden kritik önemi vardır? Ve tabii sonuçlar.

Ben Akzo Nobel firmasını temsil ediyorum. Bu bir Hollanda-İngiliz şirketidir.

İnsan Vücudunda Demir

Oksijen dolanımı
- hemoglobin, miyoglobin

Bağışıklık sistemi

Yeni hücrelerin oluşumu

Demir fazlalığı = toksik!
- Demir salgısı yok

Vücuda absorpsiyonun düzenlenmesi
- azami sıklık

Andrews 1999

Ferrazone®. This Iron Works. 4

Yukarıdaki resim Prof. Andrews tarafından hazırlanmış bir grafiktir ve insan vücudundaki demiri çok iyi tanımlamaktadır. Demirin vücutta kullanıldığı, depolandığı ve ne şekilde yok olduğunu gayet güzel bir şekilde anlatmaktadır.

Vücutta bulunan demirin yaklaşık 300 mg'ı hemoglobin ve myoglobin vasıtasıyla oksijenin depolanmasını ve hücresel proteinler tarafından kullanılmasını sağlar. Vücudumuza giren demirin geri kalanı da karaciğer, dalak, kemik iliği ve kaslarda depolanır.

Demir Absorpsiyonu ve İhtiyacı

Absorpsiyon ancak kayıpları telafi içindir
- soyulma (deri hücreleri), aybaşı,....

Fe ihtiyacı mg/gün

Yetişkin erkek	1.0
Çocuk	0.5
Yetişkin kadın	1.3
Hamile kadın	*4.0*
bebekler	*0.8*

Bir öğünde Fe absorpsiyonu azami %10'dur!

Ferrazone®. This Iron Works. 5

Bizlerin günlük demir ihtiyacı ne kadardır? Aslında vücutta normalin üstünde bulunduğu takdirde demir bizlere zarar verebilir, toksik bir özelliği vardır. Bu nedenle yaralanmalardaki kanamalar, eskimiş ve dökülen deri hücrelerinin yenilenmesi, bayanlardaki aybaşı kanamaları gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkan kayıpları telafi etmek için alınması gereken günlük demir ihtiyacı yetişkin erkeklerde 1,0 mg iken, bu miktar çocuklarda 0,5 mg, yetişkin kadınlarda 1,3 mg, hamile kadınlarda 4,0 mg ve bebeklerde ise 0,8 mg'dır. Her öğünde alınabilen demir miktarı günlük ihtiyacın %10'u kadardır. Geri kalanı vücuttan atılır.

Perhiz nedeniyle düşük miktarda alınımı
- düşük absorpsiyon (heme vs. non-heme)
- inhibitörlerin bulunması (fenol, fitaleyn bileşiği)

Yüksek ihtiyaç (bayanlar ve küçük çocuklar için)

Vücutta kayıp (kancalı kurt)

Enfeksiyon (sıtma)

Demir eksikliği, yani anemi neden kaynaklanır?

Başlıca nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

—Perhiz nedeniyle yenilen gıdalardaki demir azlığı nedeniyle gereksinimin karşılanamaması; vücudun demir emilimini düşük seviyelerde yapması; vücutta inhibitörlerin bulunması.

—Ayrıca, özellikle bayanlar ve küçük çocuklar gıdalarıyla birlikte yeterli miktarda demir alamayarak kaybettikleri ya da ihtiyaçları olan miktarı karşılayamazlar.

—Bunun yanında vücutta bulunan bazı parazitler nedeniyle, örneğin kancalı kurt, ortaya çıkan kaybı gıdalarla karşılayamaz duruma gelmemiz de bir başka nedendir. Afrika'da yaygın olan kancalı kurt nedeniyle anemi çok fazla görülen bir hastalıktır.

—Ya da bir enfeksiyon durumunda, örneğin sıtma hastalığı, demir kaybı yüksek olur ve bu kaybın yine yenilen gıdalarla karşılanamaz olması da önemli bir nedendir.

Doğumda kadınlarda ölüm riski

Bebeklerin düşük ağırlıkta doğmaları

Çocuklarda ateşli enfeksiyon ve ölüm için yüksek risk

Günlük 35 milyon DALY's kaybına veya küresel olarak hastalık elemlerinin %2.4'üne tekabül eder

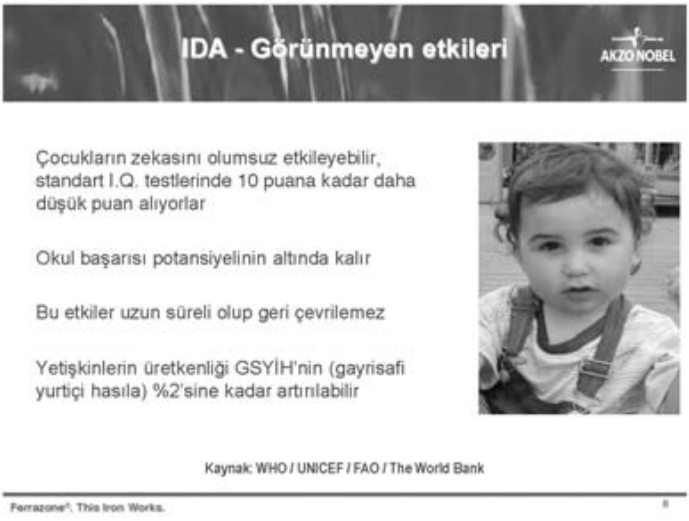
Kaynak: WHO / UNICEF / FAO / The World Bank

Demir eksikliği, aneminin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları da şöyle sıralayabiliriz:

—Hamile kadınlar çocuklarını doğururken yaşamlarını yitirebilirler.

—Bebekler normalin altında bir vücut ağırlığı ile doğdukları için bünyeleri zayıftır, bağışıklık sistemleri yeterince gelişmemiştir ve bu nedenle de bakteri ve virüslere karşı savaşacak güçleri yoktur. İyi ve yeterli bir bakım görmedikleri takdirde düşük ağırlıkta doğan bebeklerin yitirilmesi kaçınılmazdır.

—Çocuklarda da bağışıklık sisteminin zayıf kalmış olması nedeniyle ateşli hastalıklara yakalanma riskleri çok fazladır ve bu durum onları ölüme kadar götürebilir.

Demir eksikliğinin ilk başlarda görünmeyen ve daha sonra kendini gösteren olumsuz etkileri vardır. Örneğin demir eksikliği nedeniyle çocukların zekâları olumsuz bir şekilde etkilenebilir. Bu çocukların I.Q. test sonuçları diğer çocuklara göre yaklaşık 10 puan düşük kalmaktadır. Ve tabii bu çocuklar okul dönemlerinde de diğer çocuklara göre çok daha başarısız olmaktadırlar. En kötü yanlarından birisi de demir eksikliğinin etkisinin uzun süreli olması ve ortaya çıkardığı arazlardan herhangi bir tedavi ile geri dönüşün olmamasıdır.

Gıdaların demir ile zenginleştirilmesi durumunda insanların üretime yaptıkları katkıyla herhangi bir ülkenin GSMH'sında %2 kadar bir artış olabileceği kabul edilmiştir.

Gelişmekte olan ülkeler
- Kadın ve çocukların %50'ye yakını; orta dereceden ciddi düzeye kadar anemidir

İnhibitör perhizler
- beslenmede (hemen hemen) et yokluğu
- besin maddesi ekstraksiyon düzeyi yüksek unlardan dolayı fitaleyn yönünden zengin beslenme
- (çay tüketimi)

Hastalıklar
- kancalı kurt, sıtma, ...

Sanayileşmiş ülkelerde
- Ergenlik çağındaki kızlarda (kız çocuklarında) %10'una yakın bir oranda demir eksikliği
- Et tüketimi çok az?

Ferrazone®. This Iron Works. 9

Demir eksikliği, anemi'nin neden bu kadar yaygın olduğu sorusu akla gelebilir.

Ne yazık ki gelişmekte olan ülkelerde kadın ve çocuk nüfusunun %50'sinde orta ya da ciddi derecede anemi görülmüştür.

Bunun nedenlerini de yine şöyle sıralayabiliriz: yapılan perhizler, hemen hemen yok denecek kadar az et tüketimi, rafine unlarda fitaleyn oranının yüksek olması nedeniyle bu tip unlardan yapılan ekmeklerin yenmesi sonucu vücutta fitaleyn miktarı artar. Bilindiği gibi fazla miktarda fitaleyn de insan vücudundaki demir miktarını düşürerek anemiye neden olur.

Ve tabii, daha önce de söylediğim gibi kancalı kurt ve sıtma gibi hastalıkların yaygın olması da anemi hastalarının sayısını arttırmaktadır.

Sanayileşmiş ülkelerde yapılan araştırmalarda da, özellikle ergenlik çağındaki kız çocuklarının %10'una yakın bir oranında demir eksikliği görülmüştür.

Diyet değişikliği
- et, C vitamini — uzun vadeli bir seçenek, pahalı

Ek beslenme
- tablet, şurup (ilaçlar) — halkın ancak küçük bir kısmını kapsar

Güçlendirici ek beslenme
- temel gıdalar — halkın tümü
- içecekler, sair gıdalar — hedef gruplar

Ferrazone®. This Iron Works. 10

Ne yapılabilir?

Diyet, yani beslenme değişikliği. Yediğimiz gıdalar içinde daha çok et, hem de bir miktar yağla birlikte yer almalıdır. Bunun yanında C vitamini içeren meyve ve sebzeler de beslenmemiz içinde yer almalıdır. Ancak bu hem uzun vadede yararlarını gösteren, hem de herkesin mali gücünün kaldıramayabileceği bir yoldur.

Bir başka yol da günlük gıdalarımıza ek olarak alacağımız tablet ya da şurup şeklinde demir ihtiva eden ilaçlar. Ama bu da tam bir etki yaratamaz çünkü öncelikle halkın bilinçlendirilmesi gerekir. Ayrıca, bu tip ilaçların yararının görülmesi için sürekli olarak kullanılması gerekir. Halkın bunu yapabileceğini sanmıyorum ve ancak nüfusun çok küçük bir bölümüne bu ilaçlar sürekli olarak kullandırılabilir.

Görebildiğimiz kadarıyla en etkili yol temel gıdalara eklemeler yaparak onların zenginleştirilmesinin sağlanmasıdır. Böylece nüfusun neredeyse tamamı her gün yediği gıdalarla günlük ihtiyacını karşılamış olacaktır.

Bir başka etkin yol da içeceklerin ve temel gıdalar dışındaki diğer gıdaların zenginleştirilmesidir. Ancak bu işlem de sadece hedef gruplar ele alınarak yapılabilir ve sadece onlara yararlı olur.

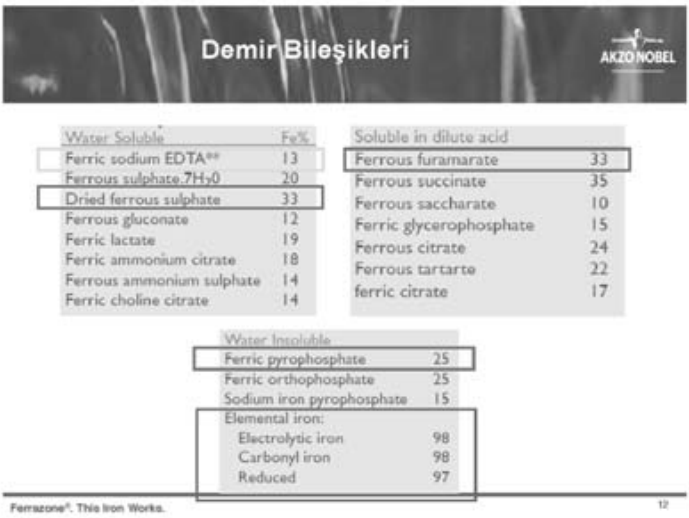
Bu resimdeki dünya haritasında ülkelerin ulusal zenginleştirme programlarını görmektesiniz.

Kırmızı renkle gösterilmiş ülkelerde zorunlu zenginleştirme programı yürürlüktedir. Örneğin Amerika kıtalarının neredeyse tamamı; Afrika'da bazı ülkeler; Avrupa'da İsveç ve İngiltere; Ortadoğu'nun büyük bir bölümü; Uzakdoğu'da ada ülkeleri zorunlu zenginleştirme programı uygulanan bölgelerdir.

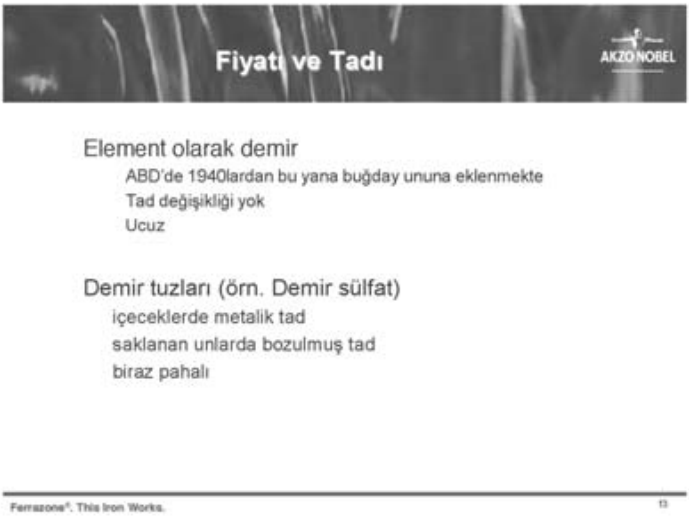
Sarı renkte gösterilmiş Avustralya'da ve Türki Cumhuriyetleri ile Moğolistan'da da isteğe bağlı zenginleştirme programı uygulanmaktadır.

Yeşil renkte gösterilmiş ve halen Türkiye'nin de içinde olduğu bazı ülkelerde zenginleştirilmiş gıda henüz sadece bazı ticari mallarda görülmektedir.

Mavi renkle gösterilmiş ülkelerde ise ya pilot proje olarak yürütülmektedir ya da zorunlu zenginleştirme bir program içinde öneri halindedir.

Zenginleştirme demir bileşikleri ile yapılabilir. Bunun için ne tip bileşikler kullanılabilir? Aslında demir zenginleştirmesi için birçok bileşik kullanılabilir. Yukarıdaki listede bunları görebiliyorsunuz. Bunların içinde suda eriyebilenler, eriyemeyenler ve sulandırılmış asitte eriyebilir olanları vardır. Şirketimiz bunların içinde Ferric Sodium EDTA bileşiğini desteklemektedir.

Fiyat ve tat durumunu da konuşmamız iyi olur. Element olarak demir 1940'lı yıllardan beri buğday ununa katılmaktadır. Daha sonraları dünyanın diğer ülkelerinde de bu uygulama yapılmaya başlanmıştır. Herhangi bir gıdanın tadında bir değişiklik yapmamaktadır ve de maliyeti çok azdır.

Demir tuzları ise, örneğin demir sülfat, bir içeceğe katıldığında onu içen insanın ağzında metalik bir tat bırakmaktadır. Eğer una katılmışsa ve bu un bir süre beklemişse onda bozulmuş bir tat oluşturmaktadır. Ve tabii bir başka olumsuz yanı da pahalı olmasıdır.

Bu iki seçenekten birinde seçim yapmak gerektiğinde yukarıda açıkladığım nedenlerden dolayı demirin element hali tercih edilmektedir. Ayrıca ABD'de uzun yıllardır kullanıldığına göre bizler de bunu tercih edebiliriz.

"Şu anda tahıllı unları kuvvetlendirmekte kullanılan elementsel demir pudralarının uygun olarak absorpsiyonunda ciddi tereddütler vardır."

R. Hurrell (2002)
Fortification: Overcoming Technical and Practical Barriers
J. Nutr. 132:806S-812S

Peki, elementsel demir etkili midir?

2002 yılında yapılan bir toplantıda Prof. Hurrell tahıl unlarını zenginleştirmek için kullanılan elementsel demir pudralarının vücut tarafından emilimi konusunda bazı kuşkuları olduğunu söylemiştir.

"Sri Lanka'da anemi yaygınlığını önlemek amacıyla kullanılan 66 mg/kg elektrolitik veya yoğunluğu az demir ihtiva eden un bu toplumda anemiyi düşürmekte faydalı olmadı. Bunun nedeni muhtemelen kuvvetlendirici demirin düşük biyoyararlanımından kaynaklanıyordu."

P. Nestel et al. (2004)
The Use of Iron-fortified Wheat Flour to Reduce Anemia among the Estate Population in Sri Lanka
Int. J. Vitam. Nutr. Res., 74 (1), 2004, 35–51

Element olarak demirin etkisi konusunda bir başka olumsuz sonuç da Sri Lanka'da alınmıştır. !990'lı yıllarda anemi yaygınlığını önlemek amacıyla başlayan bir programla 66 mg/kg elektrolitik veya yoğunluğu az olan demir una katılmış, ancak anemi oranının düşmediği gözlemlenmiştir.

Aslında bunun nedenlerinden bir tanesi olarak toplumların beslenme alışkanlıklarını gösterebiliriz. ABD'deki beslenme alışkanlığı nedeniyle gıdalara katılan demir elementinin yararı görülmüş olabilir. Ancak Sri Lanka'lıların beslenme alışkanlığının farklı olması nedeniyle aynı yarar elde edilememiş olabilir.

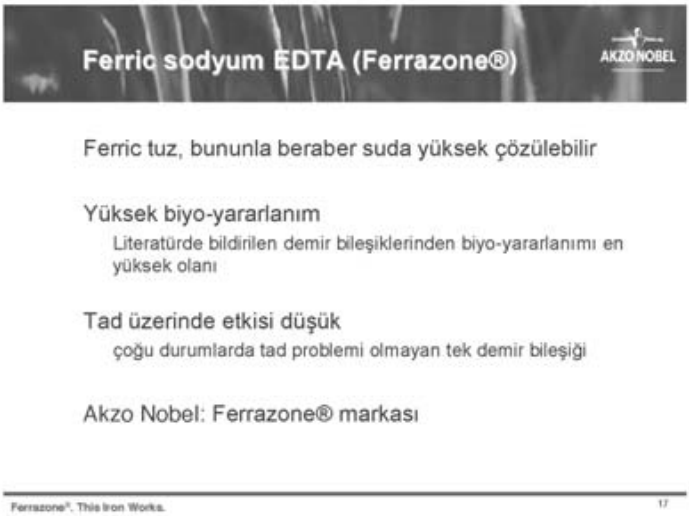
Yukarıda belirtilen bu kuşkular nedeniyle zenginleştirici katkı maddesi olarak element halindeki demirin önerilmemesi gerekmektedir.

Biraz da demir tuzlarından söz edelim.

Demir tuzlarının iki türü vardır, suda çözülebilir olanlar ve çözülemeyenler. Çözülemeyen demir tuzları (Fe_2+) herhangi bir gıdada kullanıldığında o gıdanın tadında bir değişiklik yapmaz ve mide asitleri vasıtasıyla eritilerek vücutta emilim sağlanır. Bu nedenle yüksek biyo-yararlanımı vardır. Buna örnek olarak ferous fumarate'i verebiliriz.

Diğer taraftan bir başka suda çözülemeyen demir tuzu (Fe_3+) ise, örneğin Ferric pyrophosphate, gıdalara katıldığında metalik bir tat vermez. Ancak biyo-yararlanımı çok düşüktür. Gıda zenginleştirmesinde kullanıldığı takdirde neredeyse hiçbir yarar sağlamaz.

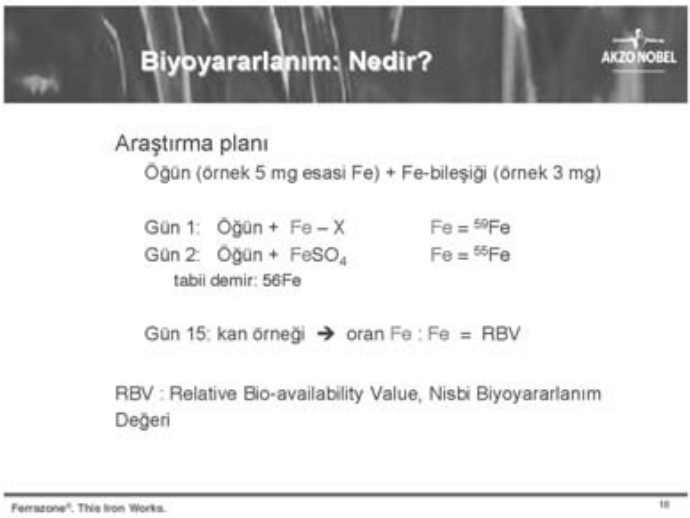

Her ne kadar ferous tuzlar günümüze kadar gelmiş ve gıda zenginleştirmesinde kullanılan en etkin demir takviye gıdalarından biri olarak bilinirse de, yapılan araştırmalar sonucu şirketimiz demir tuzlarının da gayet etkin bir demir takviye aracı olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Halen bir demir tuzu olan Ferric Sodium ETDA'yı (sodyum demir$_3$ ethylenediaminetetraacetate – NaFeEDTDA), şirketimiz Akzo Nobel'in koyduğu ticari marka olan Ferrazone adı altında dünya üzerinde tanıtmaya çalışmaktayız.

Mukoza hücrelerinin lümenlerden demir iyonlarını Ferric iyon olarak değil de ferous iyon olarak aldığı bilinmektedir. Bununla beraber birbirine benzer bu hücrelerin Ferrazone® içerisinde bulunan Ferric iyonları kolayca ferous iyonlara çevirdiği gözlemlenmiştir. Bu durumda suda yeterli derecede çözülebilen demir tuzu da etkin bir demir takviyesi olarak kullanılabilir.

İnsan sağlığına hiçbir olumsuz etkisi olmayan Ferrazone®'un literatürde bildirilen demir bileşikleri içinde biyo-yararlanımının en yüksek olduğu anlaşılmıştır. Gıda zenginleştirici katkı maddesi olarak kullanıldığında neredeyse hiçbir tat değişikliği yapmamaktadır.

Ferrazone vücuda alındığında, yani katkılı gıda olarak yendiğinde herhangi bir kimyasal çözülmeye girmeden mideden geçer. Oradan oniki parmak bağırsağına ve demir ve diğer minerallerin kan dolaşımına emildiği ince bağırsağa ulaşır. Oniki parmak bağırsağı ve ince bağırsak üzerinde bulunan mukoza hücreleri Ferrazone'u demir ve ETDA'ya ayırarak demirin emilimini sağlar ve çok küçük bir oranı (%5) kan dolaşımına giren ETDA'yı da dışkı ile vücuttan atar. Kan dolaşımına giren bu küçük miktar da 24 saat içinde böbrek tarafından kandan süzülerek idrar yoluyla vücuttan tamamen atılır.

Biyo-yararlanım nedir?

Bizim konumuzla ilgili olarak şöyle açıklayabilirim: yediğimiz, içtiğimiz gıda ve sıvılardan vücudumuzun biyolojik olarak yararlanmasıdır. Size yaptığımız bir çalışma ile aldığımız gıdalarla ve demir katkısıyla göreceli olarak biyolojik yararlanımı nasıl bulduğumuzu anlatmaya çalışayım.

Bir denek'e yediği gıdalarla 5 mg, katkı olarak da 3 mg demir verilmesi kararlaştırıldı. Buna göre de birinci gün normal gıdalarını aldı ve herhangi bir demir X bileşiği katkı olarak verildi. Bu demirin izotopu 59'dur, yani ^{59}FE olarak tanımlarız. İkinci gün ise normal gıdalarını aldı ve demir sülfat bileşiği katkı olarak verildi. Bu demirin izotopu ise 55'dir, yani ^{55}Fe olarak tanımlarız. Bu arada doğal demir elementinin atomunun ise 56 olduğunu söylemeliyim ki bu da ^{56}FE olarak tanımlanır.

15 gün sonra denekten kan örneği alındı ve kanda her iki izotopun miktarı bulundu. Bulunan miktarların birbirine oranından da "Relative Bio-availability Value – Göreceli Biyo-yararlanım Değeri" ortaya çıkartıldı. Bunu da kısaca RBV olarak adlandırmaktayız.

Eğer birinci gün verilen bileşikle ikinci gün verilen bileşik arasındaki değer (-) çıkarsa olumsuz bir biyo-yararlanım, eğer değer (+) çıkarsa olumlu bir biyo-yararlanım olduğunu anlayabiliriz. Tabii (+) değer ne kadar yüksek olursa vücut biyolojik olarak o bileşikten o kadar fazla yaralanmakta olur.

RBV Verileri

AKZO NOBEL

Demir bileşiği	RBV
FeSO4	= 100 (tanım)
Ferrous fumarate	≈ 100
Elementsel demir türleri	
Elektrolitik	5 – 100
Karbonil	5 – 20
Azaltılmış-H	15 – 150
FeNa-EDTA (Ferrazone®)	200 – 400

Özellikle fitaleyn yönünden zengin öğünlerde etkilidir

Ferrazone®. This Iron Works. 19

Yukarıdaki tabloda çeşitli demir bileşiklerinin RVB değerlerini görmektesiniz. Burada bir önce açıkladığım çalışmalarımız sonucunda demir sülfatın RBV değerini 100 olarak tanımladık. Ferous fumarate'in değeri de yaklaşık 100 olarak kabul edildi.

Yine yukarıdaki tabloda elementsel demir türlerinin biyo-yararlanım değerlerini görmektesiniz.

Bizim ürünümüz olan Ferrazone'un (FeNa-EDTA) biyo yararlanım değerinin ise ne kadar yüksek olduğunu görmektesiniz. Özellikle fitaleyn yönünden zengin gıdalarda çok daha etkili olmaktadır.

Tahıl Ürünlerinden Demir Absorpsiyonu

AKZO NOBEL

Kuvvetlendirilmiş ekmek dilimlerinde ortalama demir absorpsiyonu (%)

Kaynak: Hurrell, R.F. *et al.* "An Evaluation of EDTA Compounds for Iron Fortification of Cereal-based Foods." British Journal of Nutrition: 84 (2000) 903-910

Ferrazone®. This Iron Works. 20

Yukarıdaki tabloda da zenginleştirilmiş tahıl ürünlerinde demirin ortalama emilim oranlarını görmektesiniz.

Bilim insanlarınca yapılan bu araştırmada sol kolonlarda demir sülfatla zenginleştirilmiş ve düşük özütlenmiş undan yapılmış bir dilim ekmekten %5.70 oranında demirin emiliminin

sağlandığını, bunu yanında Ferrazone ile zenginleştirilmiş ve aynı tip undan yapılmış bir dilim ekmekten %11.50 oranında demirin emiliminin sağlandığını görmektesiniz.

Yüksek özütlenmiş undan yapılmış ekmeklerle ilgili demir emilim verileri de sağdaki kolonlarda gösterilmiştir. Burada oranların ne kadar düşük olduğu eminim dikkatinizi çekmiştir.

Yukarıdaki tabloda ise buğday unundaki düşük ve yüksek özütleme oranlarını görmektesiniz. Düşük özütlemede Ferrazone %12'lik bir emilim gösterirken demir sülfat ise %6'da kalmaktadır. Biyo-yararlanım değeri ise (RBV) 200'dür.

Yüksek özütlemede ise Ferrazone'un emilimi %4, demir sülfat'ınki ise %1 olarak tespit edilmiştir. Buradaki biyo-yararlanım değeri ise (RBV) 400'dür.

Konuşmamın sonuna gelmiş bulunuyorum. Bizim (Akzo Nobel'in) üç Ferrazone türümüz var. Birincisi standart türde üretilendir. İkincisi ise özel türde üretilen ki buna Ferrazone XF

diyoruz. Bu, buğday ununu zenginleştirmede daha çok tercih edilen bir türdür. Parça büyüklüğü 150 mikronun altındadır. Üçüncüsü ise ilaç olarak sunulan türüdür. Buna da Ferrazone BP adı verilmiştir. Parça büyüklüğü 500 mikrondan daha düşük olan bu üretimimiz İngiliz Eczacılık standartlarına uygun olarak hazırlanmaktadır.

Çin, Vietnam: pirinç sosları

Brezilya, Meksika, Filipinler: içecek tozları

ABD: FDA tarafından GRAS (➔ Endenozya)

AB, Aus/NZ, Hindistan: beklemede, dosyalar onaya sunuldu

Ferrazone'un gıdalarda zenginleştirici olarak kullanılması ile ilgili olarak çeşitli ülkelerden onay alınmıştır. Örneğin Çin ve Vietnam'da pirinç soslarında kullanımı; Brezilya, Meksika ve Filipinlerde içecek tozlarında kullanım onayları alınmıştır. A.B.D.'de FDA tarafından GRAS (Genel olarak güvenli) olarak kabul edilmiştir. A.B.D.'den alınan onaydan sonra Endonezya'dan da aynı onay alınmıştır.

AB'de, Avustralya/Yeni Zelanda'da ve Hindistan'da ise ülke onaylarına sunulmuş ve sonuç beklenmektedir.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Teşekkürler Bay Carel Wreesmann.

Oturumun devamında üç konuşmacımız var. Bu konuşmacılarımızdan ilki olan Bayan Claudia Buhmann'ı kürsüye davet ediyorum.

CLAUDIA BUHMANN – Mühlenchemie GmbH & Co. KG:

Değirmenciler için Unun Zenginleştirmesinin Teknik yönleri

Claudia Buhmann
Vitamin Karışımları Araştırma ve Geliştirme
Mühlenchemie GmbH & Co. KG,
Ahrensburg,Germany

ABP — Mühlenchemie

İyi günler Bayanlar, Baylar ve dostlar,

Değirmenciler için unun zenginleştirmesinin teknik yönlerini sizlere anlatmak istiyorum. Bazı konular var ki göz ardı edilmiştir. Ancak bunların hiçbirisi üstesinden gelinemez değildir.

Ama sizlere önce çalışmakta olduğum şirketim hakkında bazı bilgiler vermek istiyorum. Mühlenchemie Almanya'nın tanınmış kuruluşlarından biridir. 80 yıldan fazla bir süre önce kurulmuş olan şirketimin cirosu 50 milyon Euro'dur. Genel olarak un sanayiinin ihtiyaçlarını karşılayan şirketim unu zenginleştirmek amacıyla vitamin karışımları, unun işlenmesinde kullanılan enzimleri üretir ve un sanayicilerinin karşılaştığı sorunlara çözümler getirir.

Tüm bu çalışmaları 150 civarında çalışanıyla yapan şirketimin birisi de Türkiye'de olmak üzere dünya üzerinde 80 kadar temsilciliği bulunmaktadır.

Bunun yanında İspanya'da, Rusya'da, Singapur'da ve Çin'de şubelerimiz bulunmaktadır.

Şirket bilgileri

Kuruluş	:	**1923**
Ciro	:	**50 Milyon Euro**
Ürünler	:	**Unun değerini arttırıcılar**
Uzmanlık	:	**Un sanayii**
Ana uzmanlık dalı	:	**• Unun işlenmesinde kullanılan Enzim sistemleri** **• Un için Vitamin Karışımları** **• İsteğe bağlı sorun çözümleri**
Çalışan sayısı	:	**150**
Temsilcilikler	:	**80 ülkede**
Yurt dışı şubeler	:	**İspanya, Singapur, Rusya ve Çin**

Mühlenchemie

2

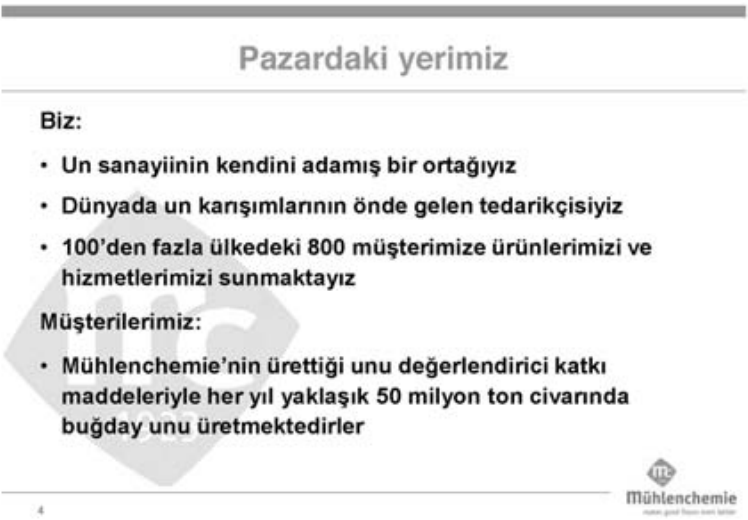
Un sanayiine vermiş olduğumuz hizmetlerimizi de şöyle sıralayabiliriz:

Un sanayiinin ihtiyacı olan her türlü bileşenlerin teminini; istenilen vasıfta unun değerini arttırıcı maddelerin geliştirilmesini ve üretimini; isteğe göre üretilen hazır un karışımları ve mikro besin karışımlarını sağlamaktayız.

Tüm bunları Avrupa'nın en modern ve hassas karıştırma teknolojisi ile yapan kuruluşumuz ISO 9001:2000 kalite sertifikasına sahiptir.

İstenildiği anda sanayicinin fabrikasına giderek teknik hizmet vermekte olan şirketim ayrıca müşterilerine danışmanlık ve eğitim hizmetleri de vermektedir.

Yukarıdaki ve takip eden tablo ve resimlerin ilginizi çekeceğini düşünüyorum çünkü tüm dünyada 100'den fazla ülkedeki 800'den fazla müşterimiz bizim ürünlerimizi kullanmaktadırlar. Ürettiğimiz unu değerlendirici katkı maddelerimizle her yıl yaklaşık 50 milyon ton civarında buğday unu üretilmektedir.

Un Değerlendirici Katkı Maddesi Üretim Tesisi

Premix production

Mühlenchemie

5

Yukarıdaki fotoğraflarda üretim tesisimizin bir bölümünü görmektesiniz.

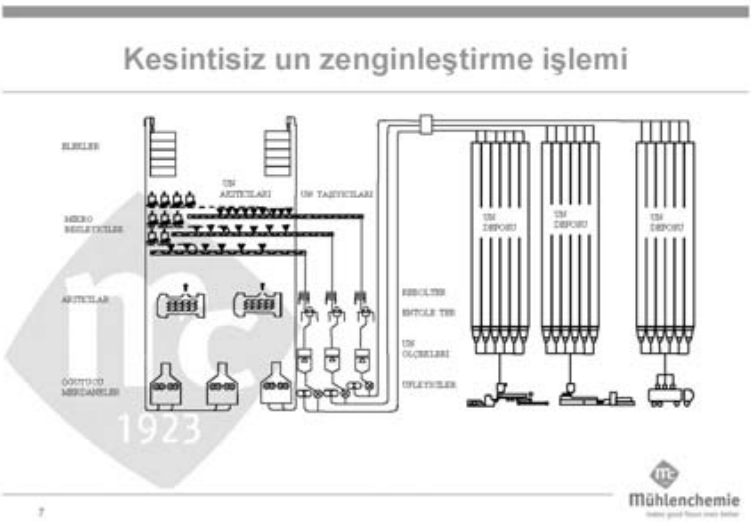
Değirmenciler için Un Zenginleştirme

- Ne tür donanıma ihtiyaç vardır (besleyiciler , toplu karıştırıcılar, vs.) ?
- Değirmenin altyapısında herhangi bir tadilata gerek var mı ?
- Ne tip mikro besin katkı maddesi kullanmalı ve zenginleştirilmiş una bu nasıl eklenmeli ?
- Zenginleştirilmiş unda ne gibi sorunlar çıkabilir ?
- Başarılı bir zenginleştirmenin doğruluğunu sağlamak için ne gibi kalite güvencesi / kontrol sistemleri gerekir ?

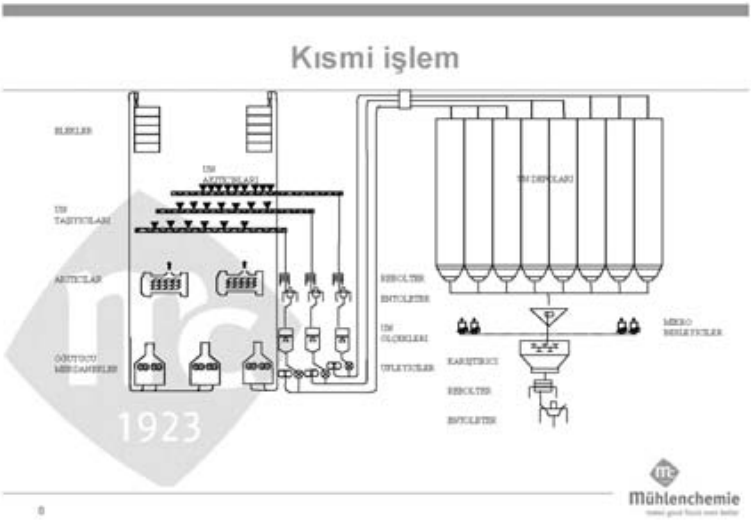
Mühlenchemie

6

Unu zenginleştirmek için ne tür donanıma ihtiyacınız olduğunu, altyapınızda herhangi bir tadilata gerek olup olmadığını, ne tür bir mikro besin katkısı kullanmanız gerektiğini ve bunu nasıl kullanacağınızı, zenginleştirme sırasında ne gibi sorunlar çıkabileceğini ve tüm bunların doğru yapıldığını saptamak için ne gibi kalite kontrol sistemlerine ihtiyacınız olduğunu sorabilirsiniz.

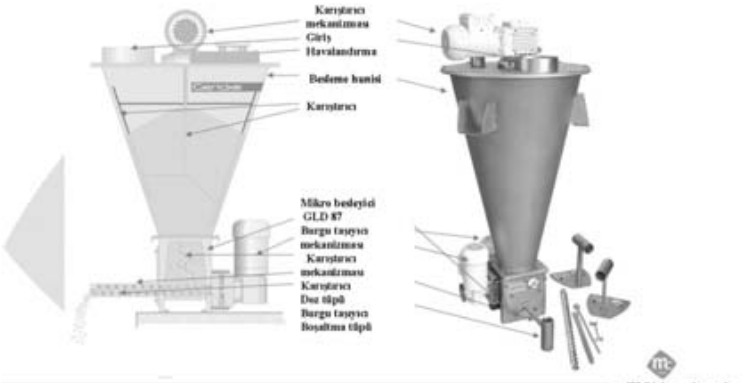

Tekrar başa dönecek olursak; ne gibi yeni donanıma ihtiyacınız vardır? Yukarıdaki şemada da gördüğünüz gibi aslında çok fazla bir donanım gereksinimine ihtiyacınız yoktur. Kesintisiz üretim sisteminize zenginleştirme karışımını mikro besleyiciler vasıtasıyla ekleyebilirsiniz.

Ya da, yukarıdaki şemada gördüğünüz gibi, bu zenginleştirmeyi kısmi işlem ünitenize besleyiciler eklemek vasıtasıyla da yapabilirsiniz.

Kesintisiz ölçüm (hacimsel)

Mühlenchemie

Birçok un değirmeninde besleyici vardır çünkü çoğu enzimleri ve diğer katkı maddelerini besleyicilerle una karıştırırlar. Yukarıdaki resmi sizlere bir örnek olarak sunmaktayım. Bu bir hacimsel besleme sistemidir.

Hazır Katkı durumları ve bunların işlemleri

- Ayrıntılar
  - bileşenler, saflık FCC/USP/BP
  - tanesellik (granül boyutu)
  - homojenlik
  - demir kökeninin tipi
- Doz seviyesi
- Saklama koşulları: serin, kuru, karanlık (Vit A); İGİÇ (ilk giren ilk çıkar) yöntemiyle stok rotasyonu
- Analiz sertifikaları (tedarikçiden)

Mühlenchemie

Hazır katkı malzemeleri ve bunlarla ilgili işlemler konusunda bazı açıklamalar yapmıştım. Bu nedenle, konuyu sizler de bildiğiniz için ayrıntılara girmeyeceğim. Ancak Türkiye'de nelerin eksik olduğunu, nelerle ve ne kadar zenginleştirme yapılmasının gerektiğini sizler çok daha iyi biliyorsunuz. Bu nedenle gereken hazır katkı maddeleri, üreticiler tarafından gereksinime uygun olarak hazırlanabilir. Bunların bileşenleri FCC/USB/BP yönetmeliklerine göre hazırlanmalıdır. Önemli olan katkı maddesinin homojen olması, bileşenlerinin çok iyi karıştırılmış olmasıdır. Doz seviyelerinin ayarlanmasının ve stok saklama koşullarının da yine siz üreticiler tarafından bilindiğinden ve bunların uygulamalarının kolayca yapıldığından eminim. Katkı maddelerine ait analiz sertifikalarının ise tedarikçilerinden alınmasını öneririz.

Zenginleştirilmiş undaki olası sorunlar

- Üretimle ilişkili sorunlar:
  - Demir ve maden dedektörleri / manyetik ayırıcılar arasındaki etkileşimler
  - Homojenik olmayan hazır katkılar
  - Hazır katkı ile diğer un katkıları arasındaki etkileşimler
- Ürünle ilişkili sorunlar:
  - Unun raf ömründeki veya görünümündeki değişiklikler
  - Ürünlerin tüketicide bıraktığı etki özelliklerinde oluşan değişimler

11 HMB0100000

Mühlenchemie

Evet, zenginleştirilmiş unda ortaya çıkabilecek olası sorunlar neler olabilir, nelerle karşılaşılabilinir? Üretimle ilişkili sorunları şöyle sıralayabiliriz: katkı maddesinde kullanılan demir içeriği sistemde kullanılan maden detektörleri ve/veya manyetik maden ayırıcıları tarafından etkilenerek katkı maddesinden ayrılabilir. Hemen aşağıda bunun bir örneğini bir fotoğrafla size göstereceğim. Bir başka sorun katkı maddesinin homojenik olarak una karışmaması olabilir. Önemli sorunlardan birisi de hazır zenginleştirici katkı maddesi ile diğer un katkılarının birbirleriyle etkileşime girmeleri olabilir.

Ürünlerle ilişkili sorunlar ise: unun raf ömrünün veya görünümünün değişmesi, örneğin demir sülfat unun bayatlama sürecini hızlandırır. Bunun yanında, kullanılan zenginleştirici demir karışımı bayatlama sürecini hızlandırmasının yanında ağızda metalik bir tat da bırakabilir.

İndirgenmiş Demir Tozunun Manyetik Tepkileri

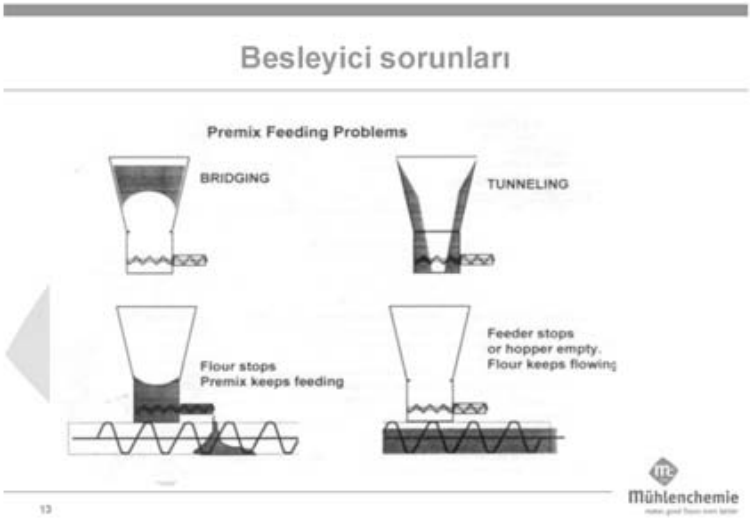

12 LF0212000

Mühlenchemie

Demin sözünü etmiştim. Yukarıdaki resimde gördüğünüz gibi toz veya pudra haline getirilmiş demir bir mıknatıs karşısında manyetik tepkimeye girer ve mıknatısta toplanır. Eğer buğday öğütme sisteminizde maden detektörü veya maden ayrıştırıcısı kullanılıyorsa

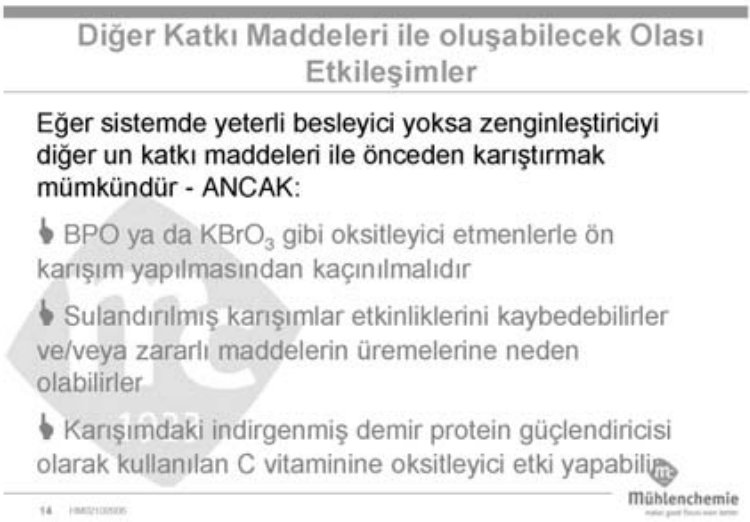
bunları una katılan zenginleştirici katkı maddesindeki demir elementini etkilemeyecek ya da toplamayacak şekilde ayarlamak gerekir.

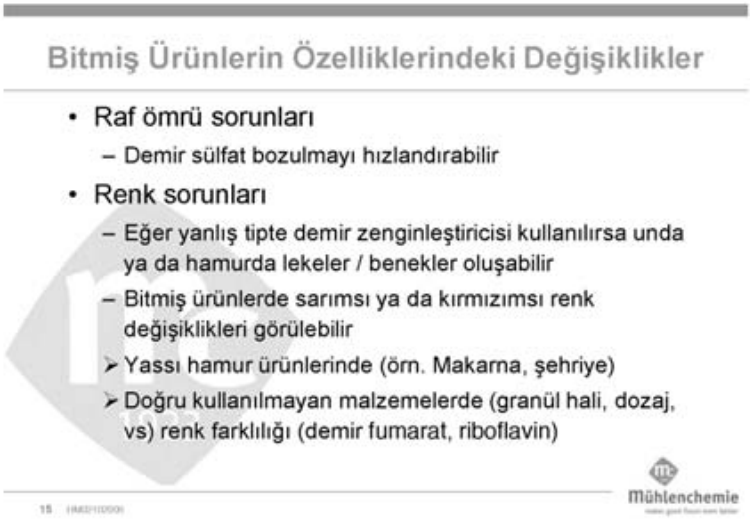
Hazır katkı maddesinin besleyici vasıtasıyla una katılımı sırasında besleyici sistemde şu sorunlar ortaya çıkabilir:
Yukarıdaki resimde, sol üst köşedeki çizimde görüldüğü gibi, hazır katkı maddesi huninin içinde bir köprü oluşturarak kendi akışına engel olur. Resmin sağındaki çizimde de katkı maddesinin huninin kenarlarında toplanıp, ortada açılan bir tünelden akışını görmektesiniz. Bunun sonucu unun katkı maddesiyle homojenik bir karışım oluşturmasına engel olabilir. Özellikle demir sülfatlı zenginleştirici karışım kullanıldığında bu sorunlar ortaya çıkabilir. Çünkü demir sülfat bekletildiğinde havanın nemini alarak yapışkan bir duruma dönüşebilir ve bu, köprü ya da tünel durumuna yol açabilir.

Soldaki alt resimdeki çizimde ise herhangi bir nedenle karışım yapılan unun akışında bir durma olduğunda ve besleyici çalışmaya devam ettiğinde karışımı sağlayan burgu içinde hazır katkı maddesinin birikmeye başlamasının tasvirini görmektesiniz. Sağ alt resimde ise bunun aksi bir durum tasvir edilmiştir. Burada herhangi bir nedenle besleyici durmuş ya da boşalmıştır, ama altındaki karıştırıcı burgu çalışmaya devam etmekte ve sisteme sürekli olarak un beslemektedir.

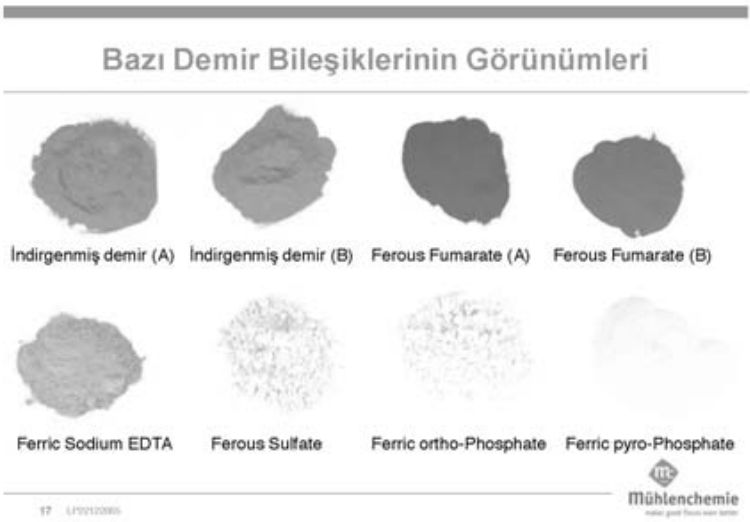
Yukarıdakiler sadece zenginleştirici katkı maddelerinde değil, una eklenen diğer katkı maddelerinin karıştırılması sırasında da oluşabilecek sorunlardır.

Değirmeninizde un üretirken kullandığınız diğer katkı maddeleriyle zenginleştiriciyi karıştırdığınızda bazı etkileşimler olabilir. Eğer sisteminizde yeterli besleyici yoksa ya da daha az besleyici kullanmayı düşünürseniz, zenginleştirici katkı maddeleriyle diğer un katkı maddelerini birlikte karıştırarak sistemi beslemek isteyebilirsiniz. Bu durumda şunlara dikkat etmelisiniz: zenginleştirici karışım diğer katkı maddeleriyle reaksiyona girebilir. Özellikle demir sülfat besleyicide uzun süre beklediğinde nemlenebilir, yapışkan bir hale gelip besleme hunisinin kenarlarına yapışabilir.

Çeşitli nedenlerle bitmiş ürünlerde de sorunlar yaşanabilir. Örneğin kullanılan demir sülfat bozulmayı hızlandırarak ürünün raf ömrünü kısaltabilir. Bunun yanında kullanılan zenginleştirici karışımlar nedeniyle ürünlerde renk değişiklikleri oluşabilir, örneğin demir nedeniyle koyu lekeler, Riboflavin nedeniyle sarılaşmalar gibi. Eğer doğru dozajlar kullanılmazsa ya da katkı maddeleri yanlış seçilirse bu sorunlar ortaya çıkabilir. Bir başka örnek olarak da makarna hamurunu verebilirim; yanlış kullanım nedeniyle sarımsı veya kırmızımsı lekelerden oluşan ürünler görebilirsiniz.

Yukarıdaki resimde bazı demir bileşiklerinin görünümlerini ve renklerini görmektesiniz. Birçok müşterimiz neredeyse beyaz renkte olan Ferric pyro-Fosfatı tercih etmektedir, çünkü ürünlerinde herhangi bir renk değişimi olmamaktadır.

Yukarıdaki resimde de kalitesi düşük ferous sülfat katkısı kullanılmış undan yapılmış bir ekmek üzerindeki koyu lekeleri görmektesiniz. Kullanılan demir katkı maddesinin iyi kaliteli, küçük granüllü olmasına çok dikkat edilmelidir.

Farklı demir formlarının buğday ununu zenginleştirmede kullanım olasılıkları

Buğday ürünü	Özütleme oranı (%)	Ferous sülfat	Ferous fumarate	Ferric orthophosphate	İndirgenmiş demir	Elektrolitik demir	Na-demir EDTA
Genel amaçlı un	75	O	O	O	O	R	O
Ekmek unu	75	R	O	O	O	O	O
Tam buğday unu (atta)	97	N	N	O	O	O	R
Makarna/Hamur işi unu	45	O	O	O	O	R	O
Pasta unu	50-55	O	O	O	O	R	O
Semolina	60-65	R	O	O	O	O	O

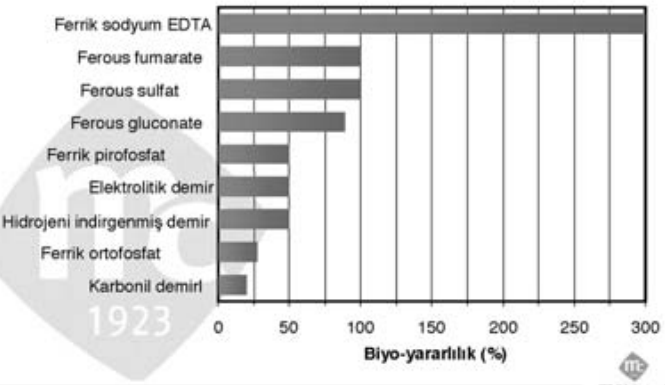
R = Önerilir; O = Opsiyonel; N = Önerilmez

Modif. from Nestel and Nalubola, 2000

Mühlenchemie

Yukarıdaki listede de hangi demir formlarının hangi tip unlarda zenginleştirme için kullanılmasının önerildiğini görmektesiniz.

Demir bileşiklerinin Biyo-yararlılığı

Mühlenchemie

Yukarıdaki grafikte de demir bileşiklerinin biyo-yararlılığı gösterilmiştir. Hatırda tutulması gereken önemli noktalardan biri de kullanılan demir katkısının insanda gösterdiği biyo-yararlılık oranıdır. Yani sadece ürünün görüntüsü, raf ömrü gibi durumları değil, aynı zamanda insana olan yararlılığı da düşünülerek uygulamaya geçilmelidir. Her ürünün insanlara yaramadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

Değirmende kalite kontrolu

- Önceden hazırlanmış karışımların belgelerinin kontrolu:
  Tanımlamalar, Analiz sertifikası ile birlikte tedarik
- Beslenme oranı hesapları
- Besleyici ayarları
- Üretim kontrolları
  - Tartım kontrolü: Standartlar ve tarifeler
  - Demir için spot testleri
- Kayıtların tutulması
- Analizler

24

Mühlenchemie

Değirmende katkı maddelerinin kalite kontrolü için öncelikle hazır karışımlarla birlikte gelen belgelerin kontrol edilmesi, onların tanımlamalarının yani spesifikasyonlarının ve analiz sertifikalarının incelenmesi gerekir. Daha sonra besleyicilerin una kattığı katkı maddesinin oranının hesaplarının iyi yapılması lazımdır. Gerekiyorsa besleyicilerin ayarları yapılmalıdır.

Üretim aşamasında ürünleri tartarak, onları spot kontrollerle gözlemleyerek üzerlerinde demir katkısının bıraktığı renk değişiminin ya da lekelerin oluşup oluşmadığını incelemeliyiz.

Ve tabii tüm bunların kayıtlarını tutmalı ve çıkan ürünlerden bazılarını rasgele seçip, onların analizlerinin yapılarak uygunluğunun kontrol edilmesi gerekir.

Besleme Oranının Hesaplanması

Değirmen kapasitesi	25 T	100 T	500 T
Kg/dakika	17	69	347
Hazır katkı	600 g/T	200 g/T	200 g/T
Ekleme oranı	10.2 g/dak	13.8 g/dak	69.4 g/dak
Katkı kullanımı	4.9 kg / 8 saat	6.6 kg / 8 saat	33 kg / 8 saat

25

Mühlenchemie

Yukarıda öğütücünüzün kapasitesine göre yapabileceğiniz beslenme oranı hesaplarını basitçe gösteren örnek bir liste oluşturulmuştur.

Analizler

- Yarı niceliksel testler şunlar için vardır:
  - Demir
  - Vitamin A (un için geliştirilme safhasında)
  - Vitamin C (ön karışıma bir işaretleyici olarak eklendiğinde)
- Niceliksel analizler için gereksinimler ve sorunlar:
  - Pahalı donanım
  - Eğitimli personel (çok deneyim gerektirir)
  - Çok düşük değerler olması ve diğer bileşiklerin yaptığı etkiler nedeniyle un içinde tespit edilmesi güçtür, örnek hazırlanması zordur
  - ➢ Homojen bir dağılım için vitamin karışımlarını analiz etmek, una karışım oranlarını kontrol etmek ve yarı niceliksel testler yapmak daha uygun olur

Mühlenchemie

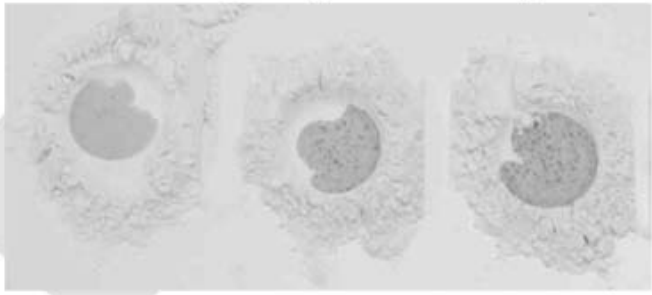
Ürününüzdeki vitaminlerin analizi farklı yöntemlerle yapılabilir. Örneğin demir ve C vitamini için yarı niceliksel test vardır. Bu test hazır karışımda kolaylıkla yapılabilir. A vitamini ile ilgili test ise şu anda geliştirme safhasındadır.

İkinci bir yöntem ise niceliksel testler. Ancak bu yöntem hem pahalı donanım gerektirmektedir, hem de iyi eğitilmiş ve deneyimli personel tarafından yapılması lazımdır. Ayrıca test yapımı için gereken örnek miktarını tespit etmek de bir başka zorluktur. Bu nedenle biz yarı niceliksel test uygulaması yaparak hazır karışımın analizinin yapılmasını önermekteyiz. Analiz sonucu uygun çıktığı zaman gerekli ayarları yaparak yeterli miktardaki karışımı una eklediğinizde en uygun zenginleştirmeyi yapmış olursunuz.

Demir Leke testi

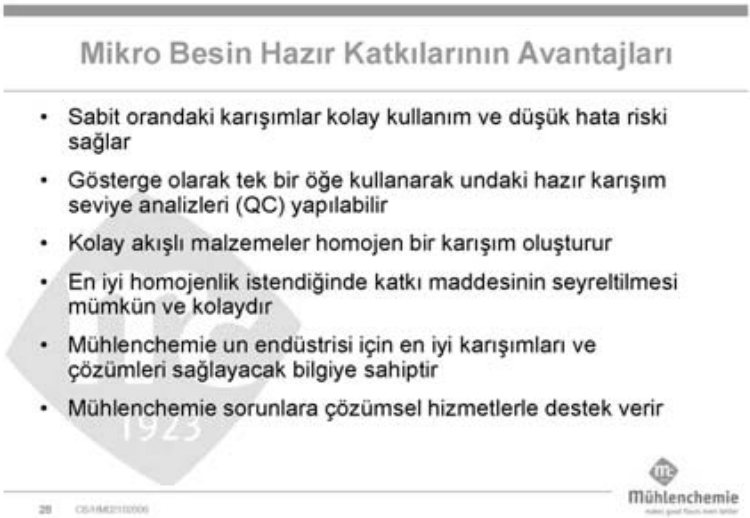
Farklı miktarlarda demir ilave edilmiş unda demir leke testi örnekleri

Demir ilave edilmemiş 30 ppm 50 ppm

Mühlenchemie

Yukarıda üç ayrı demir leke testi örneği görüyorsunuz. Soldaki ilk resimde demir katkısı olmayan un, ortada ve sağdaki resimlerde de farklı miktarlarda demir katkısı yapılmış unların test sonuçlarını görmektesiniz.

Hazır mikro besin katkılarının kullanılmasının şu yararları vardır: Öncelikle daha önceden hazırlanmış ya da isteğe bağlı olarak hazırlanmış karışımların içerikleri her zaman sabit miktarlarda olacaktır ve sizlere kolay kullanım sağlamasının yanında hata riski de çok düşük olacaktır.

Bunun yanında tek bir öğe kullanılarak seviye analizleri kolayca yapılabilir. Ayrıca katkı maddelerinin karıştırıcıya akışı daha kolay olduğu için sonunda homojen bir ürün karışımı elde edebilirsiniz. Daha iyi bir homojenlik arzu edildiğinde katkı maddesinin seyreltilmesi mümkün ve oldukça kolaydır.

Katkı maddesi üreticisi tüm bu yukarıda saydığım konularda bilgi ve deneyim sahibi olduğu için sizlere en iyi karışımları sunabilir, herhangi bir sorun olduğunda gerekli çözümsel hizmetlerle destek verir.

Gıda zenginleştirmesinin önemini, özellikle bugün yapılan konuşmalar sonunda hepimiz çok iyi bilmekteyiz. Sözlerimi başkanımızın cümleleriyle bitirmek isterim; "Bunu yapın ve devamını getirin. Bu sizin halkınız için. Zenginleştirmeyi yapın ve bizlerin her zaman arkanızda olacağımızı bilin."

Teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Teşekkürler Claudia Buhmann.

Şimdi hemen diğer konuşmacılarımıza geçiyoruz. Eksim Grup'tan İbrahim Hakkı Yazıcı bize endüstrinin bakış açısını yansıtacaklar. Buyurun.

İBRAHİM HAKKI YAZICI – Eksim Grup:

Değerli misafirler, hoş geldiniz. Uzun bir günün ardından sektörün temsilcilerinden biri olarak sadece birkaç konudan bahsedeceğim. Yoksa bugün sabahtan bu saate kadar anlatılanlar aslında bu konunun ne kadar elzem olduğu noktasında bütün her şeyi

içermektedir. Dolayısıyla gerek Türkiye'de yapılan çalışmalar, gerek uluslararası planda yapılan çalışmaların neticesinde elde edilen pozitif sonuçların bizi nereye taşıyacağı noktasında çok fazla söz söylememe gerek yok.

Burada özellikle üzerinde durmak istediğim konu şu: biz Türkiye'den yaklaşık 10 yılı aşkın süredir dünyadaki Birleşmiş Milletlerin farklı kurumlarına vitamin ve mineralle zenginleştirilmiş un ihraç ediyorduk. Zaten Türkiye'deki serüvenimiz de, bunu iç piyasaya sunma sebebimiz de böyle başlamıştır.

Tüm dünya ülkelerine baktığımız zaman, gerek Avrupa'da gerekse yakın çevremizde, Ortadoğu'da bu iş yapılmaktadır. Bizde niye yapılmasın, bizim insanımızdaki vitamin ve mineral eksiklikleri nelerdir dedik, bu şekilde yola çıktık ve TÜBİTAK ile ve de aşağı yukarı bizimle aynı dönemde başlayan Doruk Grubu ile beraber eş zamanlı olarak bir proje başlattık. Bu proje çerçevesinde Türkiye'de vitamin ve mineral ile zenginleştirilmiş unu Türk halkına sunmaya karar verdik.

Endüstriyel bazlı bir üretimimiz olduğu, endüstriyel üreticilere dönük bir sevkiyatımız olduğu için yaklaşık 300'e yakın fırında çalışmalarımız başladı. Bu çalışmaları yaparken, Türkiye'de vitamin ve mineral eksikliği ile ilgili olarak bizlerin sahip olduğu bilginin ya da bizlerin sahip olduğu eksik bilginin ötesinde, toplumun bu konuyla alakalı ne kadar bilgisi var konusu gündeme geldi ve toplumu bu konuyla ilgili olarak hazırlama ihtiyacı doğdu.

Buna dönük olarak çok ciddi çalışmalar yapıldı. Sektörün içerisinde bütün terminoloji araştırıldı, ihtiyaçlar nelerdir bunlar araştırıldı ve halkın gerçekten vitamin ve mineral eksikliğinin olduğuna, buna ihtiyaçları olduğuna dönük olarak çalışmalar yapıldı. İki firmanın iki yıldır yaptığı çalışmaların sonucunda halkın belli bir ölçüde buna hazır olup, olmadığı sorusu ortaya atıldı. Evet, halk buna hazırdı.

Peki, bundan sonra ne yapmak lazım? Bizler beyaz ekmeği seviyoruz, beyaz ekmek tüketmeyi çok seviyoruz. Diğer esmer ekmek türlerinin yararlarına dönük ne kadar çeşitli açıklamalar olsa da beyaz ekmek bizim için vazgeçilmez bir besin kaynağıdır. Ve eğer enerjimizin %40'ını ondan alıyorsak o zaman onun vitamin ve minerallerle zenginleştirilmesiyle ilgili çalışmaya gerek halk nezdinde, gerek bizler nezdinde, gerekse devlet nezdinde çok sıkı bir şekilde sahip çıkılması lazımdır.

Hassasiyet gösterilmesi gereken birkaç konu var:

Biz sektörel olarak buna hazır olmalıyız, buna sıcak bakmalıyız. Bugünkü bütün konuşmalar artık bunun şart olduğunu önümüze koyuyor. Dolayısıyla biz kurum olarak bunun zorunlu olması kanısındayız. Bu işin zorunluluk gerektirdiği görüşünü biz kurum olarak burada da beyan ediyoruz.

Bununla alakalı yatırıma hassasiyet de denebilir. Çünkü kullandığımız elementler, mikro besinler PPM (Parts Per Million – Milyondaki parça adedi) bazlı ölçeklerde eklenecektir. Normal una eklenen katkılar miktarınca değil, çok daha az miktarda olacaktır. Dolayısıyla burada homojenizasyon oldukça önemlidir. Burada hassasiyetler önemli ve bununla ilgili laboratuar altyapısı önemlidir. Türkiye'de üretilen unların zenginleştirildiği konusunda bir takım akreditasyonların, akredite laboratuarların analizleri gerekiyor ki bu zorunluluk teyit edilebilinsin.

Bugün tuz üreticilerine baktığınız zaman Tarım İl Müdürlüklerinden düzenli olarak raflardan tuz alınır, analizleri yapılır. Gerçekten beyan edilen iyot miktarı var mıdır, yok mudur tahlil edilir. Bu hem haksız rekabetin önüne geçmek için gereklidir, hem de bir ihtiyacın doğru şekilde teminini sağlamaya yönelik bir önlem olarak önümüze gelebilir. Dolayısıyla yasal zeminin o anlamda mutlak surette hazırlanması gerekiyor.

O dönemlerdeki çalışmalarımızda gördük ki Türkiye'de halkın vitamin ve mineraller hakkında hiçbir bilgisi yoktu. Lise ve üzeri eğitim düzeyine baktığımız zaman ki ülkemizde o oranlar

belli, aşağı yukarı nüfusun %20–22'si oranında lise ve üzeri eğitim düzeyi var; vitamin ve mineral konusunda buralarda bir takım bilgiler var. Biraz daha aşağı eğitim düzeylerine indiğiniz zaman bu konular eksik. Dolayısıyla bununla alakalı olarak ulusal bir kampanya başlatılması, halkın bu zenginleştirilmiş ürünü tüketmesi konusunda mutlak surette bilinçlendirilmesi gerekiyor.

Bunun dışında ekmeğin zaten yaşamımızdaki yeri yeterince belli olduğu için bizler de gayret edeceğiz, un sanayicileri olarak hepimiz bu işe sarılacağız ve yapacağız. Yapılması çok zor olan bir şey değil, sadece hassasiyet gerektiren bir şeydir.

Teşekkür ederek konuşmamı sona erdiriyorum. Sağ olun.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Teşekkürler Sayın Yazıcı. Şimdi Hakan Esen'e söz vereceğim.

Bu zenginleştirme konusunu tüketicinin nasıl algıladığı, onu nasıl kabul ettiği de bir başka önem taşımaktadır. Sanıyorum Hakan Beyin çalıştığı grubun, tüketicinin bu uygulamayı nasıl algıladığı, ne gibi tepkiler verdiği konusunda deneyimleri vardır. Eğer kendisi bu konudaki deneyimlerini bizlere aktarırsa mutlu oluruz. Buyurun efendim.

HAKAN ESEN – Doruk Grubu:

Teşekkür ederim. Tekrar hoş geldiniz. Ben de konuşmamı mümkün olduğunca kısa tutmaya çalışacağım.

Tüm bir öğleden sonra teknik konularla ilgili çok detaylı bilgiler aldık. Ben de biraz tüketici noktasından işe yaklaşmak istiyorum. Çünkü sonuçta bu kadar şey yapacağız, ama birilerinin de bunu kabul etmesi gerekmektedir.
Biz burada deneyimlerimizi, yaşadığımız sorunları aktarmak üzere böyle bir panelde görev almak istedik. Bize de bu şans tanındığı için federasyona çok teşekkür ederiz.

Doruk grubu yaklaşık 2003 yılından beri zenginleştirme faaliyetlerini yürütmektedir. Grubumuzda bu hem un olarak zenginleştirme, hem de grubumuza bağlı UNO şirketi ile de nihai ürün, ekmeğin zenginleştirilmesi yapılmaktadır.

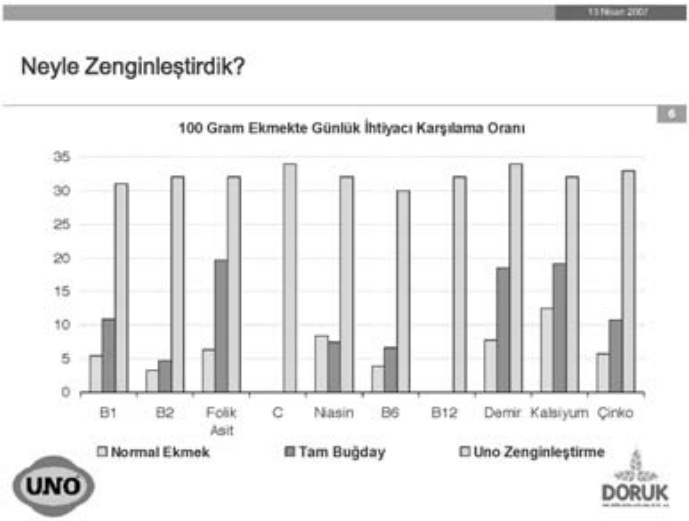
Grubun kendi yeterliliği çerçevesinde tüketici iletişimiyle ilgili gerekli atılımlar da yapılmıştır. Bizim kendi grubumuzun içerisindeki reklâm faaliyetleri ile bunu duyurmaya başladık, en azından duyurma çabaları içerisine girdik. Ama tabii Uno'nun müşteri portföyüne ve yaygın olduğu alana baktığımızda bu işlerin çok daha geniş kitleye duyurulması için daha farklı yapılanmalara gerek olduğu gözükmektedir.

Ben size biraz da o noktaları işaret etmeye çalışacağım. Aynı zamanda da kendi içimizde biz nasıl bir zenginleştirme yaptık, bunu yaparken ne tür sorunlarla karşılaştık ve bunu genele yaydığımızda neler olmalıdır bunlardan söz edeceğim. Bu tamamıyla bizim kendi tecrübelerimizden kaynaklanan, ortaya çıkan sonuçlardır.

Bugün düşünürken şöyle bir şey aklıma geldi. Biz dünyanın en çok un ihracatını yapan ülkeyiz ve bu ihracatla da birçok insanı besliyoruz. Bu az çok kutsal bir görev ama bence bizlerin kendi ülkemize karşı da sorumluluğu vardır. Bu işin içerisinde, bu sektörde bulunan kişiler olarak bunun bizim için öncelik taşıyan bir konu olması gerekir. Ve bu sözü edilen konu 10–15 yıl sonrası için bir yatırım değildir. Buna bugün başlıyor olsak bir veya iki yıl içinde sonuçlarını almaya başlarız; her ne şekilde olursa olsun.

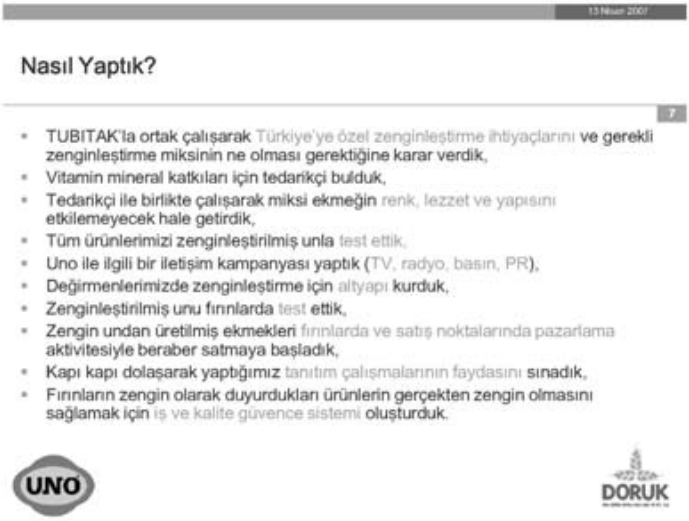
Kendi aramızda da sorunlar yaşıyoruz, bu çok doğaldır. Zenginleştirme ne şekilde yapılırsa yapılsın bugün yapılan minimum düzeydekinin etkisi bile bir – iki yıl içerisinde ortaya

çıkacaktır. Filiz Hanımlar ile birlikte yürüttüğümüz projede bunun ne kadar net sonuç verdiğini gözlemledik. Biz burada ne yapmak istiyoruz? Elde ettiğimiz bilgi ve deneyimlerimizi paylaşmak istiyoruz.

Nasıl zenginleştirdik?

Yukarıdaki grafiğimiz bize 100 gr normal ekmekte veya tam buğday ekmeğinde ya da Uno'nun zenginleştirilmiş ekmeğinde kullanılan vitamin ve mineral miktarlarını göstermektedir.

Bunu nasıl yaptık?

TÜBİTAK ile ortak çalışarak Türkiye'nin özel zenginleştirme gereksiniminin ve gerekli zenginleştirme karışımının ne olması gerektiğine karar verdik. Vitamin ve mineral katkıları için tedarikçi bulduk. Tedarikçi ile birlikte çalışarak o karışımı ekmeğin renk, tat ve yapısını etkilemeyecek hale getirdik ki özellikle bunlar normal ekmekte çok önemlidir.

Tüm ürünlerimizi zenginleştirilmiş un ile test ettik, Uno ile ilgili iletişim kampanyası yaptık, değirmenlerimizde zenginleştirme için altyapı kurduk. Zengin undan üretilmiş ekmekleri fırınlarda ve satış noktalarında pazarlama aktivitesi ile beraber satmaya başladık. Kapı kapı dolaşarak her fırının etrafında yaşayan ve o fırından alış veriş yapan hane halkına bire bir giderek tanıtım faaliyetlerinde bulunduk. Fırınların zengin olarak duyurdukları ürünlerin gerçekten zengin olmasını sağlamak için iş ve kalite güvence sistemi oluşturduk.

Buradaki en büyük başarının, bizim sektörümüzde veya bize geri dönüşündeki başarının en büyük kaynağının iletişim olduğunu gördük. Yaptığımız şeylerde gene Uno ürünleri için toplumun %85'ine erişen bir iletişim kampanyası yürüttük. Bu kampanya toplumda zenginleştirilmiş ve zenginleştirilmemiş ekmekle ilgili bilgileri biraz da olsa arttırdı. Bu bilinçten yararlanarak fırınlara zengin un satışını organize ettik. Fırınlar için şimdilik sadece yerel erişim kampanyaları yürüttük.

Bu kampanyalardan bir takım örnekler:

Bu yukarıdaki resim un ile ilgili bir kampanyadır. Bu, Doruk'un yapmış olduğu genel mesaj veren bir kampanyadır.

Uno'nun yapmış olduğu bir kampanya.

Burada bir-iki noktaya dikkat çekmek istiyorum. Uno'da bu iş biraz daha kolay. Çünkü burada tüketici ile bir iletişim yolumuz var, o da ambalajımızdır. Ambalajı çok etkin bir şekilde kullanabilirsiniz.

Ama biz tüm bunları yapmadan önce zenginleştirilmiş olduğunu ya da zengin denileceğini bildiren ve tüketici tarafından algılanabilecek olan, bizimle özdeşleşecek bir ibarenin peşindeydik. Bunu da zengin un ya da zengin ekmek olarak tüketici ile bir iletişim aracı olması amacıyla sol alt köşedeki logomuzu adımıza tescil edip tüm ürünlerimizde kullandık.

Daha sonra buna, "Hedef, daha iyi beslenen Türkiye" adı altında TÜBİTAK ile birlikte Uno – Doruk olarak basın kampanyası yürüttük, tüm bu zenginleştirmeyi nasıl yaptığımızı basın yoluyla anlatmaya başladık.

13 Nisan 2007

Uno'dan Örnekler (3)

12

UNO DORUK

Ve bunun daha geniş kitlelerce görülebilmesi için sloganı çok yaygın dağıtım ağımızın bir parçası olan Uno kamyonlarının üzerine de taşıdık. Bunu Türkiye'de 27 ilde dağıtım kamyonlarımız üzerinde yaklaşık bir yıla yakın bir süre boyunca sergiledik.

13 Nisan 2007

Zenginleşmiş Ekmek

13

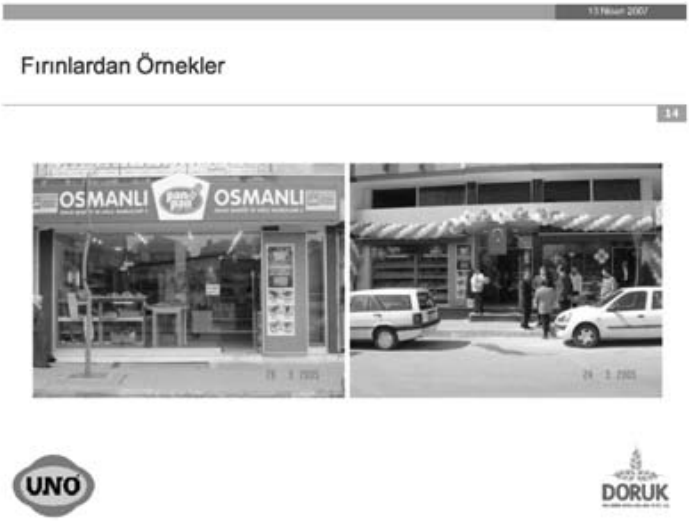
UNO DORUK

Burada en önemli şey normal ekmeğin diğerinden ayrıştırılmasıydı. Çünkü normal ekmek deyince, şimdi buradaki herkese sorsam aşağı yukarı %80'imiz, tat ve görünüm olarak aynı şeyi tarif ederiz. Çünkü bu, Türk halkının temel besin maddesidir.

Peki, siz bakkala gittiğinizde bunun zengin veya zengin olmayan ekmek olduğunu nasıl algılayabilirdiniz? Sonuçta maalesef bu ekmek bir ambalaja giremedi. Bu, taze ve çıtır yenmesini istediğimiz bir üründür. Ona da şöyle bir formül bulduk; resimde, ekmeğin köşesinde gördüğünüz yuvarlak şey tamamen nişastadan yapılmış bir etikettir. Bu etiket

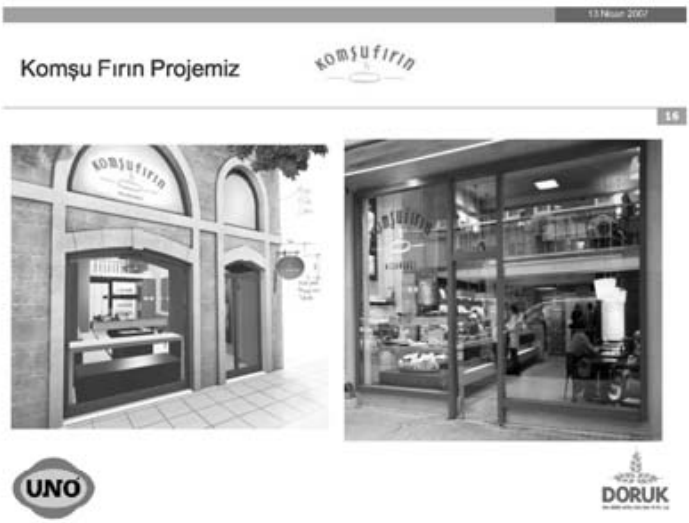
hamur safhasındayken ekmeğe yapıştırılır, ekmekle birlikte pişer ve sürekli olarak orada kalır.

Bu, çok kabul gören bir kampanya oldu. Stratejimizi de bunun üzerine yaptık. Tüketici nezdinde bu ekmekler net bir şekilde ayrıştırılmaya başlandı ve şunu gördük ki dağıtım kanalları içerisinde, bakkallarda bu ekmekler ayrı yerlere konulmaya başlandı. Bu durum otomatik olarak tamamen bizim kontrolümüz dışında oluşmaya başladı.

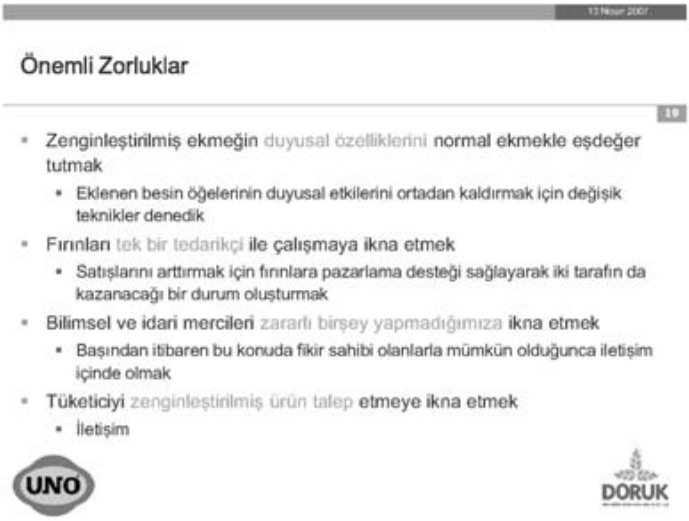

Daha sonra fırınlarla bire bir çalışmaya başladık. Bir ekmeğe zengin diyebilmeniz için yapıldığı unun tamamının zengin olması gerekir. Ama şu sorunları da yaşadık; bizden un alırken, fırıncının başka bir yerden de un alması. Aslında işin temelinde şu sorun var, bizim sektörümüzde fırıncıyı tek bir tedarikçi ile çalıştırmak çok zordur.

Zenginleştirilmiş un bir başka normal un ile karıştırıldığı andan itibaren zengin olma özelliğini veya en azından bizim iddia ettiğimiz değerlerde zengin olma özelliğini kaybediyordu. Biz, tamamen bizimle çalışacak olan fırınları seçtik ve demin de bahsettiğim gibi bu fırınlara, etraflarında belirli tanıtım aktiviteleri yaparak ve onları, daha katma değerli ürünleri de yapabilir hale gelecek şekilde gerekli bilgileri onlara aktararak, tamamen bizim satış noktalarımız haline getirdik.

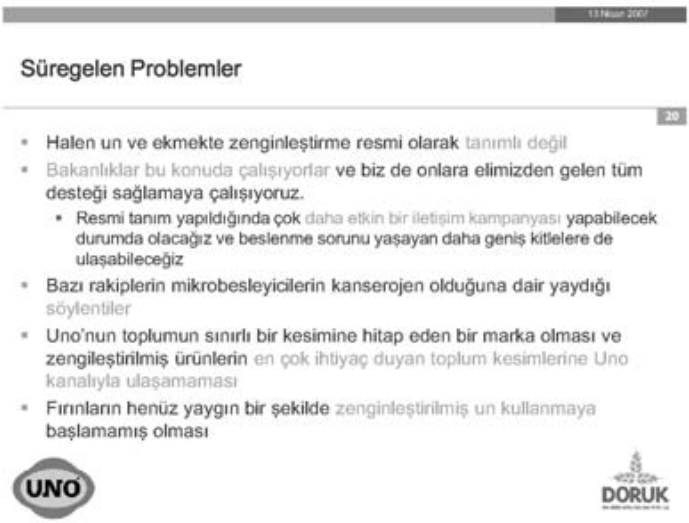

Bunun yanında Uno grubunun yeni başlattığı, iki yıldır üzerinde çalıştığımız "Komşu Fırın" projemiz var. Bunlar tamamıyla gruba ait olan, şu an için adetleri 14'ü bulan bizim kendi perakende dükkânlarımızdır. Bu dükkânlar İstanbul ve Türkiye'nin belirli yerlerinde mevcuttur. Buralardaki tüm ürün yelpazesi grup içerisinde üretilir ve yine buralarda kullanılan un da zenginleştirilmiş undur. Bizler buraları da birer iletişim noktaları olarak kullanıyoruz.

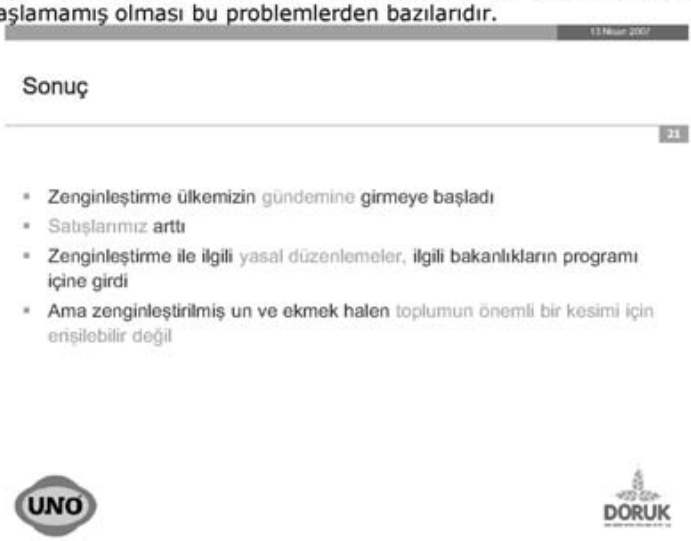

Bu işin bazı önemli zorlukları vardır.

Zenginleştirilmiş ekmeğin duyusal özelliklerini normal ekmekle eşdeğer tutmak; fırınları tek bir tedarikçi ile çalışmaya ikna etmek; bilimsel ve idari mercileri zararlı bir şey yapmadığımıza ikna etmek; tüketiciyi zenginleştirilmiş ürün talep etmeye ikna etmek bunlardan bazılarıdır.

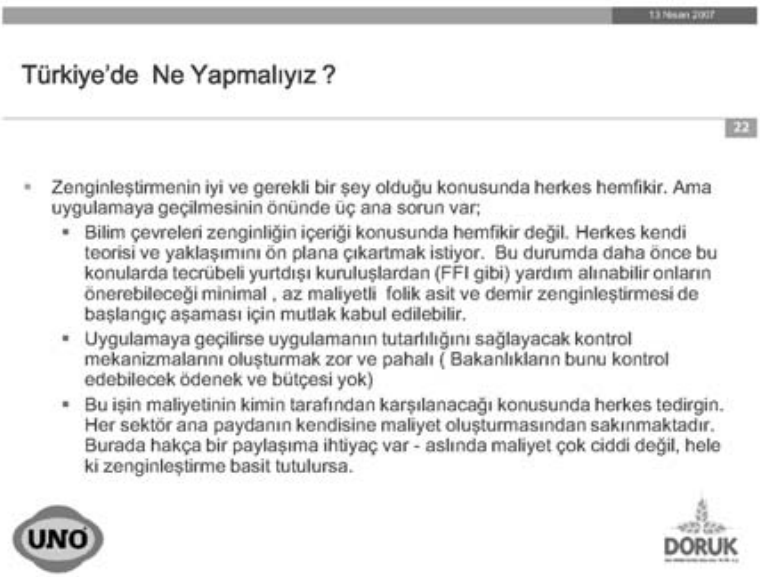

Kendi adımıza bir şeyleri başardık. Ama başaramadığımız veya daha fazla desteğe ihtiyacımızın olduğu şeyler de var. Halen un ve ekmekte zenginleştirme resmi olarak tanımlı değil. İnşallah olacak. Bakanlıklar bu konuda çalışıyor, biz de onlara destek vermek durumundayız. Bazı rakiplerin, sektörde bu işte çalışanların, mikro besleyicilerin kanserojen olduğuna dair yaydığı söylentiler bize önemli zorluklar çıkartmaktadır. Demin de söylediğim gibi Uno'nun toplumun sınırlı bir kesimine hitap eden bir marka olması ve zenginleştirilmiş ürünlerin en çok ihtiyaç duyulan toplum kesimlerine Uno kanalıyla ulaşılamaması bir dezavantaj teşkil etmektedir. Fırınların henüz yaygın bir şekilde zenginleştirilmiş un kullanmaya başlamamış olması bu problemlerden bazılarıdır.

Sonuç olarak zenginleştirme ülkemizin gündemine girmeye başladı. Uno olarak düşünürsek, satışlarımız arttı. Zenginleştirme ile ilgili yasal düzenlemeler ilgili bakanlıkların programı içine girdi. Ama zenginleştirilmiş un ve ekmek halen toplumun önemli bir kesimi için erişilebilir olmaktan uzaktır.

Bunlar tamamen bizim başlamış olduğumuz proje ile ilgili sonuçlardır.

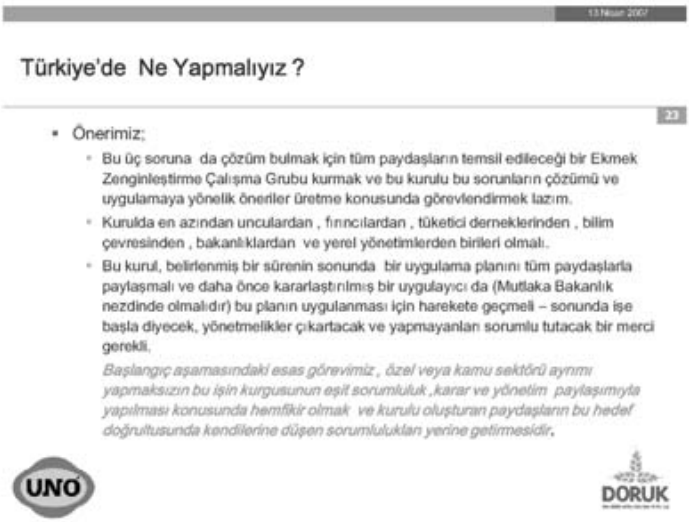
Türkiye'de biz ne yapmalıyız?

Bu proje zamanında bu sorunlarla ilgili olarak bizim gördüğümüz ve tecrübelerimizden edindiğimiz bir takım tespitler var. O tespitler de -evet bugün de burada bu iş için toplanmış bulunuyoruz- zenginleştirmenin iyi ve gerekli bir şey olduğu konusunda herkes aynı fikirde. Ama uygulamaya geçilmesinin önünde üç ana sorun var:

—Bilim çevreleri zenginliğin içeriği konusunda aynı fikirde değil, herkes kendi teorisini ve yaklaşımını ön plana çıkartmak istiyor. Bu durumda, daha önce bu konularda tecrübeli yurt dışı kuruluşlardan yardım alınabilir, onların önereceği minimal, az maliyetli, folik asit ve demir zenginleştirmesi de başlangıç aşaması için mutlak kabul edilebilir. Ki bu minimal bir maliyettir, asıl önemli olan başlamaktır. İlle her şeyin kelimesi kelimesine %100 olması gerekmiyor. İşte gördük, en azından folik asitle bile başlayabilsek birçok şeyin önüne geçebileceğiz.

—Uygulamaya geçilirse; uygulamanın tutarlılığını sağlayacak kontrol mekanizmalarını oluşturmak zor ve pahalıdır. Bakanlıkların bunu kontrol edebilecek ödenek ve bütçesi yoktur.

—Bu işin maliyetinin ki un sanayicileri tarafından en yakın baktığımız konu da budur, kimin tarafından karşılanacağı konusunda herkes tedirgin durumdadır. Her sektör ana paydanın kendisine maliyet oluşturmasından sakınmaktadır. Un üreticisi de, fırıncı da, bakkal da ve sonuç olarak tüketici de bundan tedirgin durumdadır. Burada hakça bir paylaşıma ihtiyaç vardır. Aslında maliyet ciddi değildir, hele ki zenginleştirme basit tutulduğu takdirde.

Önerimiz:

Biz bu üç soruna çözüm bulmak için tüm paydaşların temsil edilebileceği bir Ekmek Zenginleştirme Çalışma Grubu kurmak ve bu kurulu bu sorunların çözümü ve uygulamaya yönelik öneriler üretme konusunda görevlendirmemiz lazım geldiğine inanıyoruz.

Kurulda en azından unculardan, fırıncılardan, tüketici derneklerinden, bilim çevresinden, bakanlıklardan ve yerel yönetimlerden birileri olmalıdır.

Bu kurul belirlenmiş bir sürenin sonunda bir uygulama planını tüm paydaşlarla paylaşmalı ve daha önce kararlaştırılmış bir uygulayıcıyı da, mutlaka bakanlık nezdinde olmalıdır, bu planın uygulanması için harekete geçmelidir. Sonunda ise işe başla diyecek, yönetmelikler çıkartacak ve yapmayanları sorumlu tutacak bir merci gereklidir.

Sonuç olarak, başlangıç aşamasındaki esas görevimizin, özel veya kamu sektörü ayırımı yapmaksızın, bu işin kurgusunun eşit sorumluluk, karar ve yönetim paylaşımıyla yapılması konusunda hemfikir olmak ve kurulu oluşturan paydaşların bu hedef doğrultusunda kendilerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi olduğuna inanıyoruz.

Herkese eşit dağılımın, eşit görev anlayışının ve eşit sorumluluğun verilmesi gerekliliği mutlaktır. Ve demin İbrahim arkadaşımın da söylediği gibi, biz bu işin mutlak olmasını istiyoruz, opsiyonel bir iş olmamalıdır. Bu mesajı özel sektör olarak buradan veriyoruz. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

PROF. AZİZ EKŞİ – Ankara Üniversitesi Gıda Müh. Bl. Bşk.:

Hakan Beye de teşekkürler.

Konuşmalar böylece sona ermiş bulunuyor. Bundan önceki oturumda sizlere teşekkür etmiştim, dikkatle izlediğiniz ve uyuyan olmadığı için. Tabii o başarıda konuşmacıların da büyük payı olduğunu unuttum. Konuşmacılar da gerçekten hem eğitici oldular, hem de dikkatimizi ayakta tutmasını bildiler. Hepsini tekrar kutlamak istiyorum bu etkili ve yararlı konuşmalarından dolayı. Belki sonunda unutabilirim, bir de konuşmaları aralıksız çeviren tercüman arkadaşlarımıza da buradan teşekkür etmek istiyorum, bu toplantıya yaptıkları katkıları için.

Şimdi tartışma bölümüne geçebiliriz. Un İnisiyatif Grubundan (FFI) Tim Burleigh bir konuşma yapacaktır mutlaka ama onun konuşmasını daha sonraya alabiliriz.

Şimdi sorun ortaya çıktı. Ben başlıklar halinde söylersem...

Türkiye'de bazı besin öğeleri eksik. Bu konuda uzlaşma sağlanabilir mi uygulama açısından hangi eksikliklerle yola başlamalıyız?

Bu eksikliğin giderilmesi konusunda mutlak bir irade var. Bugün ben hiçbir konuşmacının bunun aleyhinde konuştuğunu görmedim. Sadece Tarım Bakanı konuya değinmedi, belki uzun konuşması içerisinde unutmuş olabilir ama Tarım Bakanlığının burada anahtar bir rolü var ve onların da benimseyeceğini düşünüyorum.

Zenginleştirme noktası olarak bu yerin değirmen olduğunda hiç kuşku yok. Yine dozlama konusunda gelişmiş sistemler, arkadaşlarımız da tanımladılar, sistemler ve preparatlar var; o konuda da herhangi bir sorun olduğunu sanmıyoruz.

Belki zenginleştirilmiş gıdaların (elbette çok önemli, çünkü tüketiciye bir vaatte bulunuyoruz, diyoruz ki bu ekmekte şu, şu besin öğeleri şu miktarda var) denetlenmiş olması lazım. Belki hem firmanın kendisi tarafından, hem de kamu kontrol laboratuarları tarafından. Bu tip analizlerin de çok fazla yatırım gerektirdiğini sanmıyorum. Umuyorum ki bu aygıtlar birçok laboratuarda zaten vardır, önemli olan bu laboratuarlara birisinin "çalış ve bunu kontrol et" demesidir. Belki çok az bir ek yatırımla gerektirecektir.

Ben Hakan Beyin önerilerini de oldukça olumlu buldum. Bu, belleği olan bir çalışma olmalı. Yani bundan öncekiler gibi toplantı yapıp bırakmamalıyız, bir daha sonraki toplantıda yine aynı konuyu konuşmamalıyız; daha ileri düzeyde olmalıyız. Tam tersine ileri düzeyde konuşmak değil, uygulamaya çok yakınlaşmalıyız. Her toplantıda uygulamaya biraz daha yakın olmalıyız. Dolayısıyla bir izleme grubu mutlak gerekli. Ama bunun sekretaryasını da bir kurulun yürütmesi gerekir. Bu kurul Un Sanayicileri Federasyonu mudur, bilemiyorum. Toplumsal algılamayı da çok iyi düşünmek lazımdır. Yoksa değişik gruplardan oluşan tüketiciyi, üniversiteyi, sanayiyi, hükümeti temsil eden bir grubun kendi başına çalışması mıdır? Bunu buradaki tartışmalarda belirlemek zorundayız.

Ben şimdi bu çerçevede söz almak isteyen herkese söz vermek istiyorum. Evet, konuyu tartışmaya açıyorum. Söz almak isteyen arkadaşlar?

Konuşmacılara soru olabilir, katkı olabilir, karşı görüş olabilir.

Buyurunuz Sayın Başkan.

ERHAN ÖZMEN – TUSAF Başkanı:

Sayın Başkan, değerli divan üyeleri ve arkadaşlar,

Gün boyu una değer katmayı, dünya kültürü ile alakalı bir şekilde, dünyadaki uygulamalarıyla, bir takım önemli kriterleriyle çok değerli katılımcılardan dinledik. Ve çok keyif alırken, çok da müteredditdurumda kaldık.

Bildiğiniz gibi dünyada 200'ü aşkın devlet vardır, 6 milyar insan yaşar. Baktığınız zaman birisi 300–400 dolar milli gelirler seviyesinde takılır, diğer bir tanesi de 30–40 bin dolar milli gelirler seviyesinde dünya siyasetinde söz sahibi olur. Bunun önemli bir takım sebepleri var. Bunlar kendi kendine olan hadiseler değil. Bugün bunu gördüm, aradaki farkı gördük.

Arkadaşlarımızla da sohbet ediyoruz, Türkiye'nin çok genç bir nüfusu olduğunu gururla her platformda ifade ediyoruz. Türkiye'de 0–18 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı %35'dir. Toplam yaş ortalaması 27'dir. Yani üç Türk vatandaşından bir tanesi 0–18 yaş grubu içerisinde. Ve ödediğimiz korkunç bedellere baktığımız zaman buna devletin tüm

kurumlarının dâhil olduğunu görüyoruz. Devletin tüm kurumları derken bizleri de kastediyorum. Biz de bu devletin bir kurumuyuz, bir ferdiyiz.

Tarım Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, özel sektör herkes konuya kendi cephesinden bir tablo çıkartmış, bir değerlendirme yapmış, bir sonuca varmış. Ama yine her zamanki gibi, bir noktada takılıyoruz. Eşgüdüm yaratamıyoruz.

Biraz önce arkadaşlarımız maliyetlerle ilgili bilgi verirken orada Sayın Bakanımızla bir hesap yaptık. %1,5 gibi maliyete yansıyan bir ek oran var. Bizler bir gecede %20'ler, 30'lar kaybetmedik mi? Bugün enflasyon %20–30 olsa bu kadar oranda bir kaybımız olmayacak mı? Servetlerimizin %50'sini bir gecede kaybetmedik mi?

Ama bakın, öyle genç bir nüfus yetişiyor ki bu nüfusu tespit edip de bunu uygulamaya koymadığınız zaman, bu nüfusun bu ülkeyi 21. yy'da nasıl temsil edeceğini ve nereye, hangi şartlarda taşıyacağı konusunda bir mucize bekleyemeyiz.

Burada çok değerli akademisyenlerimiz, hocalarımız, uzmanlarımız var; yabancı konuklarımız ve çok şuurlu bir dinleyici kesimi var. Herkese çok teşekkür ediyoruz.

6–7 ay önce başladığımız bu organizasyonu tartışırken ne kadar önemli bir konuya değindiğimizi inanın bilmiyorduk. Ama meğer tüylerimizi ürpertecek bir yaraya parmak basmışız.

Bu, 74 milyon nüfusa bir anda mal edilecek bir konu değildir. Toplumun belki 65 milyonunun bu konudan haberi bile yoktur. Sayın Başkanın da söylediği gibi bunu, bugüne kadar yaptığımız gibi sürdüremeyiz. Bu çok önemli bir konudur. Burada kurumlar anlamında bire-bir sorumluluk üstlenerek bir kurul oluşturmalıyız. Bu kurul gerektiğinde siyasete, bürokrasiye, iş dünyasına ve medyaya etki yapabilecek, lobisini oluşturabilecek bir anlayışla çalışmalıdır.

Şu ana kadar izlediğimiz toplantının neticesinde böyle bir tespitte bulunduk.

Çok teşekkür ediyorum, ama bu eşgüdümü, bu koordinasyonu toplumun bilinçli bir kesimi olarak, katılımcıları olarak tek bir kuruma ihale edip bir yana çekilmemeliyiz. Hepimiz bu işin takipçisi olmalıyız, hepimiz bu işin katılımcısı olmalıyız. Herkese çok teşekkür ediyorum.

PROF. AZİZ EKŞİ: Teşekkürler Sayın Başkan. Kuşkusuz sizin duruşunuz çok önemli. O nedenle temsilcisi değilim ama bilim dünyamızdan geldiğimiz için kısmen orayı da temsil ediyorum sayılır, toplum adına da anlayışınıza çok teşekkür etmek istiyorum.

Başka söz almak isteyen arkadaşlarımız var mı? Gerçekten tereddüdü olan arkadaşlarımız sorsunlar ve sonuçta da, eğer çok aykırı bulunmazsa, bu işi benimseyenler oylarıyla belli etsinler arkadaşlar, bunda bir sakınca yok. Yani bu bizim için bağlayıcı olsun, burada konuştuğumuzla kalmayalım.

Belki o kişileri, yetkili kurulu burada oluşturmayabiliriz. Ama bir organizasyona görev verebiliriz. Şunların, şunların temsil edileceği bir izleme grubu veya yürütme grubu oluşturulsun diye bir şeyler yapabiliriz.

Buyurun efendim.

MELEK MALKOÇ: Ben doktor kimya mühendisiyim. Yaklaşık 27 yıldan beri gıda sanayii, kimya sanayii ve ilaç sanayii de dâhil olmak üzere kalite kontrol üzerinde çalışmalarım var.

Öncelikle çok teşekkür ederim, bu toplantı çok faydalıydı. Ben bugün kendi konumda bilmediğim çok şey öğrendim. Fakat kafama takılan bir soru var, bu soruyu kime soracağımı da bilmiyorum. Çünkü yanılıyor olabilirim, ama lütfen yönlendirin.

Un veya gıda, bugün onu konuştuk, oldukça önemli bir besin kaynağı ve bunu zenginleştireceğiz. Zenginleştirirken değişik firmalardan, yabancı arkadaşların da söylediği önemli kimyasal veya değişik zenginleştirme öğesi olan maddeler var. Bunların kriterleri ne olacak? Hangi kuruluş bu kriterleri denetleyecek? Kullanım kriterlerini? Doruk Grup ve Eksim bu konuda çok güzel sunumlar yaptılar. Altyapılarını geliştirmişler, çok güzel çalışmalar yapmışlar. Fakat herkes aynı şeyi yapacak mı? Kim denetleyecek?

Ben bunu tüketici olarak, çocuğumun geleceği olarak düşünmek mecburiyetindeyim. Mesela yıllar önce, 70'li yıllarda ilaç sanayii ile ilgili olan sorunlarda Sağlık Bakanlığı kendi grubunu geliştirdi ve yaklaşık 100'e yakın elemanını yurt dışında bu konularda veya kalite sağlama konusunda yetiştirdikten sonra denetimlere başladı. Bugün Sağlık Bakanlığı kuruluşlarında veya ilaç sanayiinde Türkiye çok ileri kalite düzeylerinde.

Tarım Bakanlığının burada bir rolü olacak mı? Bu bence, tüketici açısından, konuyu bilen bir kişi olarak değil, tüketici açısından da önemli bir sorun veya konu diye düşünüyorum.

PROF. AZİZ EKŞİ: Eğer sorunuz bittiyse teşekkür ederim. Başka sorular da alacağım, sorunuzu yanıtlayacağım. Ben şunu anlıyorum, bunun güvenli kullanılma koşulları biliniyor mu, unu kim denetleyecek?

MELEK MALKOÇ: Evet, teşekkür ediyorum.

PROF. AZİZ EKŞİ: Değerli arkadaşlardan sorunuzu yanıtlamalarını isteyeceğim. Ama ben bu arada bu sorudan önce, Sayın Hikmet Boyacıoğlu burada, Hamit Köksel burada, Filiz Hanım burada; hepsi... Ben kalite kontrol dersi veriyorum, geçen gün dersime Tarım Bakanlığından bir arkadaşı davet ettim. Onun söylediğine göre ki daha önce de biliyordum, 39 ilde gıda kontrol laboratuarı var. Belki bu şu anda 40 olmuştur, bilemiyorum. Bir de Tarım Bakanlığından kuruluş izni almış ve çoğu İstanbul'da olan 30 tane özel laboratuar var. Ve yine o arkadaşın söylediğine göre bunlardan 10 tanesi de APEK'de. Bu da kontrol açısından önemli bir altyapıdır.

Ama bu amaçla yapacağımız analizler fazla aygıt gerektiriyor mu, fazla yatırım gerektiriyor mu? O konuda üç bilim adamından yanıtlarını kısa olarak almak istiyorum. Güvenlik koşullarını ayrıca tartışalım. Ben sadece söz konusu laboratuar altyapısının maliyetini öğrenmek istiyorum.

PROF. DR. FİLİZ AÇKURT: Bu zenginleştirme, bu katkı kelimesi Türkiye'de tüketici bakışıyla korkunç bir hale geldi. Bu, eğitimli kesimde de var, belli eğitim düzeyi olan kişilerde de var.

Bir katkı, katkı korkusu, doğal tüketim şeklinde yaygın bir inanç var. Şu anda tüketici olarak gelen endişe o.

Bizler bu çalışmalara başladığımızda, katkı demekten hep kaçınmak istiyorum çünkü yanlış değerlendiriliyor, ultra mikro enkapsüller var, vitamin ve minerallerde kullanılmakta olan. Bazı ülkelerde bu halen kullanılıyor. Bunlar yüksek ısı derecelerinde ya da herhangi bir ışıkta, hatta ağızda dahi parçalanmayıp ancak mide asiditesinde çözünebilen kapsüller, bu kapsüllerin içine hapsedilmiş durumda bu öğeler, vitamin ve mineraller.

Bu daha pahalı bir teknoloji ve Türkiye'de bu teknoloji yok. Bunu dışarıdan almak durumundayız. Onun dışında vitaminlerin kendisini ve biraz önce pek çok yabancı sunucumuzun da belirttiği gibi, örneğin demirin ferro sülfat veyahut ta EDTA olarak katılması veya çinkonun hangi formatta katılması; bunlar yıllarca, daha önce de belirtildiği gibi 1940'lı yıllardan beri dünyada kullanılmakta olan, insan sağlığına risk arz etmeyecek düzeylerde olan öğelerdir diyeyim. Katkı demek istemiyorum.

Dolayısıyla hiçbir sağlık riski söz konusu olmadan tüketilebilir, çünkü dünya tüketiyor. Sadece gelişmiş ülkeler değil, Amerika değil, gelişmekte olan pek çok ülkede de tüketilmektedir.

İkinci konuya geldiğimizde; Aziz Bey de gayet açık belirtti, TÜBİTAK da içlerinde olmak üzere artık birçok laboratuar gıda analizlerinde akreditedirler. Dolayısıyla, eğer Türkiye'de böyle bir sistem kurulursa ki tabii ki belli adımları yaşayacağız, yani belli bir süreçtir bu. Bu denetim sistemini hemen oluşturmamız çok mümkün değil ama belli adımlarla Türkiye'de bu denetim sistemini kurmak elbette mümkün ve mutlak surette yapılması gereken bir şey. Çünkü hepimizin bildiği gibi eğitim düzeyimize bağlı olarak üretimde sorunlar yaşayabiliyoruz.

HAMİT KÖKSEL: Şüphesiz ki denetim sisteminin de oluşturulması gerekir. Eksiklikler olabilir. Gıda ile ilgili tüm denetimler bir elde Tarım Bakanlığında toplandıktan sonra, hepimiz biliyoruz, kadro eksikliği yaşandı. Ama bu kısa sürede çözümlendi, AB projeleriyle de araç ve ekipman parklarını geliştirdiler. Son birkaç yıldır büyük bir gelişme oldu. Bizim de Tarım Bakanlığı ile ortak projelerimiz var, mesela B grubu vitaminler için Devlet Planlama Teşkilatı'na proje verdik, şimdi onunla ilgili Tarım Bakanlığı laboratuar ... ortak çalışarak B vitamini analizleriyle ilgili çalışıyoruz. Henüz akredite olmadık, ama sistem tam geliştikten sonra akreditasyona da gideceğiz. Yani bu korkularla bu işi geciktirip bu sağlık sorunlarını daha uzun süre çekmemizin anlamı yok.

Biraz önceki konuşmacılar da, sanayiciler de söyledi, minimum düzeyde, en az risk taşıyacak bir noktadan başlayıp, bu sırada da eksiklerimizi tamamlayıp geçişi yavaş bir şekilde yapabiliriz. Hemen aniden bütün eksiklikleri aynı anda koyalım diyenler ve risk varsa oradan başlayarak analiz yöntemleri, akreditasyon, laboratuar olanakları oluşturularak yapılır ve bunda son 5 yılda çok ciddi gelişmeler var.

Ben büyük korkularımızın olması gerektiğine inanmıyorum. Teşekkür ederim.

PROF. DR. M. HİKMET BOYACIOĞLU: Bana görüş verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Ben en son ticari olarak zenginleştirilen iki ürün ismi vermek istiyorum bugünkü görüşlerimizi bir ileriye atlamamızı örnek anlamında.

Ben açıkçası zenginleştirmeyi değil de, onu nasıl yaparız'ı tartışmamız gerektiğini düşünüyorum. Konuşmamın başında bahsettiğim gibi ABD'de ticarileşen iki yeni ürünün adını vereceğim. Bize artık zenginleştirmeyi yapalım mı, yapmayalım mı tartışmasını geçmemiz gerektiğine örnek anlamında.

Soya isoflavonyl ... ile yani soyadaki bitkisel oksidan maddelerle zenginleştirilmiş su yeni bir ticari üründür. Çok daha yeni bir ticari ürün de bildiğimiz diyet kola, vitamin ve mineralce arttırılarak zenginleştirildi.

Biz artık ekmeği zenginleştirelim mi diye tartışmayı bırakıp, bunun kararını alıp, nasıl yapabiliriz diye tartışmalıyız. Buna ek olarak, kullanılan katkı maddelerinin hepsi kodekslerde kabul edilmiş maddelerdir, yani yeni ve bilinmeyen maddeler değillerdir.

Önemli olan bu kararı burada almaktır. Ben bunu bir sosyal sorumluluk olarak görüyorum ve bu yönetime nasip olmasını diliyorum. Daha sonra da, Filiz Hanımın belirttiği gibi, en önemli

nokta olan ülke gerçeklerine göre uluslararası normları uyarlamaktır. Ben yapmamız gerekenin bu olduğunu düşünüyorum.

Analitik kontrol açısından diğer tüm gıda katkı maddeleri için geçerli konular burada da geçerlidir çünkü kullanılacak maddeler farklı öğeler değildir, farklı bir oluşum söz konusu değildir. Yaygın bir denetim ağının olmadığı bakış açısıyla bu işi yapmama düşüncesi bence gerekli bir mazeret değildir. O altyapıyı kurmamız da bizim sorumluluğumuz olacaktır.

Teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ: Peki, teşekkürler. Siz buyurun efendim.

Bayan Konuk: Teşekkür ederim. Balcık Kontrol adında bir denetim firmasıyız ve daha ziyade gıda üzerine çalışıyoruz. Mademki bir çalışma grubu kurma düşüncesi var, ben de konuyu biraz daha açmak amacıyla bir düşüncemi belirtmek istiyor ve Hakan Beyden fikrini rica ediyorum.

Birleşmiş Milletlerle ilgili olarak yapılan ihracatlarda folik asit ve demir analizi olmadan hiçbir ihracat yapılamamaktadır. Bunun kontrolü 5 yıldır sürmektedir; malın folik asit ve demir analizi yapılıyor ve ondan sonra ihraç edilebiliyor. Yıllardır ihracat belgelerine laboratuar kontrol belgesi ekleniyor ve mallar Filistin'e veya Irak'a ya da Libya'ya bu şekilde yardım olarak gidiyor.

Bu kontrol küçük miktarlardaki ürünlere yapılmaktadır, koca bir ülkede milyonlarca insanın yediği ekmeğe yapılacak bir kontrol gibi değil, ama böyle bir uygulama için de bir formül olması lazım diye düşünüyorum.

Örneğin geçen yaz Birleşmiş Milletler yardım örgütü un satın aldı Türkiye'den, epey bir un, binlerce ton. Filistin Hükümeti bir yönetmelik yayınladı, bundan böyle şu, şu minerallerle zenginleştirilmemiş gıdalar ve onlarla ilgili laboratuar analiz belgeleri olmadan ithal edilmeyecektir, diye. Ve bizler de kontrol şirketleri olarak bu konuyla ilgili ihaleye girdik.

Filistin hükümetinin gücü ve şu anki sorunları hepimizce bilinmektedir. Ama buna rağmen öyle bir hükümet bile böyle bir konuya bir takım çareler getirmiş ve bunları uygulamaktadır.

Şu anda her şeyi özelleştirmeye doğru yönelik çalışmalar yapan bir hükümet var. Karayollarından, telefondan tutun da neredeyse her şey özelleştirilmekte. Devletin kendi başına bir kontrol mekanizması oluşturması çok pahalı bir şeydir. Ama siz bir omur hastalığından söz ettiniz, adı galiba spina bifida idi. Ve yılda 5 bin kişinin bu hastalığa yakalandığını da söylediniz. Ayrıca bu gibi hastaların her birinin yaşam boyu 500 bin dolarlık bir bakım görmesi gerektiğini ve devletin bunu karşıladığından bahsettiniz. Bunu matematiksel olarak hesapladığınızda çok büyük bir rakam oluşturduğunu göreceksiniz. Bu kadar büyük bir rakamı hiçbir kontrol şirketi hayal bile edemez.

Madem her şey özelleştiriliyor, bu kontrol işi de özelleştirilebilir. Örneğin Erdemir gibi özel kuruluşlar kontrol işini kendi bünyeleri dışındaki kontrol kurumlarına veya denetleyici kişilere işi bölerek yaptırmaktadırlar. Hem daha sağlıklı olmakta, hem de daha çabuk sonuç alınabilinmektedir. Bence devlet bu işi özele aktarıp daha az maliyetlerle kontrolü yaptırabilir. Söylediğiniz gibi, devletin kuruluşu olan 30 civarında tarım laboratuarı var, Ticaret Borsalarının laboratuarları var ki biz Konya Ticaret Odası'nınkini kullanıyoruz. Vitaminler hariç her kontrolü gayet mükemmel bir şekilde ve çok ucuza yapmaktadırlar. Özel sektör laboratuarlarından çok farklı ve çok ucuza yapmaktadırlar.

Çalışma grupları oluşturulduktan sonra bu kontrol işi devlete bir öneri olarak sunulabilir, işbirliği halinde denetim olayı çözülebilinir diye düşünüyorum. Ama Hakan beye de sormak istiyorum, Filistin hükümetinin almış olduğu bu kararı doğruluyor musunuz? Bu ihracatı

yapan Doruk Grubu da burada, Eksim grubu da burada. Yani ihale şartları içinde böyle bir laboratuar analiz formu var mıdır?

HAKAN ESEN: Bu konuyu işletme müdürümüz Gürsel Beyin cevaplaması daha uygun olacaktır.

GÜRSEL Bey – İşletme Müdürü, Doruk Grubu: Herkese iyi akşamlar dilerim. Bu bahsedilen zenginleştirme Birleşmiş Milletlerin istediği bir şeydir, Filistin Hükümetinin değil. Filistin'e veya dünyanın birçok ülkesine Birleşmiş Milletler bu unları yardım olarak gönderiyor. Dolayısıyla BM önce, sizin de bahsettiğiniz gibi, sadece demir ve folik asit zenginleştirme zorunluluğunu getirdi. Daha sonra vitaminleri de ekleyerek bu zenginleştirme kapsamını genişletti. Tekrar ediyorum, bu BM'nin diğer ülkelere yardım olarak gönderdiği unlar ve bu unların zenginleştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu arada hazır buradayken bir şey eklemek istiyorum. Zenginleştirme ile ilgili sadece folik asit ve çinkoyu düşündüğünüzde tonunda 5 sent fazladan maliyet getirmektedir. Yani, bakkal hesabı kabaca bir çuval un için 5 Ykr, bu masrafı ekmeğe böldüğünüzde ise yaklaşık 1 Ykr'un 10 binde biri, üzerinde hiç durulmayacak kadar küçük bir miktar maliyet getirmektedir (her 100 bin ekmek için 1,5 Ykr – Uno tipi ekmeklerde).

Yasal zorunluluk hiç yok, hiç kimse bizden istemiyor. Ama bence vicdani sorumluluk olarak yarın herkesin buna başlaması lazımdır. Teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ: Çok teşekkürler. İsterseniz bu analitik konusunu kapatalım. Türkiye'de pestisid kullanılıyorsa, Türkiye Cumhuriyeti pestisidi analiz etmek zorunda arkadaşlar. Hormon kullanılıyorsa hormon analizi yapmak zorundadır. Bunun tersi düşünülemez. Kaldı ki, yine o konferanstan edindiğim bilgiye göre, deneticileri söylemiyorum, Tarım Bakanlığında çalışan gıda analisti sayısı 2.500. Bu arkadaşlar ne yapıyorlar? Bu arkadaşları aktif hale getirmemiz lazım. Bu gerçekten önemli bir sayıdır. Dolayısıyla ben arkadaşlara bilerek söz verdim. Bunun kontrolü, ne analiz altyapısı, ne eleman olarak, ne de laboratuar sayısı olarak sorun olmaz. Bence bu, karşılaşacağımız en önemsiz sorunlardan birisidir. Kaldı ki onların dışında TSE'nin laboratuarı var, Ticaret Odalarının var, vs. bu iş çözülebilir bir durumdadır. Canan Saygın Hanım, buyurun efendim.

Dr. CANAN SAYGIN – UNICEF Türkiye Temsilcisi Yardımcısı: Teşekkür ederim. Bir konuşmacı ihtiyari başlayalım dedi. Ben bunun netleşmesi gerektiğini düşünüyorum. Sabahki konuşmamda da söyledim, bu zenginleştirmenin zorunlu olmasını tavsiye ediyoruz.

Bununla ilgili olarak şunu anlatmak istiyorum. Aziz Bey de belleği olan hikâye diyor. Yine konuşmacılar, sanıyorum CDC idi, geçmişe yönelik hikâye anlattığı zaman, olanları anlattığı zaman "iyotlu tuz konusundan tecrübe edindik," dedi. Biz iyotlu tuzun yaygınlaşması konusunda bir takım hatalar yaptık o nedenle bunu sizlerle paylaşmak istiyorum.

1994 yılında program başladı ve o zaman Sağlık Bakanlığının dediği şuydu: "Halkı bilinçlendirelim, bunun ne kadar gerekli olduğunu anlatalım. Zaten piyasada iyotlu tuz yıllardan beri var. Halk gidip bu iyotlu tuzu bakkallarından talep etsin." Aradan 4 yıl geçtikten sonra bunun bir işe yaramadığı anlaşıldı. 1998'de sofra tuzunun iyotlu olması mecburi tutuldu.

Ama Dünya Sağlık Örgütü der ki, "Bir ülkede insan ve hayvanların yediği bütün tuzların iyotlanması gerekir. Gerçek anlamda iyot yetersizliği hastalıklarını ortadan kaldırmak istiyorsanız bunun yapılması gerekir."

Bu yapılamadı, sadece sofra tuzu yapıldı. Aradan bir zaman geçti, bu sefer de "Halk gıda sanayii tuzunu alıyor, gıda sanayii tuzunun bakkallarda satışını yasaklayalım," dendi. Hakikaten bununla ilgili yönetmelikte değişiklik yapıldı. Ama ne oldu? Tabii ki şu anda Tarım Bakanlığı tüm bakkallara yetişemiyor, denetleyemiyor. Zaten gıda sanayiinin tuzunun satışını bakkallarda yasaklasak bile kamyonlarla, traktörlerle gelen ve dağıtılan kaba tuz yani ucuz kaya tuzu mahallelerde, bakkallarda yine de satılıyor. Dolayısıyla bugün Rıfat Bey iyotlu tuzun kullanımının %85 olduğunu söyledi. Herhalde yakınlarda bir araştırma yapıldı ve onun geçici sonuçlarını aldı, ben de bunu kendisinden duydum.

Bakın halkın %85'i iyotlu tuz kullanıyor dahi olsa, bu durumda hâlâ 10 milyon insan iyot almıyor demektir. Bu gerçekten de çok acı bir şey. Bu grubun içinde çocuklar var, büyükler var. İyot yetersizliği aynen bu demir eksikliği, folik asit eksikliği gibi tüm toplumu etkileyen, zekâyı, zihinsel melekeleri etkileyen bir durum.

Bu nedenle ben her zaman şöyle dedim, 1998 yılında tuz firmalarına iki yıl süre verilseydi, bu mecburi olacak denseydi ve bunun hazırlıklarına ağırlık verilseydi belki sonuç farklı olurdu. 1994 yılından 2007 yılına geldik ve biz hâlâ %85'lerdeyiz. Bunu ne zaman %100 yapacağız su an için bunu bilemiyorum.

İşte bu yüzden, evet anlıyorum, olay iyotlu tuz konusundan da daha zor, 1.200 kadar değirmenci var. Bunlar nasıl olacak denebilir. Ama bunun doğrusu budur. Madem şu anda uzmanlar da bunun mecburi olmasını önermekteler, bunun usulüne göre gidelim. Ama bir yıl süre veririz, ama iki yıl süre veririz, bu arada sektör kendini, teknolojisini yeniler. Oto kontrol sistemi getirilir, kendi kendilerini nasıl kontrol edecekleri öğretilir.

Ben de katılıyorum, Tarım Bakanlığı laboratuarlarını gerek iyotlu tuz kontrolü, gerek kuş gribi kontrolü konusunda çok iyi biliyoruz. Çok gelişmiş durumdalar. Hıfsızsaha iyotlu tuz konusunda akredite değil, ama Tarım Bakanlığının akredite durumda en az 10 laboratuarı var.

Bu konuya dikkat çekmek istedim. Bir başka konu, demin de söyledim, kampanyalar. Yine CDC'den, sanıyorum Mary Hanım bir örnek verdi. Amerika'da yapılan bir kampanya kim bilir kaç milyon dolara mal olmuştur. Kampanyadan birkaç yıl sonra folik asit kullanımının %33 olduğunu söyledi. Yani insanların davranışını değiştirmek hem zordur, hem de bu tür kampanyalar çok pahalıya mal olur.

Siz bunu mecburi yaparsınız, ona ağırlık verirsiniz, onunla uğraşırsınız ama kampanyalara harcayacağınız parayı başka konulara harcarsınız diye düşünüyorum, bunu belirtmek istedim.

Bir şey hep söyleniyor, AB'de zorunlu zenginleştirme yok, Türkiye nasıl yapacak AB'ye girecek diye? AB diyor ki, "Eğer bir ülke gerekçesini ortaya koyarsa, sorunun kendisinde olduğunu gösterirse zorunlu zenginleştirme kanununu çıkartabilir, yeter ki bunu ispatlayacak durumda olsun." Deminden beri de bu yeterince ispatlandı diye düşünüyorum. Yine bir haritada gösterildi, sanıyorum Romanya idi. Romanya zorunlu zenginleştirme konusunda bir adım attı. Avrupa haritasında rengi siyah olarak görülüyordu.

Çalışma grubu ile ilgili olarak şunu söylemek istiyorum. Bazıları katılmadı ama biz Kasım ayında IAOM toplantısına katıldık. Orada da grup biraz Tarım Bakanlığının üzerine gidince, dendi ki, "Bir alt komite kurun, bize her şeyi ile gelin biz de bu konuda adım atalım." Ama ondan bu yana maalesef, biz UNICEF de dâhil olmak üzere, bir adım atılamadı. Bugün şu andaki havayı ben çok iyi buldum, çok heyecan verici buldum. Bu nedenle burada çalışma grubu taslak olarak teşkil edilebilir diye düşünüyorum. Kimlerin yer alabileceği belli edildi. Eğer buna karar verilirse UNICEF olarak ilk toplantısında ben sponsor olmayı kabul ediyorum. Bütün masrafları, otel, yol parası, ne gerekiyorsa karşılayabiliriz diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ: Ben teşekkür ederim. Bir arkadaşımız daha var. Buyurun efendim.

FAHRETTİN TİRMİTLİ – Eksim Grup: Hayırlı akşamlar. Kıymetli hocalarımızın ve yabancı konuklarımızın bu hususta bilgilendirmelerine ve çalışmalarına teşekkür ediyoruz.

2003 yılından beri Doruk ile paralel şekilde, aynı tarihlerde başlayan bu zenginleştirme çalışmasını birlikte yürüttük. Buradaki en önemli konu unun zenginleştirmesinin zorunlu olması konusunda ortak bir fikrin oluşmasıdır. Fakat 2003 yılından beri bunun mevzuatı hâlâ çıkamadı. Tarım Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında gidip gelmesinden hepimiz bıktık. Ve Türkiye'de bir ifade var, bir konuyu komiteye bıraktığınız zaman, ne zaman çözüleceği bilinmez.

Şu anda bu konudan, bu çukurdan bu meseleyi çıkartıp fiilen uygulamaya koymak lazım. Bunda da özel sektörümüzün ve bu toplantıyı organize eden TUSAF'ın öncelikli olarak bu meselede ben birinci derecede aktif rol almasını teklif ediyorum. Bunun yanında UNICEF biraz önce, arkadaşımıza teşekkür ederiz, çok güzel açıklamalarda bulundular. Bunun zorunlu hale gelmesi lazım. Biz reklâm kampanyası da dâhil, tanıtımı dâhil, İbrahim beyin ve Hakan beyin ifade ettiği şeylerin hepsini yaşadık. Tek, tek evlere kadar gidilerek halk bilinçlendirilmeye çalışıldı. Ama artık bunun reklâmıyla, vesairesiyle ne para ne de zaman kaybetmeye ihtiyacı yok. Burada Türkiye ne bir İran'dan, ne bir Umman'dan, hatta hatta Afrika'daki bazı ülkelerden çok daha geri değil. Bizim sıkıntımız sadece meselenin komiteye havale edilmesinden kaynaklanıyor.

Burada bu konuyu 2003 yılından beri bekleyen mevzuatın bir an evvel çıkmasını Sayın Bakanımızdan, Sayın yetkililerimizden istirham ediyoruz. Sağlık Bakanımız bu hususta çok heyecanlıydı fakat biz o heyecanın devam etmesini ve bir an evvel neticelenmesini talep ediyoruz. Ve özel sektör olarak da Un Sanayicileri Federasyonumuz bu işin içine girerse, aktif olarak görev alırsa daha hızla netice alacağımız kanaatindeyiz.

İkincisi, burada önemli bir husus da eğitim. Karışım için fabrikada sabahladığım günleri biliyorum, doğru karışımı elde edebilmek için. Biraz önce Mühlenchemie'den arkadaşımız da ifade etti, karışım basit bir katkı makinesi ile olacak bir şey değil. Bunun kendine has bir şekilde karışımı gerekiyor, ona göre teknik donanım gerekiyor. Bu hususta benim yine TUSAF'a bir teklifim var. TÜBİTAK'ımızın Türkiye'de araştırma ve geliştirmeler için ciddi fonları var. Bu fonlarla TOBB ile işbirliği yaparak, nasıl depoculukta TOBB ve TMO bir atılıma girdiler... şu problem depoculuktan daha büyük bir problem. Çünkü istikbalimiz buna bağlı, hepimizin geleceği buna bağlı. Bu konuda TOBB, TUSAF, TMO hep birlikte bir platform oluşturarak ve TÜBİTAK'ı da içine alarak ve onların fonlarından istifade edip fabrikalarımızın teknik donanımlarına destek verebiliriz.

Bir başka husus da bunu yapacak olan teknik personelin, bu karışımı yapacak olan teknik personelin eğitimidir. Bu eğitimlerin, yine TÜBİTAK'ın fonlarından istifade edilerek hızlı şekilde seminerler organize edilerek gerçekleştirilmesidir.

Yine bir başka husus, birkaç tane akredite denetim laboratuarı seçilir, önce bu işi yapabilecek olan fabrikalar tek, tek tespit edilir. Teknik donanımı yeterli olan fabrikalarla bu işe başlanır. Hızlı bir şekilde piyasada un satabilecek olan fabrikanın zenginleştirmeyi yapacak teknik donanıma ve depolama sistemlerine sahip olması şartı getirilerek bu konu, bu toplumsal problem çözülebilir.

Teşekkür ediyor, iyi akşamlar diliyorum efendim.

PROF. AZİZ EKŞİ: Teşekkürler. Şimdi kim söz almak istiyor? Buyurun.

TIM BURLEIGH – FFI (Unu Güçlendirme Girişimi) : Teşekkür ederim. Bugün son sözleri söyleyecek kişinin ben olduğumu hak ettiğimi sanmıyorum. Ama bu şansı bana verdiğiniz için onur duyuyorum ve herkese teşekkür etmek istiyorum. Özellikle de unu zenginleştirme konusuna kongrenizin süresinin yarısını ayırma cesaretini bulan federasyonunuza bu liderliği üstlendiği için teşekkürlerimi sunmak isterim.

Sadece bu olay harika bir liderliğin göstergesidir ve bence sizin harika liderlerden oluşan harika bir federasyonunuz var. Ve bence tüm üyelerinin mümkün olduğunca federasyonunuzu destekleyip ona yardımcı olması gerekir. Çünkü bence şu anda onların ülkeniz ve endüstriniz için neler yapmaya muktedir olduklarını görmektesiniz.

Diyebilirim ki Canan Saygın'ın öne çıkıp söylediklerinden ve diğer birçok konuşmacının verdiği mesajlardan anladığım kadarıyla bu salon içinde harika öncüler ve birçok şampiyon var. Geçmişte edindiğim diğer deneyimler benim zorunlu zenginleştirmenin Türkiye'de başlayacağına ve bunun çok kısa zamanda olacağına inanmama neden oldu. Bence bunu bir yarış olarak ve gerçekten acil bir olay olarak görmelisiniz. Ben bu duygunun bu salon içinde var olduğunu biliyorum. Ayrıca karar verme aşamasında halletmeniz gereken birçok zorluklara karşılaşabileceğinizi de biliyorum. Ama ben tüm bunları rahatça aşabileceğiniz hissediyorum.

Unu Güçlendirme Girişimi bir ulusal ve sektörel çabanın bu noktaya gelebilmesi için uğraşmaktadır. Biz kamu sektörüne yol göstermesi yönünden gerçekten un sanayiine ve özel sektöre güvenmekteyiz. Ayrıca kamu sektörünün konunun önceliğine inanmasını sağlamak ve onların işbirliğini elde edebilmek için de un sanayiine ve özel sektöre çok iş düşmektedir, çünkü genellikle kamunun öncelikleri daha önce belirlenmiş uzun bir listesi vardır ve zenginleştirme konusunun o listenin üst sıralarına gelmesi uzun zaman alabilir.

Küresel olarak FFI'nin parçası olan 50'den fazla örgüt vardır ve sizin federasyonunuz da onlardan biridir. Bugün burada olanları duydukları zaman onların sizi daha fazla destekleyeceklerini biliyorum.

FFI'ın Türkiye ve Hindistan gözlemcisi olarak sizlere söz veriyorum, sizlerle birlikte olup Türkiye'deki eyleme bizzat elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışacağım. Ayrıca bölgedeki tüm ülkelerdeki diğer uluslararası ortaklarımız sizlere yardım etmeye çalışıp kendi deneyimlerini sizlerle paylaşacaklardır. Böylece siz de bunun göründüğü kadar zor olmadığını anlayacaksınız. Ve yine sizi (Federasyonu) bu konuyu sahiplendiğiniz ve bu değişime kucak açtığınız için tebrik etmek istiyorum. Değişim iyidir. Siz onu kucaklıyorsunuz ve sanırım Türkiye bu sayede çok daha iyiye gidecektir. Teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ: Teşekkürler Tim. Sanıyorum başka söz almak isteyen arkadaşımız yok. İzin verirseniz ben bu kadar tartışmadan sonra yine de bu sürecin arkasına irademizi açık bir şekilde koymalıyız, eğer gerçekten benimsiyorsak bağlayıcı olmalıyız, diyorum.

Şöyle düşünüyorum, önce oylayalım. Unun ya da ekmeğin zenginleştirilmesinin bir sosyal sorumluluk projesi olarak zorunlu uygulamaya konulmasını kabul edenler? Etmeyenler? Oybirliği ile kabul edilmiştir. Yani bunu bir sosyal sorumluluk projesi olarak zorunlu uygulamaya konulmasını kabul ediyoruz.

Bu amaçla şimdi bir organizasyon görevlendirmek zorundayız. Tartışmalardan anlaşıldığına göre organizasyonu, adının önüne Türkiye sözcüğünü de getiren TUSAF oluşturmalıdır. Fakat topu oraya atıp bırakmamalıyız. Un Sanayicileri Federasyonuna bir inisiyatif komitesi veya bir izleme ya da tanıtım komitesi kurulması gereğini önermeliyiz ve bu komitede yer alacak kesimleri de tanımlamalıyız.

Bu konuda görüşü olan arkadaşımız var mı, aykırı görüşü olan? Oylamadan önce veya başka önerisi olan arkadaşımız? Buyurun.

(Söz alıp konuşan kişinin söyledikleri anlaşılamamıştır. Aziz Beyin o kişiye verdiği cevaplarla devam edilmiştir.)

...O zaman olması gerekenleri saymamız gerekiyor. Görevi oraya vereceğiz, bir grup...

Pardon, şimdi bu görevin yürütülme işinin, sekretaryasının Türkiye Un Sanayicileri... — Söz mü istiyorsunuz Edip Bey? – Bu konuda federasyonun görüşü var. Buyurun efendim.

EDİP H. AKTAŞ – TUSAF Genel Sekreteri: Çok geç bir saatte çok fazla bir şey söylemeyeceğim. Ama Sayın Başkan da söyledi; bir sosyal olaya Un Sanayicileri Federasyonu olarak sahip çıkmak, onun önderliğini yapmak ve bir anlamda elini taşın altına koymak büyük gurur veriyor. Ama aynı oranda da çok büyük sorumluluklar getiriyor. İnşallah federasyon bunun üstesinden gelecektir.

Ancak ben bir başka kimliğimle ilgili olarak bir açıklama yapmak zorundayım. TOBB bünyesinde Türkiye Gıda Meclisi kuruldu, diğer bazı meclislerle birlikte. Türkiye Gıda Meclisi Başkan Yardımcısı olarak bunu biz Türkiye Gıda Meclisinden TOBB'ne önerdik. Bugün Una Değer Katma Kongresinin en büyük sponsorlarından bir tanesi TOBB'dir. TOBB de bu konuya inanmıştır, dolayısıyla şu anda TOBB zaten devrededir. Bu konuda Sayın Hisarcıklıoğlu da bilgilendirildi ve daha yukarılara, Başbakana kadar bu konuyu götürebileceği hususunda kendisinin de taahhüdü vardır.

Aslında bir sinerji oluştu. Tabii bazı ihaleler Un Sanayicileri Federasyonu'nun üzerinde kaldıkça benim de tüylerim diken, diken oluyor ama bunun çok farklı bir boyutu var. Bu hakikaten ciddi bir sosyal sorumluluk TUSAF olarak biz bu sorumluluğun da üstesinden geliriz diye düşünüyorum. Zaten şu noktaya getirmemiz de bunun en büyük örneğidir düşüncesindeyim. Teşekkür ederim.

PROF. AZİZ EKŞİ: Biz yine de oylarımızla görevi verelim. Ancak görev verirken kimlerin, hangi kesimlerin temsil edilmesi konusunu da tanımlayalım. Unuttuğumuz kesim olmasın: Üniversiteler; meslek kuruluşları derken, tabii onu federasyon belirleyebilir, Ziraat Odaları olabilir, Gıda Mühendisleri Odası olabilir; ama bazı meslek kuruluşlarının temsilcilerini almak lazım. Tüketici organizasyonlarını temsilen almak lazım, çünkü olayın tanıtım boyutu veya tüketiciye kabul ettirme boyutu, tüketicinin bilgi boşluğunun doldurulması çok önemli.

Onun dışında aklıma gelen... Endüstri zaten işin içerisinde var. Fakat acaba böyle bir grubun içerisine Bakanlıkları alabilir miyiz?

PROF. DR. FİLİZ AÇKURT: Alınmak zorunda.

PROF. AZİZ EKŞİ: Alınmak zorunda. Peki, o zaman Sağlık Bakanlığı ve Tarım Bakanlığının adını sayıyoruz. Başka önerisi olan?

(anlaşılamayan bir öneri geldi, Prof. Aziz Ekşi'nin cevabıyla devam edildi)

Biz bilim boyutunu üniversitelerin yeni bölümlerinden temsilci seçerek halledebiliriz. Bunu Federasyon'un kendisi de seçebilir, temsilci de isteyebilir. Ama bilim dünyası mutlaka temsil edilmelidir. Bunun dışında aklınıza gelen varsa onları da alalım.

Spina Bifida gibi dernekleri Federasyonun inisiyatifine bırakalım.

Katılımcı: Bu konu ekmek ise Fırıncılar Federasyonunun da dâhil edilmesi belki düşünülebilir.

PROF. AZİZ EKŞİ: Teşekkürler. Acaba sektörel temsil konusunda bir sakınca var mı, bu gruba fırıncıların da katılmasında? Bir bilginiz var mı Sayın Başkan?

. . . . .

Fayda var. Bence bulunmalılar.

. . . . .

Doğru, itirazları varsa, düşündükleri varsa onları da dile getirmeliler. O zaman fırıncıların da temsilcileri burada bulunmalı. O zaman bu oylamayı da yapıp toplantıyı bitirmek istiyorum.

Bu çalışmanın TUSAF'ın öncülüğünde biraz önce saydığım kuruluşlar, TÜBİTAK ve diğer gerekli görülen kamu kuruluşlarının temsilcilerinden oluşacak bir çalışma grubu ile birlikte yürütülmesini kabul edenler..? Etmeyenler..?

Oy birliği ile kabul edilmiştir.

Hepinize çok teşekkür ediyorum. Umarım yakın gelecekte, çok uzun olmayan bir gelecekte beslenme yetersizliklerinden daha az insanın rahatsız olduğu bir Türkiye'de yaşama fırsatını buluruz.

Toplantıyı organize ettiği için tekrar Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu'na çok teşekkür ediyorum. Toplantının sonunda NAR UN tarafından bize bir kokteyl verilecektir, kendilerine teşekkür ediyorum. Hepinizi Nar Un'un kokteyline bekliyorum efendim, hepinize iyi akşamlar diliyorum.

UNA DEĞER KATMA KONGRESİ – 2. GÜN

SUNUCU:

Değerli katılımcılarımız,

Una Değer Katma Kongresinin ikinci gününde yine beraberiz. Hepiniz hoş geldiniz.

Programımızda "Vizyon Turu" görünüyor. Paneli yönetmek üzere Türk Un Sanayicileri Genel Sekreteri Sayın Edip Aktaş'ı davet ediyorum... Hoş geldiniz.

Şimdi sırasıyla diğer panelistleri sunacağım. ODTÜ İktisat Fakültesinden Profesör Erol Çakmak; Teknopolis Grup Türkiye Direktörü Sayın Şirin Elçi; Bavyera Tarımsal Araştırma Enstitüsünden Dr. Peter Doleschel; Bio-Etanol Derneği Başkanı Sayın Ahmet Tüzün; Tarımsal Hidroloji Araştırma Eğitim Merkezinden Sayın Dilek Kahraman.

EDİP H. AKTAŞ – TUSAF Genel Sekreteri:

Değerli Konuklar, panelimizin bu ikinci gününe hoş geldiniz. Birinci günün yoğunluğundan doğan mahmurluk herhalde hepimize yansıdı ki yarım saatlik bir gecikme ile programımıza başlıyoruz. Vaktinde gelenlerden, gelemeyenler adına özür diliyorum.

Bildiğiniz gibi kongremizin adı "Buğday ve Una Değer Katma." Ancak, kongre programımızı incelediğinizde de göreceksiniz ki, gündemi içinde buğday veya una değer katma konuları olmayan tek bölüm budur. Niçin? Çünkü haddimiz değil ama bu bölümde bizlere, kendimize değer katmayı veya katmaya çalışmayı şiar edindik.

Doğrudan bu konularla ilgili olmasa da, makro düzeyde, çağımızı ve ülke gündemimizi dolayısıyla da sektörümüzü, bizleri yakından ilgilendiren başlıklar seçtik. Belki bu başlıklar sizin, bizim bugünkü gündemimizde yer almıyor olabilir. Ancak şu hususu mutlaka sizlere hatırlatmak istiyorum; zaten çok yakın gelecekte gündemimizde yer alacaktır.

Güzel bir söz vardır. Der ki, "Geleceği düşünmek en büyük yatırımdır." Bu nedenle gelecekte bizim gündemimizde çok önemli yer kaplayacak konuları sizleri düşünceye yöneltmek, bir anlamda hepimize yatırım yapmak, bu yatırımda yardımcı olmak hedefiyle bu konuları seçtik.

İzninizle ilk gündem maddesi olarak son yıllarda çok duymaya başladığımız, ileride daha çok duyup, yaşayacağımız küresel ısınmayı ele almak istiyoruz. Geçenlerde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Sayın Ban Ki Moon, "Küresel ısınma savaştan farksız," dediler. Küresel ısınmanın çevre koşullarında meydana getireceği değişimlerin gelecekte çok ciddi sorunlar yaratacağını ve ilginç olanın ise küresel ısınmadan en çok zarar görecek olanların bundan en az sorumlu tutulacak kesimler olduğunu vurguladılar.

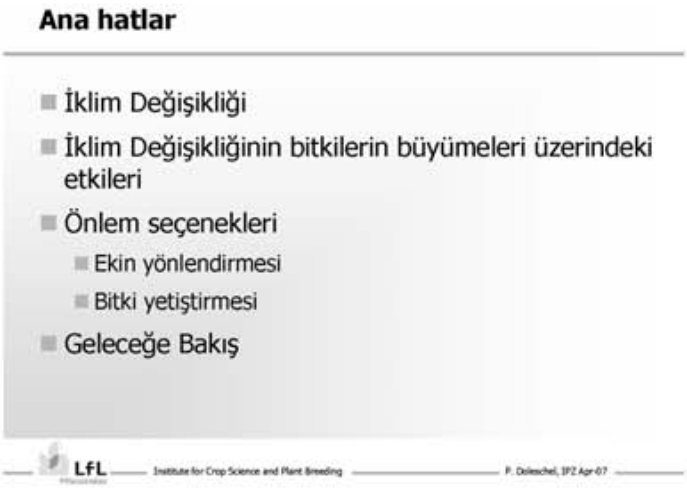
Şimdi, bu konuda Mayıs 2006'da Almanya'da, Frankfurt Mains'da, Avrupa Un Sanayicileri Birliği Genel Kurulunda sunumunu dinlediğim, izlediğim zaman gerçekten çok etkilendiğim bir bilim adamını bu konuda size takdim edeceğim. Ve kendileri Mr. Doleschel, Peter Doleschel 1985 Münih Teknik Üniversitesi Tarım bölümünü bitirdiler. 1986 İngiltere Silso College'de (Cranfield Üniversitesi) Toprak, Su mühendisliği alanında Master çalışmasını tamamladılar. 1992'de Münih Teknik Üniversitesinde doktorasını tamamladılar. 1992–1996 yıllarında Bavyera Tarım Araştırma Merkezinde çalıştılar. 1996–2004 yılları arasında Bavyera Devlet Tarımsal Araştırma Merkezinde Tahıl Üretim Uzmanı olarak çalıştılar. Ve 2004 yılından bu tarafa aynı merkezde Ürün Birimi ve Bitki Besleme Enstitüsü Başkanlığı görevini yürütmektedirler. Evet, buyurun Bay Doleschel, kürsü sizindir.

Dr. PETER DOLESCHEL - Bavyera Devlet Tarımsal Araştırma Merkezi, Ürün Birimi ve Bitki Besleme Enstitüsü Başkanı:

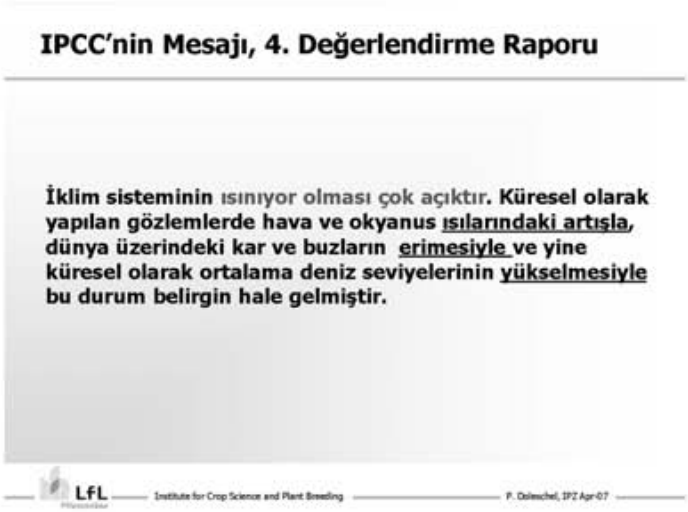

Benim için yaptığınız nazik tanıtımınıza teşekkür ederim Bay Aktaş. İyi sabahlar Bayanlar ve Baylar. Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin tarım ürünleri üzerindeki etkileri konusunda sizlere bazı bilgiler vermek istiyorum.

Ben bir meteorolog değilim ama ekin bilimi ve bitki yetiştirmesi konularıyla ilgili bir enstitünün yöneticisi olmam nedeniyle iklimimize neler olduğunu bilmemiz gerekmektedir.

Yukarıdaki resimde gördüğünüz gibi, sunumum sırasında iklim değişikliği ile ilgili bazı önemli gerçekleri açıklamaya çalışacağım ve bu değişikliğin bitkiler üzerinde yaptığı etkilerden söz edeceğim. İklim değişikliğine karşı ne tür ekinlerin ekilmesi ve bitkilerin yetiştirilmesi konularında sizlere ne gibi önlemler alınması gerektiğini bazı seçeneklerle birlikte sunmaya çalışacağım. Ve son olarak da geleceğe nasıl bakmamız gerektiğinden söz edeceğim.

Hepinizin bildiği gibi bu yıl IPCC'nin (Intergovernmental Panel on Climate Change – Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli) 4. Değerlendirme Raporu açıklanmış ve bununla ilgili bazı sunumlar yayımlanmıştır. IPCC'nin bu raporunda verilen mesajda iklim sisteminin açıkça ısınmakta olduğu ve bunun da geçmiş gözlemlerle son zamanlarda yapılan gözlemler arasında ortaya çıkan ortalama küresel hava ve okyanus ısı farklılıklarıyla, dünya üzerindeki kar ve buzulların erimesiyle, ve gün geçtikçe yükselen ortalama deniz seviyeleri değişiklikleriyle ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Bununla ilgili grafiksel rakamları yukarıda görmektesiniz. Bu grafikte ortalama küresel ısıyla ilgili olarak alt yatay çizgide son 150 yılı, sol dikey çizgide 1961 – 1990 yılları arasındaki ısı farkı göstergelerini ve sağ dikey çizgide de derece ıskalasını görmektesiniz.

Grafik içindeki mavi çizgi en yumuşak eğilimi, sarı gölge hat %90 olasılığı, pembe çizgi son 100 yıl içindeki ısı eğilimlerini, yeşil çizgi ise son 50 yıl içindeki ısı eğilimlerini göstermektedir. Siyah noktalar ise yıllık ortalama ısı değerlerini göstermektedir.

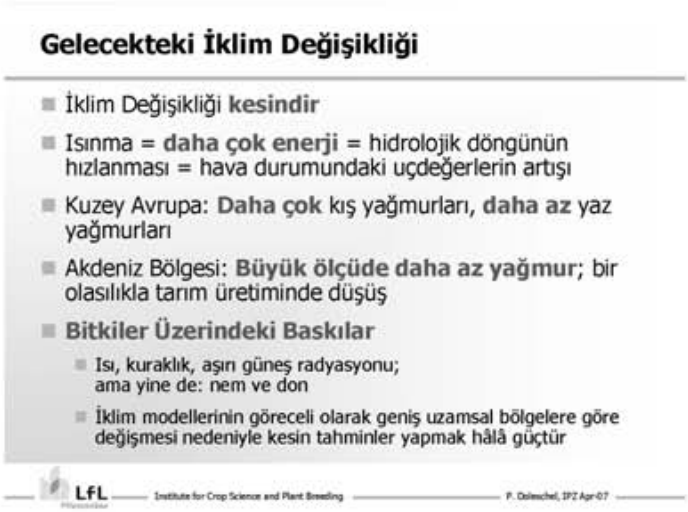
Sizin de gördüğünüz gibi son 10 yıllarda ısı olağanüstü bir şekilde artmıştır. Yine grafik içindeki küçük pencerede 1990 yılından beri kaydedilen en yüksek ısıların görüldüğü yıllar kırmızı rakamlarla gösterilmiş olup, bu da olağanüstüdür.

Yapılan gözlemlerde Kuzey ve Güney Amerika kıtasının doğu bölgelerinde, Kuzey Avrupa'da ve Orta ve Kuzey Asya'da yağışların önemli bir şekilde arttığı görülmektedir. Küresel ısınma nedeniyle atmosferdeki su buharının artıyor olması sonucunda birçok karasal bölgelerdeki yağışların artmakta olduğunu gözlemledik. Isınma nedeniyle ortaya çıkan enerji, dünya üzerindeki suları daha fazla ve hızlı bir şekilde buharlaştırmakta, bunun sonucunda da yağışlar artmakta ve yağmur olarak tekrar yeryüzüne dönmektedir.

Ama diğer taraftan, özellikle Sahel'de (Afrika'nın, Sahra'nın altındaki kuzey-orta bölgesi), Akdeniz'de, Afrika'nın güney bölgelerinde ve Güney Asya'nın bazı bölgelerinde kuraklaşmalar gözlemledik. Ayrıca, 1970'lerden beri özellikle tropik ve astropik bölgelerde gittikçe sıklaşan ve uzun süreli kuraklıklar görülmeye başlandı.

En önemli noktalardan birisi de bu süre içerisinde kutup bölgelerindeki karların ve buzların; büyük nehirleri besleyen kaynaklar olarak bilinen yüksek dağlık bölgelerdeki kar, buz ve buzulların erimeye başlamış olmasıdır. Ve tüm bunlara bağlı olarak da yine bu süre içerisinde deniz seviyesi küresel düzeyde 20 cm kadar yükselmiştir. Belki bu yükselme şu an için pek önemli görünmeyebilir, ancak deniz seviyesindeki karasal bölgelerde, ya da Hollanda gibi deniz seviyesinin altındaki bölgelerde bu durum büyük bir tehlike yaratmaktadır.

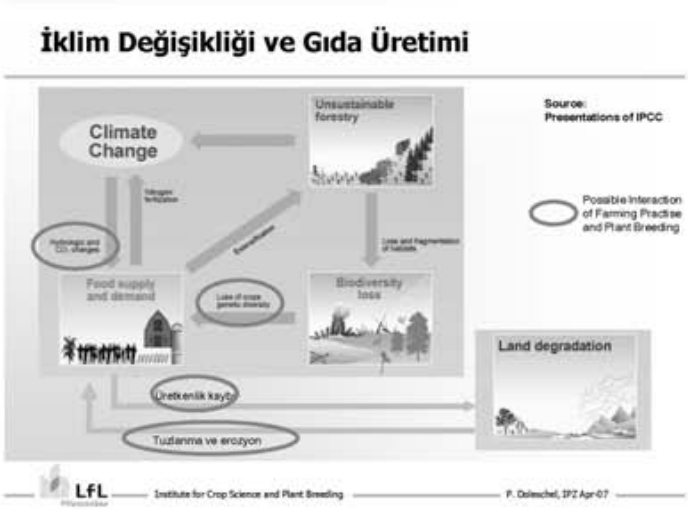

İklim değişikliği gelecekte neler getirmektedir? Son birkaç yıldır üzerinde tartışılan en önemli konu iklim değişikliğinin olup, olmadığı idi. IPCC uzmanları artık bir iklim değişikliğinin kesin olarak yaşandığından emindirler. Eğer karbondioksit seviyesini şu anki konumunda tutmayı başarsak bile -ki Asya'daki ve dünyanın diğer bölgelerindeki ekonomik büyüme ve de dünya nüfusunun her geçen gün artması nedeniyle bu mümkün olamayacaktır- daha önce de söylediğim gibi ısınma daha fazla enerji ortaya çıkarmaya devam edecek ve bu enerji de hidrolojik döngüyü gittikçe hızlandıracaktır. Ve tabii bu durum da tüm dünya üzerindeki hava durumlarının uçdeğerlerinin artmasına neden olmaktadır.

Kuzey Avrupa için bunun anlamı, daha çok kış yağmurları ve daha az yaz yağmurları demek olacaktır. Ama bu durum o kadar da kötü değildir. Akdeniz bölgesi için öngörülen tahminler ise büyük ölçüde daha az yağmur yağması olacaktır ve bu durum da bitki büyüme mevsiminde ortaya çıkacak susuzluk nedeniyle büyük bir olasılıkla tarımsal üretimde bir düşüşe neden olacaktır.

İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan küresel ısınma tarımsal bitkiler üzerinde ısı, kuraklık ve aşırı güneş radyasyonu nedeniyle bazı olumsuz baskılar getirecektir. Bunun yanında, özellikle yüksek bölgelerde aşırı nem ve don sorunlarıyla baş etmemiz gerekecektir. Gündüzleri normalin üstündeki ısı nedeniyle ortaya çıkan nem, geceleri bitkilerde don olayını meydana getirecektir. Bu nedenlerle Akdeniz bölgesinde yetişen bitkileri kuzey Avrupa'da yetiştiremeyeceğiz. Geceleri oluşacak don nedeniyle öleceklerdir.

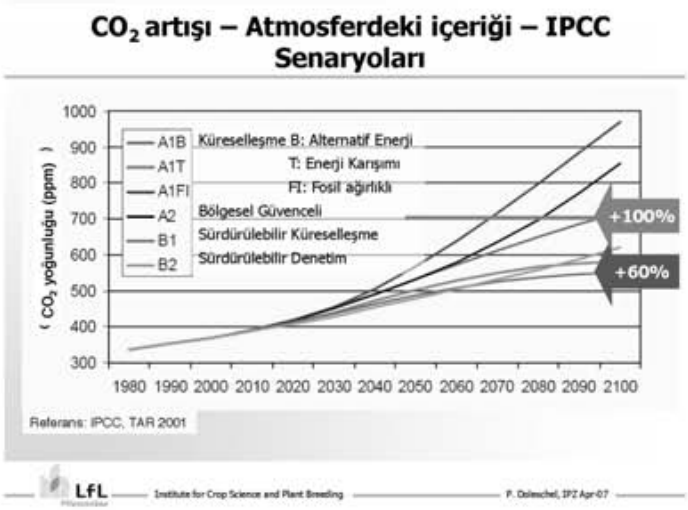
Bu konularda kesin tahminler yapmak şu an için çok güçtür. Her ne kadar bilim insanları iklimin küresel olarak değişikliklerini tahmin edebiliyorlarsa da, bunu kesin bölgesel tahminlere dönüştürememişlerdir. Bunun nedeni de her bölge içinde bile farklı iklim oluşumlarının varlığıdır. Üzerinde çalışılan modellerden hiçbirinde kesin bir sonuca varılamamaktadır.

İklim değişikliğinin gıda üretimine yaptığı etkilere bakacak olursak; bunu birçok alanda görebiliriz. Çiftçilik uygulamalarıyla ve/veya bitki üretimi arasında etkileşim gördüğüm bazı noktaları üstteki resimde kırmızı ile yuvarlak içine aldım.

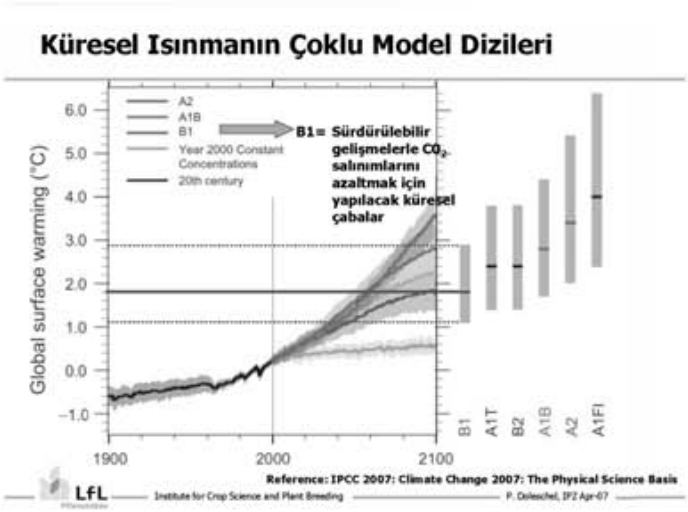
İlk önemli nokta resmin sol üstünde kırmızı yuvarlak içine alınmış olan hidrolojik döngü ve atmosferdeki karbondioksit değişiklikleridir. Bunun, karbondioksitle verimliliği arttırma gibi olumlu etkileri olabilir; tıpkı bazen seralarda yapılan uygulamalar gibi. Bu durum bitki verimliliğini arttırabilir ama aynı zamanda kurumalara da neden olabilir. Örneğin bazı ormanlık alanların gelecekte -ilk başlarda verimin artmasına rağmen- susuzluk nedeniyle kısa zamanda yok olacağını düşünmekteyiz. Bitki üretimiyle etkileşim halinde olan doğal biyolojik dengeyi kaybederiz. Eğer bitkiler yok olmaya başlarlarsa üreticiler artık değişik türlerdeki bitki çeşitliliğini kullanamaz hale gelirler.

Susuzluk nedeniyle oluşan kuruma sonucunda bitkilerin yok olması, toprağın bozulmasına ve bunu takiben de tuzlanmaya ve erozyonun başlamasına neden olur. Sanırım erozyon dünyanın her tarafında görülecektir çünkü tahminlere göre yağışlar çok dengesiz ve düzensiz olacak ve bir yağış olması durumunda da bu çok şiddetli olacaktır. Ve tabii bu şiddetli yağışlar da erozyona sebep olacaktır. Suyun olduğu yerlerde ise yapay sulamaya geçilecek ve bu da toprağın tuzlanmasına neden olacaktır.

Bu grafikte IPCC'nin 2001 yılında yayımlanmış 3. Değerlendirme Raporu'nda atmosferdeki karbondioksitin küresel olarak yoğunluğu sonucunda olası bazı senaryoları görmektesiniz.

En iyimser tahminlere göre 2100 yılına kadar atmosferdeki CO_2 yoğunluğu %60 seviyelerine, yani milyonda 515 parçaya (PPM) kadar çıkacaktır. Şu anki gerçek yoğunluk yaklaşık 380 ppm'dir. Şu anki CO_2 yoğunluk seviyesinin iki katına çıkması 2060'lı yıllar civarında olacaktır. Bu sonuç IPCC'nin A1 – Fosil ağırlıklı senaryosuna göre çıkartılmıştır, yani her şeyin şu anki uygulamalara göre devam ettiği varsayılarak elde edilmiş bir sonuçtur. Ve bizler yerden fosil enerjisini çıkartabildiğimiz sürece bu böyle devam edecektir. Eğer bazı önlemler geliştirebilir ve bu fosil enerjisini daha temiz bir şekilde kullanabilirsek belki hiçbir zaman karbondioksiti iki katına çıkarmayabiliriz. Ama bunun olasılığı oldukça düşük görülmekte ve sunulan senaryolara göre bu yüzyılın sonuna kadar atmosferdeki CO_2 oranının %60 artmış olacağına kesin gözüyle bakılmaktadır.

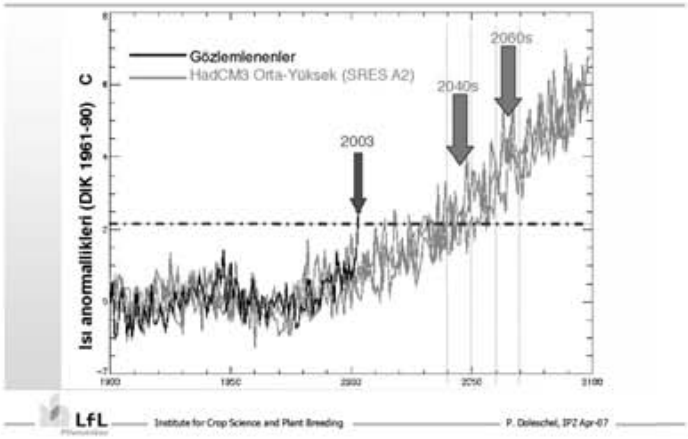

Yukarıdaki grafikte küresel yüzey ısısının gelişmesi gösterilmektedir. Grafikteki mavi çizgi B1 senaryosunu göstermektedir. Bunun anlamı hepimizin küresel boyutta bir çabayla en azından CO_2 salınımlarını azaltmaya çalışarak aynı seviyede tutmayı sağlamak olmaktadır. Gördüğünüz gibi mavi çizgi böyle bir çabayla ısı artışını yüzyılın sonuna doğru 1,8°C'de tutabileceğimizi göstermektedir. Bu, fazla bir artış olarak görünmeyebilir, insanlara sorduğumuzda bunun bir artış bile olmadığını söyleyebilirler. Ama iklim yönünden, doğal bitki örtüsü yönünden, tarımsal üretim yönünden bu bir iklimsel bölge kaymasıdır ve eğer siz zaten tarımsal üretimin sınırlarının uç noktalarına gelmişseniz bu çok büyük bir farktır.

Eğer beklenen ısı artış erimlerini örnekleyen gri çubuklara bakacak olursanız, onların B1 senaryosundaki noktalı mavi hat arasında kaldığını görürsünüz ki bu da bize ısı artışının 1,1 ila 2,9°C arasında olabileceği göstermektedir.

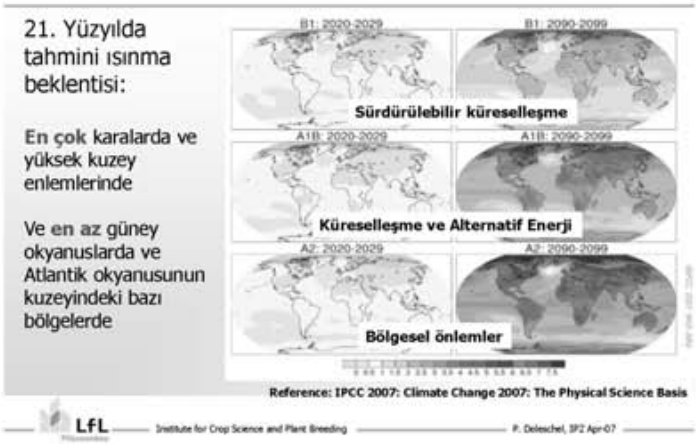
Grafikte diğer senaryolardan biri olan siyah çizgi ile ilgili olarak bir veri bile konmamıştır. Kırmızı çizgi ise A2 senaryosunu göstermektedir. Bu, her bölgenin kendi başına bazı önlemler alması demek olmaktadır ve şu andaki durumu göstermektedir. Örneğin AET küresel ısınmaya karşı bazı önlemler alabilir ama Asya'daki Hindistan ve Çin gibi gelişmekte olan kaplanlar büyük bir olasılıkla bu önlemleri almayacaklardır. Yani bu senaryo günümüzü gösteren oldukça gerçekçi bir yaklaşımdır ve buna göre yüzyılın sonunda 3,5 ila 3,6°C'lık bir küresel ısınma ile karşı karşıya kalacağız demektir. Bu çok büyük ve olumsuz bir değişimdir.

Avrupa Yaz Mevsimi ısıları -2003 dalgası ve diğerleri:
2040'lı yıllara kadar normal seyredecek, 2060'lara doğru serinleşecek

Bu grafikte İngiliz İklim Araştırma Merkezi'nin ısı anormallikleri (DIK=Dünya Isı Kayıtları) ile ilgili kayıtlarını ve gelecek için yaptığı senaryo hesaplamalarını görmektesiniz. Kırmızı çizgiler hesaplanmış küresel ısı dalgalanmalarını ve mavi ok da 2003 yılındaki ısıyı, en azından Avrupa Alplerinin kuzeyini, göstermektedir. 2003 yılında aşırı derecede sıcak bir yıl yaşadık ve bu tip sıcaklıklar 2040 yıllarına doğru normal olarak görülmeye başlanacaktır. 2060'lara doğru gelindiğinde ise bu sıcaklıkları serin olarak kabul etmeye başlayacağız. İşte küresel ısınma bizlere bunları yaşatacaktır.

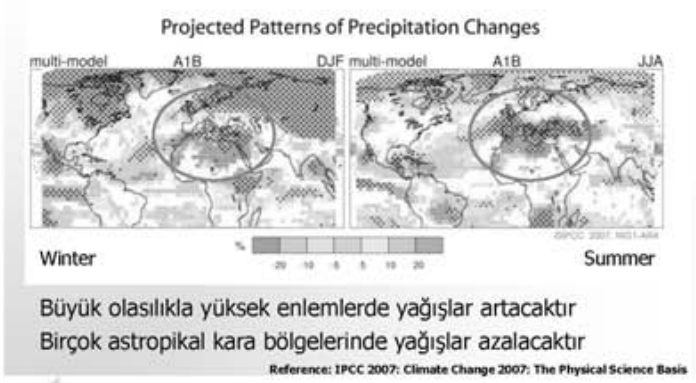
Gelecekteki İklim Değişimleri ile ilgili Projeksiyonlar

Yukarıdaki küresel haritalara baktığımızda birkaç onyıl içinde bile, 2020 ve 2029 yıllarında, sıcaklıkta büyük yükselmeler görülecektir. B1 senaryosu Asya'nın beyaz bölgelerindeki açık kahverengi alanlarda 1,5 ila 2°C'lik bir ısı yükselmesini göstermektedir. Bu da iklimin daha sıcak olacağını belirtmektedir. İkinci A1B senaryosunda küresel olarak alternatif enerji kullandığımız takdirde gerçekleşmesi beklenen ısınmayı ve üçüncü A2 senaryosunda ise bölgesel önlemlerle iklim değişikliğini değiştirme çabalarına girildiğinde -ki pek başarılı olamayacağını düşünmekteyiz- yüzyılın sonlarına doğru çok yüksek ısı değişiklikleriyle karşılaşılacağı gösterilmiştir. Bazı bölgelerde ısının 7°C'a kadar artacağı düşünülmektedir. Bu daha çok kutup bölgesinde olacaktır.

Genel olarak ısınma en fazla karalarda ve en çok da yüksek kuzey enlemlerinde; en az ise güneydeki okyanuslarda ve akıntılar nedeniyle Kuzey Atlantik okyanusunun bazı bölgelerinde olacaktır.

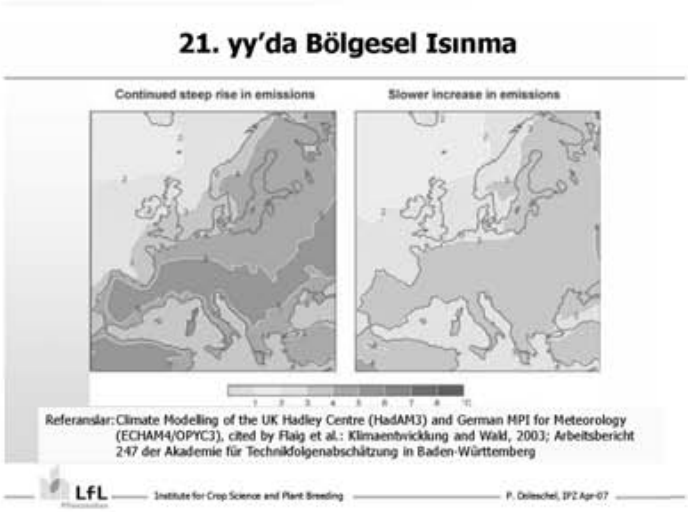
Gelecekteki İklim Değişimleri ile ilgili Projeksiyonlar

Yukarıdaki resimde de gelecekteki yağış tahminlerini görmektesiniz. Sol tarafta kış aylarındaki (Aralık, Ocak ve Şubat) ve sağ tarafta da yaz aylarındaki (Haziran, Temmuz ve Ağustos) dünya genelindeki yağış tahminleri gösterilmiştir. Bunu biraz daha açıklamak gerekirse; kış aylarında kuzey Avrupa'da yağışların artacağı tahmin edilmektedir. Almanya söz konusu olduğunda, belki kuzey bölgelerinde biraz yağışlar artacak ama güney bölgelerinde artış görülmeyecektir. Asıl yağış artışları İskandinavya'da görülecektir.

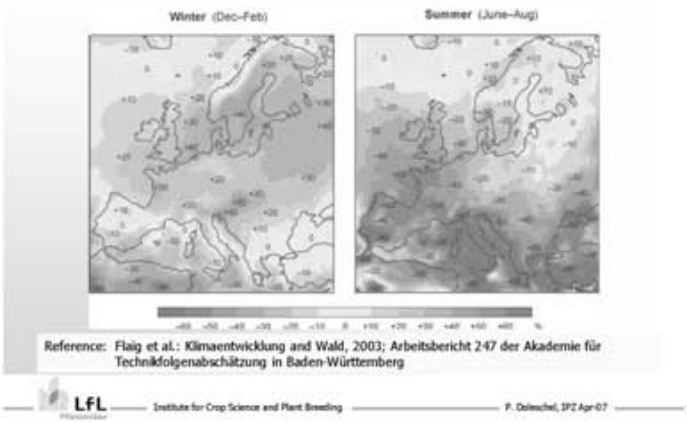
Akdeniz bölgesi ise kış yağışlarının yokluğundan oldukça etkilenecektir. Yaz mevsiminde ise neredeyse tüm Avrupa kıtası yağışların azlığından etkilenecek, ama Akdeniz bölgesinde yağışların yokluğu nedeniyle çok büyük sıkıntılar yaşanacaktır.

Tek iyi haber, istatistiksel kanıtlara göre yüksek enlemlerde yağışların çok daha fazla olacağıdır. IPCC verilerine göre astropikal bölgelerdeki yağışlarda ise bir azalma olmayacaktır.

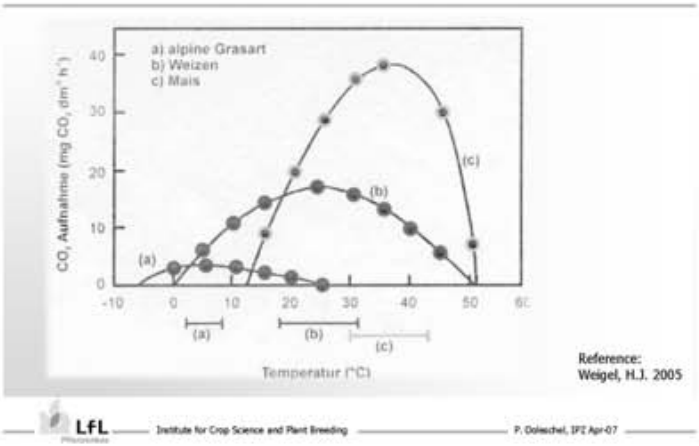
Avrupa'da neler olabileceğini yukarıdaki resimlerden görebiliriz. Burada Akdeniz bölgesini de görmektesiniz. Soldaki haritada, eğer hava kirliliği aynı seviyelerde devam edecek olursa, Orta ve Doğu Avrupa'da hava sıcaklığının yaklaşık 5°C daha yüksek olacağı ve Akdeniz bölgesinde de bu sıcaklığın 4°C civarında olacağı hesaplanmıştır. Eğer hava kirliliğini azaltabilecek olursak, ya da daha yavaş bir kirlilik artışı oluşturabilirsek, sağdaki haritada görüldüğü gibi, neredeyse tüm Avrupa'da ve Akdeniz bölgesinde 3°C'lık bir hava sıcaklığı artışı görülebileceği tahmin edilmektedir.

Yağışlardaki Bölgesel Değişiklikler

Yukarıdaki grafikte bu iklim koşulları altında yağışlara ne olduğunu görmektesiniz. Ama bu haritaların pek de doğru olmadığını söyleyebilirim. Çünkü son hesaplamalara göre bilim adamları kış aylarında orta Almanya'nın ve Avrupa'nın kuzey bölgelerinin daha fazla yağış alacağı görüşündeler. Bu bölgelerin dışındaki yerlerde kış yağışlarının artmayacağını düşünmekteler. Ama bizlere göre kesin olan şey Avrupa'nın birçok bölgesinin alacağı daha az yağışlarla etkileneceğidir. Tabii Avrupa tarımı için bu durum çok önemlidir. Kışın artacak olan yağmur miktarını yazın kullanma olanağımız mümkün değildir. Belki artacak olan bu yağışları kış tahıllarında kullanabiliriz. Suyu daha iyi kullanabilmek için kış tipi şeker pancarı yetiştirilmesi üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Ama diğer birçok ekin için yaz mevsiminde yeterli yağışların olması gerekir. Bu konuda da Avrupa'nın birçok bölgesinde gelecek hiç de iç açıcı görünmemektedir.

Fotosentezin Isıya Verdiği Cevap

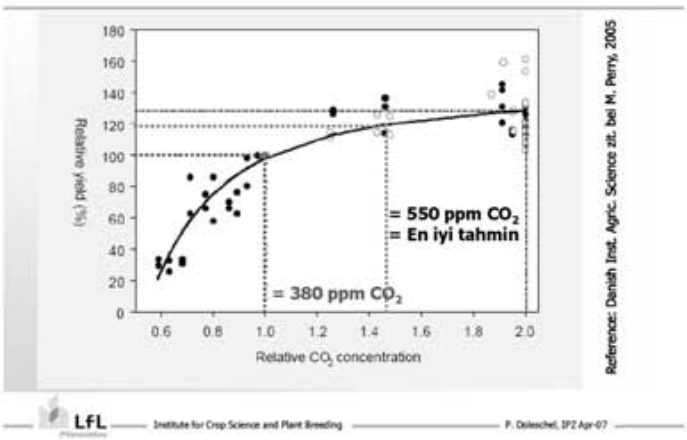

Şimdi de bitkilere gelmek istiyorum. Bitkiler ısıya nasıl karşılık verirler? Buna en güzel örnek olarak Alplerdeki ot örtüsünü gösterebiliriz. Yukarıdaki grafikte bu örtü yeşil halkalarla gösterilmiştir. Bu otlar kendilerini soğuk iklim ısısına göre uyarlamışlardır ve çok düşük oranda fotosentez yaparlar. Her bitkinin kendisine ve ısıya göre fotosentez oranı vardır.

Örneğin bizim Avrupa ya da Alman buğdayı en yüksek verimine 25°C ısıda erişir. Eğer ısı 30°C'ye çıkarsa bu verim oldukça düşer. Geçmiş yıllarda, özellikle de 2003'de bu durumla karşılaştık. Haziran ayı sonunda olağanüstü bir sıcaklık oluştu ve neredeyse tüm buğday bitkileri öldüler.

Bazı bitkiler ise ısıyla gayet iyi baş edebilirler. Örneğin mısır. Mısırın CO_2'i kendi içinde tutan farklı bir biyolojik yapısı vardır ve en iyi mısır verimi ısı yaklaşık 35°C iken alınır. Isı 50°C'ye geldiğinde ise neredeyse tüm bitkiler ölür çünkü bitkilerin içindeki protein yok olmaya başlar.

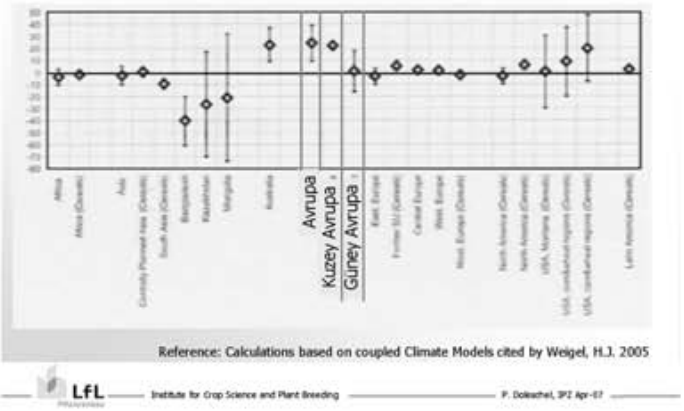
CO_2 Yoğunluğuna Göre Buğday Verimi

İlginç bir soru da bitkilerimizin atmosferde beklenen CO_2 artışına vereceği tepkidir. Bu konu bilim insanları arasında çok tartışılmaktadır çünkü bu sonuçları ortaya çıkaran deneyler doğal büyüme koşullarından çok farklıydı. Öyle bir ortam yaratıp fazla CO_2'in bitkiler tarafından alınmasını sağlayabilmek için tarlada ya bir "iklim odası" kurulması, ya da seraya benzer kapalı bir alan hazırlanması gerekir.

Eğer göreceli CO_2 yoğunluğu olan 1'den başlayacak olursak (yatay çizelge) -ki bu gerçek seviye olan 380ppm'dir- göreceli verimlilik (dikey çizelge) olan 100'e erişiriz (mavi noktalı hat). Daha önce "en iyi tahmini senaryo" grafiğinde gördüğünüz 550ppm'ye çıkacak olursak, yani atmosferdeki CO_2 artışını en düşük seviyelerde tutmak için gereken önlemler alınırsa, buğday verimliliğinin yaklaşık %118–119 seviyelerine erişeceğini hesapladık. Eğer karbondioksit yoğunluğu iki katına çıkacak olursa ki küresel ısınma senaryolarında bu bir olasılık olarak ele alınmıştı, verimlilik seviyesi %125'lere kadar çıkacaktır.

Farklı Dünya Bölgelerinde tahılların ya da buğdayın verimliliğinin göreceli değişikliği

Reference: Calculations based on coupled Climate Models cited by Weigel, H.J. 2005

LfL Institute for Crop Science and Plant Breeding P. Doleschel, IPZ Apr-07

Federal Araştırma Merkezi'nden bir meslektaşımız olan Mr. Weigel bu grafiği, dünyanın farklı bölgelerinde yetişen tahılların verimliliği ile ilgili verileri toplayarak hazırlamıştır. Bu veriler çok farklı kaynaklardan geldiği için tutarlı olmayabilir. Bunun yanında aynı konuda farklı sonuçlar elde edilmiş başka çalışmalar da vardır. Ama tahminlere göre Avrupa'da buğday ve diğer tahılların verimliliği yaklaşık %20 kadar artacaktır. Avrupa'nın güneyinde ise aynı seviyelerde kalacaktır. Ancak, Orta Asya bölgesinde büyük bir verimlilik düşüşü yaşanacaktır; örneğin Bangladeş, Kazakistan ve Moğolistan gibi ülkelerde.

Birçok önemli buğday üretim bölgelerinde ise verimlilik artışının olacağı tahmin edilmektedir. Ancak Avustralya için böyle bir tahminin yanlış olacağı düşünülmektedir. Çünkü Avustralya'nın büyük bir bölümünün son yıllarda yağış almamasından dolayı yapılan yeni hesaplamalar böyle bir tahmine olanak vermemektedir. Ama eğer küresel ısınma ile bir şekilde mücadele edebilirsek ve tahıl ürünlerini de bu değişime adapte edebilirsek ürün sorununu bir şekilde yenebiliriz.

Tahıl Üretiminde İklim Değişikliğinin Etkileri

- Yüksek CO_2 yoğunluğu nedeniyle artan fotosentez sonucu tahıllar bir olasılıkla iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini telafi edebilirler
- Yüksek ısı ve elverişsiz yağış düzeni orta Avrupa'da üretim risklerini arttırmaktadır
- Kuzey Avrupa ve İskandinavya daha iyi üretim koşullarıyla karşılaşacaklardır (ısınma ve daha uzun süreli bitki örtüsü)
- Baharda hafif ve kumlu topraklarda ekilen tahıllarda çok büyük üretim riskleri
- Buğday üretimi daha iyi üretim koşulları olan bölgelere kayacak
- Baharda ekilen tahıllar rekabet güçlerini kaybedecekler
- Kış nemini etkili bir şekilde kullanan Kış Arpası kazançlı çıkacaktır
- **Genel olarak orta Avrupa'daki tahıl üretimi günümüzdeki seviyelerde kalacaktır**

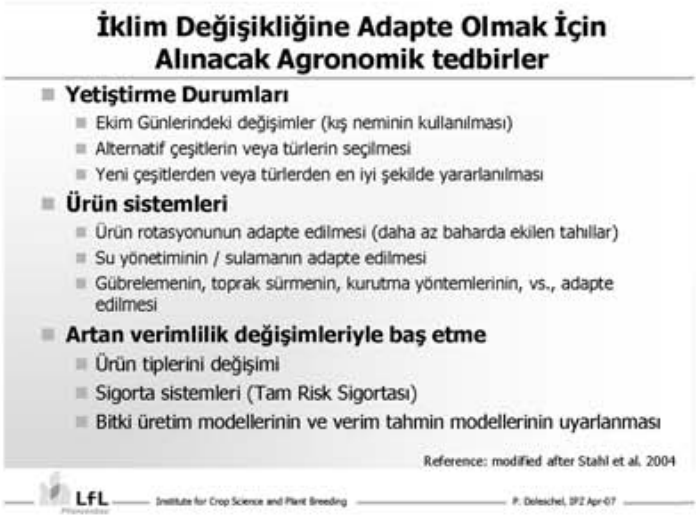
LfL Institute for Crop Science and Plant Breeding P. Doleschel, IPZ Apr-07

Grafikte de gördüğünüz gibi tahıllar iklim değişikliğinden ortaya çıkacak olumsuz ısı etkilerini, CO_2 artışı sonucu artan fotosentez reaksiyonuyla telafi edebilirler. Çünkü

karbondioksit sadece verimliliği arttırmaz, bitki kendi içine daha yoğun CO_2 aldığı için stomatasını açmaya gerek duymaz ve böylece, kuramsal olarak, suyu çok daha etkin bir şekilde kullanır.

En büyük sorunlar uç değerlerdeki ısı ve elverişsiz yağış düzeni olacaktır. Bu durum Orta Avrupa'daki üretim risklerini arttıracaktır. Kuzey Avrupa ve İskandinavya'da ise çok daha elverişli üretim koşulları oluşacaktır. Oralardaki ısınma daha uzun ve kullanılabilir bitki üretim sürelerini oluşturacaktır. Yağışlar da bir şekilde artacaktır. Zaten İskandinavya'daki yağışta azalma bile olsa, şu anki yağış miktarının çok olması nedeniyle, bir sorun olmayacaktır.

Hafif ve kumlu topraklarda bahar mevsiminde yapılan tahıl ekimleri çok yüksek riskler taşıyacaktır. Buğday üretiminin daha iyi üretim koşulları sağlayan bölgelere göçeceğini göreceğiz, belki bu bölge İskandinavya olacaktır. Bahar ekimli tahıllar rekabetlerini kaybedeceklerdir. Kış nemini etkili bir şekilde kullandığı için iklim değişikliğinden Kış Arpası kazançlı çıkabilir. Genel olarak orta Avrupa'daki tahıl üretimi, CO_2 yoğunluğu nedeniyle verimliliği artacağından, aynı seviyelerde kalacaktır sanırım.

İklim değişikliğine adapte olmak için alınacak agronomik tedbirler nelerdir?

Yetiştirme koşulları bakımından kış nemini kullanmak amacıyla bitki ekim tarihlerini değiştirme, alternatif çeşitler ve türler kullanma ya da tamamen yeni çeşitler ve türler kullanarak ekim yapma şansımız vardır.

Ürün sistemlerinde ürün rotasyonunu adapte etmemiz gerekebilir. Daha az baharda ekilen ürünler kullanabilir, mısır gibi daha yüksek ısılara dayanıklı ekinler seçebiliriz. 20–30 yıl önce Almanya'da mısır ekiminin yapılamadığı alanlarda günümüzde gayet verimli mısır üretilmektedir. Ancak asıl sorun, tüketicinin yeni tip ürünlere ve onların mamullerine kendilerini damak tadı olarak adapte edememelerinden ortaya çıkmaktadır.

En önemlisi de su yönetiminin ya da kullanımının adaptasyonudur, özellikle de sulama sistemlerinin. Bunun yanında gübrelemenin, toprağın sürülmesinin, ürün kurutulmasının ve işlenmesinin de iklim koşullarına göre adapte edilmesi gerekir. Bana göre toprağın sürülmesi çok önem arz eder. Çünkü Avrupa tarımının çoğunda en az ya da azaltılmış toprak sürümü yapılmamaktadır. Suyu ekonomik şekilde kullanmak üzere geliştirilmekte olan toprak sürme tekniklerine çiftçilerin kendilerini adapte etmesi gerekecektir. Bir başka mücadele de toprak

erozyonu konusunda verilecektir. Bu da yine toprağı sürme ve yeni ekim teknikleriyle üstesinden gelinebilecek bir sorundur.

Diğer bir mücadele de değişik oranlarda artan veya azalan verimlilik olacaktır. Bu sorun da ürün türü ya da tipinin değiştirilmesiyle veya ürün için yapılacak tam risk sigortasıyla çözülebilir. Benim geldiğim yerde ürün sadece değer yönünden sigorta ediliyor. Ama dünyanın birçok bölgesinde tam risk sigortası yaptırabilirsiniz. Böyle bir çözüm çiftçilerin sorununu ortadan kaldırabilir. Ve belki diğer bazı sorunlar da danışmanlık hizmetleriyle çözülebilir. Örneğin bitki yetiştirme modelleriyle, verimlilik modelleriyle ve benzer diğer modellerle çiftçilere bir sonraki mevsimde ne yapmaları gerektiği konusunda tavsiyeler verilebilir.

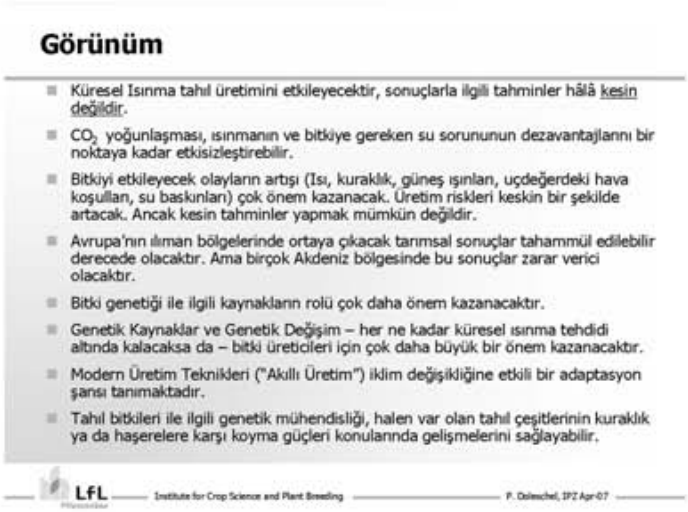
Bitki üretiminde seçenekler konusunda iyi haber bunun zaten üreticiler tarafından sürekli olarak iklim koşullarına göre yapılıyor olmasıdır. Üretici bunu istem dışı olarak ve yönlendirilmemiş seçim yoluyla yapmaktadır.

Eğer hedeflenmiş bir seçim yapmak istersek, üreteceğimiz ürünü, kuraklığa karşı dayanıklılığını ve gereksinim duyduğu su miktarını düşünerek seçeriz. Bunun yanında besinsel yeterliliğini ve artan CO_2'i kullanma becerisini de göz önüne almalıyız.

Genetik kaynaklar kullanarak üretilecek ürün çeşitliliğini arttırmak için geleneksel melezlenmiş ve de kapsamlı melezlenmiş üretim materyalleri seçilebilir. Örneğin buğday ve arpada şu an kullanılan tohumlarla çok eskilerden gelen tohumların melezlenmesi gibi.

Sanırım geleceğin en önemli noktalarından biri üretim hücrelerini (tohumları) iklim değişikliğine göre iyileştirmek için daha iyi seçim tekniklerini uygulamamız olacaktır. Bunun için de Lazer spektrometresi gibi bitkinin sağlık durumunu ölçen algılayıcı aygıtlar kullanmamız gerekir. Kontrollü çevresel ortamlar oluşturup onları kullanabiliriz. Örneğin iklim odaları; ancak bunlar çok pahalıya mal olabilir. Belki seralar bu işler için daha uygun olabilir. Yağmur korunakları ise günümüzde kullanılmaya başlayan bir yöntemdir. Bu yöntemle yağan yağmurun bir bölümünün fidanlıklardaki bitkilere ulaşmasına engel olunmaktadır. Daha sonra korunak kaldırılarak bitkinin daha az su ile büyümesini sağlayarak başka bir üretim modeli oluşturulmaktadır. Önemli bir konu da genetik işaretleyicilerin geliştirilmesi ve bunun yaygınlaştırılmasıdır.

Hedeflenmiş araştırmaların yapılması gereklidir. Genomların işlevselliği, geliştirilmiş tanısal işaretleyicilerin ve uygun gen yapılarının üzerinde daha fazla çalışılıp, geliştirilmeleri gerekmektedir.

Küresel ısınma kesinlikle tahıl üretimini etkileyecektir. Bunun sonuçları ile ilgili olarak yapılmakta olan tahminler hâlâ kesinlik kazanmış değildir. Karbondioksit yoğunluğunun artması bir noktada verimliliği arttıracağı için ısınma ve bitkinin suya olan gereksinimi gibi olumsuz sonuçları ters yönde etkileyecektir.

Bitkiyi olumsuz şekilde etkileyecek olayların artacak olması çok önemlidir. Üretim riskleri de keskin bir şekilde artacaktır ancak, bu konuda kesin tahminler yapılamamaktadır.

Avrupa'nın ılıman bölgelerinde iklim değişikliğinin tarıma getireceği olumsuz sonuçlar tahammül edilebilir düzeyde kalabilir, ancak birçok Akdeniz bölgesinde bu sonuçlar zarar verir düzeyde olacaktır.

Bitki genetiği üzerinde yapılan araştırmalar çok daha önem kazanacaktır. Genetik kaynaklar ve genetik değişimler ki onlar da küresel ısınmadan etkileneceklerdir, bitki üreticileri için çok daha fazla önem kazanacaktır. Modern üretme teknikleri bir noktada iklim değişikliğine karşı olumlu çareler sağlayacaktır.

Ve tahıl bitkileri ile ilgili genetik mühendisliği halen var olan tahıl çeşitlerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

EDİP H. AKTAŞ: Mr. Doleschel'e çok teşekkürler. Sunumun biraz uzamasına rağmen heyecanı nedeniyle biz müdahale de edemedik. Hakikaten son derece ciddi ve derin derin düşünmemiz gereken bir konuyu bize detaylarıyla anlattılar.

Peki, tarımla ilgili bir sektör olmamız nedeniyle biz ne yapacağız? Buğdayımız ne olacak? Ne gibi tedbirler almak durumundayız?

Zaman zaman duyduğum çok güzel bir söz vardır. Şöyle der, "Tanrı bizi hep affeder, biz birbirimizi bazen affederiz ama tabiat bizi asla affetmez."

Türk tarımı olarak ne yapmalıyız ki tabiat bizi cezalandırmasın? Bununla ilgili Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Tarımsal Hidroloji Araştırma ve Eğitim Merkezi'nden Sayın Dilek Kahraman'a sözü bırakacağım.

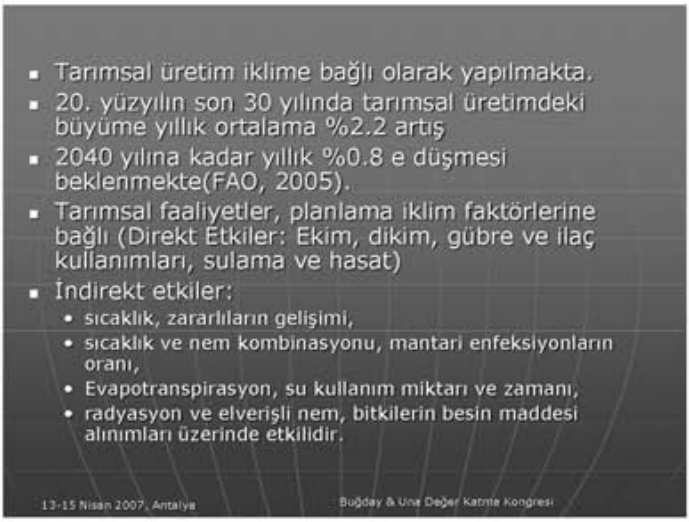
Sayın Kahraman 1988 yılında Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü'nden mezun oldu. 1990–1994 yıllarında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri'nde yayın mühendisi olarak görev yaptı. 1995–2000 yıllarında Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalıştı. 1996–1998 yıllarında ABD Nebraska Üniversitesi, Agronomi Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı. 2000 yılından bu yana Tarımsal Hidroloji Araştırma ve Eğitim Merkezi'nde araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Buyurun Sayın Kahraman.

DİLEK KAHRAMAN - Tarımsal Hidroloji Araştırma ve Eğitim Merkezi:

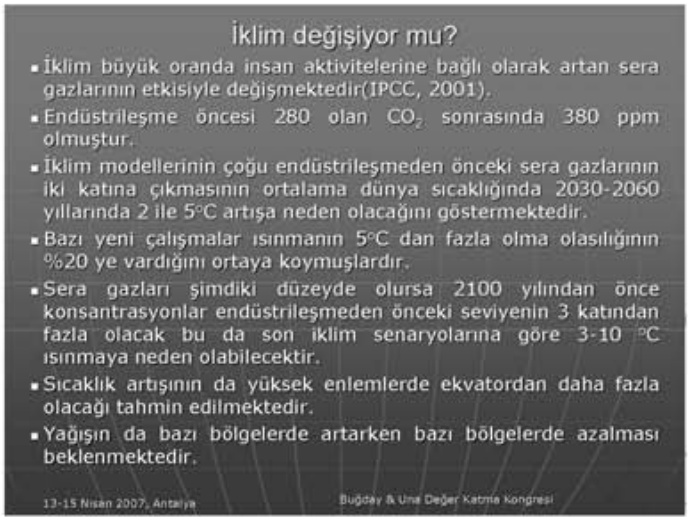
Teşekkür ederim. Öncelikle herkese günaydın demek istiyorum.

Başta Sayın Edip Aktaş olmak üzere TUSAF'a da bu nazik davetlerinden ötürü teşekkür etmek istiyorum. Dünden bu yana ben de oldukça fakir olduğumu düşündüğüm bir konuda bilgilenmiş oldum, bunun için ayrıca teşekkür ederim.

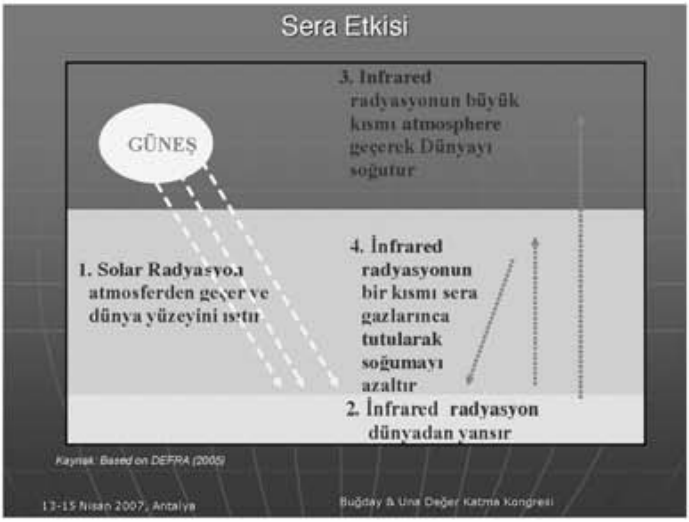

Bilindiği gibi tarımsal üretim tamamen iklime bağlı olarak yapılmaktadır. 20. Yüzyılın son 30 yılında tarımsal üretimdeki büyüme ortalama %2,2 artmıştır. FAO'nun verilerine göre 2040 yılına kadar da bunun %0,8'e düşmesi beklenmektedir. Tarımsal faaliyetler iklim faktörlerine bağlı olarak gerçekleştirilmektedir demiştik. Bunların bazılarının direkt etkileri vardır. Ekim, dikim, gübre ve ilaç kullanımları, sulama ve hasat gibi iklimsel öğeler direkt olarak etki yapmaktadır. Ancak bunun bir de endirekt etkileri vardır. Örneğin sıcaklık zararlıların gelişimini arttırmaktadır; sıcaklık ve nem kombinasyonu mantari enfeksiyon oranını arttırmaktadır; evapotranspirasyon su kullanım miktarına ve zamanına etki etmektedir; radyasyon ve elverişli nem de bitki besin maddesi alınımları üzerinde etkilidir. Bunlar direkt olarak gözlenmese de ekonomik açıdan çok önemli etkilerdir.

Şimdi herkesin dilinde iklim değişimi popüler oldu. Özellikle bu yıl yaşadığımız az yağışla olay daha da popüler hale geldi. Ancak, iklim gerçekten değişiyor mu? Belki öncelikle bunu sorgulamamız gerekiyor.

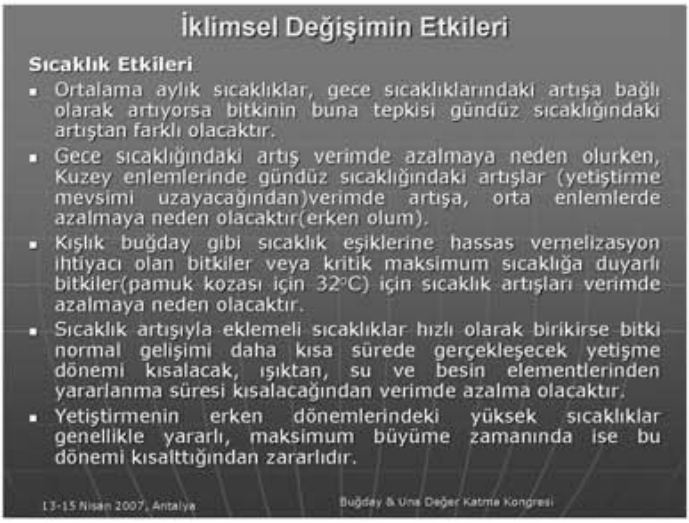
İklim kendi doğal sürecinde zaten bir değişme yaşamaktadır. Ancak, son yıllarda endüstrileşmenin de etkisiyle büyük oranda insan aktivitelerine bağlı olarak artan sera gazlarının etkisiyle iklimdeki değişim hızlanmıştır demek mümkündür. Endüstrileşme öncesi 280 olan CO_2 oranı endüstrileşmeden sonra 380 ppm'e kadar çıkmıştır. İklim modellerinin pek çoğu endüstrileşmeden önceki sera gazlarının iki katına çıkmasının dünya sıcaklığını 2030–2060 yıllarında 2 ila 5°C arttıracağını göstermektedir. Bazı yeni çalışmalarda bu artışın 5°C'den fazla olma olasılığının da %20'lere ulaştığı ortaya konulmuştur. Eğer sera gazları şimdiki düzeyde devam edecek olursa 2100 yılından önce konsantrasyonlar endüstrileşmeden önceki seviyenin 3 katından fazla olacak ve bu da dünya ikliminde 3 ila 10°C'lik bir sıcaklık artışına neden olacaktır. Ayrıca burada sıcaklık artışının, özellikle yüksek enlemlerde ekvatordan daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. Yağışın da gene bazı bölgelerde artarken bazı bölgelerde azalması beklenmektedir. Görüldüğü gibi beklentiler var ama geleceğe dair bir kesinlik pek yok.

Sera etkisi küresel ısınmaya nasıl sebep olmaktadır? Öncelikle solar radyasyon, güneşten gelen solar radyasyon atmosfere geçiyor, dünya yüzeyini ısıtıyor. Daha sonra dünyadan yansıyor ve bir kısmı bu sera gazlarının etkisiyle atmosferde hapsolmuş oluyor ve dünyamızın, atmosferin ısınmasına neden oluyor.

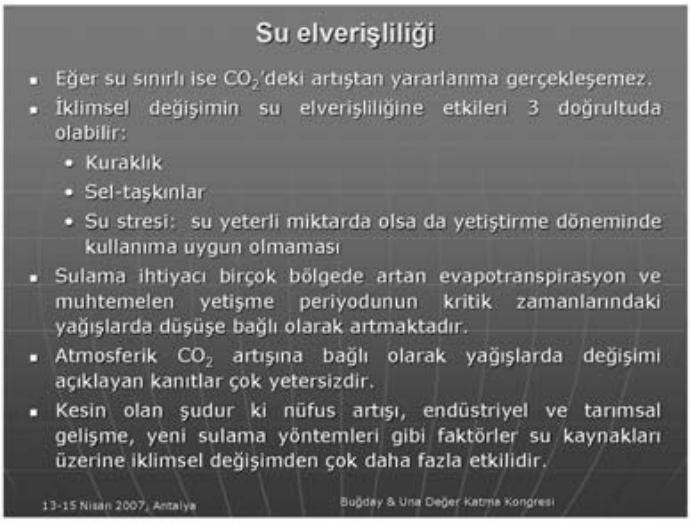

Yine küresel ısınmaya dair 1850–2005 yılları arasında kaydedilmiş sıcaklıklara bakıldığında, çok bariz bir şekilde dünyanın ısındığını görmekteyiz.

İklimsel değişimin tarım üzerine farklı etkileri vardır. Öncelikli olarak bunun sıcaklık etkilerinden bahsedeceğim. Ortalama aylık sıcaklıklar gece sıcaklıklarındaki artışa bağlı olarak artıyorsa bitkinin buna tepkisi gündüz sıcaklığındaki artıştan daha farklı olmaktadır. Gece sıcaklığındaki artış verimde azalmaya neden olurken, özellikle kuzey enlemlerinde, gündüz sıcaklığındaki artışlar, yetiştirme mevsimi uzayacağından dolayı, yani bitkilerin yetişmesi için gerekli olan uygun sürenin daha uzun olmasından dolayı verimde artışa, orta enlemlerde de erken olumlara bağlı olarak azalmaya neden olacaktır. Türkiye'yi de bu orta enlemler içinde sayabiliriz. Örneğin, kışlık buğday gibi sıcaklık eşiklerine hassas vernelizasyon ihtiyacı olan bitkiler veya pamuk gibi kritik sıcaklığa duyarlı bitkilerde sıcaklıktaki artışlar verimde azalmaya neden olacaktır. Sıcaklık artışıyla eklemeli sıcaklıklar, yani bunlar bitkinin belli bir eşikten sonraki sıcaklıkların toplanmasıyla elde edilen değerlerdir, hızlı olarak biriktiği takdirde bitki normal gelişimini daha kısa sürede gerçekleştirecek, yetişme dönemi kısalacak, dolayısıyla ışıktan, sudan ve topraktaki besin

maddelerinden yararlanma süresi de kısalacağı için verim düşecektir. Yetiştirmenin erken dönemindeki sıcaklıklar, bu bitkilere göre değişmekle birlikte, genel anlamda yararlıdır. Ancak büyümenin sonraki dönemlerinde bu dönemi kısalttığı için zararlıdır demek mümkündür.

İklimsel değişimin bir de su elverişliliği üzerine etkisi vardır. Bu da çok önemli bir etki, bence sıcaklık çok daha önemli. Eğer su sınırlı ise CO_2 artışından bitkilerin yararlanması gerçekleşemez. Önceki sunumda da görüldüğü gibi CO_2 artışı bitkilere bir şekilde yarar sağlamaktadır. Hâlihazırda CO_2 gübrelemesini seracılık yapan çiftçilerimiz de kullanıyorlar. Ancak, bitkiler için gerekli olan diğer koşulların da var olması lazımdır.

İklimsel değişimin su elverişliliğine etkileri 3 doğrultuda olabilir: kuraklık ki bunu bu yıl ülkemizde yaşıyoruz; bazı ülkelerde, özellikle Uzakdoğu'da yaşanan sel ve taşkınlar ve su stresi. Su stresi dediğimiz zaman, yıllık bazda yeterli yağış da olsa, su yeterli de olsa, eğer bitkinin kritik dönemlerinde siz bu suyu veremiyorsanız bitki strese girecektir ve her ne kadar suyunuz olsa da ondan yaralanmanızı azaltacağından bitkiye herhangi bir olumlu etkisi olmayacaktır.

Sulama ihtiyacı birçok bölgede artan evapotranspirasyon ve muhtemelen yetişme periyodunun kritik zamanlarındaki yağışlardaki düşüşe bağlı olarak artmaktadır. Ancak, atmosferik CO_2 artışına bağlı olarak yağışlardaki değişimi gösteren kanıtlar maalesef çok yetersizdir. CO_2 birikiminin yağışlarda düşmeye sebep olduğu gibi bir şeyi söylemek şu an için çok zordur. Ancak, su kaynakları ile ilgili diyebiliriz ki, nüfus artışı, endüstriyel ve tarımsal gelişme ve yeni sulama yöntemleri gibi faktörler su kaynakları üzerine belki de iklimsel değişimden çok daha etkili olacaktır. Yani eğer biz elimizde mevcut olan suyu daha verimli bir şekilde kullandığımız takdirde iklimsel değişimin su üzerine olan etkisini çok daha az hissedebiliriz.

Daha önceki sunumda da iklim değişikliği ile artan CO_2'in gübreleme etkilerinden söz edilmişti. Farklı bitki türlerinin artan CO_2 konsantrasyonuna, sıcaklığa, yağışa ve kirleticilere olan tepkileri de farklı olacaktır. Örneğin bazı denemeler göstermiştir ki pamuk CO_2'ye buğdaydan daha fazla tepki vermektedir.

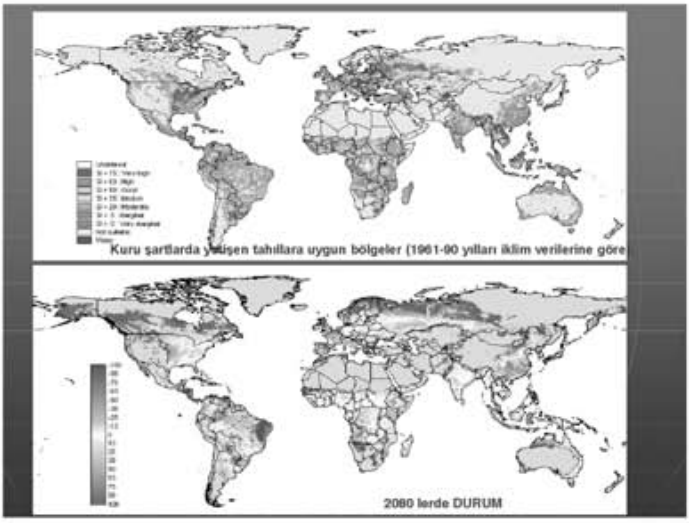
Bir de CO_2 oranının toprak verimliliğine etkisi söz konusudur. Atmosferik CO_2'nin yüksek sıcaklıklarla birlikte birden iki katına çıkması, toprakta, besin maddelerinde azalmayı da kapsayan bozulmalara neden olabilecektir. Ancak, CO_2 oranındaki bu artış daha yavaş ve dengeli bir şekilde olduğu takdirde, toprak verimliliğinde oluşacak bir artış da beklenen bir sonuçtur.

Besin maddesi alınım etkinliği ve ayrıca kök sisteminin uzunluğu ve yoğunluğu yüksek CO_2 oranlarında artmaktadır ki bu CO_2 artışının olumlu etkilerindendir.

İklimsel değişimin küresel gıda güvenliğine etkileri ne olacaktır? Bu soruya cevap için birçok model geliştirilmiştir, iklim bilimciler bu konuda oldukça yoğun bir şekilde çalışmaktadırlar.

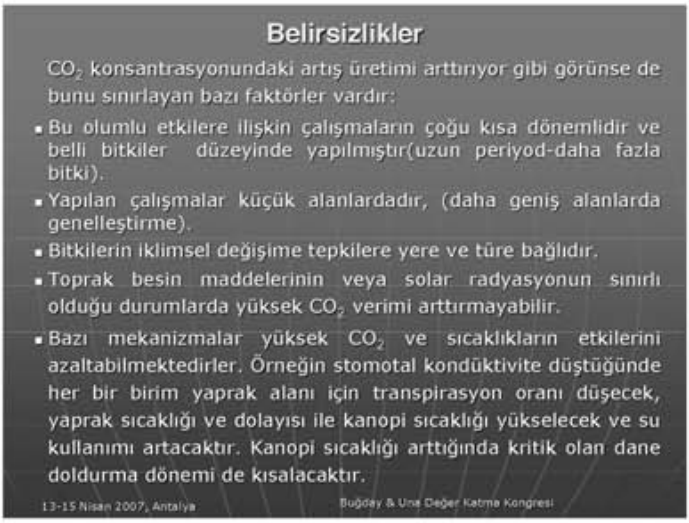
Ben, özellikle bu modellemenin sonucunda dünyada ortaya çıkan bazı sonuçlara değinmek istiyorum. Agro-Ekolojik bölgelerin sıcaklık ve su kullanım etkinliğindeki artış nedeniyle bu sonuçlar değişecektir. Yani bitkisel üretimin yapıldığı alanlarda belli bir değişme söz konusu olacaktır. Yüksek enlemlerde, biraz önceki konuşmacımızın da bildirdiği gibi, daha çok kuzey yarımkürenin üst bölgelerinde ki bunların birçoğu gelişmiş ülkelerdir, yüksek fotosenteze, uzun yetişme periyoduna, dondan arî bölgelerin genişlemesine ve optimum yetişme koşullarına bağlı verim artışları gözlenebilecektir. Ancak, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda bitkisel üretimde azalma beklenmektedir. Örneğin bu hububat için %10 civarındadır. Ve tabii üretimde azalma olduğu takdirde, buna bağlı olarak bu durum ekonomik dengelere de yansıyacak, yerel ve dünya marketlerinde fiyat artışı, küresel arz-talep oranı çok az miktarda değişse de, hububat ithalatında artan bir ihtiyaç ortaya çıkacaktır. Ancak dünyada, tropik ve astropik bölgelerde risk daha fazladır. Ama bu saydığım, özetlediğim tüm tahminler belli varsayımlara dayanmaktadır ve bunların birçok belirsiz yönleri vardır. Örneğin iklimsel bölgelerin kayması durumunda toprak koşulları sürdürülebilir üretim için uygun olmayabilecektir, yani iklim açısından bitki üretimine elverişli olan bir bölge toprak açısından elverişli olmayabilecektir. Ayrıca bu tür bölgeler için yeni çeşitlerin geliştirilmesine de ihtiyaç olabilecektir.

Yukarıdaki üst haritada 1961 – 1990 yılları arasındaki iklim verilerine göre hububat yetiştirilebilen alanları görmekteyiz. Aşağıdaki haritada ise 2080'li yıllarda karşılaşacağımız durum gösterilmektedir. Buradan anlaşılacağı gibi hububat alanları ki daha çok yeşil renkle belirtilen alanlar, kuzeye kaymaktadır. Günümüzde Türkiye hububat yetiştirilmesine daha uygun iken o yıllarda bir alt seviyeye düşmektedir.

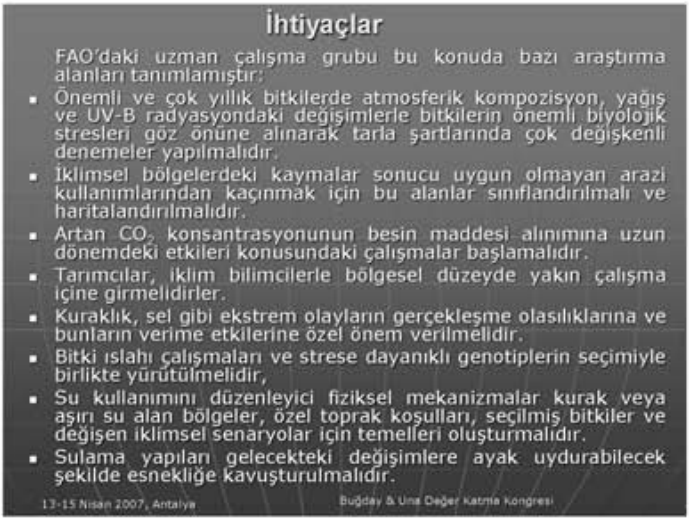
Yukarıdaki ise Amerika'dan bir görünümdür. Aşağı kısımda gördüğünüz sarı taralı alan şu anda buğday için uygun olan, yetiştirme yapılan yerlerdir. Ancak 2050 yıllarında bu alanların kuzeye, Kanada'ya doğru kaydığı görülmektedir. Türkiye için buna dair çok bariz bir örnek bulamadım, ama bunun gösterge açısından iyi bir örnek olduğunu düşündüm.

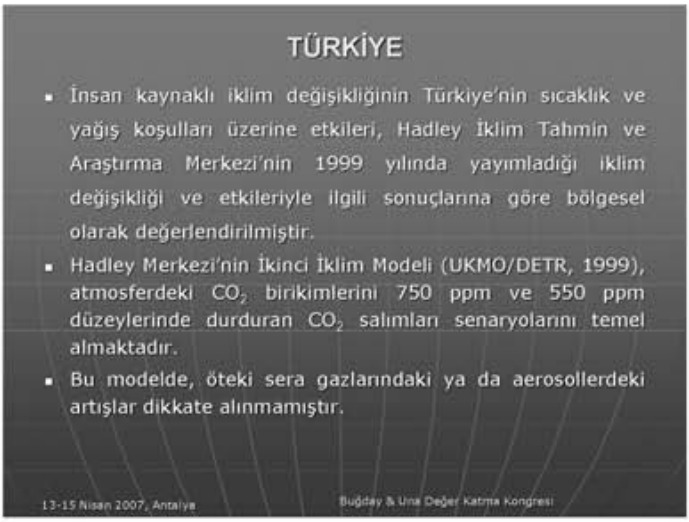
Tüm bu tahminlere rağmen bu konu hâlâ birçok belirsizliklerle doludur. Bazı kaynaklara göre ya da bazı açılardan karbondioksit konsantrasyonundaki artış üretimi arttırıyor gibi görünse de bunu sınırlayan bazı faktörler vardır. Örneğin tüm bu olumlu etkilere ilişkin çalışmaların çoğu kısa dönemlidir, yani belli dönemler için yapılmıştır, çok uzun dönemleri yansıtmamaktadır ve belli bitkiler üzerinde yapılmıştır. Uzun dönemler için daha fazla bitki çeşidiyle çalışılması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan çalışmaların birçoğu deneme olduğu için daha küçük alanlardadır. Daha geniş alanlara genelleştirme yapılması gerekmektedir. Ayrıca, toprak ve besin maddelerinin, suyun ve solar radyasyonun sınırlı olduğu durumlarda CO_2'in olumlu etkilerinden söz etmek de çok mümkün olmayacaktır. Çünkü bitki bundan yararlanamayacaktır. Bazı mekanizmalar

yüksek CO_2 ve sıcaklıkların etkilerini azaltabilmektedir. Bununla ilgili çalışmalara da ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu konuda özellikle FAO'nun çok fazla çalışması var. Buradaki uzman çalışma grubu konu ile ilgili ihtiyaçları sıralamış. Ben de yukarıda onları özet olarak aldım. Önemli bitkilerde mutlaka bu konuda çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin Türkiye için konuşacak olursak yetiştirilen önemli bitkiler ki buğday bunların başında gelmektedir, acilen bu konularda çalışılması gerekmektedir. Ayrıca iklimsel bölgelerdeki kaymalar sonucu uygun olmayan arazi kullanımlarından kaçınmak için de arazilerin sınıflandırılması ve haritalandırılması gerekmektedir. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu konuda bir çalışma başlatmıştı ancak Genel Müdürlük kapandıktan sonra bu çalışma şu an için askıya alınmış durumdadır. Tarımcılar ve iklim bilimciler arasında mutlaka koordineli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kuraklık, sel gibi uç olayların gerçekleşme olasılıklarına ve bunların verim üzerindeki etkilerine özel önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca bitki ıslahı çalışmaları, gerek konvansiyonel, gerekse biyo-teknolojik çalışmalar strese dayanıklı genotiplerin seçimiyle birlikte yürütülmelidir.

Türkiye'de durum nedir? Şimdiye kadar bu sayılanlar genel anlamda tarım üzerine olan etkileri ifade etmekteydi. Hadley Merkezinin ikinci iklim modeli atmosferdeki CO_2 moleküllerinin 750 ve 550 ppm düzeylerinde durduran CO_2 salınım senaryosu temel alınmıştır.

Türkiye'de 1961-1990 periyodundaki normal değerlerle karşılaştırıldığında 2080'li yıllara kadar beklenen değişimler (Türkeş, 2001)

	CO_2 Birikimi		
	Kontrolsüz	750ppm	550ppm
Sıcaklık	3–4 °C artış	2–3 °C artış	1–2 °C artış
Yağış	0–1 mm/gün azalma	0–0,5 mm/gün azalma	0–0,5 mm/gün azalma
Akarsu havza akım	%20–50 azalma	%5–25 azalma	%0–15 azalma
Su stresi	Artış	Artış	Artış
Tarımsal Üretim	%0 – 2,5 azalma	%0 – 2,5 artış	%0 – 2,5 artış

13-15 Nisan 2007, Antalya — Buğday & Una Değer Katma Kongresi

Bu modele göre Türkiye'de, eğer CO_2 birikimi kontrolsüz bırakılırsa, sıcaklık 3-4°C artacak, yağışta 0 ila 1mm/gün azalma olacak, akarsu havza akımları %20 ila 50 oranında azalacak, su stresi ise her halükarda artacaktır.

Eğer CO_2 birikimi 750 ve 550 ppm'de sınırlanırsa bu sıcaklık artışları oransal olarak birazcık daha düşecek, yağışlarda azalma görülecek ancak daha az oranlarda olacak ve su stresi dediğim gibi yine artmış olacaktır. Tarımsal üretimde bir artış gözlenebilecektir ancak CO_2 birikiminin kontrollü olması durumunda.

- Ülkemizde oldukça fazla çeşit olmasına rağmen buğdayda, verim ve kalite sorunları henüz tam anlamıyla çözümlenememiştir.
- Üretiminin çok geniş alana yayılmış olması, genellikle kuru koşullarda ve marjinal alanlarda bile üretimin yapılması birim alandan elde edilen verim miktarını düşürmektedir.
- Dünya buğday verimi son 4 yılda 275-286,7 Kg/da. (FAO),
- Türkiye buğday verimi aynı yıllarda 203-228 Kg/da.
- Gün ışığı, sıcaklık, su ve atmosferik CO_2 buğday üretimi üzerine etkilidir.
- Bu parametrelerde oluşacak gerek yıllar arası farka ve gerekse küresel ısınmaya bağlı değişimler doğal olarak üretimi etkilemektedir.
- Buğday bitkisinin de iklime tepkisi fenolojik dönemine bağlı olarak değişmektedir. Her dönemin uzunluğu alınacak verimi belirlemektedir.

13-15 Nisan 2007, Antalya — Buğday & Una Değer Katma Kongresi

Ülkemizde oldukça fazla çeşit olmasına rağmen buğdayda verim ve kalite sorunları maalesef henüz tam anlamıyla çözümlenememiştir. Üretiminin çok geniş alana yayılmış olması,

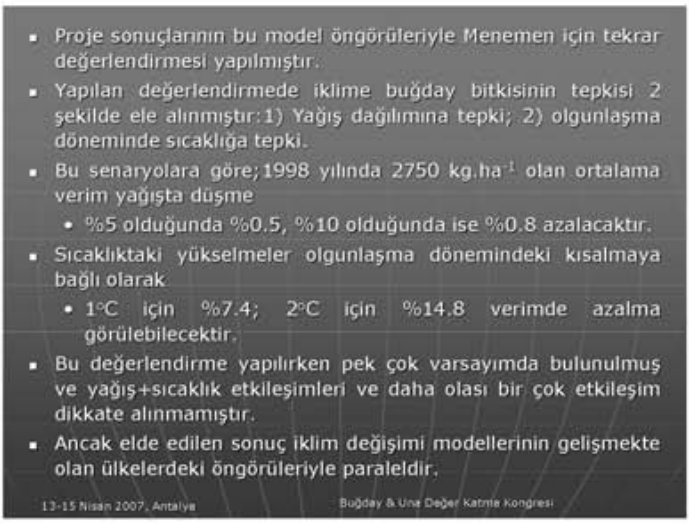
genellikle kuru şartlarda ve marjinal alanlarda bile üretimin yapılması birim alanda elde edilen verimi ve kaliteyi düşürmektedir. Dünya ortalama buğday verimi son 4 yılda 275 ila 286 kg/dekar olurken Türkiye'de bu verim 203 ila 228 kg/dekar civarındadır. Diğer bitkilerde de olduğu gibi buğday üretimi üzerinde gün ışığı, sıcaklık ve su mutlaka etkilidir. Bu parametrelerde oluşacak yıllar arasındaki fark veya küresel ısınmaya bağlı olarak genel anlamdaki değişimler üretimi de etkilemektedir.

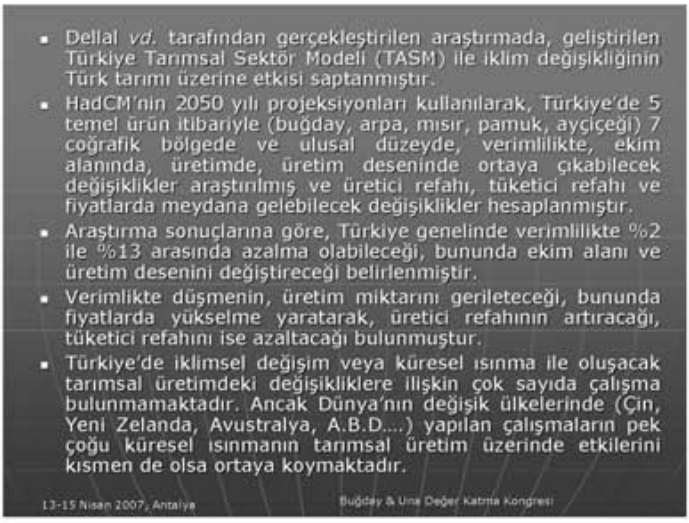
Biz Tarımsal Hidroloji Araştırma ve Eğitim Merkezinde bu anlamda 1999 yılında başlayan bir çalışma yürüttük. İsrail Bölgesel Meteoroloji Eğitim Merkezi ile yapılan ortaklaşa bir çalışmaydı ve Ege bölgesinde buğday ve pamuk üzerinde çalıştık. Son 30 yılın iklimsel verilerini, buna ek olarak bölgede deneme yapmış araştırma enstitülerinin bütün deneme sonuçlarını, ayrıca Devlet İstatistik Enstitüsünden de çiftçilerin aldığı verimleri aldık ve istatistikî modelde değerlendirdik, analiz ettik.

Bu proje sonuçlarına göre yıllar arasındaki verimdeki değişkenin %80'i açıklanabildi. Bu değişkenler şöyle sıralanabilir: Çeşitlerdeki değişim, yıllar arasındaki iklim değişiklikleri, toprak koşulları ve gübreleme. Bu çalışmanın sonuçlarını İngiltere Meteoroloji Ofisi Atmosferik modellerinin 2010–2039 yılları için atmosferik koşullarını simüle eden meteoroloji ofisinin değerleriyle örtüştürdük.

Bu değerlere göre Ege bölgesi için model, yıllık yağışta ortalama 50mm ki bu %5 ila 10 arasındadır, bir azalma öngörmektedir. Sıcaklıkta da 1 ila 2°C arasında bir artış öngörülmektedir.

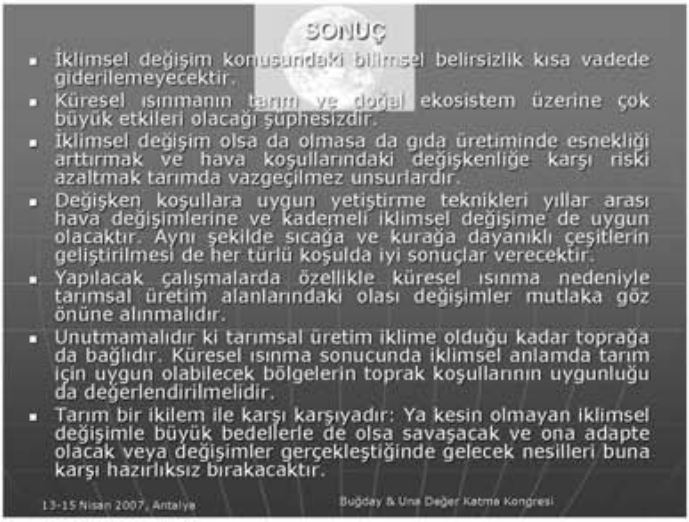
Proje sonuçlarını bu model öngörüleriyle, çok küçük çaplı bir çalışmaydı, sadece Menemen için görmek istedik. Menemen'de buğday üretiminde durum gelecekte ne olacaktı? Bu tekrar değerlendirildiğinde, örneğin yağışta düşme %5 olduğunda, verimde %0,5; %10 olduğunda ise yaklaşık %1 azalma olacağını gördük. Buna ek olarak sıcaklıktaki yükselmeler olgunlaşma döneminde kısalmaya neden olacağı için, 1°C için %7,4; 2°C için %15'e yakın bir değerde azalma olabileceğini gördük. Ancak biz bu değerlendirmeleri yaparken pek çok varsayımda bulunduk. Örneğin yağış ve sıcaklığın etkileşimi ve daha olası birçok etkileşimi dikkate almadık. Bu, sadece sıcaklığın ya da sadece yağışın verim üzerindeki etkisini, gelecekteki verimin ne olabileceğini tahmin edebilmek için yapılmış bir çalışmaydı. Ancak gördük ki bu küçücük çalışma dahi dünyada diğer ülkelerde veya Türkiye için öngörülen çalışmaların paralelinde sonuçlar vermiştir.

Yine Türkiye'de, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsünde Doçent Doktor İlkal Dellal ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bu konuda başka bir çalışma var. Ancak ben bu çalışmanın daha çok işin ekonomik boyutuyla ilgili olduğunu gördüm.

2050 yılı projeksiyonları bu çalışmada kullanılarak Türkiye'de 5 temel ürün itibarıyla, yani buğday, arpa, mısır, pamuk ve ayçiçeği olmak üzere 7 coğrafik bölgede ve ulusal düzeyde verimlilikte, ekim alanında, üretimde ve üretim deseninde ortaya çıkabilecek değişiklikler araştırılmış ve üretici refahı, tüketici refahı ve fiyatlarda meydana gelebilecek değişimler hesaplanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye genelinde verimlilikte %2 ila %13 arasında azalma öngörülmüştür. Bu azalma da doğal olarak ekim alanına ve üretim desenine yansıyacak ve onları değiştirecektir. Verimdeki bu düşme, bu azalma üretim miktarını azaltacağı, bunun da fiyatlarda artışa neden olacağı ve buna bağlı olarak da üretici refahı artarken tüketici refahında bir azalma görüleceği tahmin edilmektedir.

Türkiye'de iklimsel değişim veya küresel ısınma ile oluşacak tarımsal üretimdeki değişikliklere ilişkin çok sayıda çalışma bulunmamaktadır. Ancak dünyanın değişik ülkelerinde yapılan çalışmaların pek çoğu küresel ısınmanın genel anlamda tarımsal üretim üzerine etkilerini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bilim camiasında iklimsel değişim konusundaki bilimsel belirsizliğin kısa vadede giderilebileceği inancı fazla yoktur. Küresel ısınmanın tarım ve doğal ekosistem üzerine çok büyük etkileri olacağı ise şüphesizdir. İklimsel değişim olsa da, olmasa da; zaten iklimsel değişim belli oranda oluyor ama çok şiddetli bir iklimsel değişimle karşı karşıya olmasak dahi bizim tarımsal üretimimizde veya dünyadaki tarımsal üretimde yıllar arasında belli değişimler yaşanmaktadır. Eğer tarımda esnekliği sağlayabilirsek yani uygun yetiştirme tekniklerini, uygun çeşitleri önerebilirsek biz, iklimsel değişimle iyi geçinebileceğimiz gibi, iklimsel değişimin etkilerini çok şiddetli görmesek bile, üretim açısından yıllar arasındaki değişimi de azaltmış olacağız.

Ayrıca tarımsal üretimin iklime bağlı olduğu kadar toprağa da bağlı olduğu unutulmadan iklim + toprak koşullarının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda tarım bir ikilem ile karşı karşıyadır. Ya kesin olmayan, bir takım belirsizlikleri bulunan iklimsel değişimle büyük bedellerle de olsa savaşacak ve ona adapte olacak veya değişimler gerçekleştiğinde gelecek nesilleri buna hazırlıksız bırakacaktır.

Son olarak özetlemek istediğim şudur: iklimsel değişimi yaşıyoruz. Ancak iklimsel değişim bu yıl olduğu gibi çok şiddetle yaşadığımız kuraklık; Türkiye'de bu yıl yarıdan da az yağış alındı. Bu, sadece böyle yıllarda değil de, genel anlamda önem verilmesi gereken bir konudur. İnsanlar bu gibi sorunlarla çok şiddetli bir şekilde yüz yüze geldiğinde artık çok geç kalınmış olabiliyor. Bu nedenle önlemlerimizi şimdiden almamız gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

EDİP H. AKTAŞ: Sayın Kahraman'a biz de çok teşekkür ederiz.

Değerli konuklar, değirmenciliğin tarihinden orta çağa kadar hemen hemen bu salonun büyük kısmını oluşturan değirmenciler ve onların ataları güzel güzel buğdaylarını öğütüp işleme yapıyorlardı. Sonra Marko Polo diye bir adam çıktı, gitti; Uzakdoğu'dan makarnayı getirdi, temsilcileri burada, Ergün Bey! Ve birden makarnacılar çıktı değirmencilere ortak olarak. Ama Allahtan onlar durum buğdayı ile iştigal ediyorlardı. Buğdayın işe yaramayanını da yemcilere veriyorduk; Allahtan Ülkü Bey aramızda yok! Fakat son zamanlarda bir şey oldu, sen misin böyle makarnacılara, yemcilere laf söyleyen! Şimdi bakıyorum bira üreticilerine ve sanayicilere laf söylenmeye başlandı. Ve yenilenebilir enerji kaynağı olarak görülen, çevreyi kirletmeyen, bitkilerden ve atık bitkisel yağlardan elde edilen etanol acaba George Bush'un söylediği gibi dünyayı kurtaracak mı? Yoksa Independent gazetesinin yazdığı gibi, Amazon ve Atlantik'teki yağmur ormanlarını yok edip gezegenimize yeni sorunlar mı getirecek? Bu konuda en sağlıklı, en doğru bilgiyi kimden alırız diye araştırdık ve Biyoetanol Üreticileri Derneği Başkanı Sayın Ahmet Tüzün'e ulaştık.

Sayın Tüzün Boğaziçi Üniversitesi Elektrik Mühendisliğini bitirdi. ABD'deki Duke üniversitesinde MBA'yı tamamladı. Yurt dışında Northern Telecom Inc. ve Türkiye'de Citibank, Pamukbank, Total Oil A.Ş.'de Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yaptı. Ova Elektrik A.Ş.'nin Kurucu Genel Müdürüdür. Kuruluşunu yaptığı ve Türkiye'nin ilk biyoetanol üreticisi olan Tarımsal Kimya Teknolojileri Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin ortağıdır. Ki kendisine duacı olmamız lazım, bu arada içtiğimiz çaylar-kahveler, hepsi kendilerindendir. Sağ olsunlar. Kendileri aynı zamanda Tarkim şirketinin Genel Müdürüdür. 17 yıldır Türkiye enerji sektörünün içinde bulunmaktadırlar. Buyurun Sayın Tüzün.

AHMET TÜZÜN – TARKİM A.Ş. Genel Müdürü:

Sayın katılımcılar,

Konuşmama başlarken öncelikle bir düzeltme yapma ihtiyacını duydum. Biyoetanol ve biyodizeli ayırınız.

Biyoetanol yüksek vasıflı bir alkoldür. Tabiatta nişasta ihtiva eden ürünlerden yapılır ve benzinlerle, sadece benzinlerle karıştırılır. Biyodizel ise nebati yağlardan yapılır ve sadece dizel ile karıştırılır. Bizim sektörümüzün biyodizel ile bir ilişkisi yoktur. Her ikisi de biyoyakıt sınıfı altındadır ama etanol kendine has bir üründür. Ayrıca biyoetanolün Türkiye'deki hukuki

zemini tamdır, hiçbir eksiği yoktur. 2001–2002 senelerinde yapılan çalışmalarla kanun, yönetmelik, tebliğ, her şeyi ile oturmuş vaziyettedir. Başından itibaren de böyle gitmektedir. O açıdan sektörel olarak hukuki bir eksikliğimiz yoktur.

Biyoetanol son derece stratejiktir. Belki takip ediyorsunuzdur, birazdan değineceğim, ülkeler arasında büyük rekabete yol açtı ve daha da açacaktır. Türkiye için de çok önemli bir yakıttır. Biyoetanolün kullanımının, üretiminin artması için Türkiye'de her türlü kapasite vardır.

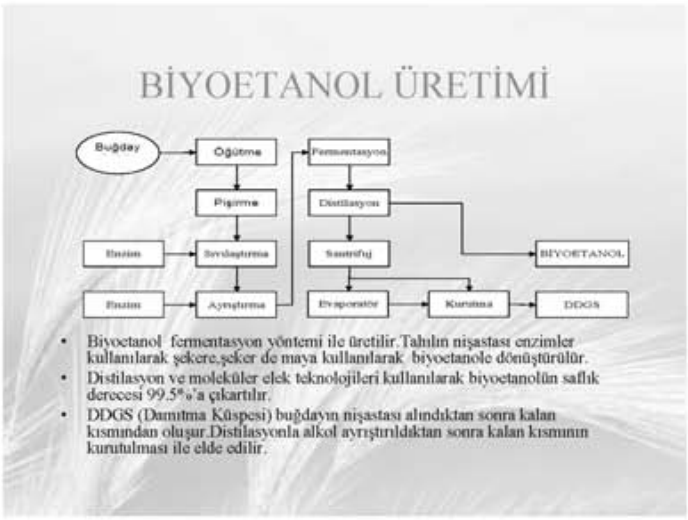

Kısaca, biyoetanol yenilenebilir bir kaynaktır. Dediğim gibi en yüksek teknik verim mısır ve buğdaydandır. Tabiatta birçok üründen elde etmek mümkündür, ama bu ikisinde teknik verim yüksektir. Kendine has bir kokusu vardır. Biyoetanolün oktan sayısı 113'tür. Formüla arabalarında kullanılmasının nedeni de budur. Donma noktası düşük, eksilerdedir.

Biyoetanolün kullanım kolaylığının başında benzinlerle doğrudan, fiziksel olarak karışımı gelmektedir. Herhangi özel bir şeye gerek yoktur. Fiziksel olarak homojen bir şekilde benzinle karışmaktadır. Hâlihazırda dünyada üretilen otomobillerde hiçbir problem olmadan

biyoetanolü %10–15 oranlarında benzinlerle karıştırıp, kullanmak mümkündür. Biz kendi fabrika araçlarımızda %100 olarak kullanmaktayız. Ama bu, motorlarda bir değişim gerektiriyor. Bizim fabrikadaki kullanım şeklimiz sadece bir deneydir.

Biyoetanol üretilirken sizlerin çok iyi bildiği bazı süreçlerden geçmektedir. Önce bir değirmen süreci var; çok küçük, un-ufak kırılmıyor, aksine irmik büyüklüğünde kırmak en verimli şeklidir. Ardından içindeki nişastayı şekere dönüştürmek için bir enzimleme yapılıyor. Daha sonra da fermantasyon yoluyla alkol elde ediliyor. Birkaç yeni teknolojiyle kulelerde bu saflaştırılıyor ve özel bir elek sisteminden geçerek %99,5 oranında saflık elde ediliyor.

Yakıt olarak kullanmak için biyoetanolün %99,5 ve üstündeki bir saflıkta olması lazımdır. Akaryakıt şirketlerinin ve standartların öngördüğü budur.

KOMPOZİSYON	DDGS
Kuru Madde %	88-90
Ham Protein (HP), %	25-32
Yağ %	08-10
Doğal Deterjan Fiber (NDF), %	39-45
Toplam Sindirilebilir Besin %	85-90
Kalsiyum %	0,17-0,26
Fosfor %	0,78-1,08

Bu işlemi yaparken yan ürün olarak çok değerli bir küspe çıkmaktadır. Bu küspe kullandığınız hammaddenin yaklaşık 3 misli proteine sahiptir. Yani mısırınki ne ise onun 3 misli, buğdayınki ne ise onun 3 misli. Ama genelde %25 ile 32 arasında değişen bir protein

oranı vardır. Özellikle büyükbaş hayvanlarda kullanımını çok kolaylaştıran, Türkiye'de tipik olarak %5 ila 8 arasında yağ oranı değişen bir yağ faktörü var. Bu çok değerli bir küspedir ve Türkiye'de halen büyükbaş hayvancılıkta ve tavukçuluk sektöründe kullanılmaktadır.

Bugün bilinenlerin ötesinde bir takım çok hızlı değişimler olmaktadır. Amerika'nın geçen seneki biyoetanol üretimi 15,5 milyon tonla kapandı. 70 tane tesis halen inşa halindedir ve bu senenin sonunda tamamlanacaktır. Halen 109 tane tesis üretim yapmaktadır. Belki içinizden hatırlayanlar olur, Brezilya 1970'lerin başında bu işe başladığında herkes pek ciddiye almamıştı. Halen dünyadaki en düşük maliyetteki üretici Brezilya'dır. Bunun da tamamen teknik bir nedeni var. Şeker kamışı kullanılıyor. Özü çıkarılan şeker kamışı artığı buhar yapımı için, kazanda yakıldığı zaman çok büyük bir maliyet düşüklüğü elde ediliyor. Geçen seneyi Brezilya yaklaşık 13 milyon ton üretimle kapattı. Şimdi tüm bunların ardından Avrupa Birliği kendi iç çekişmelerinden dolayı hepsinin gerisinde gelmektedir. Şu anda, birazdan değineceğim, bu üretimi yükseltmek için büyük bir çaba vardır. Kanunlar, kurallar değişmekte, hedefler değişmekte. Ama o parçalanmışlık, korumacılık ve Brüksel'in yavaşlığı Avrupa'yı hepsinin gerisine düşürdü. Buna mukabil Çin'de ve Hindistan'da da yine hızlı bir gelişme var.

Şu anda Amerika'daki hedef 2012 yılında, o 15,5 diye size daha önce söylediğim üretim rakamını 22 milyon tona çıkartmaktır. Başkan Bush'un sunduğu bir yasa teklifi de parlamentoda beklemektedir. Bu yasaya göre biyoetanol üretimi 2017 yılında 105 milyon tona çıkacaktır. Belki hatırlarsınız, 8 Mart günü Başkan Bush Brezilya'ya gitti ve Brezilya'nın üretiminin yaklaşık üçte birini satın aldı. Böylece en ucuz maliyetli ülkenin üretiminin üçte biri gitti. Brezilya özellikle Avrupa'ya büyük ihracat yapıyordu. Gelecek seneden itibaren bu ihracatında düşüş olacaktır, çünkü malı kalmadı. Ama bir yandan da Brezilya'da yepyeni sahalar şeker kamışı üretimine ve dolayısıyla da etanola açılmış oluyor. Yani böyle yüksek bir talep karşısında yanlış bir algılama var, sürekli gazetelerde, Türkiye'de de yanlış algılanıyor; sanki üretim statikmiş gibi algılanıyor. Öyle değil. Talebin olduğu yerde o üretim de hızla yükseliyor. Dolayısıyla yakında Brezilya'nın üretiminde daha da büyük bir artış göreceğiz. Ayrıca, Brezilya'nın bir özelliği var; şu anda artık birçok üretici de üretiyor, değişken yakıtlı arabalar var. Önümüzdeki ay bu üreticilerden bir tanesi sergi amacıyla arabasını Türkiye'ye getiriyor. Bu değişken yakıtlı arabalarda 0'dan 100'e kadar benzin ve etanol karışımını istediğiniz yönde ayarlıyorsunuz. Brezilya bu konuda İsveç'le birlikte başı çekiyor.

	BREZİLYA	ABD	BİRİM
NÜFUS	184	300	MİLYON KİŞİ
TAŞIT SAYISI	28	230	MİLYON ADET
KİŞİ BAŞINA DÜŞEN TAŞIT SAYISI	0.15	0.77	TAŞIT/KİŞİ
BENZİN TÜKETİMİ	11.7	410	MİLYON TON
BENZİN ÜRETİMİ	14.35	377	MİLYON TON
HAM PETROL TÜKETİMİ	86	900	MİLYON TON
HAM PETROL ÜRETİMİ	87.5	260	MİLYON TON
HAM PETROL İTHALATI	0	540	MİLYON TON
BİYOETANOL TÜKETİMİ	11.5	17	MİLYON TON
BİYOETANOL ÜRETİMİ	13	15.5	MİLYON TON
BİYOETANOL İHRACATI	1.5	0	MİLYON TON
BİYOETANOL'ün BENZİNE KARŞILAMA FAKTÖRÜ	% 40 (Enerji Eşdeğeri)	% 2.76 (Enerji Eşdeğeri)	

Kısaca değineceğim, Amerika ile Brezilya arasındaki farklar şunlardır. Brezilya'da ham petrol ithalatı yoktur. Üretimi ve kendi piyasasındaki tüketimi ham petrolü dengelemiş vaziyettedir. Yaklaşık 1,5 milyon ton kadar etanolu ihraç ediyor ve ülkede tüketilen benzinin, enerji eşdeğeri olarak bakarsanız, %40'ını da etanoldan karşılamaktadır. ABD'de ise bu karşılama oranı henüz %2,76'dır. Bütün bu büyüklüklere rağmen araç sayısı 230 milyon olduğundan bu karşılama oranı tabii ki biraz düşüktür.

Şimdi bizi en çok ilgilendiren Avrupa Birliğine geliyorum. AB 2003 yılında biyoetanol kullanımını %5,75 olarak hedeflemişti. Fakat biraz evvel bahsettiğim, bürokrasinin çok yavaş işlemesi ve kendi iç çekişmeleri ve korumacılıkları yüzünden bunu gerçekleştiremediler. Şu anda dahi Türkiye, gerek hukuki zeminiyle, gerekse kullanımıyla Avrupa'daki birçok ülkenin önündedir. Bu anlaşıldığından ve biraz evvelki konuşmacıların küresel ısınmayı anlattıkları bazı gerçekler yüzünden AB'de bir telaş başladı ve Şubat ayında alelacele iki tane direktif teklifini Başkanlar Konseyi'nde kabul ettiler. Bunlardan bir tanesi benzinlere etanolu karıştırmayı daha kolay hale getiren aldıkları bazı teknik tedbirler. Ayrıca biyoetanol kullanımını da zorunlu hale getiriyorlar. Bir üçüncüsü de 2020 senesindeki kullanım hedefini %10 olarak belirlemiş olmaları. Bu yılın sonuna kadar bu direktiflerin çıkması bekleniyor. Bunların içinde en önemlisi, ilk defa olarak bunu, yani biyoetanol kullanımını ihtiyarilikten çıkarıp zorunlu hale getirdiler.

Şimdi bütün bu konuştuğumuz biyoetanolün 3 büyük ana faydası var. Bir kere çevre açısından; tabiatta rahat çözülüyor, kimyasal bileşiminin %35'i oksijendir. Siz bunu arabanızın tankında benzinle değiştirdiğiniz oranda zehirli gaz emisyonlarında, özellikle karbon monoksit emisyonlarında büyük bir düşüş olmaktadır. Türkiye'deki hukuki altyapıyı hazırlarken Enerji Bakanlığımız, Petrol İşleri Genel Müdürlüğü bizden yurt dışındaki literatürün Türkiye'de de kanıtlanması için bir çalışma istedi. Tofaş araştırma laboratuarlarında TÜBİTAK ile birlikte aynı deneyleri tekrarladık. Ve görüldü ki %5 oranında biyoetanol kullandığınızda karbon monoksit emisyonlarında yaklaşık %8 oranında bir düşüş olmaktadır. Biyoetanolün daha çok kullanımı ve üretimi tarım sektörüne inanılmaz bir getiri sağlamaktadır. Biz şu anda 3 yıldır faaliyetteyiz ve hem mısır, hem de buğday olmak üzere yılın 365 günü alım yapıyoruz. Nakliyecisinden çiftçisine kadar ortaya büyük bir katma değer çıkmaktadır. Tarım ürünlerinin gerçek olarak sanayide kullanımı etanolla olmaktadır. Konuşmamın sonunda rakamsal olarak vereceğim, ama etanolun kullanımı tabii ki petrol, ham petrol ve benzin ithalatında da büyük bir azalmaya neden olmaktadır.

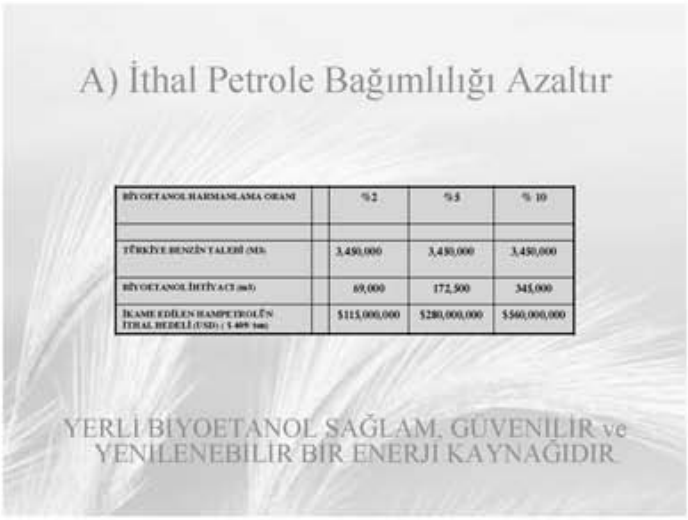
Çevreyi çok konuştuk bu nedenle çok üzerinde durmayacağım, sadece şunu belirtmek istiyorum; gerek AB direktifleriyle, gerekse dünyadaki hukuki zeminiyle biyoetanol üretiminin ve tüketiminin karbondioksiti (+) olarak çıkarmadığı tespit edilmiştir. Zaten ana kullanımının nedeni de budur. Yani çevreyi, tahılın kullandığı karbondioksitten başlayarak incelerseniz, karbondioksit solunumunda nötrdür.

Özellikle gelişmiş ülkelerde yaz aylarında kullanımın zorunlu olması ve metropoliten şehirlerde büyük zorunluluk, şehrin üzerinde yazın gördüğünüz ve gerçek kaynağı otomotiv olan o siyah bulutun azaltılması içindir. Buna yeryüzü seviyesi ozon tabakası deniliyor. Başta astım olmak üzere bir takım negatif etkileri vardır.

Bu katkıları tekrar sıralarsak; çevresel etkisi, yatırım ve istihdamları arttırıcı etkisi, küspenin etkisi ve ithal petrolü ikame etmesidir.

Rakamlara bakacak olursak, şu an Türkiye'de Maliye Bakanlığımızın ÖTV muafiyeti konusunda verdiği hak %2 harmanlamadır. %2 harmanlamayla Türkiye benzin kullanımı geçen yıl 3milyon 450 bin m^3 idi, pazar sadece 69 bin m^3 oluyor. Buna mukabil güncel ham petrol fiyatlarıyla 115 milyon Dolarlık ham petrol ithalatı yapılmamış oluyor. Eğer bu oran %5'e çıkarsa 280 milyon Dolarlık ham petrol ithalatını önlüyor, %10 olursa da bu rakam 560 milyon Dolar seviyesindedir.

Tarıma katkısı deyince, aynı oranlarda; kullanılan mısır ve buğday oranı %2'de 55 milyon Dolarlar civarında, %5'de 135 milyon Dolarlar civarında ve %10'da da 265 milyon Dolar civarındadır.

Tabii bununla birlikte yatırım da gelmektedir. Bu yatırımın bir özelliği ise kullanılan makine ve donanımın %80 civarındaki bir oranı şu anda Türkiye'de mevcut olmasıdır. İthalata bağımlılığı yüksek değildir.

Biraz önce bahsettiğim gibi, ortaya çıkan küspe çok değerlidir. Bir tesisten aşağı yukarı etanolla aynı miktarda küspe çıkmaktadır. Tabii bunun parasal anlamı da büyüktür. Ama tonlara vurursak, %10'larda 275 bin tona kadar çıkmaktadır.

Buradan gelmek istediğim son nokta şudur: Türkiye için çok önemlidir. AB'nin, hele hele bu yeni hedeflerle, kullanmak zorunda olduğu etanolu tek başına karşılaması mümkün değildir. Biz Ankara'ya bunu çok söylüyoruz ve söylemeye de devam edeceğiz. Türkiye için çok büyük bir ihracat potansiyeli vardır. Avrupa'daki ülkelere baktığınızda; şu andaki en büyük üretim İspanya'dadır. Onun ardından Fransa gelmektedir. Pek yakın gelecekte de Polonya onları takip etmeye aday durumdadır.

Ama bütün bunların içine baktığınızda, başı çeken, birçok ülkenin önünde olan Türkiye eğer bu potansiyelini kullanırsa Avrupa'nın, Brezilya malını sattığı için elinde kalmadığından, büyük bir ikmalcisi olacaktır.

Biyoetanol için Türkiye'de her şey var, üretimler bugünkü seviyelerinde kalmayacak, mısır ve buğday da süratle artacaktır. Bu yılın sonunda, Türkiye'nin şu andaki yaklaşık 70 bin m^3'lük etanol pazarında 180–200 bin m^3 arası üretim kapasitesi hazır hale geliyor. 4 tane üretici olacak. Ama Ankara'da, birazdan sıralayacağım tedbirler alındığı takdirde bu daha da büyüyecektir. Çünkü Avrupa'ya sürekli ihracat yapılacaktır.

Şu anda yapılması gerekenler o kadar çetrefilli değil. Birincisi kullanımı zorunlu hale getirilmelidir. AB'de bu çalışma başladı, bu yılın sonunda direktif haline gelecek; nasıl olsa ardından da Türkiye bunu uygulayacaktır. Şu anda Petrol Ofisi'nden aldığınız bütün benzinlerde istisnasız bu mal var. Dolayısıyla zorunlu hale geldiği zaman tüm petrol dağıtım şirketleri ki Türkiye'deki sayısı 40'dan fazladır, onlar da kullanacaklardır. Bunun paralelinde doğal olarak üretim daha da artacaktır.

Türkiye'nin bir hedef koyması lazımdır. AB şu anda bunu %10 olarak belirledi. Kademeli olarak Türkiye de bu hedefi koyabilir. Ve tüm bu ekonomik getirilerini yan yana koyduğumuzda sanıyorum Maliye Bakanlığımızı önümüzdeki aylarda ve yıllarda ikna etmemiz biraz daha kolay olacaktır, ÖTV muafiyetinde hedefe bağlı olarak kademeli bir artış olması lazımdır. Bunlar olduğu takdirde Türkiye'nin biyoetanol üretiminin ve tüketiminin artmaması mümkün değildir. Ve zannediyorum bu odadaki herkesi de yakından ilgilendiriyor. Çünkü buğdayda ve mısırda bu üretim seviyelerinin yükseleceğini görüyoruz.

Şu anda, özellikle Adana'da biyoetanol mısırı etkileyecek düzeye geldi. Geçen yıl hafif bir düşüş yaşandı ama önümüzdeki yıl bunun yükseleceğini bekliyoruz. Mısırla buğday arasında çok büyük bir fark yoktur. Sadece buğdayın kendine has bir takım özellikleri vardır. Tesisler ikisini de kullanabilmektedir. Sizleri ilgilendirebileceği için de söyleyeyim, Türkiye'de etanol üretimine en yararlı olan ya da en kolay işlenebilen buğdaylar bisküvi sanayiinde kullanılan, daha çok beyaz olan buğday türleridir.

Konuşmama burada son veriyorum. Sorular olursa daha sonra cevaplarım. Teşekkür ederim.

EDİP H. AKTAŞ: Sayın Tüzün'e çok teşekkür ediyoruz. Biyodizel ile Biyoetanolü karıştırdığımız için de özür diliyoruz.

Değerli katılımcılar, hemen hemen birçok konferanslarda söylediğim gibi insanın bana göre iki kutsal görevi vardır. Bu kutsal görevlerden bir tanesi kendisine karşı, diğeri de insanlığa karşı. İnsanın kendisine karşı olan görevi, öğrenmek; insanlığa karşı görevi de öğretmektir. Ama insanlığa karşı olan görevi yerine getirebilmek için ilk şart kendinize karşı olan görevi yerine getireceksiniz, yani öğreneceksiniz. Öğrenmek için de bir şey yapmak lazım. Öğrenmek gerektiğini öğrenmek de gerekecek, yani öğrenmeyi öğreneceksiniz.

Şimdi son zamanlarda bir inovasyon kelimesi dolanıyor. Televizyonda görüyoruz, radyolarda duyuyoruz. Biz de düşündük, taşındık, dedik ki bu herhalde ilgilenmemiz gereken, öğrenmemiz gereken bir kelime. Dolayısıyla öğrenmeyi öğrenmeye oradan başladık. Ve nasıl öğreneceğiz diye bunun peşine düştük. Ve ararken nereye ulaştık?

Özellikle Anadolu'da hepimizin duyduğu bir söz vardır, yani yeni bir şey istersek, yeni bir öneride bulunursak büyüklerimiz veya çevremizdekiler der ki "Eski köye yeni adet getirme, kardeşim." Ama bir de baktık birileri çıkmış diyor ki "Eski köye yeni adet getir, kardeşim!" Peki, kim söylüyor bunu dedik, bir araştırdık, karşımıza Şirin Elçi adında bir hanımefendi çıktı. Dedik ki, peki bu Şirin Elçi Hanımefendiyi bulalım, bu eski köye yeni âdeti nasıl getirecekse bize anlatsın.

Ancak bu arada baktık birileri de diyor ki, yani eski köye yeni âdeti getirirken üç tane T'ye dikkat edeceğiz. Bu T'ler nedir diye araştırdık, dediler ki "Teknoloji olacak," bir. İkincisi "Talent" dedikleri beceri olacak. Üçüncüsü de "tolerans" dedikleri hoşgörü olacak. Peki, dedik Türkiye toplamında teknoloji süratle gelişiyor, haydi onu hallederiz. Bir de bize sorsalar dünyanın en becerikli insanları bizleriz. Beceriyi de hallettik, ama maalesef bugünkü koşullarda hoşgörüde gelip tıkandığımızı düşünüyorum. Onu da bakalım Şirin Hanım bize nasıl o handikabı atlatacağımızı anlatacaktır.

Şirin Hanım on yılı aşkın bir süredir "İnovasyon ve İnovasyon Stratejileri" konusunda çalışmakta. Technopolis Türkiye'nin kurucusu ve direktörü, ve Teknoloji Yönetim Derneği Başkanı. Yüksek lisansını ODTÜ Bilim ve Teknoloji Politika Çalışmaları programından "Türk Sanayiinde İnovasyon Yönetimi" konulu tezi ile almış. Avrupa Komisyonu ve Dünya Bankası başta olmak üzere yerli ve yabancı kuruluşlara inovasyon konusunda danışmanlık yapmaktadır. Buyurun Sayın Elçi.

ŞİRİN ELÇİ – Technopolis Türkiye Direktörü:

Çok teşekkür ederim.

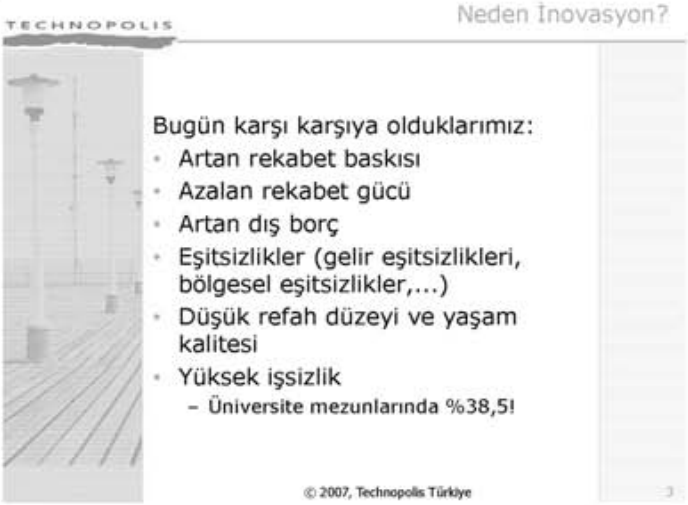

Aslında siz bu kongreyi düzenleyerek, kongrenin başlığını da bu şekilde seçerek eski köye yeni adet getirmeye başlamışsınız. Değer katmak diyoruz; değer katmak aslında inovasyon demek. Ben bilmediğiniz bir şeyi ya da yapmadığınız bir şeyi anlatmıyor olacağım büyük ihtimalle. Ama inovasyon diye bir kelimeyle bunu ifade ediyor olmamız konunun sistemli olarak yaklaşılması gerektiğini, konunun bir stratejik, pratik boyutu olduğunu vurgulamak adına.

Önce çok kısa bir tanım yapacağım, ondan sonra neden önemli olduğunu anlatacağım. Sonra da biraz daha inovasyon üzerine inip "nedir"i biraz daha açmaya çalışacağım.

Çok basit olarak tanımlamak gerekirse, ekonomik ve toplumsal değer yaratmak için ürünlerde, hizmetlerde ve iş yapış yöntemlerinde yapılan değişiklik, farklılık ve yeniliklere inovasyon diyoruz.

Peki, neden inovasyon son zamanlarda bu kadar çok tartışılıyor, konuşuluyor? Sadece Türkiye'de değil, gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede inovasyon ana gündem konusudur. Çok önemli tehditler ve fırsatlar var; üstesinden gelinmesi gereken problemler var. Bu oturumun başından beri dinliyoruz, örneğin bu iklim değişikliği ile ilgili yaşanan problemler. Ya da bir takım fırsatlar var, az önceki konuşmacımızın değindiği biyoetanol konusu yakalanması gereken önemli bir fırsattır. Bütün bunlarla birlikte karşı karşıya olduğumuz sorunlar da var. Artan bir rekabet baskısı, azalan rekabet gücü, dış borçtaki artışlar, eşitsizlikler, düşük refah düzeyi ve yaşam kalitesi gibi. Türkiye'nin bir de çok önemli bir sorunu var, sürekli olarak artan ya da görünen ekonomik büyümeye rağmen değişmeyen

işsizlik oranları. Bunun en acısı da üniversite mezunlarında %39'lara varan işsizlik ki bu da 20 ila 24 yaş arasındaki nüfusu ifade ediyor.

Bu sorunları öyle veya böyle, bir kısmını ya da tamamını ortadan kaldırmış ülkeleri çok çeşitli kurumlar sürekli olarak izliyorlar ve bunun ortadan kalkmasının arkasındaki ana nedenler nedir, onları anlamaya çalışıyorlar.

Bu kurumlardan bir tanesi OECD'dir. OECD'nin son zamanlarda yaptığı bir çalışmanın özetini sizlere vermek istiyorum. OECD, ülkelerin gelişmişlikleri, kalkınmışlıkları ile ilgili yaptığı çalışma sonunda bir rapor yayınlıyor ve "Bir ülkede refahın ve istihdamın artması o ülkenin inovasyon yapma kapasitesine bağlıdır," cümlesiyle bu raporu bitiriyor. Bunların arkasında yatan gerçeklere baktığımızda; ülkeler arasındaki milli gelir farklarının sürekli olarak arttığı, büyümenin İrlanda, Güney Kore gibi ülkelerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde büyümenin yüksek olmasının nedenini de inovasyondan kaynaklandığını ortaya koyuyor bu çalışma. İnovasyonun hem ekonomik, hem toplumsal, hem de çevresel boyutları vardır. Bu çalışmada inovasyonun, gelir eşitsizlikleri başta olmak üzere, bir takım eşitsizlikleri de ortadan kaldırdığını bize gösteriyor OECD.

Az önce bahsettiğim ülkelere çok kısa olarak yakından bakmak istiyorum. Örneğin İrlanda; 1985'lerde kişi başına düşen milli gelir 5 bin Dolar civarlarında. 2005'e gelindiğinde bu rakam 41 bin Dolar civarlarına çıkıyor. Bir yıl önce elimizde 2004 yılı verileri vardı, bu rakam 31 bin idi. Yani yıl bazında da bu kadar artış olmaktadır.

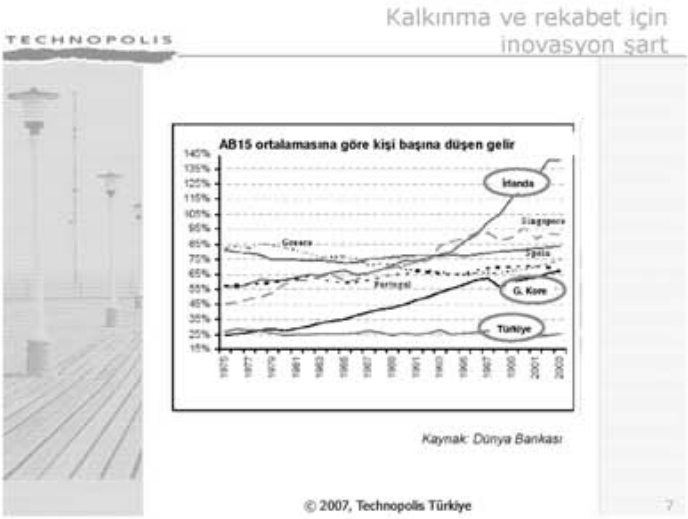
10 yıl içinde istihdamdaki artış ise %60'lara ulaşmış; ihracattaki artış %90'ların üzerindedir. 2005 yılındaki ihracatı 102 milyar Dolar olmuştur. Herhalde Türkiye'de hâlâ bu rakamı yakalayamadık, değil mi? 3 milyon 500 bin nüfuslu bir ülkeden bahsediyoruz.

Bunun arkasındaki faktörler yine uzun uzun araştırılmış ve bize özetlenmiş. İnovasyon için gerekli insan kaynağına yatırım, Sayın Aktaş'ın "Talent" yani Beceri dediği konu. İnovasyonu teşvik eden bir ortam, biyoetanol konusu konuşulurken de gündeme getirilen Ankara'nın yapması gerekenler aslında bu ortamın yaratılmasıyla ilgilidir. İnovasyona dayalı yabancı yatırım İrlanda üzerinde çok etkilidir; nüfus küçük olduğu için, ülke küçük olduğu için. Hızlı bir performans göstermek için böyle bir politika izlediler. Ama çektikleri yabancı yatırım inovasyona dayalı yabancı yatırımdı ve hâlâ da bunun için çok önemli çalışmalar yapıyorlar. Tabii yabancı yatırım bugün var yarın yok. O yüzden yerli sanayii, yerli işletmeleri de rekabet gücü yüksek işletmeler haline getirmeleri gerekiyor. Yeni işletmelerin kurulmalarını sağlamaları gerekiyor. Bunun için uygulanan, inovasyona dayalı yerli yatırımın, yerli sanayiinin gelişmesine yönelik teşvikler. Güçlü bir özel sektör-devlet işbirliği, bu çok önemlidir. Belki hepsinden önemlisi de inovasyonu destekleyen devlet politikaları ve toplumsal mutabakat. Bir ülkedeki her kesimin bu konunun önemine inanması, bunu anlaması ve bunun için elbirliği ile çalışması gerekir.

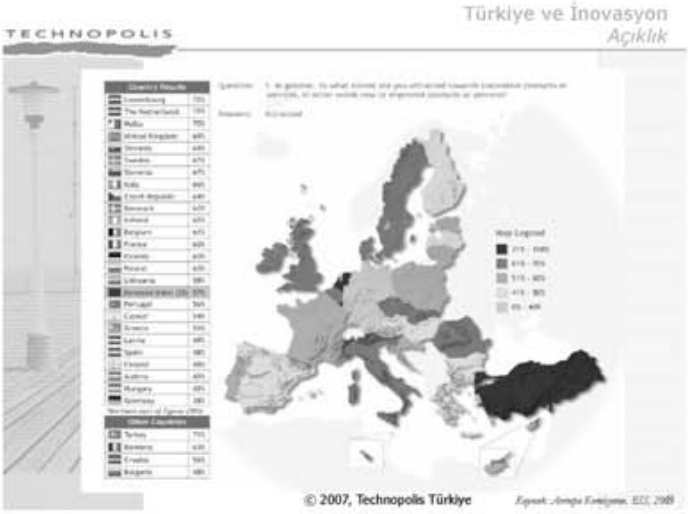

Güney Kore Türkiye ile çok karşılaştırılır. Özellikle 1960'larda Türkiye'ye çok benzer demografik ve ekonomik göstergeler içeriyordu. Bakın, 1963'lerde kişi başına düşen milli gelir çok düşük, oldukça fakir bir ülke. 2005'lere geldiğimizde milli gelir 22 bin Dolarların üzerine çıkmış durumdadır. Yıllık ihracatı yine çok yüksek, işsizlik oldukça düşük, yoksulluk sınırının altındaki nüfus oldukça düşük. Kore'de yapılanlar bize inovasyonun toplumsal etkileriyle ilgili çok önemli ipuçları veriyor.

Yukarıdaki resmin altında belirtilen faktörleri tekrarlamayacağım, İrlanda ile aynı. Tek fark İrlanda'nın vermiş olduğu yabancı yatırım desteğini Kore'nin vermemiş olmasıdır.

Bugüne geldiğimizde Türkiye, İrlanda ve Güney Kore'nin kişi başına düşen milli gelirlerini AB 15 ortalamasına göre bakacak olursak karşımıza yukarıdaki gibi bir tablo çıkmaktadır. Türkiye istikrarlı bir çizgi izlerken diğer iki ülke inovasyona yaptığı yatırım sayesinde hızlı bir gelişmişlik göstermektedir. Güney Kore'de gördüğünüz gibi o krizle birlikte bir düşüş var. Sonra birden toparlandılar ve yine inovasyona dayalı politikaların, stratejilerin aslında ülkede ne kadar sağlam bir yapı oluşturduğunu bu bize gösteriyor.

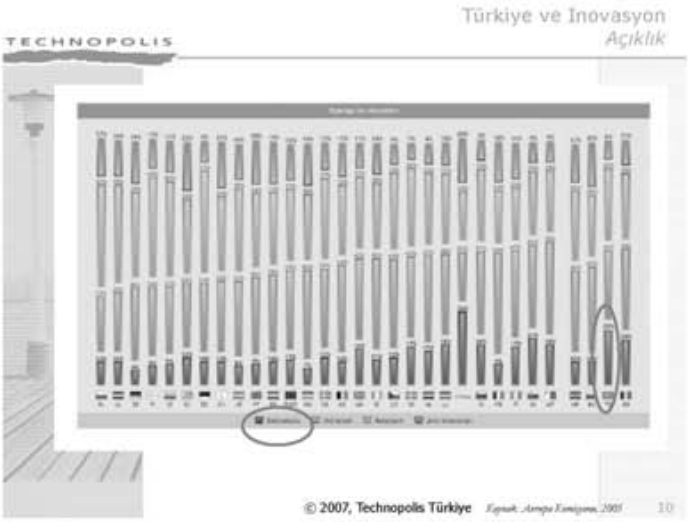
Peki, Türkiye olarak neredeyiz ve durumumuz ne? Yukarıdaki tablodan yola çıkarak inovasyona ilişkin olarak durumumuz nedir? Bununla ilgili birkaç şey göstermek istiyorum.

İnovasyon için talep çok önemlidir. Toplum, bir ülkede yaşayanlar talep edecekler ki işletmeler inovasyon yapsınlar, yeni ürünler, hizmetler, iş yapış yöntemleri geliştirsinler; ülke bunun için gerekli ortamı yaratsın.

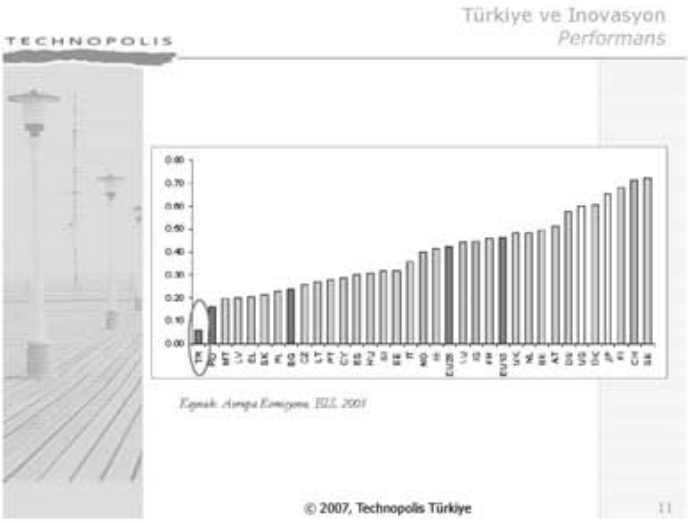
Bu, AB'nin 2005 yılında yaptığı bir çalışmanın bir sonucudur. Ülkelerde toplum inovasyona ne kadar açık diye bir anket çalışması yapmışlar ve Türkiye, Hollanda ve Lüksemburg'la birlikte inovasyona en açık toplumu barındıran ülke olarak ortaya çıkmış. Burada tabii genç nüfusun çok büyük etkisi vardır.

Peki, performans nasıl? İnovasyonu istiyoruz, yeni ürünlere, hizmetlere, iş yapış yöntemlerine talebimiz var ama bunu biz yapıyor muyuz? Yukarıdaki harita bize bunu bizim yapmadığımızı gösteriyor. Maalesef inovasyon performansı en düşük ülkelerden bir tanesiyiz.

Yine deminki gibi bir grafik, inovasyona karşı olan nüfusun azlığını gösteriyor bu da. Yani ülkelerde inovasyonu talep eden nüfusun fazlalığını gösteriyor. Yine Türkiye'ye bakacak olursanız - sağda kırmızı ile işaretli; mavi çizgiler, en yüksek oranı içeren ülke. Bayrağı olmayan ve yüksek bir değer taşıyan bir ülke daha var, o da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir. Bu kez Avrupa Komisyonu onu da değerlendirmiş. Demek ki biz Türkler olarak aslında inovasyona açık bir toplumuz. Bu anlamda çok büyük bir potansiyelimiz var.

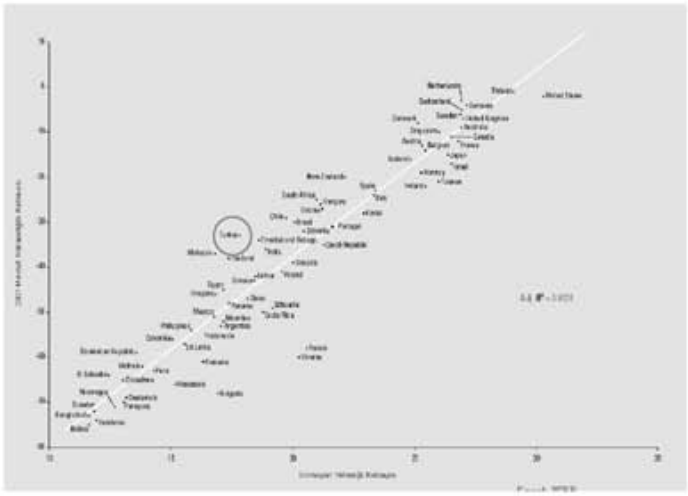

Yine performans. Maalesef inovasyon performansı açısından en geriden gelen ülkeyiz. Yukarıdaki grafik bize birkaç şey daha söylüyor. AB için Amerika ve Japonya'yı yakalamak inovasyon performansını arttırmaya bağlı. Hepinizin bildiği bu meşhur Lizbon stratejisinin arkasında yatan sebep de bu. Lizbon stratejisinin ana amacı da inovasyonla birlikte kalkınmadır.

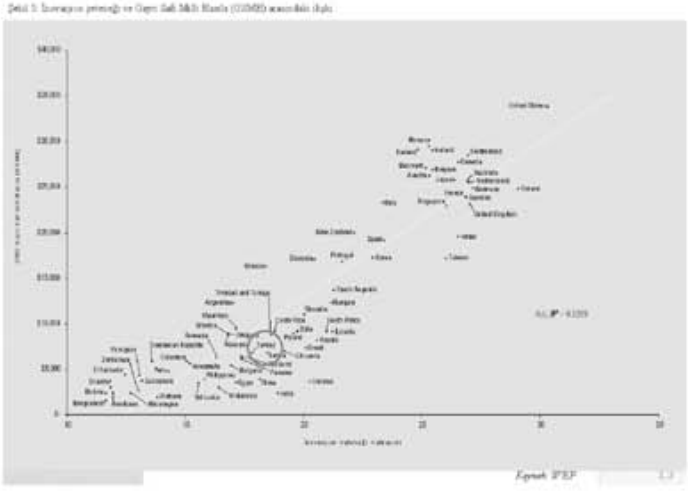
Bu grafik ortaya çıktığı zaman Avrupa Komisyonu yaptığı çalışmayla Amerika'yı ne kadar sürede yakalayacaklarını hesapladılar. Amerika'yı görüyorsunuz, US kısaltmasıyla sağdan ikinci sarı sütun. AB 15 ortalaması sağdan ilk kırmızı sütunda gösterilmiştir. Bu AB 15

ortalamasının, Avrupa ülkelerinde inovasyon performansı değişmezse, Amerika'yı yakalaması 50 yıl sürecektir. 25 üye ülke ile performans biraz daha geride, dikkat ederseniz. Onun için bu yeni üye olan ülkelerin performansını arttırmamız gerekiyor diye düşündüler ve bir de ona baktılar. Örneğin yeni üye ülkelerden Macaristan, grafikte HU kısaltmasıyla görünmektedir. Macaristan'ın AB 25 ülkelerinin ortalamasını yakalaması, yani performansının arttırılması 20 yıl sürecektir.

Türkiye için yapılmış bir hesaplama yok ama bu konuda çok acil olarak çok önemli adımlar atmamız gerektiğini gösteriyor bize bu çalışma.

Yukarıdaki de bize ülkelerin inovasyon performanslarıyla rekabetçilikleri arasındaki ilişkiyi gösteriyor; çok doğrudan bir ilişki var. İnovasyon performansımızı ne kadar arttırırsak rekabetçiliğimiz de o düzeyde artacaktır.

Bu grafik de aynı şekilde gayri safi milli hâsılamızla inovasyon performansımız arasındaki ilişkiyi gösteriyor, yine çok doğru bir orantı var.

Şimdi yine inovasyon üzerine biraz eğilecek olursak, başta tanımı vermiştim, amacımız değer yaratmaktır. "Değişime olan istek, yeniliğe açıklık ve gelişimcilik ruhuyla özdeşleşen bir kültürdür," diyoruz inovasyon. Kültürel bir konu, işte "Eski köye yeni adet getirme; Başımıza icat çıkarma," gibi deyimlerimiz performansımızın belki düşük olmasına sebep olan kültürel tarafımızı ifade ediyor.

Bir de neden hep inovasyon diyoruz? Türkçede farklı kelimelerle de bu karşılanmaya çalışılıyor. "Yenilik" deniyor sıklıkla. Yenilikten farklı olarak; İngiltere'de de aynı sıkıntı var, Drucker'ı bilirsiniz (Peter F. Drucker), ünlü yönetim gurusu, güzel bir ifadesi vardır, "İnovasyonla yeniliği birbiriyle karıştırmak düşülen en büyük tuzaklardan birisidir" diyor. Bu, 21. yüzyılın yöneticilerine kitabında verdiği öğütlerden bir tanesidir. İnovasyon yenilikten farklı olarak değer yaratır, sizlerin de iki gündür bu konuştuğunuz katma değer yaratma konusuyla doğrudan bağlantılıdır.

Teknolojiyle çok iç içe düşünülüyor ama güzel olduğunu düşündüğüm bir alıntı koydum. Aslında inovasyon, teknoloji demek değildir. Bu yenilenebilir enerji konularında çalışan, gerçekten inovasyon yeteneği, performansı yüksek bir firmanın yöneticisinin söylediği bir söz; "İnovasyon sadece teknoloji geliştirmekle ilgili değildir," diyor. "İnovasyon bizim pazarlama stratejilerimiz, nasıl finans sağladığımız, stratejik ortaklık kurma şeklimiz ve devlet kurumlarıyla nasıl çalıştığımızı gözlemleme ve yeniden yapılandırmadır. Şirketimizin inovatif yapısı sadece teknoloji ile değil, tüm yönetim sürecimizin gözden geçirilmesi sayesinde oluştu." Yani konunun ne kadar geniş olduğunu, ne kadar stratejik olduğunu bu bize göstermektedir.

O yüzden de buluşla (icat) karıştırmamamız gerekiyor. Ar-Ge ile karıştırmamamız gerekiyor. Bunlar inovasyonun önemli bir girdisi olabilir ama "olmazsa olmaz" şartı değildir. Tüm sektörleri ilgilendiriyor ve işletmelerin, firmaların sürekli olarak yapması gereken bir faaliyet olarak karşımıza çıkıyor. Diğer faaliyetlerden bağımsız olarak ele alınmaması gerekiyor. Bir firmanın tüm fonksiyonlarının, tüm faaliyetlerinin …. yerleştirilmesi gerekiyor. Ve yine, inovasyon konusunun firmadaki herkesin görevi olması gerekiyor.

İnovasyon türleriyle ilgili çok hızlı bir şeyler söylemek istiyorum. Üründe inovasyon yapabiliriz. Farklı ve yeni bir ürünün geliştirilmesi ya da var olan bir üründe değişiklik, farklılık, yenilik yapılması ve bunun ticarileştirilmesi. İnovasyonda mutlaka toplumsal ve ekonomik faal yaratmak söz konusu olduğu için bunun topluma sunulması, pazara sunulması çok önemlidir. Bu sürece üründe inovasyon diyoruz. Burada birkaç örnek var, mesela Goodyear'ın "Patlasa da gidebilen lastik"; bir Türk firmasının "İki tarafı giyilebilen pantolon"; sektörünüzle biraz ilgili olan Filiz Makarnanın "Ekolojik makarna"; "Tekerlekli bavul", Ar-Ge yok ama çok önemli, çok güzel bir inovasyon. Bunların hepsi ürün inovasyonu ile ilgili örnekler.

Üründe yapılan inovasyon ne kadar güçlü ise markayı da o derecede özdeşleştiriyor. Mesela "Gilette, Nescafé, Walkman" bunlar aslında birer marka olsa da ürün adıyla özdeşleşmiş durumdadır.

Örnek olması açısından sektörünüzden birkaç firmayı da sunumuma ekledim. Örneğin hazır karışımlı ekmek unlarını sunarak üründe inovasyon yapmış bir firmamız. Başka bir firmamız

da yine farklı bir şekilde hem doğal, hem de bir takım faydalı karışımlarla oluşturulmuş bir un sunmaktadır. Bunlar üründe inovasyona güzel örneklerdir.

Hizmette de inovasyon yapabiliriz. Bu da yeni veya önemli ölçüde iyileştirilmiş hizmetlerin sunulmasıyla gerçekleşebilir. Örneğin Garanti'nin CepBank'ı güzel bir hizmet inovasyonu ya da son zamanlarda çok duyduğumuz İşTcell bir başka güzel hizmet inovasyonudur.

Süreçte inovasyon yapmak mümkündür. İş yapış süreçlerimizde, üretim süreçlerimizde, dağıtım yöntemlerimizde yaptığımız bu inovasyonlara süreç inovasyonu diyoruz. Tesla diye bir firmanın örneğinden bahsetmek istiyorum, Adana'da çok küçük bir firma. Sektörünüzle ilgili bir firma değil. Bunlar otobüsler için perdeler üretiyorlar. Perdelerin kenarlarını dikerlerken de -bilirsiniz, yan yana iki dikiş vardır- orada çalışanlar önce bir dikişi dikiyorlar sonra da aynı dikiş makinesiyle ikinci dikişi geçiyorlar. Bunun süre kaybına neden olduğunu anlayınca, çalışanların önerisiyle yapılmış bir inovasyondur bu, İstanbul'daki bu dikiş makinesi üreticisiyle temasa geçiyorlar, o dikiş makinelerine yan yana iki iğneyi monte ediyorlar ve bir seferde o dikişi dikebilir hale geliyorlar. Bu süreç inovasyonuna çok güzel bir

örnektir. Ya da tam zamanında yeni bir üretim tekniğinin bir firmada, bir işletmede kullanılması süreç inovasyonuna çok güzel bir örnek.

Organizasyonel inovasyon başka bir konu; bunlar da son zamanda çok tartışılan ve yeni gündeme gelen konulardır. Çalışma sistemlerinde yapılan inovasyonlar. Örneğin Kaizen; Japonların geliştirdiği sürekli iyileştirme anlamına gelen, herkesin sürekli olarak firmada iyileştirme fikirlerine kafa yorması; buna da organizasyonel inovasyon diyoruz.

Pazarlama inovasyonu yine çok önemli ve gündemde olan bir konu. Teknoloji ile direkt bağlantısı yok ama firmanın rekabet gücü açısından çok önemlidir. Bu da tasarımlarla, pazarlama yöntemleriyle gündeme geliyor. Örneğin Solo'nun farklı şekillerde sunduğu havlular pazarlama inovasyonuna güzel bir örnektir.

Yine sektörünüzle bağlantılı Filiz'in yukarıdaki resimdeki makarnaları ya da onların altında gördüğünüz huni şeklindeki pizzalar; bunlar da pazarlama inovasyonlarına güzel örneklerdir.

Artık toplumsal inovasyondan da söz ediyoruz, bu da çok güncel bir konu. Toplumsal değer yaratmakla doğrudan bağlantılıdır. Toplumun tüm kesimlerinde fayda yaratacak, değer yaratacak faaliyetlere toplumsal inovasyon diyoruz.

Bu, Afrika'da gerçekleştirilmiş güzel bir toplumsal inovasyon örneği. Çocuklar için bir oyuncak geliştirilirken aynı zamanda temiz suya erişimde çok büyük sıkıntı çeken bu insanlara böyle bir imkân sağlanmıştır.

Bugünkü konuları, şu ana kadar konuşulanları tek bir başlık altında toplayacak olursak eko-inovasyon; bu, iklim değişiklikleriyle ya da enerji verimliliği ile doğrudan bağlantılıdır. Bu da son zamanlarda yine çok gündemdedir. Çevreye olan olumsuz etkilerin azaltılması amacıyla yeni ve iyileştirilmiş ürün, hizmet ve süreçlerin geliştirilmesi ya da ürün, hizmet ve süreçlerin çevreye olumsuz etki yaratmayacak şekilde geliştirilmesine de eko-inovasyon diyoruz.

Biyoetanol örneğini koymuştum. Detaylarını dinlediniz, gerçekten de inovasyon açısından çok önemli.

Tüm bunlar konuşulurken hem firma bazında stratejik olarak çok önemli ve ele alınması gereken bir konu, aynı zamanda da, OECD örneğinde de gördünüz, ülkelerin politikasıyla şekillenen bir konu bu.

Türkiye'de bu alanda atılan adımlar var. Onlarla ilgili olarak çok hızlı bir şeyler söylemek istiyorum. Türkiye'de bu konu maalesef Ar-Ge ile iç içe düşünülüyor. Böyle düşünüldüğü için de devlet destekleri inovasyonda çok önemli. Bizim devlet desteklerimiz ağırlıklı olarak Ar-Ge'ye yöneliktir. Ve son yıllarda bu desteklerde ciddi bir artış söz konusu, yukarıda da görüyorsunuz 2005–2006 yıllarında 1,5 milyar Avrolara çıkan bir destek kullandırılıyor artık sanayide ve üniversitelerdeki Ar-Ge çalışmaları için. 2000–2004 yıllarında bu rakam 1 milyar Avro civarlarındaydı.

AB çerçeve programlarına katılıyoruz, bu bize güzel fırsatlar sunmaktadır. Ama bunlar yine araştırma, Ar-Ge odaklı. Doğrudan inovasyon diye pek adlandıramayız ama inovasyon Ar-Ge'nin önemli bir girdisidir demiştik.

Bir de yeni başlayan bir program var. Aslında bence bu sizleri çok yakından ve doğrudan ilgilendiriyor. Rekabetçilik ve inovasyon çerçeve programı diye adlandırdı bunu Avrupa Komisyonu. Türkiye de buna dâhil oluyor. Burada özellikle inovasyon için Kobi'ler başta olmak üzere sanayi rekabet gücünün artması için çok önemli teşvikler verilecek.

Diğer yandan sivil girişimler hız kazanıyor. Bir ulusal inovasyon girişimi söz konusu. Bir de Sayın Aktaş'ın bahsettiği "Eski köye yeni adet getirin" projemizle birlikte Milli Eğitim müfredatına inovasyon konusunu "Teknoloji ve Tasarım Dersi" altında koymayı başarmış olmamız çok önemli bir gelişme.

Bu bahsettiğimiz projeden bir takım görüntüler. Bu, 5. sınıfa giden 11 yaşındaki çocuklarla uyguladığımız bir projeydi. Gerçekten potansiyelimizin büyük olduğunu söylemiştik. Çok

genç yaşlardan itibaren kültürel bir konu olarak geliştirilmesi gereken bir şeydir bu. Çok güzel sonuçlar aldık. Milli Eğitim Bakanlığımız konuya önemle yaklaştı ve 6, 7 ve 8. sınıflarda bu konu Türkiye genelinde öğretiliyor, okutuluyor. Umuyoruz onlar artık üniversitelerden mezun olduklarında bu konuda çok daha bilinçli olacaklar ve Türkiye'nin inovasyon performansını yükseltmede önemli roller üstlenecekler.

Bu artan tartışmalarla birlikte bölgesel düzeyde yapılan bir takım çalışmalar var. Örneğin Mersin bölgesinde bölgesel inovasyon stratejisi geliştirilmeye çalışılıyor. Çünkü bu konu bölgesel olarak da çok önemlidir, tüm stratejilerin ve desteklerin ulusal düzeyde verilmesi. Aslında bu, bölgeler arasında bir dezavantaj yaratabiliyor. Firmalar için inovasyon yönetim araçlarının geliştirildiği Avrupa Komisyonu destekli bir takım projeler var, bunlardan yararlanmanız mümkün. İlgi duyanlara konuyla ilgili daha detaylı bilgi verebilirim. Projelere dâhil olmak herhangi bir maliyet getirmiyor.

Sonuçta sanayicinin, üreticinin, işletmelerin devletle birlikte bu konuda çok ciddi adımlar atması, çalışması gerekiyor. İnovasyon performansını düzeltmek, iyileştirmek, o gördüğünüz

tabloları iyileştirmek için yapılması gereken çok önemli çalışmalar, atılması gereken adımlar var. Bunlardan birkaç tanesi: İşletmelerin inovasyon yetkinliğinin arttırılması. Her işletme, her şirket yönetim bilgisine, teknolojik bilgiye aynı düzeyde, aynı hızda erişemeyebiliyor. Bunun için imkânların yaratılması.

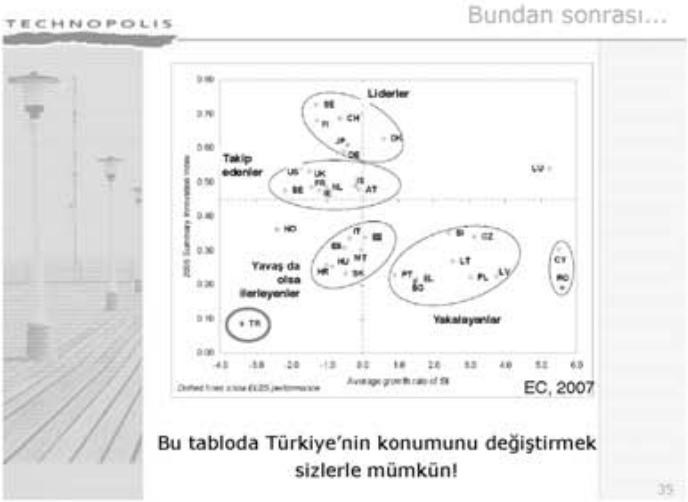
Kurumlardan kaynaklanan sorunların ortadan kaldırılması. Bu konu aslında bütün kurumları ilgilendiriyor; özel sektörü, üniversiteyi, devletin diğer birimlerini. Bu kurumlar arasında işbirliğinin, iletişimin, koordinasyonun iyi olması çok önemli.

Bir de çerçeve şartlar olarak adlandırılan inovasyon politikalarında şartların iyileştirilmesi. Örneğin yasal ve idari düzenlemeler, uygulamalar, ekonomik ve toplumsal engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar. Biyoetanol örneğini yine vereceğim, Ankara'nın atması gereken adımlar bu anlamda çerçeve şartlarının iyileştirilmesi yönünde ifade edilebilir.

Fikri haklar inovasyon dediğimiz zaman çok önemli bir konu ve Türkiye'de bunun için atılması gereken adımlar aslında çok büyük.

Yukarıdaki resim çok basit bir örnektir. Google'u mağazasına isim olarak veren bir işletmemiz.

Bu, yine başta gördüğünüz grafiklerle bağlantılı Avrupa Komisyonunun her yıl ülkelerin bu yarışta nerede olduğunu gösteren grafiklerden başka bir tanesi. Türkiye, gördüğünüz gibi yine orada tek başına. O pozisyonu değiştirmek, o konumu değiştirmek sizlerle, özellikle işletmelerimizle, sanayicilerimizle mümkün. Çok teşekkür ediyorum.

EDİP H. AKTAŞ: Değerli konuklar, Sayın Elçi'ye çok teşekkür ediyoruz. Öğrenmenin en etkin yolu; hem göreceksiniz, hem duyacaksınız, hem okuyacaksınız. O nedenle biz Şirin Hanımı getirdik. Dinlediniz, sundu, gördünüz. Ama bununla yetinmedik bir de sizin almış olduğunuz çantaların içine federasyonumuzca bastırılmış olan inovasyon kitaplarını da koyduk, onu da okuyacaksınız diye. Ama asıl öğrenme uygulama ile oluyormuş. İnşallah onu da uygularsınız diye düşünüyoruz.

Artık bölümün sonuna yaklaştık. Değişimin çok hızlı, rekabetin çok acımasız olduğu günler bizleri ve bizim sektörümüzü bekliyor. Böyle bir gündemde ayakta kalabilmek için mutlaka ve mutlaka çabuk öğrenme yeteneğimizi arttırmalıyız. Ayakta kalabilmemiz çabuk öğrenmemizle doğru orantılıdır. Aksi takdirde değişimin farkına varamama tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceğiz. Bunu da doktrinde en güzel "Haşlanmış kurbağa sendromu" diye adlandırılan bir teori açıklamaktadır. Buna göre kurbağayı kaynar suya attığınız zaman can havliyle sıçrayıp kurtulabiliyor. Yani bu kaynar su ani büyük değişikliği simgeliyor ve kurbağa bu şekliyle değişimin farkına varabiliyor. Ama bir de kurbağayı oda sıcaklığında bir suya koyup üzerine kaynar suyu yavaş yavaş döktüğünüzde kurbağa önce, su ılımaya başladıkça rehavete kapılıyor, daha rehavete kapılıyor ve bir süre sonra, artık haşlanma noktasına geldiğinde yapacağı hiçbir şey kalmıyor ve dışarıya sıçrayamıyor. Yani değişimi yakalayamıyor ve haşlanıyor. Dilerim inşallah bu haşlanmanın önüne geçeriz düşüncesiyle bunu anlattım. Haşlanmamak için değişimi iyi algılamak, çabuk farkına varmamız iyi olacak.

Peki, ne yapmamız lazım diye düşündük. Dedik ki aramıza bir de bir iktisatçı alalım. Ancak bu herhangi bir iktisatçı olmasın, yani kıyısından köşesinden una bulanmış olsun diye. Bütün federasyonu seferber ettik, bir profesörümüze ulaştık. Kendisi ODTÜ'de profesör ama babası fırıncı. O nedenle sevgili dost Erol Çakmak'ı bulduk, dedik ki, "Tamam, herkes bir şeyler söylesin, en sonda o ne söyleyecekse söylesin, biz de ona itibar edelim."

Sayın Erol Çakmak ODTÜ İktisat Fakültesini bitirdi. ABD Stanford üniversitesinde doktorasını tamamladı. Halen ODTÜ İktisat Fakültesi Öğretim üyeliği görevini yürütmekte. Mikro ekonomi teorisini genellikle tarıma uygulamaktadır. Buyurun Sayın Çakmak.

Prof. EROL H. ÇAKMAK – ODTÜ İktisat Fakültesi:

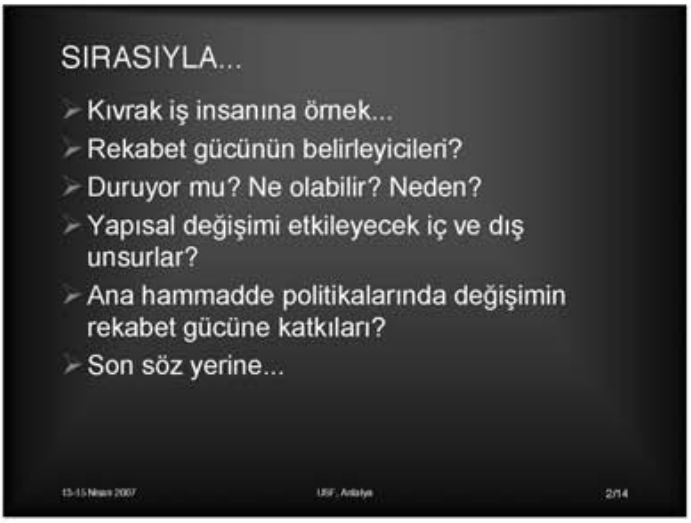
Bir takım kurbağalar olmadan haşlanmayanların kadri bilinmez Edip Bey!

Benim şimdi tereciye tere satmaya hiç niyetim yok. Ama bir yandan da Edip Bey beni illa "Bu sektörü öğren" diye diye itekliyor. Bir takım şeyler öğrendim. Burada yapısal değişimler ve arayışlar dedim, ama önce yapısal değişimden ne anladığımı söyleyeyim.

Her üretim sürecinde 4 tane temel faktör vardır, bilirsiniz. Bildiğiniz birçok şeyi söyleyeceğim ama kendi süzgecimden geçirerek söyleyeceğim. "Toprak, İşgücü, Sermaye," dördüncüsü geldi, Şirin Hanımın dediği gibi, eğer kullanmazsanız haşlanır kalırsınız, "Bilgi".

Yapısal değişimden kastım, bu dört tane temel üretim faktörünü nerede ve nasıl kullandığınız önemlidir. Nerede kullanıyorsunuz, nasıl kullanıyorsunuz, ne oranda kullanıyorsunuz; yapısal değişimden kastım bu, bu dört üretim faktörünün kullanımındaki değişiklik.

Arayışlar. Size birçok şeyden bahsedeceğim. Herkese birazcık dokunduracağım, ama bu sektöre iki takdirim var; biri başında, biri sonunda. Bazen birilerine provokasyon yapacağım, laf atacağım. Mesela İsmail Beye bir slaytta laf atacağım, daha doğrusu hepimizin düşünmesi gereken bir konuda İsmail Bey üstüne alınacak diye bunu söylüyorum. Kıvrak bir iş insanını örnek vereceğim, bu sizlersiniz genellikle.

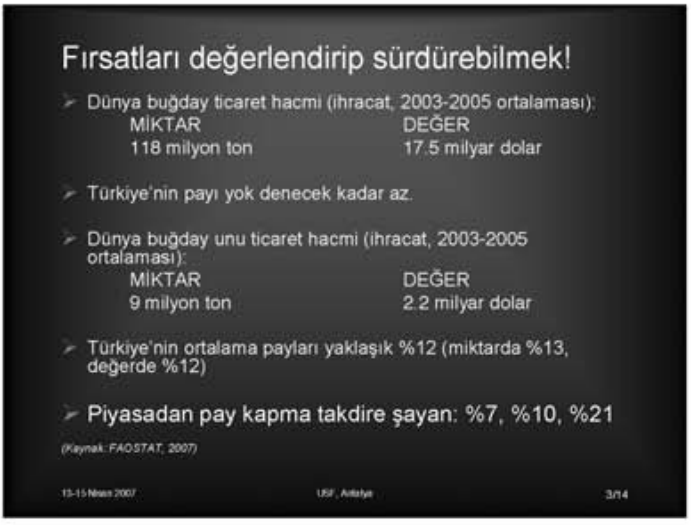
Rekabet gücünü belirleyeceklerine bir liste vereceğim, kafanızda siz neyi nereye isterseniz koyarsınız. Hepsi soru işaretleri halinde, hepsi tartışmaya açıktır.

Sektör duruyor mu? Onu siz biliyorsunuz. Ne olabilir? Ben kendi bulduklarımı size söyleyeceğim.

Yapısal değişimi etkileyecek iç ve dış unsurları sıralayacağım. Ondan sonra oturdum, düşündüm, ne yapılabilir diye. Bir liste çıkardım, ister sevin, ister sevmeyin. Bu benim çıkardığım bir liste. Siz sıralamayı değiştirin ya da değiştirmeyin. "Hoca şu, şu nedenlerle şunu üste koy," deyin.

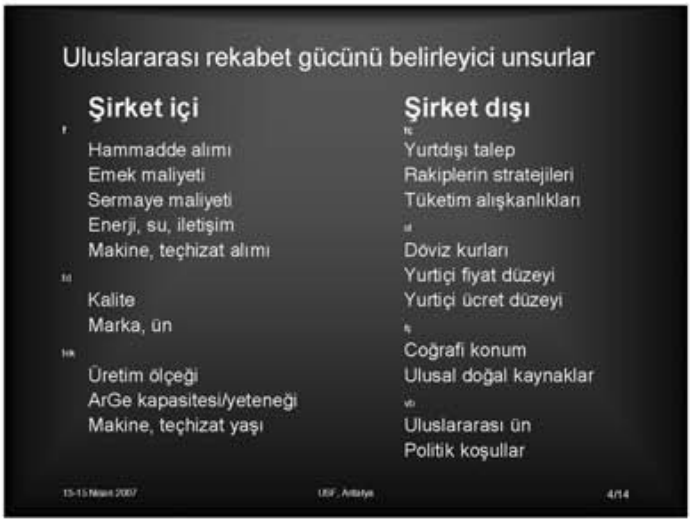
Ana hammadde konularında; maalesef dün ben burada yoktum, ama biliyorum ki unun, buğdayın kalitesine, şuna, buna bir sürü tartışmalar olmuştur; zaten bu her zaman olmaktadır. Politikalarında değişim rekabet gücüne katkı yapar mı? Buğday, hububat ülkesiyiz diyoruz, Dilek Hanım dedi ama biz pek hububat ülkesi değiliz. Orta Anadolu'da üretilen buğdayı, Orta Avrupa'da üretilen buğdayla karşılaştırdığımızda; Orta Anadolu'da üretilen buğday tarih boyunca özel üründür. O şartlarda o buğdayı üreteni takdir etmek lazımdır.

Son söz yerine de başka bir takdir geliyor, ama onu şimdi söylemeyeyim, çok da büyük bir şey değil.

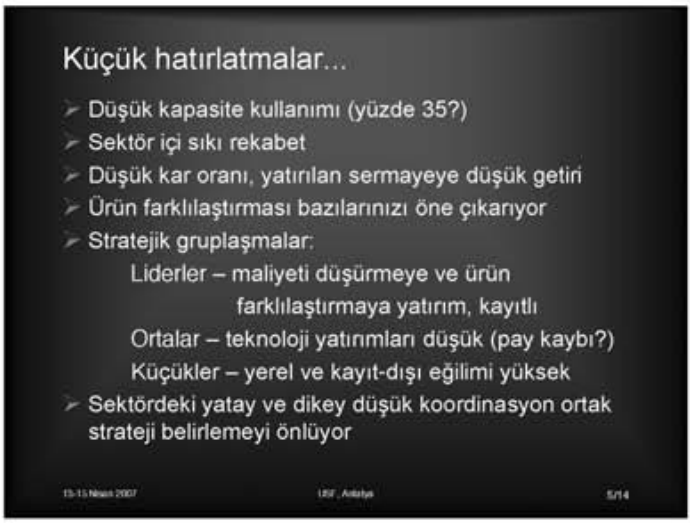
Fırsatları değerlendirebilip, sürdürebilmek çok önemlidir. Burada bir fırsat çıkmış ve ben bunu değerlendirmesini bilen bir sektörle karşı karşıyayım. Dünyada ticareti pek de yüksek olmayan bir konuda acayip yol almışlar. Eğer dünya buğday ticaret hacmiyle un ticaret hacmini karşılaştırırsanız ortaya çıkan yukarıdaki değerlerdir. İhracat bazında değerlendirirsem, dünya buğday ticaret hacmi, bütün rakamlar 2003–2005 ortalamasıdır, 118 milyon ton dünya buğday ticareti var, değeri 17,5 milyar Dolar. Türkiye'nin buradaki payı ise yok denecek kadar az. Eğer biraz fazlamız olursa satıyoruz, eksik kalırsa alıyoruz. Dünya buğday unu ticaret hacmi de, yine 2003–2005 ortalaması, dünyada 9 milyon ton, değeri ise, yaklaşık 2,2 milyar Dolar. Bu bilgilerin hepsi FAO'dan alınmıştır. Türkiye'nin hem

miktarda, hem de değerde ortalama payları ise yaklaşık %12, miktarda %13, değerde ise %12. Bu yine 2003–2005 ortalamasıdır. Ama takdir etmek lazım. Biz kendimizi pek bilmeyiz ama bizi dışarıdan takdir ederler. Durum buğdayını siz bilmem nereden alıyorsunuz, gidip ABD'ye makarna satıyorsunuz, derler. Unda da aynı şey olmuştur. 2003'de %6-7 olan pay 2004'de %10-11'e, 2005'de de %21-22'ye gidiyor. Ben 2006 rakamlarını da aldım ama çok detaylı çalıştığım için onları henüz değerlendirmedim. Ama siz benden daha iyi bilirsiniz. Ama bence bu gelişme bile çok büyük bir "Aferin"i hak ediyor.

Uluslararası rekabet gücünü belirleyici unsurları kafanızda şöyle bir sıralayın. Sürekli gazetelerde çıkar, döviz kuru şöyle, döviz kuru böyle; döviz kuru sadece bunlardan biri. Döviz kurunu şirket dışı etkilerde görüyorsunuz. Uluslararası fiyat düzeylerinde döviz kurları etkisi var, yurt içi fiyat düzeyi var.

Sol tarafta da şirket içi etkiler var. Hammadde alımı, emek maliyeti, sermaye maliyeti, su, enerji, iletişim, makine, teçhizat alımı, her şey var. Bu unsurların hepsi bir bütünü oluşturuyor. Yani bu olay sadece döviz kuru değil. Döviz kurunun tabii ki etkisi var, ama diğer yandan da şunu düşünmeniz lazım, döviz kurunun herkese etkisi var. Tabii ki ihracatçıya herkesten fazla etkisi var. Bu arada, eğer hammadde ithalatçısı iseniz, bu size yardımcı da olabilir.

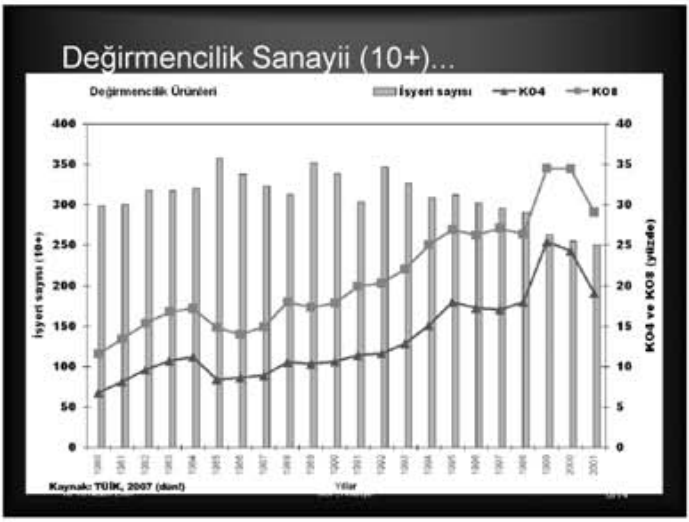

Küçük hatırlatmalar. Kapasite kullanımı ne kadar bilmiyorum. Ama sektörde bir düşük kapasite kullanımı var, %35, bu doğru mu onu da bilmiyorum; soru işareti de bu yüzden kondu. Zannederim gıdada genelde, bir DPT raporunda var, %36 görünüyor onun için ben de %35 yazdım slayta.

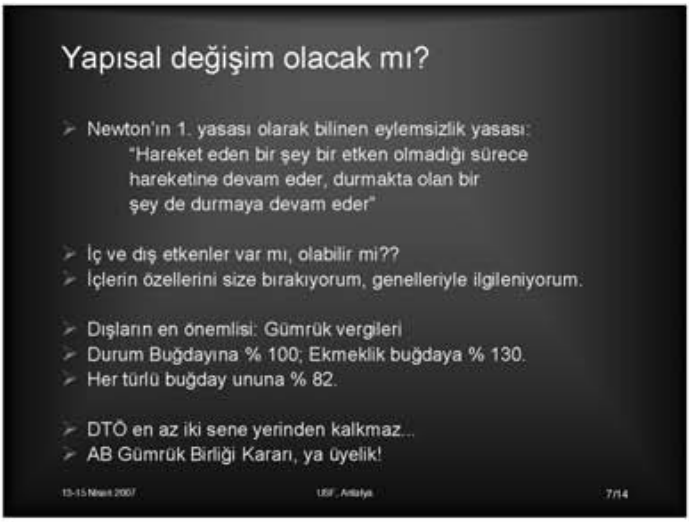
Sektör içi sıkı rekabet var. Düşük kâr oranı var, dolayısıyla yatırılan sermayeye göre düşük getiri var. Ürün farklılaştırması bence bazılarınızı öne çıkarıyor. Öne çıkarıyor dediğim, lifli ürünler falan katıyorsunuz, dolayısıyla o tür bir ekmek ihtiyacı doğuyor ve bunun gibi şeyler.

Stratejik gruplaşmaları kendi kafama göre yaptım. Galiba bu doğru gibime geliyor. Bir liderler var, bunlar maliyeti düşürmeye ve ürün farklılaştırmasına yatırım yapıyorlar. Bu iki konu da teknolojiye ve inovasyona önem vermek demek. Genellikle kayıtlılar. Bir ortalar var, teknolojik yatırımları düşük. Bunlar büyük bir ihtimalle bu nedenle pay kaybediyorlar. Bir de küçükler var, bunlar yerel ve kayıt dışı eğilimi yüksek olanlar. Yani daha çok yerel piyasada ticaret yapıyor.

Sektörde de -rekabeti ben çok severim, hem iktisatçı olarak çok severim, hem de tüketici olarak- yatay ve dikey düşük koordinasyon ortak strateji belirlemeyi önlüyor. Ama bu ortak stratejiyi belirlerken de bile ülkenin refahını düşünmek önde gelir gibime geliyor.

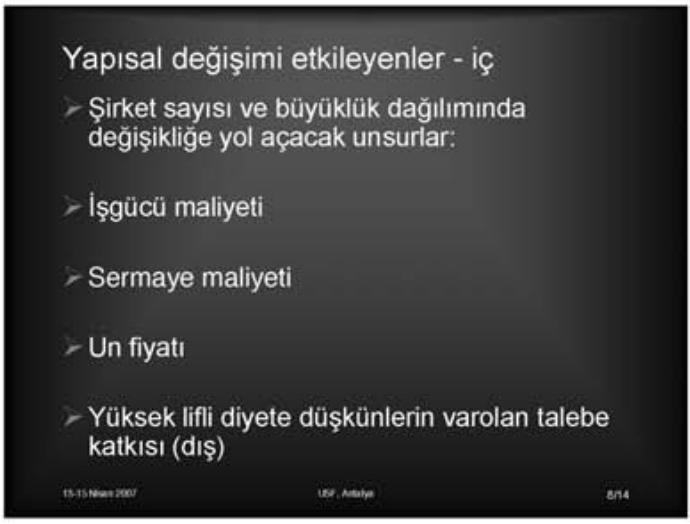
Ben genellikle Türkiye İstatistik Kurumu sitesini çok kullanırım. Yoğunlaşma oranı diye bir şey vardır. Biz bunu sanayi iktisadında çok kullanırız. Bu, mavi çizgi KO4 diye gördüğünüz konsantrasyon oranı, yani yoğunlaşma oranı. O endüstride piyasadaki 4 firmanın payını gösteriyor. Bu yukarıdaki grafik de değirmencilik sanayii ile ilgili. 10'dan fazla işçi çalıştıran değirmencilik sanayiinin resmi. Bunu sitede bulamadım ve onlardan istedim. Bana dün geldi (13 Nisan 2007). Bu konsantrasyon oranları 2001'de duruyor, yani o yıldan sonra hiç hesaplanmamış. 1980'den başlıyor, 2001'e kadar geliyor. Bu grafiğe göre biraz konsantrasyon olmuş gibi görünüyor. Dikkat ederseniz şu mavi dikey kolonlar Türkiye'deki değirmencilik sanayiindeki işletme sayısıdır. Kırmızı olan çizgi de en büyük 8 firmanın piyasa içindeki toplam payını göstermektedir. 90'lı yılların sonlarına doğru bir değişiklik gösteriyor. 2001 yılında en büyük 8 firmanın piyasadaki payı %30, en büyük 4 firmanın piyasadaki payı ise %18. Bu paylar 90'lı yılların sonundan itibaren azalmış. Büyük bir ihtimalle küçüklerin piyasaya girişi daha fazla olmuş gibime geliyor. 1990'ların başından itibaren şirket sayısında da bir azalma var. Bu azalma nereye kadar gider, şu anda ne haldedir onları, ben veriyle çalıştığım için, pek bilemiyorum. Veriler geldikçe bu grafiğe ekleriz.

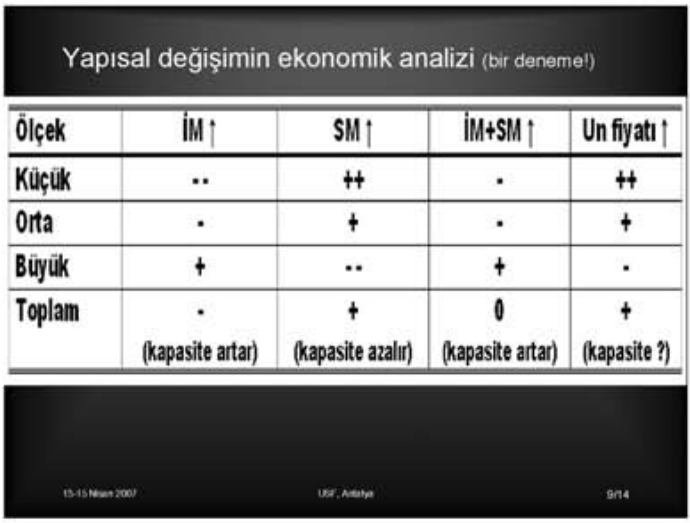
Yapısal değişim olacak mı? Sizi biraz geri götüreceğim. Lise, üniversite 1 dönemleri; hasretle ya da lanetle anarsınız, nasıl anarsanız, anın. Newton'un 1. yasası var, eylemsizlik yasası. "Hareket eden bir şey bir etken olmadığı sürece hareketine devam eder, durmakta olan bir şey de yine bir etken olmadığı sürece durmaya devam eder." Yani ben buradan bir şey atarsam, bir şey koyarsam bu durur. Çünkü güçler dengesi vardır. Ama ben onu buradan iteklersem bir tarafa doğru gider. Ama bu arada sürtünme de var. Sürtünmede birileri gidecek zaten. Bizim derdimiz o birilerinin gitmesinin maliyetini en aza indirmek, ona çalışıyoruz. En azından toplumsal maliyetini.

İç ve dış etkenler var mı, olabilir mi? İçlerin özellerini size bırakıyorum. Özellerini derken bir takım destekleme politikaları var, Türkiye'de gelişmeye muhtaç bölgelerin belirlenmesi var. Burada daha çok böyle teorik kavramsal model kullanacağım. O modeller genellikle de doğru olurlar, ama sonunda uygulamada da, model kurmadan da bir şeyi pek analiz edemezsiniz zaten.

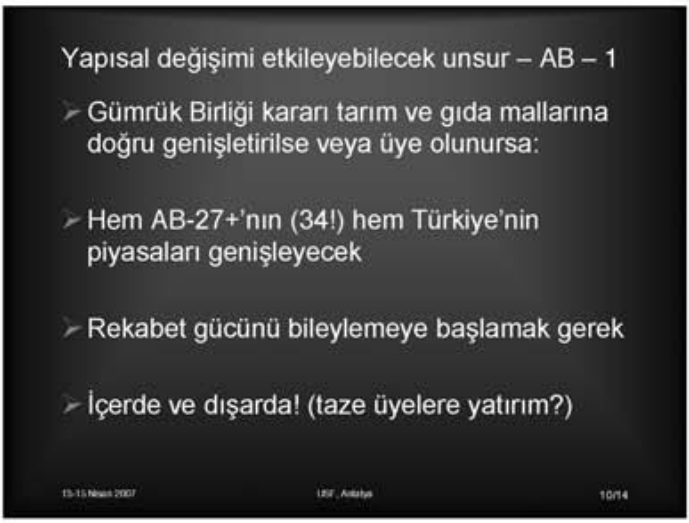
Ben genelleriyle ilgileneceğim, yani küçük bir model alacağım. Ne olabilir, fabrika sayısı ne olabilir, kapasite ne olabilir diye tartışmaya açacağım. Dışların en önemlisi gümrük vergileridir. Kıymetini bilin, şu anda kapalı bir piyasada; iç piyasa kapalı, hem buğdayda kapalı, hem unda kapalı. Kapalı bir piyasada iş görüyorsunuz. 2006 yılında durum buğdayında gümrük vergisi %100, ekmeklik buğdayda ise %130. Yani istediğiniz zaman kolayca ithal edemezsiniz, dâhilde işleme rejimi dışında. Her türlü buğday ununa da %82 vergi var. Dolayısıyla buradan başka bir yerlere muhakkak gideceğiz. AB dedik, gelecek o. DTÖ, Dünya Ticaret Örgütünün görüşmeleri var ama gidişat odur ki 2 yıl pek yerinden kalkacak gibi gözükmüyor. Bu bize iyi haber mi, kötü haber mi bilmiyorum. Bana göre kötü haber. Çünkü biz bunun tekniklerini çok abartıyoruz, fırsatlarını hiç konuşmuyoruz. Ama şimdilik burası yeri değil. AB Gümrük Birliği kararı var. AB Gümrük Birliğine biz tarımda pek girmedik, dolayısıyla tarımsal ürünlerde de girmedik. Ya bu durum tarımsal ürünlere, tarım ve gıda ürünlerine genişlerse ne olur? Onlara bakacağız. Ya üye olursak ne olur, ona bakacağız.

Yapısal değişimi etkileyen iç nedenler, şirket sayısı ve büyüklük dağılımında değişikliğe yol açabilecek unsurlar vardır: İş gücü maliyeti, Sermaye maliyeti, Un fiyatı. Çok basitleştirdik, üç tane değişken. Bir de tabii yüksek lifli diyete düşkünlerin var olan talebe katkısı var; bu da, ürün farklılaştırması falan dedik ya, oradan. Türkiye'de gelir arttıkça iç neden olur, ama biz küt diye AB'ye girersek dış neden haline gelir. Dolayısıyla slayttaki dış'ın nedeni o. Türkiye'deki etkisi şu an için pek fazla hissedilmeyebilir, ama gelir artışımız hızlandıkça bu etki daha önemli hale gelebilir.

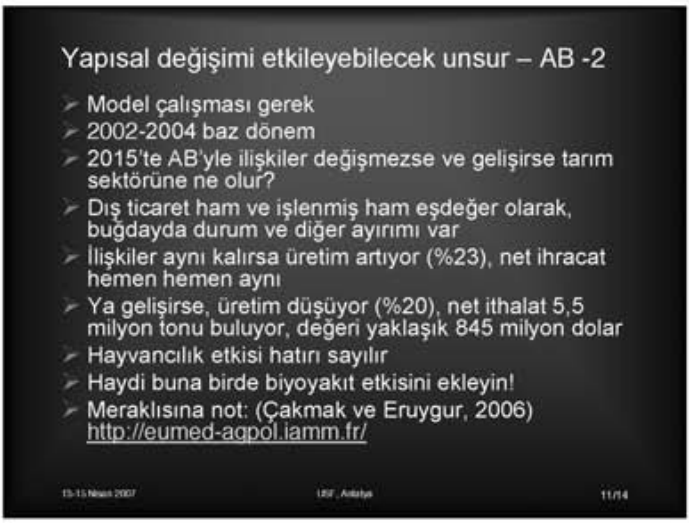
Dedim ki, ölçek veya fabrika sayısı. Bu slayt ölçeği gösteriyor ama sonunda. İş gücü maliyeti (İM), sermaye maliyeti (SM), iş gücü + sermaye maliyeti (İM+SM). İş gücü maliyetini arttırırsam ne olur acaba? Fonksiyonları, birinci dereceden türevleri alıp yazıyorsunuz, yaklaşık bazı şeyler ortaya çıkıyor. Sadece iş gücü maliyeti yüksek bir oranda reel olarak artarsa küçükler, tabii ki daha emek-yoğun olduklarından iki adet (-) ile işaretlendi, sıkı azalır demek. Ortalar azalır, büyükler artar. Ama toplamda da, toplam işletme sayısı azalır fakat kapasite artar. Sadece sermaye maliyeti reel olarak artarsa, yani dış şok gelirse, bunda küçükler daha çok artar, büyükler azalır, dolayısıyla da kapasite azalır. Elimde veri olsa, örneğin siz bana büyüklüğüne göre Türkiye'deki un fabrikalarının listelerini verin, 3–5 yıllık kapasitelerini verin, her türlü bilgiyi verin, çok güzel bir ihtimal hesapları modeli kurup tahmin yapabilirsiniz. Oturup onun üzerinde tartışınız. Bu tür modeller karar vermez sadece o verileri yan yana koyarak bir sonuç ortaya çıkarır. Hem iş gücü maliyeti hem de sermaye maliyeti çok yüksek oranda artarsa o zaman da, fabrika sayısında bazı birbirini götürmeler olacağı için değişiklik olmayabilir ama kapasite artar. Çünkü en büyüklerin sayısı artıyor. Reel un fiyatına ise, daha çok küçükler hassas. Un fiyatı yükselirse küçükler artıyor, büyükler azalıyor. Dolayısıyla şirket sayısı artıyor fakat kapasitenin ne olacağı pek belirli bir şekilde çıkmıyor. İç tartışmalarla ilgili olarak söyleyeceğim budur.

Yapısal değişimi, yani sizin şu anda temel üretim faktörlerini kullanma şeklinizi etkileyebilecek en büyük unsurlardan biri AB olabilir. Kapalı idik, dikkat edin. Gümrük birliği kararı tarım ve gıda mallarına doğru genişletilirse veya üye olunursa ne olur?

Herkes AB'ye üye olunursa tarımda şu olacak, şu kadar para girecek falan diyor. Hayır efendim, Türkiye AB'ye üye olursa en büyük etki ticaretten gelecek, AB'den gelen paradan değil. Tarım ürünleri ticaretinden gelecek. Hem AB–27 artı'nın, -biliyorsunuz 27 oldu. Ben burada 34 dedim. Bunun nereden çıktığını soruyorsunuzdur, buna Arnavutluk da dâhil olmak üzere eski Yugoslavya'nın küçük cumhuriyetleri bizden daha önce AB'ye üye olacaklar, biz de oraya 35. üye falan olacağız, eğer kısmetse- hem de Türkiye'nin piyasaları genişleyecek. Yani hem onların, hem bizim piyasalarımız genişleyecek. Çünkü kendi aramızdaki ticaret engellerini ortadan kaldırmış olacağız.

Rekabet gücünü bilemeye başlamak gerekir. Yani hazırlık yapmak gerekir. Örneğin içeride ve dışarıda yeni yatırımlar yapılabilir. Üye olma ihtimalleri daha yüksek olan müstakbel ülkelere yatırım yapılabilir diye düşünüyorum. Oralardaki yerel piyasaları ele geçirebilmek için acaba bir un fabrikası kurulabilir mi? Acaba başka neler yapılabilir? Şu an için oralarda kimse yoktur. Orta Avrupa o kadar fazla risk almayı sevmez, ama ben biliyorum, siz bu riski alırsınız. Bu, geri ödemesi oldukça yüksek bir yatırım olabilir. Tabii piyasada büyük aktörler de var ama onlar küçük piyasalarla pek o kadar ilgilenmezler. Dolayısıyla acaba bir fırsat yaratılabilir mi diye düşünüyorum.

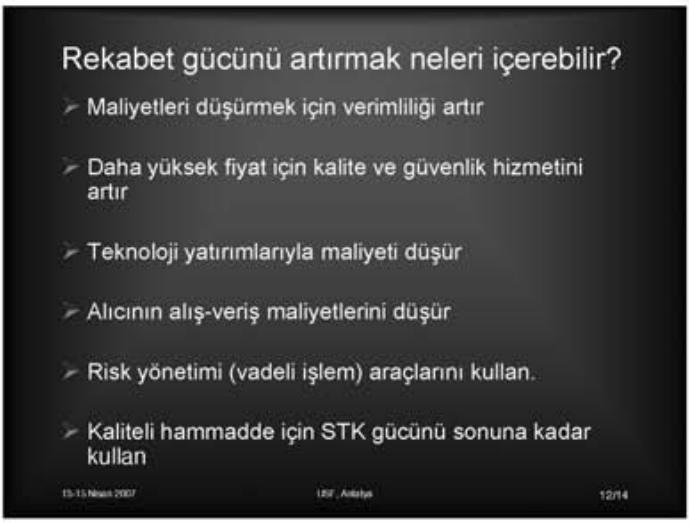
Yapısal değişimi etkileyebilecek ikinci unsur da yine AB. Oturup ilişkileri basitleştirmeniz lazım. Gerçek çok karmaşık. 2002–2004 baz dönemini ele alan bir model var etrafta dolaşan. Bu, Türkiye tarımının %90'ını falan kapsıyor. Her şeyi de var. Dış ticareti de var, AB, ABD, geri kalan ülkeler, dünya diye ayırmış.

2015'e götürmüşler modeli, demişler ki eğer biz AB gümrük birliği anlaşmasına tarım ve gıda mallarını katarsak, gelişirse tarım sektörüne ne olur? Yalnız modelin bir kötülüğü var, o da dış ticaret verilerinde işlenmiş ürünleri de hamın yanında ham eşdeğeri ürün olarak göstermişler. Buğdayda da durum ve diğer, durum olmayan buğday ayırımı var. Oldukça güzel bir model.

İlişkiler aynı kalırsa üretim, bu modelin sonuçlarına göre 2015 yılında tüm buğday fiyatındaki değişiklikler, Türkiye'nin gelir artışı, nüfus artışı hepsini içine koyuyorsunuz. Verimdeki gelişmeler, sulama alanlarındaki genişlemeler, hepsini koyuyorsunuz; ilişkiler aynı kalırsa üretim %23 artıyor. Net ihracat ise hemen hemen aynı kalıyor. Yani bugünkü gibi 2015'e gidersek -bugünkü politikalarla, bugünkü yapıyla 2015'e gidersek o günkü fiyatlar, o günkü gelir düzeyi, o günkü nüfus dâhil- net ihracat hemen hemen aynı.

Ya bugünkü ilişkiler değişirse, yani ya biz gümrük birliği anlaşmasını tarım ve gıda mallarına genişletirsek ve hatta 2015 yılında üye olursak? Üretim düşüyor. Bu modelde üretim %20 düşüyor. Net ithalat buğdayda 5,5 milyon tonu buluyor, bunun değeri de yaklaşık 845 milyon Dolar ediyor. Bu ithalatın en büyük etkisi hayvancılıktan geliyor. Türkiye'nin hayvancılık üretimi artıyor ama bunun için de tahıl üretiminin de artması gerekiyor, model onları içeriden bağlıyor birbiriyle. Eğer hayvancılığı arttırmaya çalışırsanız bu kez hayvancılık insanların gıdalarından yemeye başlıyor. Tabii hayvancılık ithalatına da başlıyoruz ve et yemeye de başlıyoruz. Çünkü bizdeki et fiyatları AB'ye göre bile çok yüksek.

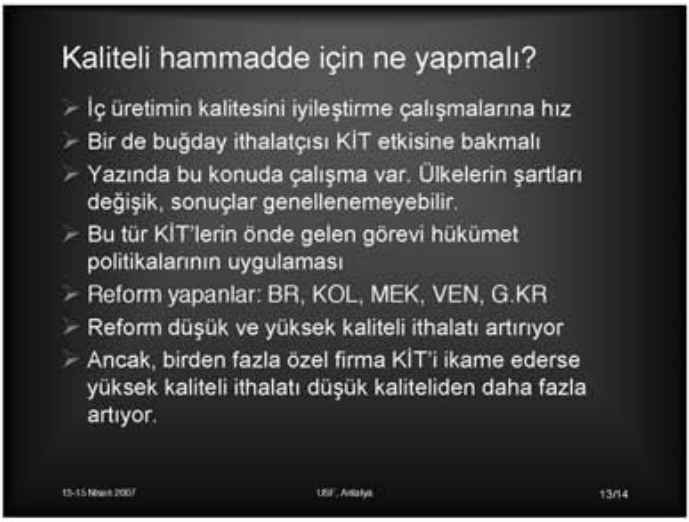
Bir de buna Ahmet Beyin söylediği biyoyakıt etkisini de eklersek; ortalıkta bir gıda–yem rekabeti vardı şimdi bir de yakıt çıktı. Bunu kattığımızda da hani bu rekabeti de tüm olayları konuşurken ilave etmek lazım. Yukarıdaki slaytın altında verilen notta bu modeli ve çalışmasını yapanın Çakmak ve Eruygur olduğunu; web sitesinde de AB 6. Çerçeve projesinin raporunun sonuçlarını bulabilirsiniz. Orada tüm raporun İngilizcesi var. Okuyup bir şeyler yazarsanız memnun oluruz. Devamlı geliştiriyoruz. Şimdi buna başka bir modellemeyi de geçiyoruz.

Rekabet gücünü arttırmak neleri içerebilir? Maliyetleri düşürmek için verimliliği arttırmak lazım. Daha yüksek fiyat için kalite ve güvenlik hizmetini arttır. Yani bundan amaç o sertifika, bu sertifika değil, ürünün daha fazla hizmet içermesi lazım. Zaten piyasalar geliştikçe daha fazla hizmet almaya başlıyorsunuz. Ürettiğiniz ürünün içindeki hammadde ve onun maliyeti değişik oluyor.

Teknoloji yatırımlarıyla ürünün maliyeti düşürülebilir. Alıcının alış-veriş maliyetini düşürür. Bizim en büyük sorunlarımızdan biri de budur. Standartlara doğru dürüst dikkat etmediğimiz için alıcı ne aldığını bilmemektedir. Sizlerin ona ürünü her aldığında aynı kaliteyi tutarlı bir şekilde vermekte olduğunuzdan alıcının emin olması lazımdır.

Risk yönetimi. Vadeli işlem; değirmen boyları biraz küçük, bunlara girmek şey değil. Vadeli işlem borsalarına girerseniz en azından hammaddedeki riskinizi piyasaya transfer etmiş olursunuz. Kaliteli hammadde için Sivil Toplum Kuruluşu gücünü sonuna kadar kullan. Ben burada da küçük bir model kullanarak taş atıyorum.

Kaliteli hammadde için ne yapmalı? Biz bize benzeriz, bizim, sadece "onlar ne yaptı biz onları yapalım" dememiz lazım. Biz kendi kendimize onların ne yaptığını öğrenip kendimize uygulamamız lazım.

İç üretimin kalitesini iyileştirme çalışmalarına hız. İç üretim derken buğdayın içeride üretimine... mesela, hiç anlamam... Orta Anadolu zaten kuraktır, ezelden beri kuraktır. Niye biz 5 tane bilim insanını bir odaya sokup, "Al sana para, al sana beş yıl; buradan çıkarken bana Orta Anadolu'daki buğday üretimini hektara ortalama 1,8 tondan 2,5 tona arttıracak buğday çeşidini bul," demiyoruz? Almanları örnek vereceğim, işte onlar çalışıyorlar. Biz neden çalışmıyoruz? Ama bu iş ciddi, bu işin şakası yok. Bizim emek kalitemiz bunu yapmaya uygun, ama yapamıyoruz. Neyse.

Bir de buğday ithalatçısı genel KİT etkisine bakmalı. Ülkelerin şartları değişik, dolayısıyla sonuçlar genellenemeyebilir. Orada alınan sonuçları hemen Türkiye'ye getirmeyin. Bu tür KİT'lerin önde gelen görevi hükümet politikalarını uygulamaktır. Yani, çiftçinin refahını arttırmaya gayret etmek. Dolayısıyla bunu akılda tutmak lazımdır.

Bunlardan bir sürü var ama - 1990'ların başlarında reform yapanlar var. Brezilya, Kolombiya, Meksika, Venezuela, Güney Kore. Bir de tabii Pakistan, Mısır var, Çin var, Japonya var. Bunlar henüz pek yapamadılar ama bunlar 1990'larda reform yapanlar. Yani KİT'leri bir anlamda aradan çıkaranlar veya etkilerini azaltanlar. Reform sonucu düşük ve yüksek kaliteli ithalat artıyor, ama her ikisi de artıyor. Ancak, eğer siz tekel durumunda olan KİT'i özel tekel haline dönüştürmezseniz ki birden fazla özel firmayla o KİT'i ikame ederseniz teorik model sonuçlarına göre yüksek kaliteli ithalat düşük kaliteli ithalattan daha fazla artıyor. Çünkü böyle bir şey çok normal. Yani un sanayicisi olarak sizin amacınız farklı, KİT'in amacı farklı. Bu gayet normal. Dolayısıyla siz alırken daha kaliteli mal almak istersiniz diye düşünüyorum. Bu da bir tartışma konusu olsun.

Son slayt. Bu da başka bir takdir. Ben aynı zamanda bir tüketiciyim, kusura bakmayın. Son söz yerine un sanayiinin fiyat performansına bakalım.

Burada ne var? Bir kere lacivert olan aylık buğday üreticisinin fiyatı. Pembemsi olan ise un üreticisinin fiyatı. 2003'ün Şubat ayından –yalnız bunlar aylık değişim oranlarıdır, o yüzden bu kadar çok değişim var- 2007'nin Mart ayına kadar geliyor bu grafikte. Dikkat ederseniz, yani benim çıkardığım genel sonuç... Tabii ki hammadde fiyatına çok bağlı, ama diğer yandan, mesela oynaklık; artış ve azalış oranları buğdayınkinden çok daha düşük, sektörün

böyle bir yumuşaklaştırma etkisi var. Yeşil olan da normal Üretici Fiyat Endeksi. Genel üretici fiyat enflasyonu diyelim.

Grafiğin altındaki küçük tabloya bakacak olursanız orada da aylık fiyat ortalamalarının değişimini görüyorsunuz. Örneğin 2003'ün ortalama buğday fiyatı, 2004'ün ortalama buğday fiyatı. 2003'den 2004'e ortalama buğday üretici fiyatı %4,84 artmış. 2005'de azalmış, 2006'da yine artmış. Bir altında da ununkini görüyorsunuz. Dikkat ederseniz un biraz daha geriden takip ediyor, ama genellikle un sektörünün bu bana daha çok... Deminki konsantrasyon oranları da, o kadar yüksek konsantrasyon oranları değildir. Dolayısıyla un sektörünün rekabetçi olduğunu, yani rekabetçilik yapanın var olduğunu, buna rağmen de bu ihracat performansıyla ve de bu fiyat performansıyla bence takdire şayan olduklarını gösteriyor. Teşekkür ederim.

EDİP H. AKTAŞ: Sayın Çakmak'a çok teşekkür ediyoruz. Bu arada ben sizlere bir bilgi sunayım. Ben mesela bir takım verileri almak için FAO'yu arıyorum, o bilgilere çok rahat ulaşamıyorum. Siz de bilin. Eğer FAO ile ilgili bir bilgi almak istiyorsanız Erol Bey'i arayacaksınız. Bu niye diye araştırdım, sonra bir baktım karşıma Melek Çakmak Hanım çıktı. Nerede dedik? FAO'da dediler. Ve bütün bilgiler doğrudur. FAO ile ilgili en sağlam bilgileri hiç çekinmeden Erol Beyden alabilirsiniz.

Değerli konuklar bu bölümün sonuna geldik. Şöyle bir şey düşünüyorum, eğer siz de uygun görürseniz. Soru-cevap kısmını, burada aşağı yukarı 5 katılımcımız var, yemek arasında bire bir de sorabilirsiniz diye düşünüyorum, çünkü saat yarıma geldi. O nedenle ben soru-cevap kısmını burada bitirirsek doğrudan öğle yemeği arasına geçeriz diye düşünüyorum. Tabii eğer uygun görürseniz.

Sabırlarınıza çok teşekkür ediyorum. Normal koşullar altında moderatörler, bu oturumları idare edenler bir şeyler katarlar veya özetlerler. Bunların hiçbirisini yapmaya gerek yok. Bütün panelist arkadaşlarım o kadar güzel açıklamalarda bulundular ki. Ama ben, beni sektörümüz artık tanımaya başladı, ben de bu 2007 Mevlana yılında yine bir Mevlana'nın sözcüğü ile bu oturumu kapatmak istiyorum. Çünkü görüş ve özellikle bilgi birikimi üzerine. Diyor ki, "İnsan gözdür, görüştür gerisi ettir." İnsanın gözü neyi görüyorsa değeri o kadardır.

Hepinize iyi, güzel görüşlü günler diliyorum. Çok teşekkür ederiz.

(4. DOSYA)

(UNA DEĞER KATMA KONGRESİ – 2. GÜN ÖĞLEDEN SONRA)

SUNUCU:

Evet, Değerli konuklarımız,

Fındık ve Üzümle Alternatif Zenginleştirme konulu panelimizi yönetmek üzere İstanbul Teknik Üniversitesinden Profesör Hikmet Boyacıoğlu'nu davet ediyoruz... Hoş geldiniz.

Diğer panelistlerimiz İstanbul Teknik Üniversitesi Gıda Mühendisliği Fakültesinden Profesör Özgül Evranuz, Türkiye Un Sanayicileri Federasyonundan Sayın Ali İhsan Özkaşıkçı... Hoş geldiniz. Buyurun Efendim.

Prof. HİKMET BOYACIOĞLU – İTÜ

Teşekkür ediyorum.

Değerli Katılımcılar, öğle yemeği sonrası olması nedeniyle günün en zor oturum zamanındaki "Fındık ve üzüm, alternatif zenginleştirme" konulu oturumu açıyorum.

Programda belirtilen iki konuşmacımız bu saate kadar ulaşamadılar. O nedenle onların konuşma süresini, açığı kapatmak amacıyla ben kullanacağım.

Konumuz ekmek olduğu için öncelikle ekmekle ilgili genel bir giriş yapmak ve sık sık kullandığım bir-iki özdeyişi sizlerle paylaşmak istiyorum. Hepinizin bildiği gibi artık günümüzde gıda maddelerinin sayısı inanılmaz derecede arttı. Her geçen gün pazara çok değişik gıda maddeleri sunuluyor. Uzaya gidilme, Mars'a gitme noktalarına geldik ama hâlâ, her ülkede diyebilirim, ekmeğe alternatif bir ürün henüz çıkarılmış, ortaya konmuş değil.

Nobel Barış Ödülü sahibi Dr. Norman Ernest Borlaug'ın ekmeğin önemini belirten çok güzel bir deyişi var, sizlerle onu paylaşmak istiyorum. Diyor ki, "Eğer barış istiyorsanız adaleti sağlayın, fakat aynı zamanda daha fazla ekmek üretmek için tarlaları ekin, aksi takdirde barış olmayacaktır." Herhalde bu deyiş ekmeğin ne derece önemli olduğunu bize gösteriyor. Aynı zamanda tarihe baktığımızda Fransız Devriminde çıkan çoğu isyanların ekmekle olan ilişkilerini ortaya koyuyor.

Yine ekmeğin önemini ve yaygınlığını belirten bir tanımlamayı da sizlerle paylaşmak istiyorum. "Doğumdan ölüme kadar, gelir düzeyi fark etmeksizin yılın her gününde, her etnik ve yaş grupları tarafından yenilebilen, herkes tarafından sevilen lezzetli ve besleyici bir gıda maddesi," olarak tanımlanıyor.

Gerçekten de, çoğu gıda maddesi belli zamanlarda, hafta sonunda, bayramlarda, belli kutlamalarda tüketilirken, ekmek tamamen bunların dışında, çok farklı bir konuma sahiptir.

Ekmeğin önemine bağlı olarak teknoloji de gelişmekte, yeni ürünler piyasaya çıkmaktadır. Bu konudaki araştırmalar-geliştirmeler sürekli olarak devam etmektedir. Gerek teknolojik gelişme anlamında, gerekse ekmeğin bulunması anlamında geçmişe baktığımız zaman, çok farklı kayıtlar olmakla beraber, ekmeğin yapımının keşfi M.Ö. 1800'lerde Mısırlılara atfediliyor. Ancak ekmekle ilgili bilimsel araştırmalar Avrupa'da 19. yy.da karşımıza çıkıyor. Özellikle makinelerin geliştirilmesi, ekmek üretiminin otomasyonu, kalitenin geliştirilmesi o tarihlere rastlıyor. Buna paralel olarak hammaddelerin ve üretim tekniklerinin geliştirilmesi, değişik un tiplerinin geliştirilmesi, unun ekmek üretimine adaptasyonu şeklindeki gelişmeler devam ediyor.

Ancak, son 20–30 yıla baktığımızda ekmek teknolojisindeki araştırmalar daha çok tüketici beklentilerine bağlı olarak değişiyor. Tüketici beklentileri derken bakış açımızda beslenmeye olan ilgi ön plana çıkıyor. Yeni veya gelişmiş tekniklerin ekmek üretimine uygulanması karşımıza çıkıyor. Ve tüketici eğilimleri karşımız çıkıyor.

Beslenmeye olan ilgiye baktığımızda ki bugünkü panelimizin konusuna da oradan geleceğim, bağlantı kuracağım; önerilen besin öğeleri, yani insanların sağlıklı olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri, sağlıklı olarak gelişebilmeleri için hâlihazırda tükettiğimiz miktarları karşılaştırdığımız zaman bazı öğeler ortaya çıkıyor. Bu öğeler hububat esaslı gıdaların tüketiminin arttırılması anlamında, gerek içeriğinin geliştirilişi anlamında, gerek fonksiyonel gıda olarak zenginleştirilmiş ürün anlamında. Fakat aynı zamanda da bunların duyusal özelliklerinin geliştirilmesi anlamındadır. Çünkü fonksiyonel özelliğini ne kadar geliştirirseniz geliştirin, tüketici tarafından duyusal anlamda kabul edilmiyorsa bu sadece bir veya iki seferlik bir satın alma olarak karşımıza çıkıyor ve daha sonra devam etmiyor.

Bu bağlamda önerilenler ve yapılanlar ekmek çeşitlerinin arttırılması olarak karşımıza çıkıyor, bu konuda çalışmalar sürekli devam ediyor. Ekmek çeşitlerinin arttırılması bağlamında da buğday dışındaki tahılların ekmek üretiminde kullanılması fırsatları ve bu konudaki Ar-Ge'ler var. Hububat dışındaki ürünler derken bunları bitkisel ve hayvansal katkı maddeleri veya alternatif zenginleştirmeler olarak tanımlayabiliriz. Bitkisel ve hayvansal katkı maddeleri dediğimiz zaman soya fasulyesi, buğday rüşeymi, kepek, kuru üzüm, yağsız süt tozu, peynir altı suyunun ekmek yapımında kullanılması, özel pişirme teknikleri diğer bir alternatif olarak ve besin değeri geliştirilmiş, değiştirilmiş ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Proteinle zenginleştirilmiş ürünler olarak yine soya ile süt tozu ile zenginleştirilmiş ekmekleri gösterebiliriz. Bunun yanında light ürünler, diyetik ürünler, vitaminli ekmek ve glütensiz ekmek karşımıza çıkan diğer ürünlerdir.

Yine yaklaşık son 10 yılda bu portföydeki ürünler arasında karşımıza çıkan biyo ekmekler veya organik ekmek ülkemizde çok çok yeni başladı. Dünyada da aynı paralelde bir seyir söz konusu, gittikçe artan bir pazar var. Bunun yanında ekmek promanasyonu, optimizasyonu da ekmek çeşitliliği ile ilgili olarak bahsedebileceğimiz araştırmalarla karşımıza çıkıyor.

Diğer yönde de işleme teknikleri ile ilgili öneriler ve çalışmalar var. Bu da sektörü direkt olarak etkileyen, öğütme teknolojisindeki değişmelerin un kalitesine yaptığı bir etkidir. Bu da dolaylı olarak ekmek kalitesine etkisi olarak karşımıza çıkıyor. Hamur ve ekmek yapımı teknolojisindeki değişmeler, bilgisayar destekli ekmek üretim teknolojileri, ekstrüzyon teknikleri, dondurulmuş hamurlar ve ekmekler bu bağlamda karşımıza çıkan diğer yeniliklerdir.

Bu çerçevede en son geliştirilen ürünler olarak baktığımızda; örneğin beyaz tam buğday ekmeği ABD'de yaklaşık 3 yıl önce bir patent altında geliştirildi. Şu anda teknolojik olarak hâlâ tam çözülememiş, fakat pazarda gittikçe talep bulan bir ürün olarak karşımıza çıkıyor. Diğer yandan yine çok yeni bir ürün; bitkisel sitanol içeren kolesterolü düşürücü etkisi olan ekmeği yine çok yeni geliştirilmiş ürünler portföyünde belirleyebiliriz. Bu anlamda bu listenin altına eklemek istediğimiz, ülkemizden başlayarak, fındığın ve kuru üzümün de bu amaçla ekmek üretiminde kullanılmasıdır.

Panelimizin esas konusu budur. Bir konuşmacı olarak konuşarak süreyi dengelemeye çalıştım. Bu konuyla ilgili olarak programımızda iki konuşmacımız var.

Sayın hocamız Prof. Özgül Eranus, İstanbul Teknik Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümünden. Kendileri fındık ve kabakla ilgili yaptıkları bazı çalışmaları bizlerle paylaşacaklar.

Prof. ÖZGÜL ERANUS – İTÜ Gıda Mühendisliği Bölümü:

Sayın Başkan, TUSAF yetkilileri, değerli katılımcılar hepinizi saygı ile selamlarım.

Ekmeğe Besin Değeri Yüksek Gıdaların veya Artıklarının Doğrudan Katılması:Yağı alınmış fındık unu ve kurutulup öğütülmüş balkabağı unu

Prof. Dr. Özgül Evranuz
İTÜ, Kimya metalürji Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, 80626 Maslak, İstanbul
e-posta: evranuz@itu.edu.tr

Konuşmama başlamadan önce ben, özellikle TUSAF yetkililerine teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca beni öneren arkadaşım Hikmet Boyacıoğlu'na da teşekkür etmek istiyorum çünkü benim asıl çalışma konum meyve-sebze ağırlıklı olmak üzere gıda maddelerinin işlenmesi, değerlendirilmesi, taşınması, depolanmasıdır. Yani doğrudan ekmekle ilgim pek olmadı. Ama iyi ki böyle bir çalışma yapmışım ve iyi ki buradayım. Çok teşekkür ediyorum.

Ben bugünkü konuya zenginleştirmenin bir devamı olarak bakıyorum. Konuya da zenginleştirme demedim. Besin değeri yüksek gıdaların veya artıkların doğrudan katılması diye biraz kendi bakış açımla bir isim koymaya çalıştım. Ekmeğe katmayı denediğimiz ürünler yağı alınmış fındık unu ve kurutulup, öğütülmüş balkabağı unudur.

Yağı alınmış fındık unu o yıllarda, yaklaşık 10 yıl kadar önce, fındık yağının piyasaya sürüldüğü zamanlarda, kalan posa nasıl değerlendirilebilir düşüncesiyle ele aldığımız bir konuydu.

Beslenme ve sağlık

- Bedensel ve zihinsel sağlık için vücudun ihtiyacı olan besin öğelerinden (protein, yağ, karbonhidrat, vitaminler ve mineraller) yeterli miktarlarda tüketmek gerekir.
- Besin öğeleri gıda maddeleri ile vücuda alınır.
- Gıda maddelerinin her biri, farklı besin öğelerini farklı oranlarda içerir.
- Sağlılı bir yaşam için "yeterli ve dengeli" beslenmek gerekir.
- Ön koşul: Tüketilen gıda maddelerinin, değişik gruplardaki gıdalardan uygun oranlarda seçilmesi
- Kısıtlamalar: Çevresel, ekonomik ve kültürel, (gıda maddeleri üretimi, dağıtım, pazarlama, depolama (lojistik olanak ve kapasite), gelir düzeyi, gıdanın fiyatı, alışkanlılar, beslenme eğitimi v.b.)

Konuya girmeden önce, yine kendi bakış açımla konuya girişi özetlemeye çalışacağım. Sağlıklı gıda üretimi çeşitli şekillerde yapılabilir. Bunun bir yolu, en yaygın ve en etkili yolu, dünkü konuşmacılarımızın da güzel bir şekilde vurguladıkları gibi, ekmeğin ele alınıp, daha doğrusu ekmek üzerinden yola çıkıp bazı besin öğelerini ona ihtiyaç duyan kişiye ulaştırmaktır. Tabii tek yol bu değil. Buna girmeden önce beslenme ve sağlıkla ilgili bildiğimiz konuları kısaca geçmek istiyorum.

Bedensel ve zihinsel sağlık için vücudun ihtiyacı olan besin öğelerinin, ki bunlar protein, yağ, karbonhidratlar, vitaminler ve minerallerdir, yeterli miktarda tüketilmesi gerekir. Ancak biz besin elemanı değil gıda tüketiyoruz. Gıdalar bu adı geçen besin elemanlarını içeriyorlar. Besin öğeleri gıda maddeleriyle vücuda alınır. Gıda maddelerinin her biri farklı besin öğelerini farklı oranlarda içerir. Yani hiçbir gıda maddesinin içeriği, diğer bir gıda maddesinin içeriğine benzemez. Her birinin içeriği farklıdır. Hatta çeşitler bazında da içerikleri farklıdır.

Sağlıklı bir yaşam için yeterli ve dengeli beslenmek gerekir. Bunun için ön koşul, beslenme uzmanlarının ısrarla tüketicilere önerdikleri ön koşul, tüketilen gıda maddelerinin değişik gruplardaki gıdalardan uygun oranlarda seçilmesidir. Tabii elinizde veriler olduğu zaman önerilerde bulunmak kolaydır. Ancak bunu uygulamak zordur. Kısıtlamalar çevresel, ekonomik ve kültürel olabilir. Örneğin gıda maddeleri üretimi mevsimlere bağlıdır, iklime bağlıdır, toprağa bağlıdır. Her gıda maddesi her yerde üretilemez. Üretim zamanları bellidir. Ama bütün bir yıla yayılarak tüketilmesi gerekir.

Gıda dağıtımının, pazarlamasının ve depolamasının, yani lojistik olanakların ve kapasitenin kurulmuş olması gerekir gıdaya ulaşabilmek için. Gıdanın tüketiciye ulaşabilmesi için gelir düzeyi ve gıdanın fiyatı önemlidir. Alışkanlıklar ve beslenme eğitimi kültürel etkileri ortaya koyar. Ve tüm bu nedenlerle yetersiz, dengesiz kötü beslenme ortaya çıkar.

Gıda grupları ve besin değeri

- Hububat ve ürünleri: Enerji, karbonhidrat, protein, vitamin ve mineraller,
- Sebzeler ve meyveler: Vitamin ve mineraller, posa,
- Süt ve süt ürünleri: Protein, yağ, kalsiyum
- Et ve et ürünleri, kuru baklagiller ve sert kabuklu meyveler: Protein, yağ, karbonhidrat, vitamin ve mineraller,
- Yağlar: enerji
- Şekerler ve şekerli içecekler: Enerji

Proteinlerin, yağların ve karbonhidratların, besinsel özellikleri, kimyasal yapılarına göre değişmekte, farklı gıdalar farklı yapılarda protein, yağ ve karbonhidratlar içermektedir. Vücudun minerallerden yararlanma oranı, kaynağına göre farklı olabilmektedir. Bu nedenle tüketilen gıda maddeleri, değişik gruplardaki gıdalardan seçilmelidir.

Beslenme uzmanları değişik gruplardaki gıdalardan uygun oranlarda derken gıdaları da şu şekilde gruplandırıyorlar: hububat ve ürünleri, sebzeler ve meyveler, süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri. Dikkat ederseniz bu grupta etin yanında kuru baklagiller ve sert kabuklu meyveler var. Yağlar, şekerler ve şekerli içecekler var.

Bunun nedeni de gıda maddeleri bizim ihtiyacımız olan besin elemanlarını sağlar demiştik. Bu besin elemanlarından proteinlerde, yağlarda ve karbonhidratlarda aynı kimyasal elementler –karbon, hidrojen, oksijen, bazılarında fosfor, bazılarında azot– bulunmasına rağmen kimyasal yapıları birbirinden farklıdır. Değişik kimyasal yapılara sahip olan bu ürünlerin vücuttaki fonksiyonları da farklıdır. Bu açıdan gruplandırıldığında et ve et ürünlerinin içerdiği proteinler, kuru baklagillerin ve sert kabuklu meyvelerin içerdiği

proteinlerle benzer özellikler gösterirler. O nedenle bu gruptaki ürünler farklı kaynaklı, yani hayvansal ve bitkisel kaynaklı olmalarına rağmen aynı grupta toplanıyorlar.

Vücudun minerallerden yararlanma oranı da farklıdır. Dünkü konuşmalardan biliyorsunuz, sentetik bileşenlerle ilgili tartışmalar vardı. Doğal kaynaklarda da aynı sorun var. Minerallerin biyo yararlılığı yine gıda maddesinin bileşen içeriklerine göre farklı olabiliyor. Bu konuda beslenmecilerin verdiği örnek lahanadır. Lahanada kalsiyum, sütün içeriğindeki kadar olmasına rağmen, süt bir kalsiyum kaynağıdır çünkü ondaki kalsiyum %80 ve üstünde absorbe olurken, vücut bundan yararlanırken, lahananın kalsiyumundan vücut sadece %20–30 oranında yararlanabilir. Bu nedenlerle tüketilen gıda maddeleri değişik gruplardaki gıdalardan seçilmelidir.

Gıda sanayii için stratejiler

- Uzun ömürlü gıda üretimi,
- Kolayca hazırlanabilen (instant) gıda üretimi,
- Tüketime sunulan gıda maddelerinin çeşitlendirilmesi,
- Tüketime hazır veya en az işlemle tüketime hazırlanabilecek gıda üretimi (katma değer kazandırılmış gıdalar),
- Besin değeri daha iyi korunmuş gıda üretimi,
- Besin değeri artırılmış zengin gıda,
- FONKSİYONEL GIDA

Gıda sanayiinin gelişme süreci içinde bakılacak olursa, gıda sanayicilerinin tüketici için hazırladıkları gıdaları farklı stratejileri dikkate alarak ürettiklerini görürsünüz. Örneğin 1930-1940'lı yıllarda, sanayiinin ilk kurulduğu yıllarda, asıl amaç gıdanın ömrünü uzatmaktı. Kurutma fabrikaları kuruldu, dondurma işlemi yapan fabrikalar kuruldu. Kurutulmuş, dondurulmuş gıdaların raf ömürleri, besleyici özelliklerinin etkileri gibi konular o zamanlar güncel di. Daha sonra, hızlı bir gelişmeyle stratejiler de çeşitlendi. Kolayca hazırlanabilen gıda üretimi, tüketime sunulan gıda maddelerinin çeşitlendirilmesi konularına el atıldı. Sadece mevcut gıda maddesini dayanıklı hale getirmek değil, onlardan yeni tatlar oluşturmak, tüketime hazır veya en az işlemle tüketime hazırlanabilecek gıda üretimi bunlardan bazılarıydı. Burada katma değer kazandırılmış gıdaları anlatmak istiyorum. Örneğin yıkanmış, doğranmış veya ön kızartma, ön pişirme yapılmış ürünler. Besin değeri daha iyi korunmuş gıda üretimleri ki bu yeni teknoloji uygulamaları olabilir, yeni ambalajlama teknikleri olabilir. Besin değeri arttırılmış zengin gıda; bu da bir stratejiydi. Ve en son strateji fonksiyonel gıda olarak dile getiriliyor. Ben burada rakamsal veriler sunamıyorum ama genel olarak belirtilen, fonksiyonel gıda üretiminde hızlı bir artış olduğu yönündeki haberlerdir.

Fonksiyonel gıda

- Farkı tanımlar var. Esas olarak "sağlığa olumlu katkısı olan bir veya birkaç bileşen içeren" gıda
- Sağlığa olumlu katkısı olan bileşen/bileşenler, gıdanın doğal bileşeni veya gıdaya sonradan ilave edilmiş olabilir.
- Zenginleştirilmiş gıda: bir grup insanda veya toplumda yaygın olarak gözlenen bir besin yetersizliğinin giderilmesi veya böyle bir besin yetersizliğinin önlenmesi
- Fonksiyonel gıda: beslenmenin de ötesinde, sağlıklı bir yaşam sürdürmek, ve bazı sağlık risklerini (kalp-damar hastalıkları ve bazı kanser türlerinin oluşması, kolestrol düşürücü,..) azaltmak
- Zenginleştirimiş gıda bir çeşit fonksiyonel gıdadır. Diğer fonksiyonel gıdalar: yağı, tuzu, şekeri azaltılmış, yağsız, düşük kalorili, posalı, proteince zengin,...

Fonksiyonel gıda nasıl bir gıdadır? Bunun için farklı tanımlar var. Ama esas olarak bir gıdanın fonksiyonel gıda olarak sayılabilmesi için sağlığa olumlu katkısı olan bir veya birkaç bileşen içermesi gerekiyor. Sağlığa olumlu katkısı olan bileşeni veya bileşenleri içeren gıdalardaki bu bileşenler gıdanın doğal bileşenleri de olabilir ya da gıdaya sonradan ilave edilmiş de olabilir. Örneğin çilek, kiraz, nar bunlar çok gündemde olan meyveler, içerdikleri bazı fenolik maddeler dolayısıyla fonksiyonel olarak tanımlanmaktadır. Örneğin fındık, içerdiği yağ bileşenleri nedeniyle fonksiyonel gıda olarak nitelendirilmektedir.

Zenginleştirilmiş gıda ise bir grup insanda veya toplumda yaygın olarak gözlenen bir besin yetersizliğinin giderilmesi veya böyle bir besin yetersizliğinin önlenmesi amacıyla besin öğeleri ilave edilmiş gıdadır. Yani ikisi arasındaki fark, birisinde besin yetersizliğini gidermek veya önlemek amaç alınıyor, diğerinde ise daha geniş bir bakış açısıyla sağlığa yararlı bileşenleri içermesi düşünülüyor.

Fonksiyonel gıdalar ise, beslenmenin de ötesinde, sağlıklı bir yaşam sürdürmek ve kalp-damar hastalıkları ve bazı kanser türlerinin oluşması, kolesterolün düşürülmesi şeker hastalığının geriletilmesi filan gibi bazı sağlık risklerini azaltmak amacıyla önerilen gıdalardır. Bu tanım içinde zenginleştirilmiş gıda bir çeşit fonksiyonel gıdadır. Ve hatta yine hububat ve un ürünleriyle, unlu mamullerle ilgili yayınlarda ilk fonksiyonel gıda zenginleştirilmiş hububat ürünleridir, diye belirtiliyor.

Diğer fonksiyonel gıdaların, yani bir gıdanın fonksiyonel olarak tanımlanması için yağı, tuzu veya şekeri azaltılmış, yağsız, tuzsuz, kalorisi düşük veya posalı, lifçe zengin, proteince zengin gibi özelliklere sahip olması gerekiyor.

Buğday ve una değer katma

- Ekmek, zenginleştirme ve fonksiyonel özellik kazandırma bakımından, un ve unlu mamuller üreticisine geniş olanak sağlayan bir üründür.
- Bu yolla farklı tatlarda, besin değeri ve sağlık avantajları olan özel ekmek üretimleri de yapılabilmektedir.
- Ekmek ve Ekmek Çeşitleri Tebliği'nde (2002/13) "ekmek çeşidi" tanımı yapılmaktadır.
- Tebliğde adı geçen katkılar: Çavdar unu, diğer tahıl unları, soya unu, patates unu, süt tozu, peynraltı suyu, bitkisel yağ, buğday kepeği, susam, tahin, ceviz, zeytin ve benzeri
- Kaynak çalışmalarda kullanılan katkılar: Mısır unu, soya ürünleri (soya unu, soya proteini, soya kırması), çeşitli kuru baklagil unları (nohut, mercimek), yerfıstığı unu, meyve posaları (portakal suyu işleme atığı, elma posası), çeşitli hububat kepekleri veya saflaştırılmış lifleri, kavrulmuş malt unu, yulaf ezmesi, inulin, ekşi çavdar hamuru kurusu, keten tohumu, vital buğday gluteni, ayçekirdek içi, susam, kimyon, rezene, dereotu ekmeğe katılan/katılması

Buğday ve una değer katma konusuna gelirsek; ekmek, zenginleştirme ve fonksiyonel özellik kazandırma bakımından un ve unlu mamuller üreticisine geniş olanak sağlayan bir üründür. Bu yolla farklı tatlarda, besin değeri ve sağlık avantajları olan özel ekmek üretimleri de yapılabilmektedir. 2002 yılında çıkarılmış Ekmek ve Ekmek Çeşitleri tebliğinde "ekmek çeşidi" tanımına yer verilmektedir.

Tebliğde adı geçen katkılar çavdar unu, diğer tahıl unları, soya unu, patates unu, süt tozu, peynir altı suyu, bitkisel yağ, buğday kepeği, susam, tahin, ceviz, zeytin ve benzeri olarak belirtilmiştir.

Literatür çalışmalarında ise ekmek ununa daha değişik katkıların da katıldığına rastlanıyor. Örneğin mısır unu, soya ürünleri ki bunlar endüstriyel olarak katılmakta, nohut, mercimek gibi çeşitli baklagil unları, yer fıstığı unu, portakal suyu işleme atığı ve elma posası gibi meyve posaları, çeşitli hububat kepekleri veya saflaştırılmış lifleri, kavrulmuş malt unu, yulaf ezmesi, inulin, ekşi çavdar hamuru kurusu, keten tohumu, vital buğday glüteni, ay çekirdeği içi, susam, kimyon, rezene, dereotu veya diğer baharatlar katılan veya katılması önerilen katkılardır.

Ekmeğe yağı alınmış fındık unu katılması

- Fındık, zengin bir protein, yağ, vitamin, mineraller (Ca, Mg, K, Zn) kaynağıdır. Fındığın sağlığa etkisi konusunda ileri sürülen görüşler
  - Kemik gelişimi ve sağlığı için faydalıdır
  - Kalp damar hastalıklarına karşı koruyucu etkisi vardır
  - Kansere karşı koruyucu etkisi vardır
  - Kan basıncının düzenlenmesinde rol oynar
  - Kansızlığa karşı koruyucu etkisi vardır

Bizim fındık unu ile yaptığımız denemede amaç fındığın yağı çıkarıldıktan sonra kalan posanın değerlendirilmesine bir alternatif bulmaktı. Fındık protein, yağ, vitamin ve kalsiyum, magnezyum, potasyum ve çinko gibi, 100 gramının günlük ihtiyacı %10–30 oranında karşılayacak mineraller kaynağı olan zengin bir gıda maddesidir.

Fındığın sağlığa etkisi konusunda ileri sürülen çok görüşler var, herkes bunu ısrarla belirtiyor. Kemik gelişimi ve sağlığı için faydalı, kalp-damar hastalıklarına karşı koruyucu etkisi var, kansere karşı koruyucu etkisi var, kan basıncının düzenlenmesinde rol oynar, kansızlığa karşı koruyucu etkisi vardır. Bu nedenle ekmeğe katıldığında da fonksiyonel bir gıda üretilmiş olur.

Deney düzeneği

- Yağı alınmış fındık unu, bir parti una %3, 6, 9 ve 12 oranlarında katılmıştır.
- Diğer bir parti una ise değişen oranlarda fındık unu ile beraber (%3, 6, 9,12) %0.5 SSL kullanılmıştır
- Test ekmekleri, fındık unu içermeyen kontrol örneğiyle karşılaştırılmıştır.

Biz çalışmalarımızda ekmeğe %3, 6, 9 ve 12 oranlarında yağı alınmış fındık ununu katmayı denedik. Burada şunu da belirtmek istiyorum, bu tür çalışmalarda ekmek ununa katılan farklı katkıların miktarı zaten %3 ila 20 arasında değişmektedir. Çok fazla katıldığı zaman hamurun işlenebilir özellikleri etkileniyor.

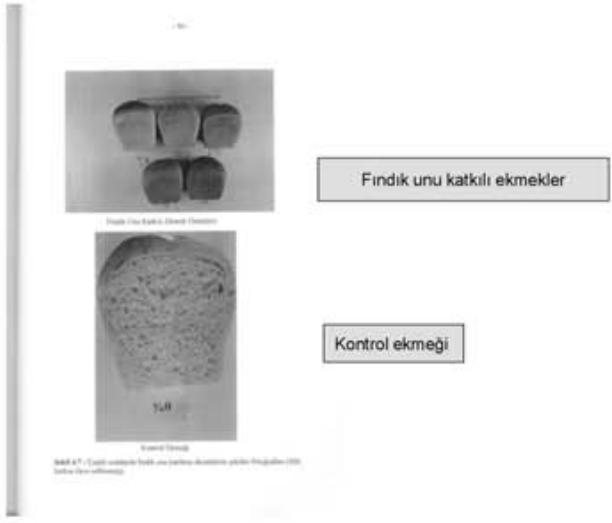
Çalışmada fındık unu katılmış örneklerin yanında olası teknolojik kalite bozulmalarına karşı bir önlem olarak emülgatör katılımı da denendi ve test ekmekleri fındık unu içermeyen kontrol ekmeği ile karşılaştırıldı.

Sonuçlar

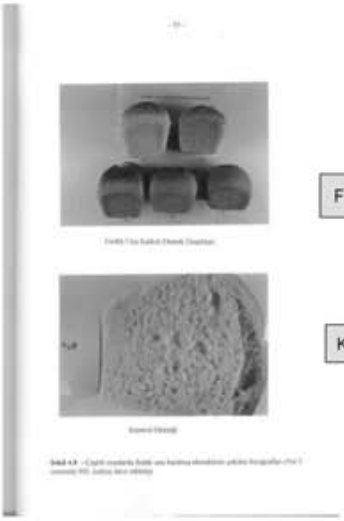
- Fındık unu katılan hamurlarda su kaldırma oranı artmıştır.
- Gelişme süresi uzamıştır.
- Stabilitede önemli bir değişiklik gözlenmemiştir.
- 45, 90 ve 135 dak ölçülen uzama kabiliyeti ve enerji, zamanla ve fındık unu oranı arttıkça azalmıştır.
- Ekmek verimi artmış, spesifik hacim azalmıştır.
- SSL ilavesi ile ekmek verimi ve spesifik hacimde iyileşme sağlanmışsa da kontrole göre verim artmış, spesifik hacım azalmıştır.

Tüm çalışmalarda olduğu gibi una protein katıldığı zaman hamurun su kaldırma oranı artmış, gelişme süresi uzamıştır. Stabilitede önemli bir değişiklik gözlenmedi, 45, 90 ve 135 dakikalarda ölçülen uzama kabiliyeti ve enerji, zamanla ve fındık unu oranı arttıkça azaldı. Ekmek verimi arttı, spesifik hacim azaldı.

Emülgatör katılımı ise çok büyük değişiklikler yapmadı. Ekmek verimi ve spesifik hacimde iyileşme sağlanmışsa da kontrole göre verim artmış, spesifik hacim azalmıştır.

Tabii renkte de bir değişiklik oldu, ekmekte daha kara bir renk oluştu. Yukarıda yapılan ekmeklerin fotoğraflarını görüyorsunuz. Renk koyulaşıyor, hacim azalıyor. Ekmek içi dokusunda da değişiklikler var, daha gözenekli. Oran arttıkça da yumuşak ve elastik bir hal alıyor.

Fındık unu ve SSL katkılı ekmekler

Kontrol ekmeği

Emülgatörle yapılmış ekmeklerde de fazla bir iyileşme gözlenmedi.

Duyusal değerlendirme

- Değerlendirme, ekmek şekli, kabuk rengi, ekmek içi rengi, ekmek içi elastikiyeti, yumuşaklık, tat bakımından yapılmıştır.
- %3 katkılı ekmek genel olarak kontrol örneği ile aynı puanları almıştır. Fındık unu oranı arttıkça puanlar düşmüştür.
- SSL katkılı ekmeklere daha da düşük puanlar verilmiştir.

Duyusal değerlendirmede panelistlerden ekmek şekli, kabuk rengi, ekmek içinin rengi, ekmek içi elastikiyeti, yumuşaklık ve tat bakımından puanlama yapmaları istenmiştir. %3 katkılı ekmek genel olarak kontrol örneği ile aynı puanları almış, fındık unu oranı arttıkça puanlar düşmüştür. Yani %3'e kadar fındık unu katmanın, ekmek özellikleri bakımından kabul edilebilir düzeyde olduğu saptanmıştır.

Ekmeğe balkabağı tozu katılması

- Balkabağı,önemli oranda lif içeren, beta karoten, ve mineraller (özellikle potasyum) bakımından zengin, yağsız bir üründür.
- Balkabağı kurutulmuş, öğütülmüş ve una %1, 2, 3, 4 oranlarında katılmıştır.
- Test ekmekleri, balkabağı tozu katılmayan kontrol örneği ile karşılaştırılmıştır.

Balkabağı tozu katma denemesi de yine literatürde karşılaştığımız bir çalışmadan aklımıza geldi. Dünyada bu konuda yapılmış tek bir çalışma var, Rus bilim adamları tarafından yapılmış bir çalışma. Ekmeğe kurutup öğüttükleri balkabağını katarak ekmek hacmini geliştirdiklerini söylüyorlar. Başka bir ölçüm yapmamışlar.

Biz reolist ölçümlerine de bakmak istedik, nasıl bir şey olabilir diye. Pazardan aldığımız balkabağını, çünkü bu ticari olarak bulunan bir şey değil, kurutup kendimiz öğüttük ve una öyle kattık.

Kurutulmuş öğütülmüş balkabağı una %1, 2, 3 ve 4 oranlarında katılmıştır. Test ekmekleri balkabağı tozu katılmayan kontrol örneğiyle karşılaştırılmıştır.

Tablo 3 : Balkabağının ve Bazı Sebze ve Meyvelerin Bileşimleri

100 g'da	Balkabağı	Kayısı	Havuç	Elma	Kabak	Domates
Ca (mg)	21	13	33	6	15	10
K (mg)	340	259	320	107	262	237
Na (mg)	1	1	69	1	2	5
α-karoten (mcg)	515	19	3477	0	0	101
β-karoten (mcg)	3100	1094	8285	27	120	449
Vitamin A (IU)	7384	1926	16811	54	200	833
Vitamin C (mg)	9	10	5,9	4,6	17	12,7
Vitamin E (mg)	1,06	0,89	0,66	0,18	0,12	0,54

Balkabağının ilgimizi çekmesinin nedeni Türkiye'de bol miktarda yetiştirilmekte olması ve mevsiminde sadece tatlısı yapılarak tüketiliyor olmasıdır. Ben araştırdığım kaynaklarda başka bir tüketim şeklini göremedim. Eğer burada bilen varsa ve bizimle paylaşırsanız memnun olurum. Yurt dışındaki kaynaklarda eğer balkabağı yemek amaçlı kullanılıyorsa çorbalara katıldığına dair bilgiler var.

Balkabağının özelliği, yukarıdaki tabloda da göreceğiniz gibi, havuçtan sonra -ki havuç ve kayısı A vitamini ve potasyum bakımından zengindir ve yüksek tansiyon hastalarına diüretik olarak önerilen iki üründür- ve kayısıdan daha fazla vitamin A ve β-karoten içeriyor olmasıdır. Potasyum içeriği ise diğer tüm meyve ve sebzelerden daha yüksektir. Tabloda belirtilmiyor ama lifli bir üründür. Bu açıdan bakılacak olursa yine havuçla kıyaslanabilir. İçeriğinde yağ da yoktur. Ekmeğe katılan diğer lifli ürünleri, kepek grubunu düşünürsek onlarda B vitamini vardır. Balkabağında ise A vitamini vardır. Onun için bu bir farklılık yaratabilir diye düşündük.

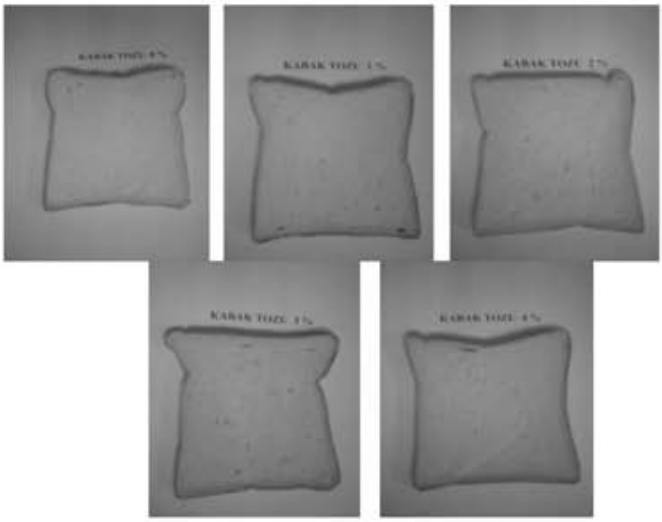
Yağı olmayan, lif içeriği yüksek, A vitamini yüksek bir ürünün ekmeğe katılması denemesi yapıldı.

Sonuçlar

- Yapılan reolojik çalışmalar denemelerde kullanılan Tip 2 (%70 randımanlı) una en çok %3 oranında BKT ilavesinin hamurun işlenebilir özelliklerini değiştirmediği, hatta geliştirdiğini göstermiştir.
- Renkte sarılık ön plana çıkmıştır.
- Ekmek içi sertleşmiş, bayatlamaya etkisi olmamıştır.
- Yapılan duyusal analizde %3 BKT katkılı ekmek hiç BKT içermeyen kontrol ekmeğine kıyasla daha çok beğenilmiştir.

Yapılan çalışmalarda una %3 oranına kadar katıldığında işlenebilirlik açısından herhangi bir değişiklik gözlenmedi, normal hamur özellikleri değişmedi. Renkte sarılık ön plana çıktı. Kendi denemelerimiz olduğu için midir bilemiyorum ama bize göre itici bir sarılık değildi, hoş bir renk oluşturdu. Ekmek içi biraz sertleşmiş ve bu katkının bayatlamayı geciktirme etkisi gözlenmemiştir.

Yapılan duyusal analizlerde ise ilginç bir sonuçla karşılaştık. %3 balkabağı tozu katkılı ekmek hiç balkabağı içermeyen kontrol ekmeğine kıyasla daha çok beğenildi. Yani bayağı bir farkla yüksek puanlar aldı.

Tava ekmeği yapıldı onun için burada hacimle ilgili gözlemlerimiz yok. Ama yukarıda gördüğünüz gibi ekmek yapısı açısından gayet iyi bir görüntü vermiştir.

Son söz

- **İşleme ve ürün maliyetini artırmayan, tüketim için kabul edilebilir nitelikte, güvenli ve sağlıklı, çeşitli ekmek üretimi için meyve ve sebzeler ile işleme artıkları (çekirdekler, kabuklar, posalar) veya bunlardan elde edilen doğal antioksidanlar iyi bir kaynaktır.** ANCAK,
- Fonksiyonel gıda üretimi, basit bir "bir ürüne başka bir ürün ilave etme" yöntemi değildir.
- İlave edilen ürünün gıdanın fiziksel, kimyasal ve teknolojik olarak işlenebilir olma özelliklerine etkisi,
- İlave edilen ürünün gıdanın duyusal özelliklerine ve raf ömrüne etkisi,
- İlave edilen ürünün gıdanın maliyetine etkisi vardır.

Sözlerimi bitirirken bu konuda şunu söylemek istiyorum. İşleme ve ürün maliyetini arttırmayan, tüketim için kabul edilebilir nitelikte, güvenli ve sağlıklı olması gerekiyor yaptığımız ekmeklerin. Böyle bir amaç için çeşitli meyve ve sebzeler ile çekirdekleri, kabukları, posalar gibi bunların işleme artıkları veya bunlardan elde edilen doğal antioksidanlar iyi bir kaynak olarak düşünülebilir. Ancak, göz önünde bulundurulması gereken şu dört maddeyi ihmal etmemek lazımdır. Yani çalışmayı sonlandırırken muhakkak bu konuların da çalışılması gerekir:

- Fonksiyonel gıda üretimi basit bir "bir ürüne başka bir ürün ilave etme" işlemi değildir.
- İlave edilen ürünün gıdanın fiziksel, kimyasal ve teknolojik olarak işlenebilir olma özelliklerine etkisi incelenmelidir.
- İlave edilen ürünün gıdanın duyusal özelliklerine ve raf ömrüne etkisi incelenmelidir.
- İlave edilen ürünün gıdanın maliyetine etkisi vardır. Ve siz sanayiciler olarak bu daha da önemli bir konudur. Bunun da analizinin iyi yapılması gerekir.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum. Tekrar saygılar sunarım.

Prof. HİKMET BOYACIOĞLU: Biz teşekkür ediyoruz Sayın Evranuz.

Sayın hocamız son söz olarak ilave edilen ürünün gıdanın maliyetine etkisi olarak bağladı konuyu. Bu konudaki yorumu da oturumumuzun son konuşmacısı olan Sayın Ali İhsan Özkaşıkçı'dan rica edelim.

ALİ İHSAN ÖZKAŞIKÇI – Un Sanayicileri Derneği Başkanı:

Çok teşekkürler.

Biz son bölüm, özellikle sektörü ilgilendiren konulardan olduğu için katılım fazla olur dedik. Bakıyorum salonda kalabalık artmaya başladı. Demek ki bu düşüncemiz doğruymuş.

Eskiden buğday, arpa, mısır diye biliyorduk, şimdi TMO fındığa da bulaştı. Böylelikle bizim kongreye fındık konusu da girmiş oldu.

Geçmişten bir örnek vermek istiyorum, mercimek örneğini. Hatırlarsınız, yıllar önce Türkiye'de aşırı bir mercimek üretimi olduğu yıl çok ciddi kampanyalarla, televizyonda sürekli mercimek yemekleri ile ilgili bir çalışma yapılmıştı ama sanırım o çalışmanın sonunda Türkiye'de mercimek tüketiminde çok büyük bir artış sağlanamadı. Mercimeğin işleme tekniğinde ufak bir değişiklik yapılarak yurt dışına, özellikle Hindistan'a ihracatı yoluyla o aşırı mercimek stokundan kurtulmuştuk. O dönemde Sayın Edip Aktaş TMO'da bulunduğu için konuyu hepimizden daha iyi biliyordur.

Ama öncelikle dünkü una değer katma konusunda olduğu gibi Türk toplumunu, çiftçisini, tüketicisini ve bizim sektörü ilgilendiren her türlü konuda bilinçli bir sivil toplum örgütü olarak Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu unun alternatif zenginleştirilmesi konusunda üzerine düşen tüm görevi yapacaktır.

Hocamın bilgilendirmesi belki yerindeydi. Biz bugüne kadar hep fındığı direkt olarak una nasıl katarız, ekmek nasıl yaparız diye düşündük. İşin maliyeti konusuna gelince de, 1 kg fındık 6 Y.Lira; dün yediğimiz ekmekler %10 fındık içeriyordu. Çok kaba bir hesap yaparsanız, bir çuval un 30 Y.Lira, bir 30 Y.Lira da içine fındık giriyor. Maliyet açısından çok da realistik gözükmemişti ama biliyorsunuz fındık yağı çok besleyici özelliklere sahip; özellikle zeytinyağına son derece yakın kalite özellikleri var. Sanıyorum Türkiye'de fındık yağı sektörünün gelişmesi ve özellikle onun ihracat olanakları arttıkça fındık küspesi ya da fındık unu diye tarif ettiğimiz ürün bollaşıp, fiyatı daha cazip hale geldikçe ve bu konuda gerekli çalışmaları yaparsak sektör de bu konuyla ilgili olarak gereğini yerine getirecektir düşüncesindeyim.

Ama bir de Sayın Genel Müdürümden yardım isteyeceğiz. Biliyorsunuz ekmekte denetim kontrolü had safhada yaygın. Halk Ekmek'ler ekmek fiyatını da kontrol ediyorlar. Bu fındığın ekmekte kullanımıyla ilgili biz başlangıcı ilk başta Halk Ekmek'lere verelim. Onlar bir başlasınlar biz de mutlaka arkalarından geliriz.

Teşekkür ediyorum.

Prof. HİKMET BOYACIOĞLU: Biz teşekkür ediyoruz Sayın Özkaşıkçı.

Oturumun özetinden ziyada müsaade ederseniz ben kongrenin genel değerlendirmesini yapmak istiyorum. Sizinle paylaştıkları üzere sektörümüzün bugüne kadarki toplantıları

genel olarak buğday fiyatları, buğday alım politikaları, TMO ve un fiyatlarından oluşmaktaydı.

Gerçekten ilk defa bu kongrede ve seçilen isimle de vurgulandığı üzere sektörümüz bu konuları aşarak –ben o şekilde değerlendiriyorum– ve aynı zamanda kendisinin dünya birinciliğine layık bir şekilde bu konuları arkada bırakarak artık halkımızın sağlığının korunmasını, zindeliğin, refahın iyileştirilmesini bir misyon olarak kabul etmiş ve dünkü oturumda da bu pekiştirilerek artık bu konudaki kararlılığını göstermiş bulunmaktadır. Bu gelişmelerini ben şahsen çok büyük bir mutluluk duyduğumu burada paylaşıyorum.

Aralardaki konuşmalarımızda Sayın Federasyon Yönetim Kurulu ile tartıştık. Artık bu misyonu herhangi başka bir kurumdan beklemeden herhalde hep beraber, hepimizin desteği ile en kısa zamanda sonuçlandıracağımızı ümit ediyorum.

Konuşmacılarımıza katılımları, zamanları ve bilgileri bizlerle paylaştıkları için teşekkür ediyorum. Sizlere de katılımınız ve sabırlarınız için çok teşekkür ediyorum.

SUNUCU:

Değerli katılımcılarımız,

Sektörel Değerlendirmeler için konuşmacılarımızı davet etmek istiyorum.

Öncelikle paneli yöneten Toprak Mahsulleri Ofisi Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü Sayın İsmail Kemaloğlu'nu davet ediyorum. TİGEM Genel Müdürü Sayın İsmail Hakkı Sayın, Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığından Gümrükler Genel Müdür yardımcısı Sayın Bülent Taşoluk, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı Sayın Ahmet Arslan, Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Sayın Mustafa Sever, TUSAF Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Oğuz Kırtız.

İSMAİL KEMALOĞLU – TMO Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdür:

Teşekkür Ediyorum. Hepinize Merhabalar.

Bu kongrenin kapanışına dönük sektörel değerlendirme anlamında ağırlıklı Kamu Temsilcileriyle masanın etrafında buluştuk. Öncelikle ben bu vesile ile bir teşekkür sunmak istiyorum. Aslında Prof. Dr. Hikmet Boyacıoğlu hocamız kısmen değindi. Yaklaşık dört yıldır sektörle yaptığımız toplantıları takip ediyoruz. Geldiğimiz nokta gerçekten bana göre kayda değer. Artık uluslararası bakabilen, vizyonu tartışabilen, dünyadaki gelişmeler çerçevesinde neler yapılabilir diye topluca değerlendirme yapabilecek bir noktada olmamız bence bir başarıdır. Bunun için toplantının organizasyonunda emeği geçen Federasyonun Yönetim Kurulu Başkanı ve ekibine, bütün emeği geçen arkadaşlara teşekkür etmek istiyorum.

Masanın etrafında hububatın üretiminden pazarlamasına, denetimine, ihracatına dönük görevleri üstlenmiş kurumsal temsilciler var. Ben akışı buna göre ayarlamak istiyorum. Üretim kısmından bahsederken burada yaptığı çalışmalar bizi de yakından ilgilendiren, ürünün kalitesinde öncelikli rolü olan Sertifikalı Tohum dediğimizde akla gelen TİGEM ile belki başlayacağız. Ama ondan önce özellikle Kamu temsilcilerine ışık tutması anlamında, her ne kadar sektör tarafından ağırlıklı olarak Ofis temsilcisi olarak da tanınsa, Federasyonu temsilen Oğuz Bey'e bir söz vermek istiyorum. Bize belki buradaki arkadaşların konuşmalarını yapmasında sektörün Kamu'dan beklentileri nelerdir, o manada daha fazla soru cevaba ihtiyaç kalmadan arkadaşların aktaracağını da revize etme imkânı vermesi açısından sektör adına bir değerlendirme yapmasını rica ediyorum.

CEM OĞUZ KIRTIZ - TUSAF Yönetim Kurulu Üyesi:

Sayın Başkanım teşekkür ederim. Benim için yaptığınız benzetmeden dolayı ayrıca teşekkür ederim.

Bizim sektör olarak öncelikle dün yapmış olduğumuz yönetim kurulu toplantısında da çok ön plana çıkan bir konu var. Bu konu şu: Birçok şeyde karşılıklı ortak hareketimiz kesin. Bugün süneyle mücadelede –Ahmet Bey de burada, kendisine teşekkür etmek istiyoruz– geçen yıl yapılan Tekirdağ'daki toplantıdan sonra komitenin içerisine biz de dâhil olduk. Sürekli bir bilgi alışverişi içerisindeyiz. TMO ile ilişkilerimiz malum, sürekli bir bilgi alışverişi ve konulara sürekli bir ortak yaklaşım içerisindeyiz. Ayrıca TİGEM Genel Müdürümüz İsmail Bey'e de teşekkür ediyoruz. Geçen yıl katılmış olduğumuz TAGEM'in turunda TAGEM'e biz kendimizi anlatabildik. Orada katıldığımız turda gördük ki aslında TAGEM'de çok ciddi bir bilgi birikimi ve çok ciddi bir altyapı var. Ancak birbirimizi net anlamamamızdan kaynaklanan bir takım yanlış anlaşılmaların olduğunu gördük. TAGEM cephesinden sektör tamamen ithalat yanlısı, ithalatın yanında olan ve menfaatlerin onu gerektirdiği bir sektör olarak görünürken aslında öyle olmadığını kendilerine anlattık. Kendi ülkemizde yetişen buğdaylarla çalışmak tabiî ki en çok istediğimiz şey. Bu arada Mustafa Bey Dış Ticaret Müsteşarlığından; onlarla da son derece iyi ilişkilerimiz var ve bir bilgi alışverişi içerisindeyiz.

Bütün bu birlikte geçirdiğimiz ve sürekli görüşmeler, konuşmalar neticesinde zaman zaman bir takım kararlardan biz tarafımıza fakslanmasıyla karşı karşıya kalıyoruz. Burada bu kadar önemli kararlar alınırken açıkçası bizim mutlak ve mutlak yazılı bir fikrimizin alınmasını, bu kararın ortak alınmasını ve ortak sorumluluğu beraber taşıyalım istiyoruz. Ben özellikle bunu başta vurgulayarak konuşmama başlamak istiyorum. Bir de, bütün arkadaşlarımızı ilgilendirdiği için, dün elimize geçen Dış Ticaret Müsteşarlığımızın en son yayınladığı tebliği okumak istiyorum. Çok kısa, bir sayfa o yüzden birebir okuyacağım.

"Müsteşarlığımızca dâhili işleme izin belgesi kapsamında ithal edilen buğdaydan yerli üretimin olumsuz yönde etkilenmesine meydan verilmemesini teminen buğday hasadının yapıldığı 15 Mayıs–31 Ağustos tarihleri arasındaki dönemde dâhilîleştirme izin belgesi kapsamında ihracat öncesi buğday ithalatına izin verilmeyecektir.

"Ancak, ihracatçılarımızın finansman ve pazar kaybı sıkıntısıyla karşı karşıya kalmalarına meydan verilmemesi amacıyla yerli ürün buğday kullanarak gerçekleştirilecek ihracat sonrasında anılan dönemde ithalata izin verilecek olup, dâhilîleştirme izin belgesi kapsamında söz konusu ithalatın gerçekleştirilebilmesi için ihracat taahhüdünün tamamlanmasını müteakip müsteşarlığımızca ..... müracaatında bulunulması gerekmektedir.

"Öte yandan bu husus 11.04.2007 tarihinden önce alınan ve buğday ithalatını öngören dâhilîleştirme izin belgesi sahibi firmaların belgelerinde bir otomasyon sistemi üzerinden yansıtılacaktır. Bilgilerinizi rica ederim."

Az önce, konunun başında söylemeye çalıştığımız da buydu. Zaten geçmiş dönemde de Federasyonun tavrı ve tarzı ortadadır. Hasat dönemlerinde ithalatın yapılmaması ile ilgili olarak bizim en ufacık bir itirazımız yok. Buradaki itirazımız olan konu, sadece bu kararları lütfen ortak alalım istiyoruz. Bu kadar ciddi, bu kadar önemli kararların içerisinde birebir federasyonun hem yük, hem sorumluluk altında olmasını istiyoruz. Diğer taraftan bizim şu anda sektörel olarak baktığımızda, işte konuşuyoruz şu anda inovasyonu konuştuk. Arkasından sürekli bir konfederasyondan bahsediyoruz. İnovasyonu gerçekleştiremezsek konfederasyon rüzgârı içerisinde yok olup gideceğiz. Bunların hiçbirinin olmaması için de motivasyonumuzun çok iyi olması gerekiyor. Dolayısıyla, üç tane yol bizim hayatımızdaki yönümüzü tespit ediyor. Motivasyonun bozulması zaman zaman piyasadaki dengesizliklerden kaynaklanan bir durum. Biz son derece ciddi rekabetlere alışık bir sektörüz. Neredeyse çift rakamlı kâr marjlarını görmeyen Türkiye'deki tek sektör ya da birkaç sektörden bir tanesiyiz. Dolayısıyla bu bağlamda bizim motivasyonumuzu en çok etkileyen şeyler yıl içerisinde kalite. Buğdayda kalite. Burada iki tane ana konumuz var

buğdaydaki kaliteyi etkileyen, bir tanesi tohum ki beş yıl öncesinde hiçbir şekilde Türkiye'de, buğdayda sertifikalı tohumluk nedir dendiğinde insanlar sadece birbirine bakarken, İsmail Bey'e tekrar teşekkür etmeyi bir daha istiyorum, bugün 280 Bin ton seviyesine ulaşan bir sertifikalı tohumlukla karşı karşıyayız. Çok kısa bir dönem içerisinde çok ciddi işler başarıldı. Kaybetmekle yüz yüze olduğumuz Bezosta buğdayı tekrar elitlenmesi ile gayet iyi bir seviyelere getirildi ve yeni cinsleri kovalıyoruz. Ancak, tabiî ki 800 bin ton ihtiyacı olan bir ülkede 280 bin tonluk bir rakam yetersiz. Çalışmaların aynı hızla devamından son derece mutlu olacağımızı bildirmek istiyoruz.

Süneyle ilgili durum da; sünede beş yıl öncesine kadar her yıl "acaba bu yıl süneli mi çıkacak, sünesiz mi çıkacak," derken çok ciddi çalışmalar neticesinde artık %1'li rakamları konuşur hale geldik. Ancak 2005 yılındaki süne oranının 2006 yılındaki süne oranı üstünde olması, süneyi hiçbir şekilde hafife almamamız gerektiğini, bu problemin ortadan kalkmadığını ve üstüne aynı kararlılıkla gidilmesi gerektiğini bize bir kere daha göstermiş oldu. Burada da komitenin içerisinde olduğumuz ve yükün altında da biz olduğumuz için Ahmet Bey'lere şu anda şimdiden tekrar bu yılki yapmış oldukları ve yapacakları çalışmalar için teşekkür ediyoruz ve burada mutlak biyolojik mücadelenin ön planda olması, ilaçlamanın asla kesin bir çözüm olmadığının farkında olduğumuzu da bilmenizi istiyoruz.

Bizi etkileyen bir diğer unsur, bu, yıl içerisinde miktar. Miktar bizi şunun için çok fazla etkiliyor, çünkü dünya piyasasının üzerinde bir yerli piyasayla karşı karşıyayız. Bu da son derece doğal ki ..... aletleri bu kadar yüksek ve parçalı arazilerde imalat yapıp, maliyetlerin çok yüksek olması, bizi bir şekilde çiftçi refahını da düşünmemize sevk ediyor. Bu da iç piyasada yüksek fiyatları doğuruyor. Dolayısıyla, ihtiyacımız kadar bir ürün elde ettiğimiz zaman sıkıntı yaşamıyoruz, ancak ihtiyacımızın üstünde ya da altında bir ürün gerçekleşmesi halinde son derece ciddi problemlerle karşılaşıyoruz. Fazlası da maalesef sorunumuz oluyor, eksiği de maalesef sorunumuz oluyor.

Basit örnekleme yapmak istiyorum. 2004 yılında aşırı bir kış kuraklığı yaşadık, TİGEM de dâhil olmak üzere yaklaşık %30 civarında ön görülen bir kuraklıkla karşı karşıya kaldığımızı düşünürken Nisan-Mayıs ayındaki çok ciddi yağışlar bizim o %30 eksiğimizi bir anda kapattı. 2006 yılında ise, Cumhuriyet tarihinin en yüksek rekoltesini beklerken bir anda Nisan ve Mayıs'ta yağmayan yağmurlar, Haziran ayında esen sıcak rüzgârlar bizi Cumhuriyet tarihinin rekorunu beklerken bir anda beklediğimiz ve hedeflediğimiz rakamın %15 altında bir hasadın gerçekleşmesi ile karşı karşıya kaldık. O yüzden miktar ile ilgili kısımda da bu yıl için şu an henüz net bir öngörümüz yok. Ancak arkadaşlarımızla sürekli görüşüyoruz. Bütün bölgelerden bilgiler alıyoruz ve sürekli takip halindeyiz. Nisan sonu itibariyle de öngörülerimiz başlayacak efendim.

Öte yandan bizim en büyük sıkıntılarımızdan bir tanesi öngörülebilir bir piyasanın içerisinde yaşayamıyor olmamız. Bu bizi neden etkiliyor? Bu bizi şunun için etkiliyor, sattığımız ürünler, stoklarımız yaklaşık olarak bizim her fabrikanın dört ay civarında bir piyasa içerisinde ve finansman içerisinde olmasını sağlıyor. Ancak, takdir edersiniz ki, Türkiye'de dört ay sonrasında neyin olacağını bir şekilde kestirmek neredeyse imkânsız halde.

Sebebine gelince, daha önce de yaşadık; çok kısa dönem önce, bir ay önceki hadise neden kaynaklandı? İşte hasat dönemindeki eksikliğin tam olarak maalesef Türkiye'deki, istatistik özürlü olmamızdan dolayı, ne miktarı ne kaliteyi bir türlü kestiremiyoruz. Hep üç aşağı beş yukarı mantığıyla devam ediyoruz. Dolayısıyla burada miktarı tespit edememiz zaman içerisinde bizi çok dar boğaza soktu. Arkasından TMO stoklarının kapatılması ile birlikte zaten çok ciddi stres altında olan piyasa bir anda coştu. 400–450 bin bandında paçal yapan sektörümüz 450–500 bin bandında paçal yapar hale geldi. Bir anda bu un fiyatlarına baskı olarak yansıdı. Sektörümüzdeki arkadaşlarımız buğday bulamama korkusu yüzünden banka kredileri de dâhil olmak üzere ellerindeki tüm imkânları kullanarak bu buğdayları satın aldılar. Arkasından bir anda AB kotalarının gelmesi, TMO satışlarının yeniden başlaması ve ithalatın açılmasıyla birlikte bir anda buğday bolluğu tam ters etki yarattı ve un fiyatları yeniden düştü. Arkadaşlarımızın hepsinin elinde yüksek maliyetli buğdaylar kaldı. Takdir edersiniz ki biz inanılmaz bir rekabet içerisindeyiz. Bizim yaşadığımız bir, pazara üç olarak

yansıyor. Sebebine gelince, atıl kapasitemizle doğru orantıda çarptığımız zaman bu böyle. Az önce hocamızın göstermiş olduğu grafikte, çok dinamiksiniz, grafikler de bunu gösteriyor derken biz hakikaten buğday piyasasından çok daha yavaş un piyasasına zamlarımızı yapıyoruz ama buğday piyasasından daha çabuk un fiyatlarında düşüşleri gerçekleştiriyoruz. Bu da müşterilerle aramızda son derece ciddi sıkıntılar yaratıyor. Bağlantı yapan müşteriler bağlantılarından vazgeçiyor ya da deposunda mal olanlar iade fatura kesiyor. Müşteriyle kavga ediyorsunuz, bu zammı niye yaptınız geri alacaktınız deniyor. Dolayısıyla, baştan aşağı altüst oluyoruz. Hem maddi anlamda, hem müşterilerle beraber karşılıklı manevi anlamda.

Öngörülebilir piyasa için bir takım yeni sistemler ortaya konuldu. Bunlardan bir tanesi TMO'nun emanet sistemi. İki yıldır devrede. İlk yıl 13 bin ton gerçekleşen emanet sistemi, geçen yıl 280 bin ton gerçekleşti. Orada size tekrar teşekkür etmek istiyorum Sayın Başkanım çünkü buradaki projede direkt ortaya atılması ve uygulamaya geçilmesi bizim öngörülebilir piyasa için son derece önemliydi. Çünkü bizim sektör olarak maksimum satın alma kapasitemiz 3 milyon ton. Zaman zaman bunun kavgası da oldu, sanayiciler mal almıyor diye. Bizim hiçbir şekilde hasatta maldan kaçmak gibi bir durumumuz söz konusu değil. Bizi en çok etkileyen şey, yerlerimizin olmayışı ve finansmanımızın olmayışıdır. 3 milyon tonda tıkanıp kalıyoruz. Bu da ortalamada bizim üç aylık ihtiyacımızın karşılığıdır. Bizler de en azından 6 aylık ürünlerimizin ya da 10 aylık ürünlerimizin maliyetlerini yapabilmek istiyoruz. Bununla ilgili atılan adımlar son derece güzel ve zaman içerisinde karşılığını verir olduğunu gördük. Yerinde emanet sistemi bir sonraki yıl devreye girdi. Bu da son derece başarılı bir uygulama oldu. İnşallah bu sistemlerin aynen devamını istiyoruz.

Yepyeni proje olan ve yine sizin emeğinizle ortaya çıkan -sizinle beraber TMO'daki bütün çalışma arkadaşlarımıza da çok teşekkür ediyoruz, herkesin çok büyük emeği var o işte- 1 milyon 860 bin tonluk bir ihale. Bu, sizin daha önce Ankara'daki sunumunuzda da söylediğiniz gibi, gerçekten bir devrim. Biz bunu şu anda algılamaya çalışıyoruz. Süreç olarak, ihale sürecine daha iki ay var. Arkadaşlarımız sürekli kendi aralarında bunu konuşuyorlar, umarım oradan son derece iyi neticeler alacağız. En doğru sistemin zaten bu olduğundan yana hiç kimsenin şüphesi yok. Bu konuda da atılmış bu kadar ciddi ve büyük bir adım için tekrar teşekkür etmeyi federasyon yönetim kurulunda dün kararlaştırmıştık. Federasyon yönetim kurulu adına size teşekkür ediyoruz efendim.

Bunun yanında lisanslı depoculuk bizim gene öngörülebilir piyasalarımız içerisinde son derece önemliydi. Ama lisanslı depoculuk kanunu çıkmadan önce de biz aynı fikirdeydik. Kanun çıktığı zaman gördük ki endişelerimizin hepsi birçok kesim tarafından aynı şekilde algılanmış ve o yüzden hiçbir lisanslı depoculuk şirketi henüz faaliyete geçmiş değil. Ama bu depoculuğun yaygınlaştırılması projesiyle beraber inşallah önümüzdeki dönemde lisanslı depoculuk da devreye girecek ve zaman içerisinde bizim öngörülebilir piyasamızın daha iyi olması sağlanacaktır.

Ben sözlerime son verirken tekrar etmek istiyorum. Burada, masanın etrafında bulunan herkes bizim için son derece önemlidir, herkesin fikirleri son derece önemlidir. Kararlar lütfen bizimle beraber alınsın istiyoruz. Bundan hiçbir şekilde devletimizin de, sektörümüzün de zararı olmayacaktır. Biz asla ve asla sadece kendi sektörünü düşünen değil, toplum sağlığını da düşünen bir grubuz ki bu toplantılar bunun göstergesidir. Artık bundan sonra da bu tarzdaki yaklaşımlarımız ve hareketlerimiz aynen devam edecektir. Motivasyonumuzun hep en üst düzeyde kalması sizlere bağlı. Çok çok teşekkür ediyorum söz verdiğiniz için. Sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

İSMAİL KEMALOĞLU:

Ben teşekkür ediyorum.

Oğuz Bey konuşurken aklıma geldi. Bizim kurumdan arkadaşlarımız da notunu alıyordur. Bundan sonraki danışma kurulu toplantılarında masanın etrafındaki kurumları da dâhil

etmekte fayda olabilir. Yani toplantıları en azından kamusal sorumluluk taşıyan bütün kurumlarla beraber yapmak daha erken sonuç almaya vesile olur. Bunu da bu toplantı kapsamında not almış olalım.

Hububatın üretiminde kalite, sertifikalı tohum. Zannederim İsmail Hakkı Sayın bir sunum kapsamında slaytlarla bir aktarma yapacak.

İSMAİL HAKKI SAYIN – TİGEM Genel Müdürü:

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

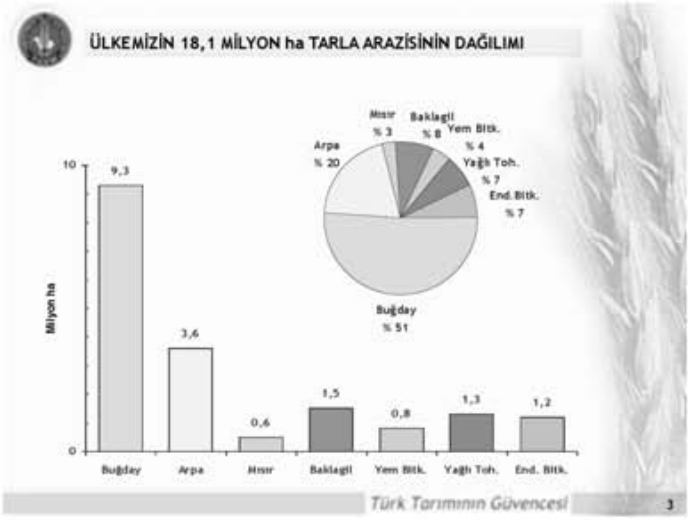
Türkiye Un Sanayicileri Federasyonunun saygıdeğer başkanı, kıymetli katılımcılar.

Öncelikle bana burada konuşma fırsatı verildiği için organizasyon heyetine şükranlarımı arz ediyorum. Çünkü tohum itibariyle bu günkü karşı karşıya olduğumuz sorun, ciddi bir sorundur. Bunları sizlerle paylaşmamız gerekiyor. Üç yıl öncesinin sorunuyla aynı değil. Tüm özel sektörün ve belki üretici özel sektör dışında bizim üretimimizi girdi olarak kullanan sanayi sektörünün de bu sorunu düşünmesi, nasıl çözülür diye bir fikir beyan etmesi gerekebilir.

Benim konum tabii tohum. Tohum derken, birazdan bazı niteliklerini anlatacağım, ekmeğimizin kalitesinin ilk baştan tohuma bağlı olduğunu belirteyim. Ama önce tohumun kalitesi ekmeğin kalitesi buğdayın kalitesi derken yaşadığımız çevrenin, yani Türkiye'deki tarım sektörünün bazı gerçeklerini hatırlamakta fayda var. 26 milyon hektar işlenebilir tarım arazisi var. Bunun 18 milyon hektarlık kısmı tarla bitkilerine ayrılmış, aklımızda kalsın.

Tarla bitkilerine ayrılan kısmın 9 milyon hektarlık kısmında da buğday üretiliyor.

Ancak, bu kadar geniş alanda buğday üretiliyor olmasına rağmen verim değerlerimizin düşüklüğü nedeniyle istediğimiz düzeyde toplam üretimi elde edemiyoruz. Verim değerlerimiz niye düşük? Türkiye'nin maalesef tarımdaki en önemli sorunu, parçalanmış arazi ve küçülmüş işletmelerdir. Yani optimal işletme büyüklüğüne sahip işletmelerimizin sayısı oldukça az. 50 dekarın altında araziye sahip olan çiftçilerimiz, işletmelerimiz maalesef %68'dir. Biraz önceki rakamı da hatırlayalım; çiftçilerimizin %85lik kısmı buğday ürettiğine göre, demek ki buğday üretim alanları da her işletme için 50 dekarın altında gibi görünüyor. Bu çok çetin bir gerçektir.

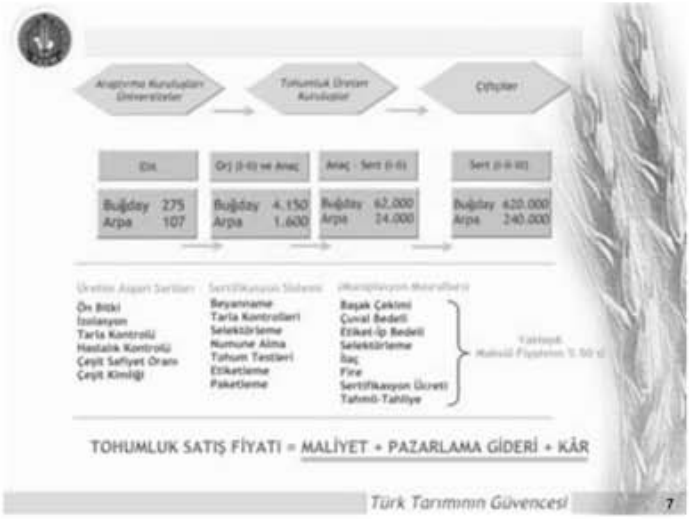

Bu hatırlatmadan sonra tohum ile ilgili konulara geçebiliriz. Tohum neslin devamını sağlayan yegâne unsurdur. Ancak tohum ıslah edilebilir, kalitenin en önemli belirleyicisidir, verimi de önemli ölçüde etkilemektedir. Bunu bize, üniversitelerdeki hocalarımız, literatürdeki kitaplar her defasında söylüyorlar. Yalnız tüm Türkiye'nin bir laboratuar olarak görülerek sonuçların alındığı yıl, 2004 ve 2005 yılları olmuştur. Biraz sonra söyleyeceğim rakamlar sertifikalı tohumluğun, yani kaliteli tohumluğun kalite ve verim üzerindeki etkisini açıkça ispatlayacak tarzdadır. Islah edilebilir dememin nedeni de şudur, sabah sayın hocam Erol Çakmak Bey,

"Şu Orta Anadolu'daki tohumları geliştirmezsek ne olur; bir ekip çalışsa, parasını da versek," dedi. Burada kendi temsilcileri çok fazla yok, ancak Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğümüzün fevkalade çalışmalarının olduğunu ve bu çalışmalar sayesinde 1960'lı yıllarda 110 kg dekara verimin bu gün itibarıyla 300 kg.lara doğru çıktığını ki TİGEM'in ortalaması 350 kg.lara dayanmıştır, söyleyebilirim. Ama çiftçilerimizin ortalaması da 250 ile 300 kg arasındadır. Bunu da hatırlatmakta fayda var. Bu nereden kaynaklanmıştır? Tohumun geliştirilebilir olmasından, ıslah edilebilir olmasından kaynaklanmıştır.

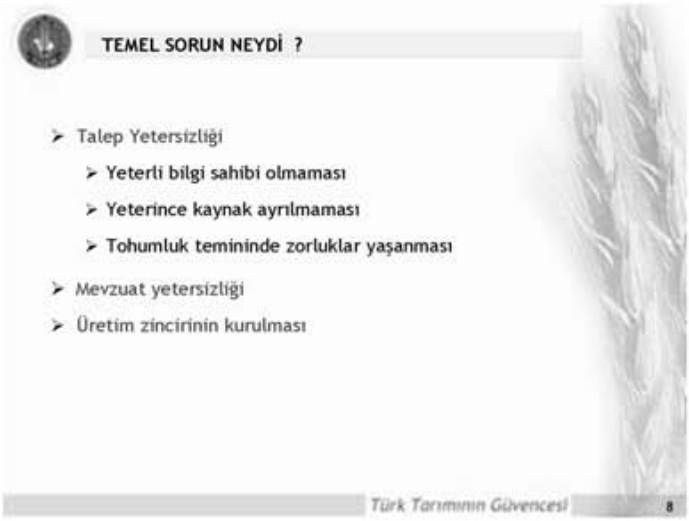

Şöyle bir silsile var; ekmek olması için una ihtiyaç var, un için buğdaya, buğday için tohuma. Buraya kadarki kısmı buradaki herkes biliyor. Bundan sonra tohumun da safhaları var. Üretime alınacak buğdayın tohumunun 13 yıllık bir geçmişinden bahsediliyor. Adeta laboratuar ortamında denenip, dane dane araştırmacının geliştirdiği, ıslah ettiği elit kademe tohumluklar var. Bunun orijinal 1 ve orijinal 2 kademe dediğimiz araştırma enstitülerimizde geliştirilen kısmı var, ondan sonra anaç var ve çiftçiye dağıtılabilir vaziyetteki üç kademe sertifikalı tohumluklar var. Bunları niye söylüyorum, biraz sonra belirteceğim çetin sorunla ilgili çözüm bu kademelerin arasında gizli de o yüzden.

Tarım Bakanlığımızın teşkilatlanmasında araştırma enstitülerimizin ıslah edici kuruluşlar olduğunu, elit kademe tohumlar yetiştirmek üzere koruma kontrol genel müdürlüğümüzün sertifikasyon ve denetim mekanizması kurduğunu, TİGEM'in ve diğer özel sektör kuruluşlarının da, ki özel sektör kuruluşlarının payı gittikçe artmaktadır, en azından üretim değerleri artmaktadır. Paydaki artış sınırlıdır, ifade etmemiz lazım, çünkü TİGEM de aynı hızla kendi üretimini arttırmıştır. Teşkilatlanma Destekleme Genel Müdürlüğümüzün de ıslah edilmiş bir tohumluğun yayın faaliyetleriyle görevli olduğunu belirtmek istiyorum.

Sertifikalı tohum oluşurken 13 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu belirtmiştim. TİGEM işletmelerine ya da özel sektör kuruluşlarına geldikten sonra asgari 3 ila 4 yıl arasında bir safhaya ihtiyaç var. Bundan sonra da adeta tarladaki yabancı başakların çekiminden, çuvalın özel olarak hazırlanmasından, o ipinin özel şekilde imalatından, selektörlemesinden, ilacından vesaire bir sürü ilave ameliye, işlem var.

Bunlar tohumla ilgili genel bilgilerdir. 2003 yılına geldik. Şöyle bir paradoks var. Aramızda birçok iktisatçı arkadaşımız vardır. Memleketin 860 bin ton, 876 bin ton ama her halükarda 850 bin tonun üzerinde bir tohumluk ihtiyacı var. Bu tohumluk ihtiyacını ekilebilir alandan geriye doğru gelerek hesaplıyoruz. Görevli Kamu kuruluşu olan TİGEM'in 250 bin ton ile 300 bin ton arasında üretim kapasitesi var. Özel sektörün üretimi yok denecek kadar az, 5 bin tonun dahi altında. Ama talebe bakıyoruz, talep de, yani 870 bin ton tohumluk ihtiyacına rağmen talep de 50 bin tonlarda kalmış. Kulakları çınlasın burada kendisini yâd etmek istiyorum, kendisi de bir iktisatçı olan daha önceki Tarım ve Köy İşleri Bakanı Sayın Sami Güçlü bu paradoksa işaret ederek, "Mutlaka sertifikalı tohumluk talebini arttırmalıyız. Bu görevi de parça parça insanlara vermiyorum, doğrudan TİGEM'e veriyorum," dediğinde, biz çalışmalarımıza başladık. Çiftçi anketleri yaptık, bu anketler sonucunda üç temel sorun ortaya çıktı. Bir defa çiftçilerimiz, "Sertifikalı tohumluk dediğin de nedir?" diye soruyorlar. Veya bunu duymuş olanlar en azında şunu söylüyorlar, "Sertifikalı tohumluk ödediğim paraya değecek kadar önemli bir şey mi?" Yani bir bilgi yetersizliği var. Bir diğer sorun, çiftçilerimiz sertifikalı tohumluğun fiyatını yüksek buluyorlar. "Ben 350 bin liradan mahsul satıyorum, sen bana tohumluğu 600 bin liradan satıyorsun. Bu aradaki farkı kim ödeyecek?" diye soruyor çiftçi. Bazı bu işi bilenler de "Senin gösterdiğin sertifikalı tohuma ulaşmakta zorluk çekiyorum. İl ve ilçe müdürlüklerine gidiyorum, bana temin edemiyorlar. Bu sorunları aş," diyor. Diğer taraftan TİGEM'in kendi iç sorunları var. Yani biraz önce bahsettiğim orijinal ve elit kademedeki tohumluklar elinde yok. Araştırma enstitülerimizden zamanında temin edilmemiş. Dolayısıyla 3 yıllık bir kaybın söz konusu olduğu ortaya çıkıyor.

Bunun üzerine bir kampanya başlatıldı, 2004 yılının Haziran ayında, 2004 yılı dağıtımlarına esas olmak üzere. Bu yeni kampanyada şu denildi, "Ey çiftçi hesabını doğru yap, umutlarını bir sonraki bahara erteleme." Sayın Başkanın bahsettiği "Cömert yollarda, Türkiye yollarında," dediği hadise de bizim bir ikonumuz. Cömert diye bir ad taktık sertifikalı tohumluğa ve bütün köylerde gezdirdik. Yaklaşık 470 il ve ilçenin pazarlarının olduğu günler oralarda bir milyon kitap ve broşür dağıttık. Bakanlığımız temsilcileri ile beraber TİGEM elemanları da sertifikalı tohumun faydalarını anlattılar. Tanıtım kısmında bir sorun olmadı.

Bir de fiyat sorunu vardı. Fiyatı da aşmamız lazımdı. İtiraf edeyim ve kendisine teşekkür edeyim, o dönemdeki sıkıntımızı direkt olarak anlayan şu anki TMO Genel Müdürümüzdür. Dedi ki, "Ben kaliteli hububat almakla görevliyim. Hububat alıyorum, bunu daha sonra da un sanayicisine satacağım. Eğer senin sattığın tohumun miktarı artarsa buğday kaliteli olur dolayısıyla ülke kazanır. Ben sana kg başına 50 bin lira destek vereyim. 2004 yılını anlatıyorum.

Dolayısıyla çiftçi aldığı zaman 50 bin lira daha ucuza alacaktı ve bunu sağladılar. Daha sonra bir sorun, maliyeti etkileyen unsurlardan bir tanesi de KDV idi. Biz tabii o dar zamanda çırpınıyoruz, Sayın Maliye bakanımıza da burada gıyabında teşekkür etmeyi bir borç bilirim, bir defalık görüşmeyle, "Ben tohumun önemini biliyorum, onun KDV'si düşmelidir," diye verdiği talimat sonucunda sertifikalı tohumluktaki KDV %1'e düştü.

Maliyette o yönden de bir düşme oldu. Türkiye Odalar Borsalar Birliğinin, burada temsilcileri var mı bilmiyorum ama ayrıca teşekkürü hak edenler onlardır. Onlar da ciddi şekilde destek verdiler. Ve valilerimiz. Böyle bir kampanya başladı. Herhalde bir konuda bu kadar geniş katılımın olduğu kampanya pek az görülmüştür. Ve bu sayede 50 bin ton olan sertifikalı tohumluk kullanımı 2004 senesinde 232 bin tona çıkmıştır. 232 bin tonun yalnız 40 bin tonu sertifikalı değildi. Onu uzmanları bilir, kontrollü kademe dediğimiz tohumluktu. TİGEM'in iç sorunlarından kaynaklanıyor diye bahsettiğim hadise budur. TİGEM'in her ne kadar 300 bin tonluk üretim kapasitesi var ise de, bunlar sertifikalı değil. Artık düz buğday üretmeye başlamışlar. O nedenle özel bir analizle tohumluk olabilecek kısım ayrıldı ve kontrollü kademe tohumluk olarak dağıtıldı.

Bu arada neler yapıldı. Tanıtım kampanyasından bahsettik, uygun fiyattan bahsettik, başka bir iş daha yaptık. Dedik ki özel sektör kuruluşları malını nasıl satıyorsa, nasıl dağıtıyorsa bizde aynı şekilde dağıtacağız. Bunlar önce İl ve İlçe Müdürlüklerimizde, Tarım Kredi Kooperatiflerimizde yapılan dağıtımı bayilik sistemi ağırlıklı olarak yapmaya başladık. Ve şu anda Türkiye'de 427 yerde bizim bayilerimiz var. Tohumu alıyor, çiftçinin ayağına kadar götürüyor. Bu arada kendi iç sorunumuz olan o elit kademeden sertifikalı kademeye kadar olan üretim zincirini kurduk ve sertifikalı tohuma doğrudan gelir desteği yapılmaya başlandı. Ama hangi sene başlandı? 2005 yılında başlandı. Çok açık söylüyorum arkadaşlar, o dönemde, aslında 2004 senesinde sertifikalı tohuma DGD (Doğrudan Gelir Desteği) desteği verilecekken, bakanlıktaki bir takım benim düzeyimdeki genel müdür arkadaşlarım, "olmaz veremeyiz," demeleri nedeniyle o sene kaçırdık. Sertifikalı tohumun DGD desteğinin verilmesinin başka bir sırrı var. Şimdi bahsedeceğim. Bir başka husus, o dönemde yapılan selektif kredi uygulaması. Yani sertifikalı tohumluk üretenlere özel bir kredilendirme imkânı var ve ıslahçı hakları, yani tohumculukta patent kanunu çıkartıldı. Eskiden araştırmacımız tohumu geliştiriyor, kendisine dönen hiç bir para yok. Araştırmacı kuruluşa ödenen bir para yok. Bu şekilde bir dönüşle araştırmacımız da yaptığı işten daha fazla mutlu olur, zevk alır hale geldi. Ve biliyorsunuz Tohumculuk Kanunu da son zamanda çıkartılmış bir hadisedir.

TÜRKİYE HUBUBAT TOHUMLUK DAĞITIMLARI (TON)

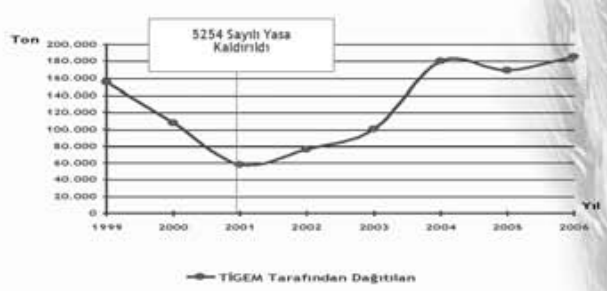
		2002	2003	2004*	2005	2006
Buğday (Ton)	TİGEM	72.059	89.227	214.990	151.721	165.336
	Özel Sektör	8.030	9.874	14.039	21.665	44.840
Toplam Buğday		80.089	99.101	229.029	173.386	210.176
Arpa (Ton)	TİGEM	4.004	10.833	17.073	17.350	19.824
	Özel Sektör	123	625	1.426	4.293	5.878
Toplam Arpa		4.127	11.458	18.499	21.643	25.702
Genel Toplam		84.216	110.559	247.528	195.029	235.878

*Bakan oluru ile dağıtılan dahil

Türk Tarımının Güvencesi 11

Böyle bir tablo oluştu, bundan bahsettim, ciddi bir şekilde artış.

YILLARA GÖRE SERTİFİKALI HUBUBAT TOHUMU DAĞITIMI

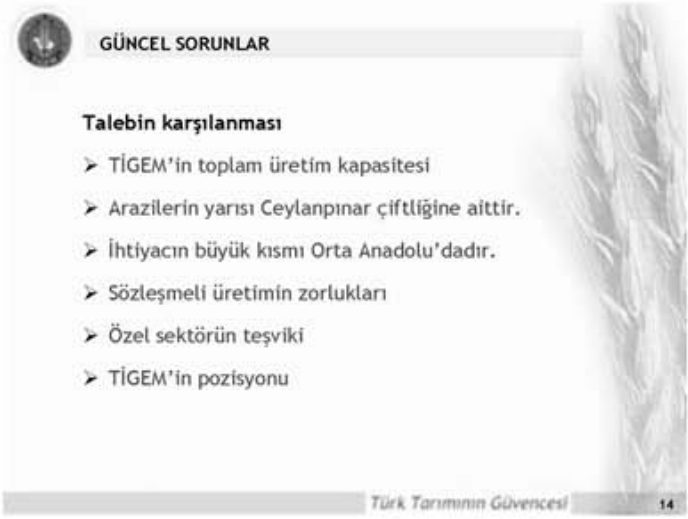
*2004 yılı analiz raporu ile dağıtılan dahili edilmemiştir.

Türk Tarımının Güvencesi 12

Yukarıdaki de ilgili grafiktir. 5254 sayılı kanun dediğimiz, 2001 senesinden önce çiftçilerimize bedava tohumluk verildiği dönemdir. Arkadaşlar, gelinen nokta şu: Çiftçilere bedava tohumluk verildiği dönemde en fazla 178 bin tona ulaşılmış yıllar itibariyle, biz peşin parayla sattığımız halde, şu anda ortalama 200 bin ton civarında satış yapıyoruz.

Şimdi neler yapılıyor? Bir defa eğitime önem verdik. Kimlerin eğitimi? Çiftçilerin ve personelimizin eğitimi. Sertifikalı tarım işçileri projesinden bahsetmişizdir. Çok yerde söyledik. Bunun özü şu arkadaşlar; biz tohum üretiminde kullanacağımız müteahhitlerin personelini kendimiz eğitiyoruz, sertifikalandırıyoruz ondan sonra bizim arazilerimizde çalışmaya hak kazanıyorlar. Diğeri, bizim sertifikalı tohumluğumuzu tanıtacak olan bakanlık personelini çekirdekten yetiştirmek için son dönemde alınan -burada Personel Genel Müdürümüz var, TMO yönetim kurulu üyesi olduğu için buradalar. Kendilerine teşekkür ediyoruz. Personelinin eğitimi imkânını verdiler- şu anda Tarım Bakanlığının personelini de eğitiyoruz. Mekanizasyon kısımları tamamlandı, tohumun ultrasonunu çekecek makineler de getirildi. Bir de bayi otomasyonu var, burada bayilerimiz de olabilir. 2007'de uygulamaya geçecek. Bundan sonra bayilerimiz bilgisayar ortamında kredi kart numarasını vermek suretiyle otomatik olarak tohumluklarını kendileri tahsis edebilecekler.

Arkadaşlar şimdi geldim soruna. Bir paradokstan bahsetmiştim. 870 bin ton tohuma ihtiyaç var, TİGEM'in üretim kapasitesi 250–300 bin ton, talep yetersizdi. Şimdi talebi arttırdık. 2006 yılında TİGEM'e gelen talep 560 bin ton. TİGEM'in bunu tek başına karşılama imkânı

yok. Bütün kapasitesini kullansa da yok. O nedenle burada başka bir takım formülasyonların geliştirilmesi icap ediyor. İlk akla gelen konu özel sektörün üretime girmesidir ve mantıklıdır. Uzun vadede bizim önerimiz budur. Yalnız özel sektör kuruluşları bize dedi ki, "Sen talebi arttıracağım diye fiyatı düşürdün. Düşük fiyat, kârın olmadığı ya da kâr marjının düşük olduğu fiyat demektir. Biz bu alanda nasıl kendi varlığımızı devam ettireceğiz?" dediler. İşte doğrudan gelir desteğinin verilme sırrı budur. Yani çiftçinin zayıf alım gücüyle tohum üreticisinin daha yüksek fiyattan satma ihtiyacının karşılanmasıdır. Açık makasın kapatılmasından ibarettir. 2006 yılında biliyorsunuz kg'a 250 bin liraya tekabül eden sertifikalı tohumluk desteği verildi. Yalnız, özel sektörün kısa vadede bu alana kolay kolay girebileceğini de zannetmeyin. Neden giremiyorlar, çünkü parçalanmış arazi nedeniyle birçok çiftçiyle beraber sözleşmeli üretim yapmak zorundalar. Buğdayda sözleşmeli üretimin zorluğunu en fazla bilen kuruluşlardan bir tanesi TİGEM'dir. 2004 yılında bunu yaptık. Kalite sorunu ortaya çıkar, ne kadar kontrol ederseniz edin çiftçi yeterli özeni göstermez. Size getirmeyi taahhüt ettiği zamanda getirmez, eleyemezsiniz, vesaire. Başka bir sürü sorunlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle arkadaşlar 2002 yılındaki talep sorunu 2006 yılı sonu itibariyle artık arz sorununa dönüşmüştür. Bu konuda hepinizin fikirlerine açık olduğumuzu ifade ediyoruz.

Biz TİGEM olarak ne yapacağız? Yani memleketin ihtiyacını tamamen karşılayamıyor isek? Bizim projeksiyonumuz şudur. İşletmelerin bir kısmını özel sektöre devrettiğimizi de biliyorsunuz. Şunu belirteyim, onlar tohum ürettiğimiz yerler değildir. Biz kendimiz için önümüzdeki 5 yıl içerisinde orijinal ve anaç kademe tohumlukları üretmek, bunları özel sektör tohum üreticisi kuruluşlara vermek, özel sektör tohum üretici kuruluşlarının da çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde görüyoruz. Eğer böyle bir modele geçilebilirse TİGEM'in ürettiği 100 bin ton tohumluk ertesi gün 1 milyon ton olarak dağıtılabilir vaziyete gelecektir diyorum. Konuşmam biraz uzun oldu, özür diliyorum. Ancak, buğdayın değerinin tohum ile başladığını ifade ederek teşekkürlerimi arz ediyorum.

İSMAİL KEMALOĞLU: Biz de Sayın Genel Müdüre çok teşekkür ediyoruz.

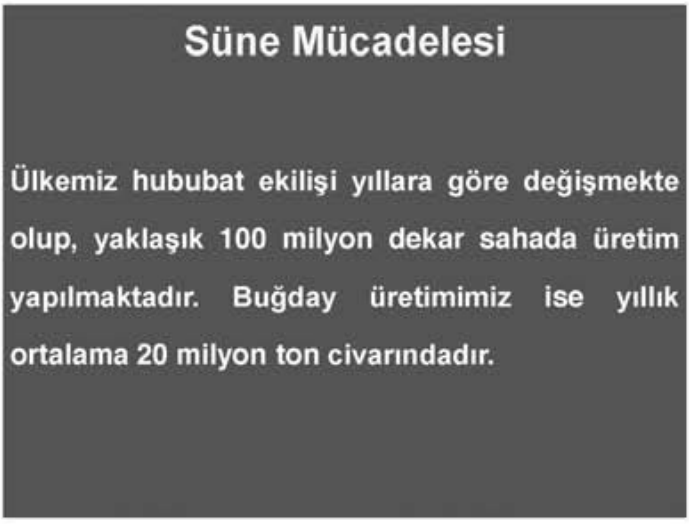
Sektörü yakından ilgilendiren, aldığı kararlarla yönlendirilmesine tevessül olan ve Bakanlığımızın bir kurumu, Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü. Genel Müdürlük adına Sayın Ahmet Arslan Beyin bir sunumları var.

Dr. AHMET ARSLAN – Koruma Kontrol Genel Müdür Yardımcısı:

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Genel Müdürlerim, TUSAF Sayın Başkanı, Sayın Sekreter, sektörün değerli temsilcileri, değerli konuklar. Sözlerime başlamadan önce hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Biz geçen yıl Silivri'de yapmış olduğumuz toplantının akabinde, özellikle oradaki 2006 yılı süne mücadelesini değerlendirdikten sonra 2007 yılında bazı kararlar alacağımızı ve bu kararların da süne mücadelesinin daha iyi bir yöne gitmesi noktasında etkili olacağını söylemiştik.

Ben sunumumda 2006 yılı mücadelesini özetledikten sonra 2007 yılı için neler düşündük, ne gibi gelişmeler kaydettik, hangi kararları aldık bu noktada çok kısa bilgiler vermek istiyorum.

Hepinizin bildiği gibi süne bizim hububatımızın en önemli zararlısı. Sadece o mu? Tabii bunun yanında "kımıl," diğer hastalıklar, diğer bazı zararlılar da var. Bunların hepsi beraber gerçekten buğday kalitesini çok önemli derecede etkileyen ana faktörlerin başında geliyor. Dolayısıyla, bunlarla düzgün bir mücadele yapmadığınız zaman, gerekli mücadeleyi yapmadığınız zaman kayıp oranınız %40-50'lere çıktığı gibi, o buğdaydan elde etmiş olduğunuz unu da kullanma imkânınız tamamıyla ortadan kalkıyor. Ya unu iyileştirmeniz gerekiyor veyahut ta farklı şekillerde değerlendirmeniz gerekiyor. Bu nedenle biz süne mücadelesini gerçekten de çok önemsiyoruz ve 1950 yılından beri de bu işi yapıyoruz. Yani aşağı yukarı 57–58 yıllık bir deneyimin ve tecrübenin sahibiyiz.

2006 Yılı Süne Mücadelesi

2006 yılında 16.093.000 dekar sahada kimyasal mücadelenin gerekebileceği tahmin edilmiştir ve yapılan parazit ve nimf sürveylerinden sonra ülke genelinde 22 ilde toplam 9.537.063 da alanda ilaçlama yapılmıştır.

Özetleyecek olursak, 2006 yılında biz ilk sörveylerde yaklaşık 16 milyon dekarlık tahmini olarak mücadele yapılabilecek bir alan tespit ettik. Tabii bunlar genel mücadele planlamasını yapma noktasındaki ilk bulgulardır.

Daha sonra kesin değerlendirme sörveylerinde bu alanı düşürdük. Ve bu, 22 ilde toplam 9,5 milyon dekarlık bir alana tekabül etti ve bu kadar bir alanda mücadele yaptık. Tabii burada bazı alanlarda yanılmalar oldu. Örneğin tahmini olarak 133 bin dekar hesap yaparken mücadele zamanı geldiğinde bunun 1 milyon dekarın üzerine çıktığını gördüğümüz zamanlar oldu. Onları da geçen yılki notlarımıza aldık. Dedik ki, buralarda bir sıkıntı var, bunları da mutlaka çözmemiz gerekiyor.

2006 Yılı Süne Mücadelesi

Entegre mücadele projesi kapsamında, 2006 ilkbaharında "Süne ve Kımıl Mücadelesi'nde Biyolojik Mücadele Çalışmalarına Destek Amaçlı Ağaçlandırma Projesi" başlatılmış olup, 40 ilde 750.000 adetten fazla fidan dağıtımı yapılarak dikimi gerçekleştirilmiştir.

Peki, bunun dışında geçen yıl ne yaptık?

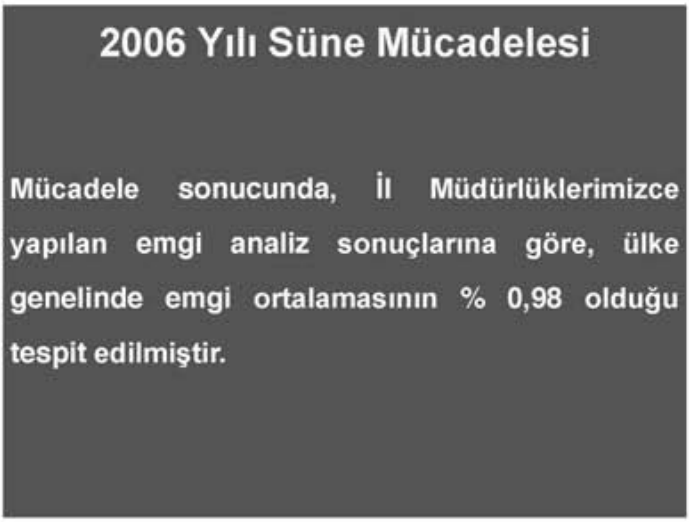
Oğuz Bey güzel ifade ettiler. Biz bir noktada ilaçlı mücadeleyi devam ettirirken, diğer taraftan sürdürülebilir hububat ekiminin sağlanması noktasında bir takım önlemler almak zorundayız. Eğer bu önlemleri almazsak, çok yakın bir gelecekte buğdayın çok daha farklı zararlılarıyla ve hastalıklarıyla karşı karşıya gelmemiz, çok daha fazla kimyasal kullanmamız mutlaka kaçınılmaz olacaktır. İşte bu noktaya gelmemek için biz özellikle biyolojik mücadeleyle destek amacıyla doğada bulunan faydalıların bir yıl sonrasına aktarımını ve bir yıl sonrası etkin olması noktasında onlara barınaklar kurma adına ağaçlandırma yaptık. Yaklaşık olarak 40 ilde 750 bin adetten fazla fidan dağıtımı yaptık ve bunlar dikildi. Bunlardan %25'i tutsa biz bunu gerçekten çok önemli, kayda değer bir gelişme olarak değerlendiriyoruz.

2006 Yılı Süne Mücadelesi

Yine bu kapsamda, 2005 yılında 5.000.000 adet parazitoit üretilerek salım yapılmıştır. 2006 yılında da yaklaşık 6.137.024 adet parazitoit üretilerek süne mücadelesi yapılan alanlarda destek salımı yapılmıştır.

Yine 2006 yılında -2005 yılında 5 milyon salınmasına rağmen- 6 milyonun üzerinde parazitoit saldık. Tabii ki tamamıyla birebir biyolojik mücadele yapalım anlamında demiyoruz ama bu alanda bir umut var. Yani oradaki biyolojik mücadele etmenlerinin seviyesi belli bir

düzeyin üzerindedir. Ve bunu desteklersek orayı ilaçlama yapmadan kurtarabiliriz noktasında olduğumuz alanlara biz bu müdahaleyi yapıyoruz ve oraları da hakikaten ilaçlama yapmadan kurtarıyoruz. Dolayısıyla böyle bir gelişmeyi de mücadele noktasında gerçekten fevkalade önemsiyoruz ve önümüzdeki yıllarda da bunu devam ettireceğiz.

Mücadele sonucunda arkadaşlarımızın yapmış olduğu değerlendirmeler, yılsonu itibarıyla kesin rakam, ülke genelinde emgi oranı %0,9'dur.

Değerli arkadaşlar, bu noktaya gelirken eğer geçmişi göz önüne getirmezsek nereden nereye geldiğimizi kıyaslamamız gerçekten zor olur ve bazı şeylerde bizi yanıltır. Şimdi, özellikle sünede oran ne idi? Emgi oranı %7'ydi. 7'lerden 4'e düştük. Şu anda üst sınır 4'tür. Peki, süne mücadelesinde uçakla havadan ilaçlamalar, yer aletlerine geçmeden önce, süne emgi oranı neydi? %3 ila 4 arasında değişiyordu.

Ben çok iyi hatırlıyorum, çoğunlukla katıldığım geçmişteki tohumluk toplantılarında gerek sektör temsilcileri, gerekse bizim kurumlarımız ve yetkililerimiz tarafından ilk dile getirilen şey şu idi; "Buğdayda kaliteyi yakalamamız gerekiyor." Bu gerçekten çok önemli bir noktaydı ve biz 2005 yılında yer aletlerine geçiş ve sistemli bir şekilde yer aletleriyle bu mücadeleyi yürütmenin sonucunda hakikaten bir kalite yakaladık. Bu kaliteyi de bundan sonra daha iyiye götürerek devam ettirmek istiyoruz ve bunun için de her türlü gerekli önlemi alacağız.

2006 Yılı Süne Mücadelesi

		2006
TÜRKİYE GENELİ	Mücadeleye Başlama Tarihi	8 Mayıs
	Toplam İlaçlanan Alan (Dekar)	**9.537.063**
	Süne Emgi Oranları (%)	**0,98**
	Kullanılan İlaç Miktarı (Litre)	143.071
	Ekip Sayısı (Adet)	434
	İlaç Bedeli	1 Milyon
	Ayrılan Toplam Bütçe	**9 Milyon**

Bu noktada ben kısa bir şekilde 2006 verilerini hemen birer cümleyle vermek istiyorum. Biz mücadeleye 8 Mayısta başladık, 9,5 milyon dönümde mücadele ettik, emgi oranımız %0,9, kullanılan ilaç miktarı 143 ton, ekip sayısı 434 kişiydi. İlaç bedeli olarak, devlet olarak 1 milyon YTL ödedik, bunun için 2006 yılında ayrılan toplam bütçe miktarı da 9 milyon YTL idi.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

2007 yılında yapılan kışlak sürveyleri sonucuna göre; seyredecek iklim şartlarına bağlı olmakla beraber 15.968.000 dekar sahada kimyasal mücadelenin gerekebileceği tahmin edilmektedir.

2007 süne mücadelesinde ne yapılması düşünülüyor? 2007 süne mücadelesinde kışlak sörveylerini bitirdik. Bu sörveylere göre de, yaklaşık olarak geçen yılın tahmini mücadele alanıyla eşdeğer bir alan hesaplanmıştır. Geçen yıl 16 milyon 83 bin dekar civarındaydı, bu yıl da 15,9 milyon dekar bir alanın kimyasal mücadele yapılması noktasında bir tahmini rakam tespit edildi.

Tabii bu tahmini bir rakam. Gerçek rakamlar önümüzdeki günlerde yapılacak sörveyler neticesinde ortaya çıkacak sonuçlarla kesinliğe ulaşılacaktır.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

Eğitim ve Organizasyon

2007 Ocak ayından itibaren süne mücadelesi yapılan tüm yörelerde; broşür, slayt, video gibi basılı ve görsel yayım araçları da kullanılarak sünenin tanımı, biyolojisi, zarar şekli, mücadele zamanı, kullanılacak ilaç dozu, kullanılacak aletler ve kalibrasyonları konularını içeren eğitim çalışmaları yapılmıştır.

Bu süne mücadelesine katılacak kişilerin, özellikle çiftçilerimizin eğitimi çok önemli. Bu günlerde eğitimlerinin sonuna gelmek üzereyiz. Çiftçilerimizin süne mücadelesi konusundaki, mücadeleyi öğrenme noktasında bütün teknik elemanlarımız şu anda arazideler.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

Ağaçlandırma Projesi :

Entegre mücadele projesi kapsamında, 2007 ilkbaharında "Süne ve Kımıl Mücadelesi'nde Biyolojik Mücadele Çalışmalarına Destek Amaçlı Ağaçlandırma Projesi" kapsamında 500.000'den fazla fidan dağıtımı yapılmış ve dağıtım devam etmektedir.

Bu yılki ağaçlandırma projesinde 500 bine yakın fidan dağıtımı yapıldı ve bunlar dikildi. Önümüzdeki sonbaharda da yine bir miktar daha fidan dikilecek. Tahmin ediyorum yılsonu itibarıyla bir milyon civarında bir ağaçlandırmaya ulaşacağız.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

Parazitoit üretimi :

Yine bu kapsamda, 2007 yılında 8.5 Milyon parazitoit üretilerek süne mücadelesi yapılan alanlara destek salımı yapılacaktır. Adana ve Diyarbakır Zirai Mücadele Araştırma Enstitü Müdürlüğü'nce parazitoit üretimi devam etmektedir.

Parazitoit üretimi 8,5 milyon olarak planlandı. Şu anda üretimler devam ediyor. Salım zamanı gelince salacağız. Geçen yıl 6 milyon civarındaydı bu yıl 8,5 milyon. Tabii bu 8,5 milyonun yanında bir de güzel haber vereyim; Konya Ticaret Borsası Konya'da bir parazitoit üretim tesisini önümüzdeki günlerde hizmete geçirecektir. Bu çalışmayı yapmışlar. Geçenlerde onları ziyarete gittik. Bu işbirliği güzel sonuçlar verecektir diye düşünüyorum.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

Süne Mücadelesi Hazırlık Toplantıları :

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

Toprak Mahsulleri Genel Müdürlüğü'nde; KKGM, TAGEM temsilcileri, Enstitü konu uzmanları, TMO temsilcilerinin katılımı ile 1 Ağustos 2006 da yapılan toplantıda 2006 Yılı Süne Mücadelesi Değerlendirilmiş ve 2007 yılı ile ilgili bazı kararlar alınmıştır;

2006 yılında süne mücadelesinin hemen akabinde yaptığımız önemli bir toplantı vardı. 1 Ağustos 2006'da TMO'da yapmış olduğumuz toplantıda bazı kararlar aldık.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

- **Süne emgi oranları, yapılan değerlendirme sonucu, KKGM ve TMO'nce tespit edilen emgi oranlarının birbirine yakın olduğu; Borsaların yaptığı alımlarda *1 tam sayılık* farkın oluştuğu belirlenmiştir.**

Bu kararlardan bir tanesi süne emgi oranlarıyla ilgiliydi. Biliyorsunuz, süne emgi oranları arasında bir tam sayı fark vardı. Biz bu farkı yüksek bulduk. Ve bunun tekrar değerlendirilmesi noktasında, bu bir tam sayılık farkın yarım sayılara inmesiyle bir takım aksaklıkların giderileceği noktasında tespitlerimiz var. Bunları biraz sonra açıklayacağım. Bu tam sayılık farkın düzeltilmesi noktasında bir karar aldık.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

- **Bu farkın buğday alımında kullanılan skalanın aralıklarının çok açık olmasından kaynaklandığına ve bu aralıkların 0,5'e düşürülmesi gerektiğine karar verilmiştir.**

Dedik ki, o fark, aradaki alım farkları %0,5 olsun.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

- **Uluslar arası geçerliliği olan bir metodun süne emgi oranlarının tespitinde kullanılması gerektiği; Bunun *tane sayımı üzerinden* belirlenmesi olduğu ağırlık üzerinden yapılan değerlendirmelerin hata oranının yüksek olacağına ülke çapında metot birliğinin sağlanmasına karar verilmiştir.**

Diğer bir karar sayım; özellikle süne zararı tespiti noktasındaki sayım metodundaki farklılık. Bunda ülkede birlik, beraberliğe gidilmesi lazım. Farklı kurumların farklı metotlarla yapmış oldukları sayımlar gerçekten de hepimizi güç durumda bırakıyor. Doğrusu ne ise, bilimsel temellere dayalı doğru sayımı nasıl yapabileceksek hepimiz aynı sayımı yapalım dedik ve oradaki bu konuyla ilgili uzmanlarımızdan, bir değerlendirme noktasında gerekli bilgiyi ve desteği aldık. Karar şu çıktı:

2007 Yılı Süne Mücadelesi

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

- **Bununla beraber Ağırlık metodunun yanlış sonuçlara neden olabileceği bilinmekle beraber; sayımların fazla zaman alması nedeniyle; teknik yetersizlikler tamamlanıncaya kadar TMO tarafından bu metodun kullanılmasına,**

Tane üzerinden yapılacak sayımlar doğru sayımlardır, FAO'nun da tavsiye ettiği, bütün dünyada uygulanan sayımlardır. Diğer, ağırlık üzerinden gidilen sayımlarda gerek boş tane, gerek süne emgili tanenin yüzde doluluk oranına göre sizi farklı sonuçlara götürebilir. Dolayısıyla böyle bir karara vardık. Ancak, bunun uygulanma noktasında, bu işin daha basit hale getirilip, pratik olarak uygulanabilininceye kadar eski sistemin devamına karar verdik. Bu TMO ile ilgilidir.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

❑ **Ülke çapında tüm Süne mücadelesi ve emgi analizlerinde rehber olarak kullanılmak üzere *bir kitapçık taslağının hazırlanarak* Süne Mücadelesi İzleme ve Yönlendirme Komisyonuna sunulmasına;**

Fiyatlandırma ıskalası demiştik, onu hazırlayacağız. Ayrıca bu; özellikle süne emgi oranının belirlenmesi noktasında, o metodu da içerecek şekilde bütün ülkede kullanılacak bir süne kitapçığının basılmasına karar verdik. Arkadaşlarımız bunun üzerinde çalışıyorlar. O kitapçık çıktığında sektörün ilgili tüm kesimlerine dağıtılacaktır.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

TMO İle Yapılan Süne Mücadelesi Değerlendirme Toplantısı (01.08.2006)

❑ **2007 yılı süne mücadelesinin Bölgeler bazında yapılacak teknik çalışmalara göre belirlenecek risk değerlerine göre ele alınmasına ve buna göre oluşturulacak ekip sayılarında artışa gidilmesine ve ekip başına düşen birim alanın 200-250 bin dekardan yaklaşık *75 bin dekara* çekilmesine karar verilmiştir.**

Bir önemli konu da süne alanlarının dağıtılması. Yani ekip başına 200–250 bin dekar olan bu alanların 75 bin dekara düşürülmesiyle ilgili gerekli çalışmaların yapılmasına karar verdik.

2007 Yılı Süne Mücadelesi

Süne Mücadelesi İzleme ve Yönlendirme Komisyon Toplantısı (26.12 2006)

➢ **TMO ve Borsaların buğday alım baremlerinde süne zarar oranının 0,5 aralıklı olarak düzenlenmesine; Buna göre;**

% 1.0
% 1.1-1.5
% 1.6-2.0
% 2.1-2.5
% 2.6-3.0
% 3.1-3.5 olarak belirlenmesine ve bu aralıkların 2007 yılında uygulanması;

Daha sonra Süne Mücadelesi İzleme ve Yönlendirme Komisyon Toplantısını yaptık. Bu komisyona değerli arkadaşımız Edip Bey sektörü temsilen katıldı. Üniversitelerden, sektörün diğer temsilcilerinden borsalar ve TMO, TAGEM, ilgili kurumlardan da arkadaşlarımız bu toplantıya geldiler. Buna göre biz süne zarar oranını %3,5'e düşürdük. Geçen yıl 4 olan süne emgi oranının üst sınırını %3,5'e düşürdük ki bu sizin isteğinizdi. Özellikle bu, konuyla ilgili sektörün isteği idi. Ama bu şu anlama gelmiyor: her yeri ilaçlayacağız anlamına gelmiyor. Oğuz Beyin de ifade ettiği gibi gereken yeri gerektiği şekilde ilaçlayacağız. Bizim en büyük korkumuz bu rakamı düşürmek için çok fazla miktarda kimyasalın kullanılmasıdır.

Konya'da bir parazitoit üretim tesisinin açıldığından söz etmiştim. Biz Polatlı ve Edirne'de de birer üretim tesisinin açılmasını istiyoruz ve bu konuda da kararımızı aldık. Çünkü buraları kritik bölgeler, üç tane kritik bölgemiz var.

Keklik nüfusunun arttırılarak biyolojik süne mücadelesinde kullanılması ve korunması yine aynı şekilde Yönlendirme Komisyonu kararları içerisinde vardır. Bunlarla ilgili gerekli çalışmalar da yapılmaktadır. Ağaçlandırma çalışmaları devam etmekte ve 15 milyon 600 bin dekar alana yetecek miktarda ilacımız şu anda hazır durumdadır.

SONUÇ OLARAK

Süne Müc.	2006 yılı	2007 yılı
TOPLAM BÜTÇE	9 MİLYON	9.5 MİLYON
Mücadele alanı (Tahmini)	16.100 000 dek	15.800.000 dek
Ekip sayısı	434	558
Görevli T.E	1545	1668
Üretilen Parz.	6.5 Milyon	8.5 Milyon

Hemen kısaca 2006–2007 yıllarını değerlendireyim. Bütçemiz geçen yıl 9 milyondu, bu yıl 9,5 milyondur. Tahmini mücadele alanı geçen yıl 16 milyon 100 bin dekar, bu yıl için tespit edilen 15 milyon 800 bin dekar. Ekip sayısı geçen yıl 434 idi, bu yıl bakanlığın bütün imkânlarını zorlayarak 558'e çıkardık. Geçen yıl görevlendirdiğimiz teknik eleman sayısı 1545 idi, bu yıl 1668'e çıkmıştır. Üretilen parazitoit geçen yıl 6 milyon 500 bindi, bu yıl 8 milyon 500 bine çıkarılmıştır.

Teşekkür ediyorum beni sabırla dinlediğiniz için. Ve bu kongrenin sonuçlarının hem sektör açısından, hem ülke tarımı açısından yararlara vesile olmasını temenni ediyor, saygılar sunuyorum.

İSMAİL KEMALOĞLU: Koruma Kontrol Genel Müdür Yardımcısı Sayın Ahmet Arslan Beye biz de teşekkür ediyoruz.

İhracat-ithalat safhasında sektörün yakın işbirliğine ihtiyaç duyduğu önemli bir kurum Gümrükler Genel Müdürlüğü. Aramızda Gümrükler Genel Müdür yardımcısı Bülent Taşoluk var. Buyurun efendim.

SALİH BÜLENT TAŞOLUK – Gümrükler Genel Müdürlüğü, Genel Müdür Yardımcısı:

TUSAF'ın değerli Başkanı, Yönetim Kurulu Üyeleri ve Sayın Genel Sekreterine, tüm katılımcılara saygılarımı sunarak konuşmama başlamak istiyorum.

Değerli katılımcılar, Gümrük Müsteşarlığının faaliyet alanına baktığımız zaman doğrudan bu sektörü ilgilendiren özel bir işlem uygulama ve düzenlemesinin bulunmadığını görüyoruz. Ancak sektörün, az önce de Sayın Genel Müdürümüzün belirttiği gibi, ithalat, ihracat ve özellikle Dâhilde İşleme rejimi konusundaki uygulamaların gümrüklerde cereyan etmesi, bu süreçte karşılaşılan sorunlar ve sürecin uzaması sektör açısından önemli bir maliyet unsuru olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, uluslararası rekabet edebilirlik koşullarını da olumsuz etkilediği bilinen bir gerçektir.

Bu itibarla ben sunumumu sadece bu sektör itibarıyla değil, Gümrük Müsteşarlığının son 10 yılındaki yapısal ve mevzuat anlamındaki düzenlemelere yer vererek sizlere sunmak istiyorum.

Eğer zamanımız müsait olsaydı ben Gümrük Müsteşarlığını genel tanıtım maksadıyla da birkaç slaytla sizlere bilgi sunmak istiyordum.

Evet, Sayın katılımcılar, gümrüklerin son 10 yılına baktığımız zaman 1996 yılında hepinizin bildiği gibi AB ile yapılan Gümrük Birliği süreci gümrüklerde gerek yapısal, gerekse mevduat düzenlemeleri açısından önemli bir hız veren etken olmuştur. Bu çerçevede öncelikle mevzuat uyumu konusunda çalışmalara başlanılmış ve 4458 sayılı Gümrük Kanunun ve bunun uygulamasına ilişkin gümrük yönetmeliği 5.2.2000 tarihi itibarıyla uygulamaya geçirilmiştir.

Bu kanun ve gümrük yönetmeliği tamamıyla AB gümrük kodu ve yönetmeliği esas alınarak hazırlanmıştır. Tabii mevzuat düzenlemeleri gümrüklerimizin geliştirilmesi, modernizasyonu için yeterli değildir. Bu itibarla yapısal değişimini mümkün kılacak şekliyle bir modernizasyon projesi hazırlanmıştır. Bu modernizasyon projesinde iki temel amaç hedeflenmiştir. Bunlardan birisi yasal ticaretin kolaylaştırılması amacıyla "Otomasyon Projesi," bir diğeri de yasa dışı ticaretin önlenmesine yönelik "Gümsis" projesidir.

Bu proje ile neyi hedeflemiştik? Daha seçici bir gümrük kontrolü, dış ticaret erbabına daha iyi hizmet sunulması, gümrük mevzuatının tüm gümrüklerde yeknesak uygulanmasının sağlanması, daha etkin insan kaynağı yönetimi, dış ticaret istatistiklerinin daha hızlı ve sağlıklı üretilmesinin sağlanması ve daha etkin vergi tahsilâtı amaçlanmıştı.

Az önce de belirttiğim gibi, gümrüklerimizin modernizasyonu projesi kapsamında AB'ye uyumlu yasal düzenlemelerin yanı sıra, otomasyon projesi kapsamında gümrüklerimizin bilgisayar teknolojisiyle işlem yapmasını mümkün kılacak "Bilge" sistemi geliştirilmiştir.

Bu projenin bugün itibarıyla ulaştığı sonuca baktığımızda 103 gümrük idaresi Bilge sistemi çerçevesinde otomasyonlu gümrük işlemi yapabilmektedir. 18 Başmüdürlük de otomasyona geçmiştir.

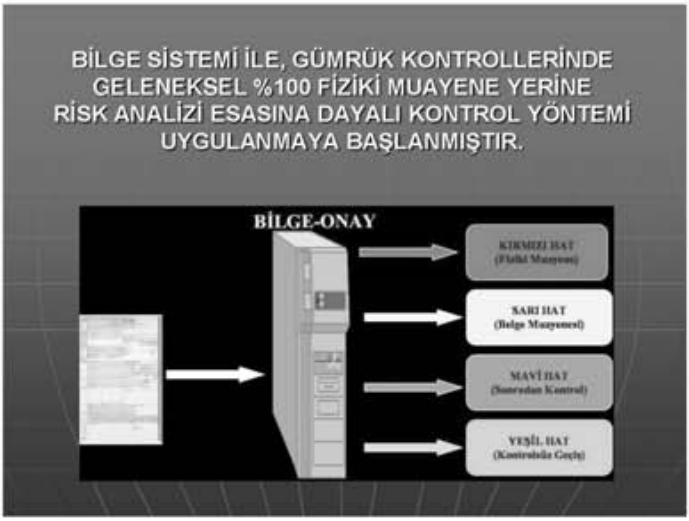
Bu proje kapsamında geliştirilen Bilge sistemi AB gümrük mevzuatına uyumlu olarak geliştirilmiş bir otomasyon sistemidir. Eşyanın gümrüklü sahaya girişinden çıkışına kadar bütün gümrük işlemlerini gerçek zamanlı olarak bilgisayar ortamında yürütülmesini mümkün kılan bir bilgisayar programıdır. İletişim, veri güvenliği, erişim kolaylığı, yüksek işlem performansı, modülerlik ve genişleyebilirlik gibi özelliklere sahiptir. Özet beyan, gümrük beyannamesi, tarife ve muhasebe gibi çeşitli alt sistemlerden oluşmaktadır.

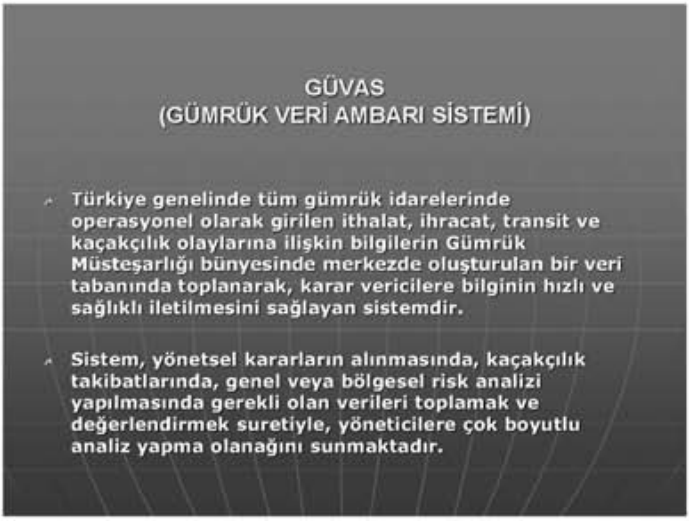
Bu projenin sonucunda ithalat, ihracat, transit, antrepo gibi dış ticaret işlemlerimizin %99,9'unu gerçek zamanlı olarak otomasyon yoluyla yapabilir duruma gelmiş bulunmaktayız. Bu projenin sağladığı bir kolaylık ithalat ve ihracat işlemlerinin %83'ü bugün itibarıyla internet yoluyla ya da EDI (Electronic Data Interchange – Elektronik Veri Değişimi) yoluyla yükümlülerin kendi ofislerinden beyan vermek suretiyle yapılabilir hale gelmiştir. Bu sistemin sağladığı bir diğer avantaj da elektronik print (basım) imkânıdır.

Gelirler Genel Müdürlüğü ve Dış Ticaret Müsteşarlığımız ile yapılan protokoller çerçevesinde KDV iadeleri ve Dâhilde İşleme rejimine yönelik teyit işlemleri kâğıt ortamında değil, elektronik ortamda yapılabilir hale gelmiştir.

Yine bu sistem kapsamında vergi tahsilâtlarının bankalar aracılığı ile yapılmasını sağlamak üzere 19 banka ile yapılan protokol çerçevesinde bu bankalar nezdinde vergi ödenmesi mümkün kılınmıştır.

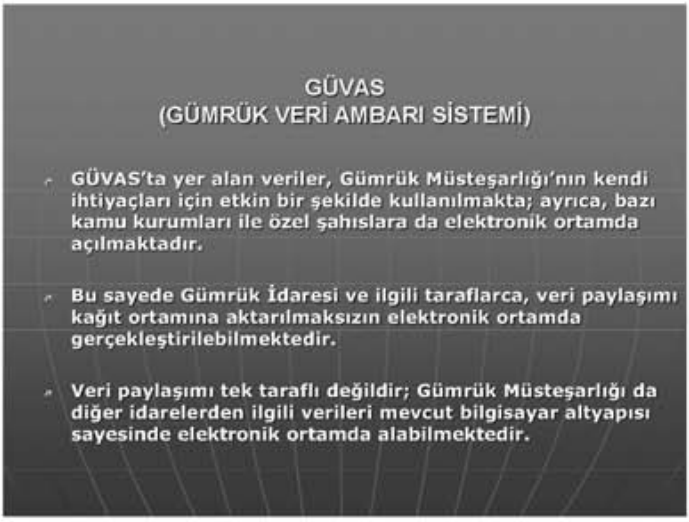

Bilge sisteminin getirdiği bir diğer avantaja baktığımızda gümrük kontrollerinde geleneksel %100 muayene yerine risk analizi esasına dayalı kontrol yönteminin uygulamasına geçilmiştir. Burada yapılan risk analizleri sisteme yerleştirilen risk profilleri çerçevesinde bir kısım gümrük beyannamesi "Kırmızı" hatta, bir kısım gümrük beyannamesi "Sarı" hatta ve onaylanmış kişi tabir ettiğimiz kişilerin beyannameleri de "mavi" hatta işlem görmektedir.

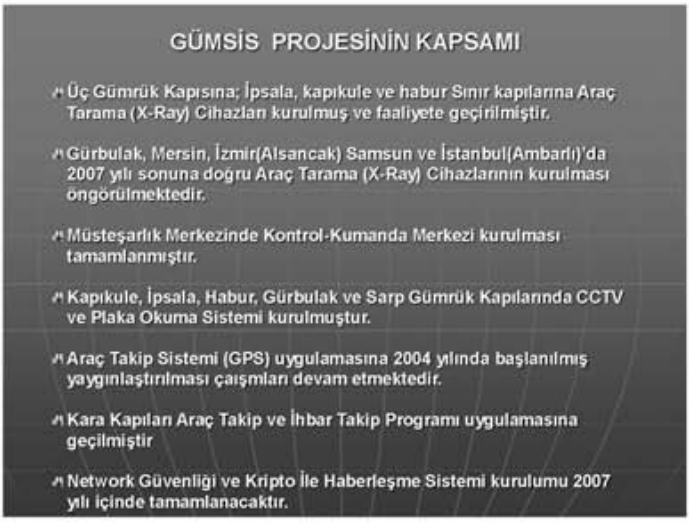

Bu sistemin sağladığı bir diğer imkân Gümrük Veri Ambarı Sistemidir. Türkiye genelinde tüm gümrük idarelerinde operasyonel olarak girilen ithalat, ihracat, transit ve kaçakçılık

olaylarına ilişkin tüm bilgilerin Gümrük Müsteşarlığı bünyesinde oluşturulan, merkezde oluşturulan bir veri tabanında toplanarak karar vericilere bilginin hızlı ve sağlıklı geçilmesini sağlayan bir sistem geliştirilmiştir. Bu sistem sayesinde genel veya bölgesel risk analizi yapılması mümkün hale getirilmiştir.

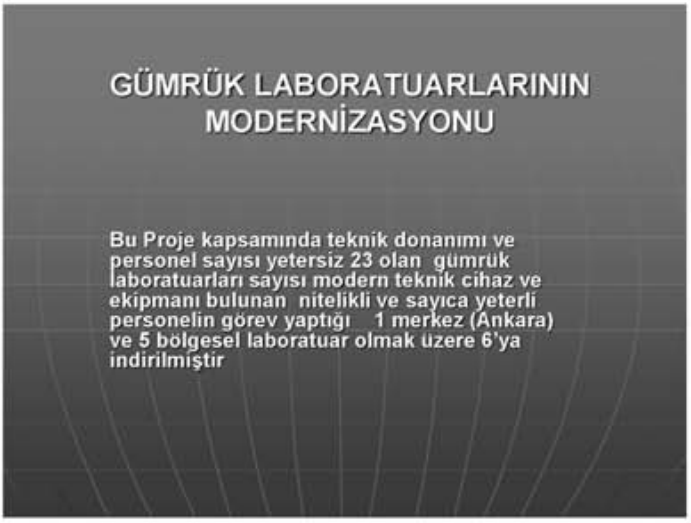
Bu sistemin sağladığı bir avantaj da, az önce söylediğim gibi, Gümrük Müsteşarlığı ile yakın çalışan Dış Ticaret Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı gibi kuruluşlarla elektronik veri değişimi sistem sayesinde mümkün hale gelmiştir.

Projenin diğer bir kısmını teşkil eden yasa dışı dış ticaretle mücadeleyi kapsayan kısmı ile ilgili olarak da GÜMSİS adı verilen bir sistem geliştirilmiştir. Bu sistemin kapsamında da şüpheli araçların tüm yükünün boşaltılması yerine "Araç Tarama Cihazları" denen daha teknolojik imkânların el verdiği bir sistemle daha kısa sürede kontrol edilebilirliğini mümkün kılacak şekilde üç araç tarama cihazı alımı yapılmış ve bunlar İpsala, Kapıkule ve Habur sınır kapılarına yerleştirilmiş ve faaliyete geçirilmiştir. Belki basından da izlemişsinizdir, bu cihazların katkılarını, sağladığı son derece olumlu sonuçları basından izleyebilmektesiniz.

Yine bu cihazlarla ilgili olarak Gürbulak, Mersin, İzmir, Samsun ve İstanbul Ambarlı Gümrük Müdürlüklerinde de 2007 yılı sonuna doğru bu araç tarama cihazlarının kurulması öngörülmektedir.

Gene bu proje kapsamında Gümrük Müsteşarlığı merkezinde Kontrol Kumanda merkezi kurulmuştur. Kapıkule, İpsala, Habur, Gürbulak, sarp gümrük kapılarında kapalı devre televizyon sistemi ve plaka okuma sistemleri kurulmuştur. Araç takip sistemi uygulamasına da bu proje kapsamında 2004 yılında başlanılmış ve yaygınlaştırma çalışmaları da halen devam etmektedir. Yine bu proje kapsamında "Kara kapıları araç takip" ve "İhbar takip" programları uygulamasına da geçilmiş bulunmaktadır.

Sayın katılımcılar, gümrük işlemlerinin hızlandırılmasında önemli bir etken teşkil eden diğer bir konu da eşyanın analiz işlemleridir. Bu analiz işlemlerinin daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak amacıyla gümrük laboratuarlarının modernizasyonu yönünde de bir proje geliştirilmiştir. Bu proje kapsamında da teknik donanımı ve personel sayısı yetersiz olan 23 adet gümrük laboratuarı sayısı modern teknik cihaz ve ekipmanı bulunan, nitelikli ve sayıca yeterli personelin görev yaptığı 1 merkez ve 5 bölgesel laboratuar olmak üzere 6'ya indirilmiştir.

Buraya kadar yaptığımız oluşturduğumuz projelerle gümrük idarelerinin mevzuat ve otomasyon sisteminin geliştirilmesine yönelik çalışmalardır. Bu projelerin bir diğer ayağı olarak da gümrük idarelerinin altyapı eksikliklerinin giderilmesi yönünde projeler geliştirilmiştir. Altyapının geliştirilmesine yönelik de, bütçe imkânlarının yetersiz olmasından hareketle iki model geliştirilmiştir. Bunlardan birisi Yap-İşlet-Devret modeli, diğeri ise katılımcı modeldir.

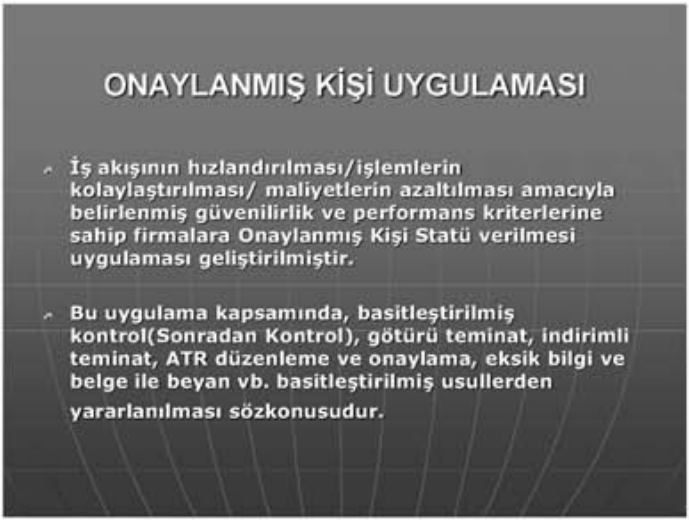

Yap-İşlet-Devret modeli kapsamında İpsala, Gürbulak ve Habur sınır kapılarımız yeniden inşa edilmiş ve hizmete açılmıştır. Cilvegözü sınır kapımız ise TOBB tarafından yeniden inşasına başlanmış ve 2 ay içerisinde tamamlanması planlanmaktadır.

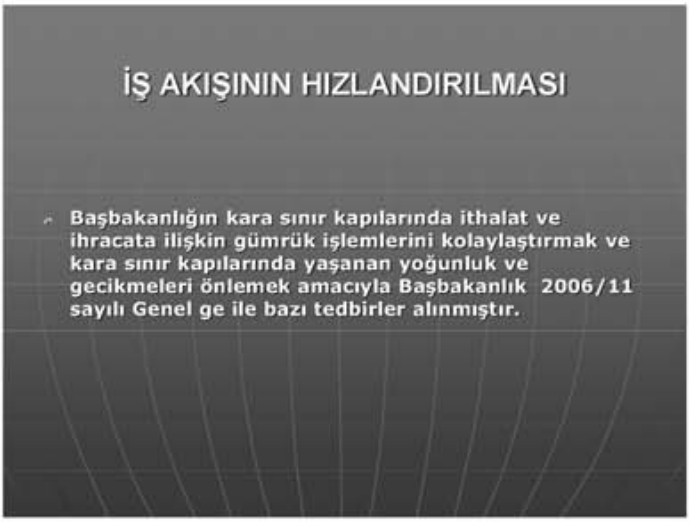
Kapıkule, Karkamış, Sarp, Dereköy ile Halkalı Gümrük Müdürlüğünün de aynı modelle yeniden yapılandırılması konusunda müsteşarlığımız Yüksek Planlama Kurulu tarafından yetkilendirilmiştir. Bu konuda da TOBB ile müşterek çalışmalara başlanılmıştır.

Gümrüklerimizin altyapısının iyileştirilmesine yönelik geliştirilen bir diğer model de "Katılımcı" modeldir. Bu model çerçevesinde de bölge Sanayi ve Ticaret Odaları ile Organize Sanayi bölgeleri ve Serbest Bölge işletmeci kuruluşlarla birlikte, bunların da katkıları ve müsteşarlığımızın bütçe imkânlarıyla birlikte Haydarpaşa, Ambarlı, Kayseri, Gemlik, Eskişehir, Konya gümrük hizmet binaları yeniden yapılmış, Yeşilköy Otomativ İhtisas binasına ilaveten Adapazarı ve Aksaray gümrük müdürlükleri binaları da tamamlanmış bulunmaktadır.

İşlemlerinin hızlandırılması, kolaylaştırılması ve maliyetlerin azaltılması amacıyla belirlenmiş güvenilirlik ve performans kriterlerine sahip firmalara Onaylanmış Kişi statüsü verilmesi uygulaması geliştirilmiştir. Bu uygulama kapsamında basitleştirilmiş kontrol, götürü teminat, indirimli teminat, A-TR düzenleme ve onaylama, eksik bilgi ve belge ile beyan gibi gümrük mevzuatının öngördüğü basitleştirilmiş usullerin uygulanma imkânı kazandırılmıştır.

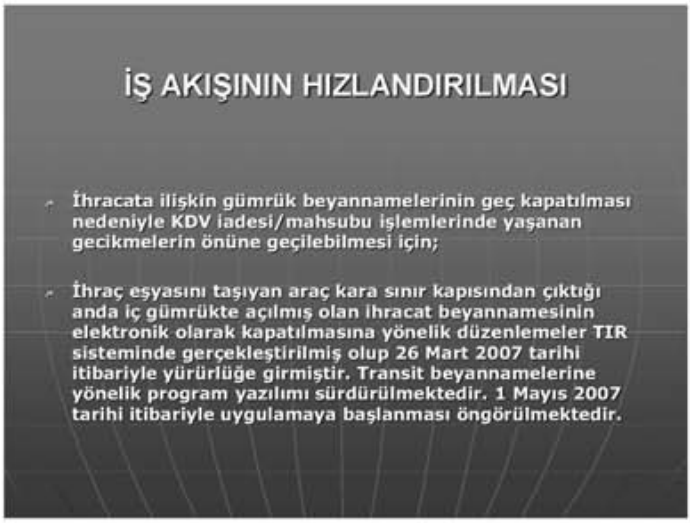
İş akışının hızlandırılmasıyla ilgili olarak son dönemdeki gelişmelerden bilgi vermek istiyorum. Hepinizin bildiği gibi Başbakanlığın 2006/11 sayılı genelgesiyle kara sınır kapılarında ithalat ve ihracata ilişkin gümrük işlemlerini kolaylaştırmak ve kara sınır kapılarında yaşanan yoğunluk ve gecikmeleri önlemek amacıyla bazı tedbirler alınmıştır.

Tabii bu tedbirlerin içerisinde sınır kapılarında ithalat ve ihracat işlemlerinin yapılmaması, sadece transit işlemleriyle sınırlı tutulması öngörülmüştür. Ve bu çerçevede Habur Gümrük Muhafaza Müdürlüğüne bağlı İpekyolu Gümrük Müdürlüğü; Gürbulak Muhafaza Başmüdürlüğüne bağlı Doğubayazıt Gümrük Müdürlüğü kurulmuş, ithalat ve ihracat işlemlerinin bu gümrüklerde yapılması ile sınır kapılarındaki bekleme süresi azaltılmıştır.

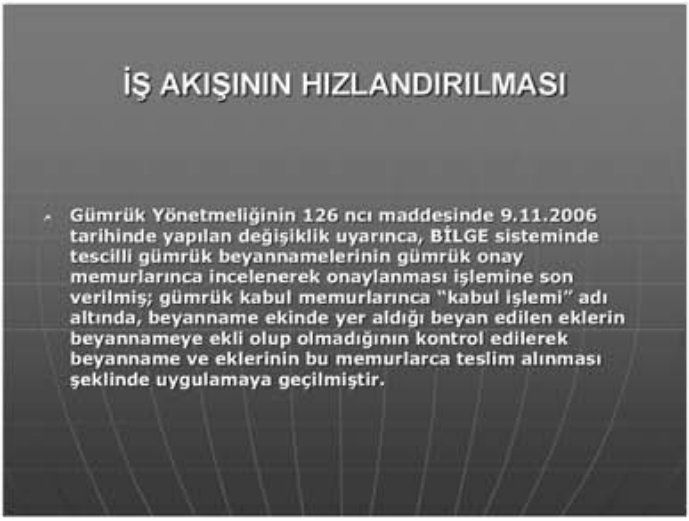
2003/12 sayılı genelgemiz ile bilgisayar sistemi bulunan gümrük idarelerinde ihracat beyannamelerinde tescil işleminin tamamlanmasından veya fiili ihracatın gerçekleşmesinden sonra beyan sahipleri tarafından belirli koşullar altında beyannamenin muhtelif alanlarında düzeltme yapabilmeleri imkânı getirilmiştir.

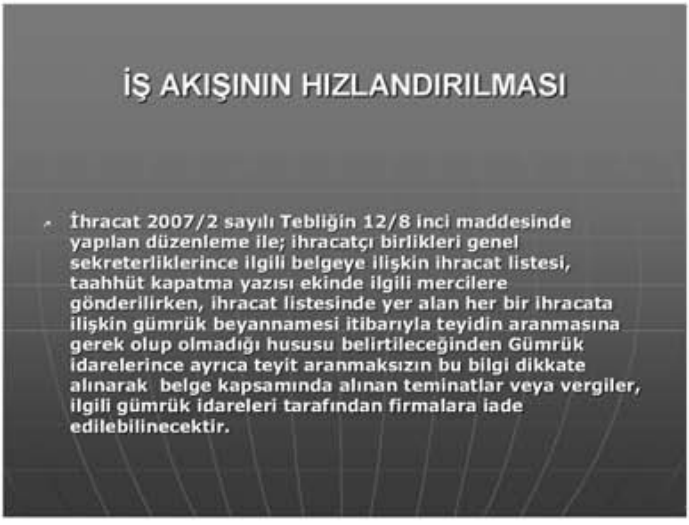
Önemli bir sorun olarak dile getirilen ihracata ilişkin gümrük beyannamelerinin geç kapatılması nedeniyle gerek KDV iadesi/mahsubu, gerekse Dâhilde İşleme izin belgesi taahhüt kapama işlemlerinin veya teminat iade işlemlerinin uzun zaman almasının önüne geçilmesini teminen ihraç eşyasını taşıyan aracın kara sınır kapısından çıktığı anda iç gümrükte açılmış olan ihracat beyannamesinin elektronik olarak kapatılmasına yönelik düzenlemeler TIR sisteminde gerçekleştirilmiş olup, 26 Mart 2007 tarihi itibarıyla da bu sistem yürürlüğe konulmuştur.

Adi transit olarak tanımladığımız diğer transit işlemlerinde ise program yazımları devam etmektedir. 1 Mayıs 2007 tarihi itibarıyla da bununla ilgili program uygulamaya geçilecek,

sınır kapısında aracın çıkış anı itibarıyla ihracat beyannamelerinin elektronik olarak kapatılması mümkün hale gelebilecektir.

Getirilen diğer bir sistem de gümrük işlemlerinin uzamasına sebebiyet veren onay aşamasının kaldırılarak bunun yerine "Kabul İşlemi" adı verilen, sadece beyannamenin ekleri sayısıyla karşılaştırıp onların beyannameye ekli olup olmadığını kontrol edilmesi şeklinde bir sürece geçilmiştir.

Bir diğer konu, belki Mustafa Bey bundan daha detaylı bahsedecektir, biliyorsunuz Dâhilde İşleme izin belgeleri elektronik ortamda düzenlenmektedir. Ve bunun getirdiği bir kolaylık da gerek Gümrük Müsteşarlığının Dış Ticaret Müsteşarlığı ile yaptığı veri değişimi, gerekse bu sistemin getireceği bir kolaylık. Bundan böyle İhracatçı Birlikleri taahhüt kapatma yazılarının eki ihracat listelerine "Teyit alındı" bilgisini kaydetmek suretiyle bunu gümrük müdürlüklerine gönderdiği takdirde gümrük idarelerince ayrıca teyit aranmaksızın teminat iadeleri mümkün olabilecektir.

Sektörün dış ticaret hacmine baktığımız zaman Dâhilde İşleme rejimi önemli bir kapasiteye sahiptir. Dâhilde İşleme rejimi Dış Ticaret Müsteşarlığının verdiği izin belgesi ile birlikte gümrük idarelerinin de daha basit işlem ve kullanımlar için Dâhilde İşleme İzni düzenlediği bilinmektedir. Gümrük idareleri Dâhilde İşleme izin belgesi ve Dâhilde İşleme izin kapsamında Dâhilde İşleme rejimi tebliğleri, genelgeler, talimatlar ve belgenin "Özel Şartlar" bölümünde belirtilen hükümler ile ihracat rejimi ve gümrük mevzuatı hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Son olarak da, hepinizin bildiği gibi, 1.1.2006 tarihi itibarıyla Dâhilde İşleme izin belgeleri müracaat aşamasından kapanma aşamasına kadarki süreci elektronik ortamda yapılmasını mümkün kılacak, Gümrük Müsteşarlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığının müşterek çalışmasıyla geliştirilmiş bir sistem ve bunun paralelinde düzenlenmiş bir tebliğ bulunmaktadır. Bu sistem sayesinde gümrüklerin belge ile yapılan ithalat-ihracat işlemlerinin kontrolü bu belge kapsamındaki ….. kontrolü otomatik olarak sisteme devredilmiştir. Bunun da yine bu süreçlerde yaşanan gecikmeleri önemli ölçüde azalttığını düşünüyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

İSMAİL KEMALOĞLU: Biz de teşekkür ediyoruz Bülent Beye. Son olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğünün Daire Başkanı Mustafa Bey. Buyurun efendim.

MUSTAFA SEVER – Dış Ticaret Müsteşarlığı, İhracat Genel Müdürlüğü Daire Başkanı:

Sayın Başkan, TUSAF'ın değerli Başkanı ve Yöneticileri, bakanlıklarımız ve üniversitelerimizin saygıdeğer temsilcileri, değerli ihracatçılar, sözlerime başlamadan önce saygıyla selamlıyorum.

Sizleri fazla istatistiğe boğmadan un ve unlu mamuller ihracatımızın çok özet bir değerlendirmesini yaptıktan sonra sektörden gelecek sorulara daha fazla vakit ayırmak istiyorum.

TÜRKİYE'NİN GENEL İHRACATI		
YILLAR	GENEL	% DEĞİŞİM
2003	47.252	
2004	63.167	25
2005	73.122	14
2006	85.309	17

TOPLAM TARIM İHRACATIMIZ		
YILLAR	GENEL	% DEĞİŞİM
2003	4.845	
2004	6.009	24
2005	7.812	30
2006	8.198	5

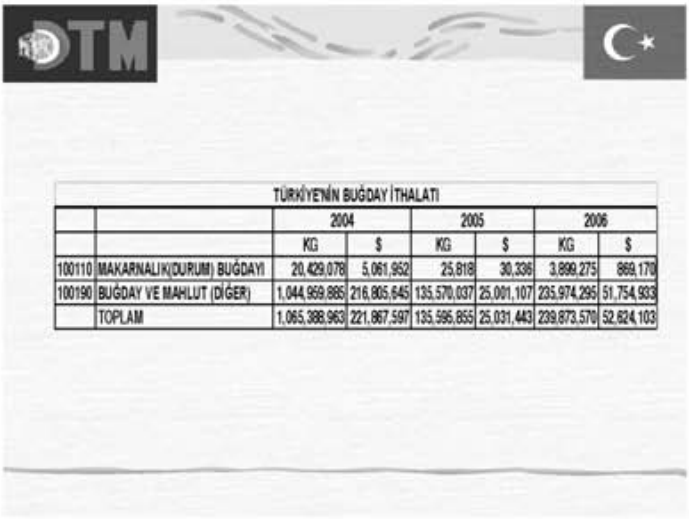
Genel ihracat rakamlarımıza ve toplam tarım ürünleri ihracatımıza baktığımız zaman, 2003 yılından itibaren gerçekten ciddi bir artış trendi yaşanmaya başladığını görüyoruz ve bu artış memnuniyet verici bir şekilde devam etmektedir. Tabii bu arada tarım ürünleri ihracatımızda ki ihracatın 4,8 milyar Dolardan 8,2 milyar Dolara yükselmesinde gerçekten un ihracatçılarımızın, unlu mamul ihracatçılarımızın çok büyük katkıları var. Hepsine teşekkür ediyoruz.

Burada tabii tarım ürünleri ihracatında belirli sektörler arasında gerçekten kıyasıya tatlı bir rekabet yaşanıyor. Bunlardan en başta gelen 2 milyar Dolarla fındık ihracatımız var. Onu 1 milyar Dolarla yaş meyve ve sebze ihracatımız izliyor. 400 milyon Dolar un, aynı miktarda unlu mamul olmak üzere kabaca toplam 800 milyon Dolarla un ve unlu mamul ihracatımız geliyor. Bunu da 600 milyon Dolarla şeker ve şekerleme ürünü sektörü ihracatı izliyor.

Ben burada un ve unlu mamul sektörünü gerçekten birinciliğe oynayacak bir altyapıya, böyle bir geleceğe sahip bir sektör olarak görüyorum. İnşallah bunun ileride, belki de fındığı bile zorlayabilecek bir seviyeye geldiğini hep beraber göreceğiz.

TARIM ÜRÜNLERİNİN GENEL DIŞ TİCARETTEKİ PAYI				
YILLAR	GENEL	TARIM	%PAY	
2003	47.252	4.845	10	
2004	63.167	6.009	10	
2005	73.122	7.812	11	
2006	85.309	8.198	10	

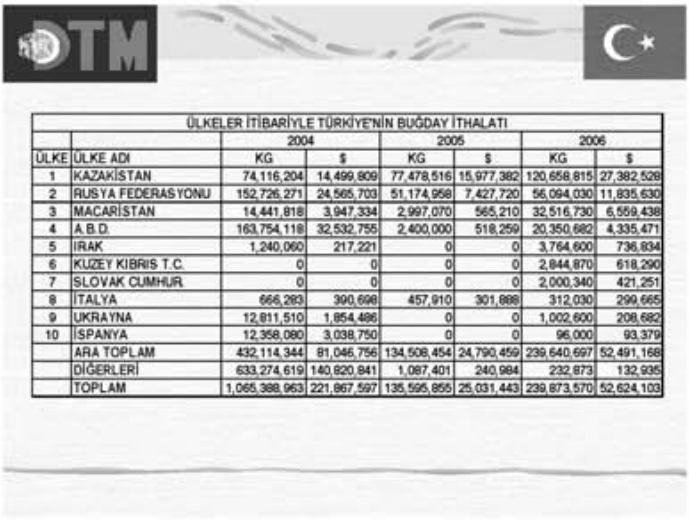
Toplam tarım ürünleri ihracatımız, genel ihracatımız içerisinde %10 paya sahip. Gerçekten tarım sektörü hem istihdam edilen nüfusun %27'sini çalıştırması, milli ekonomiye - gayri safi milli hâsılaya %10, ihracata %10 katkı sağlaması nedeniyle hem ekonomik açıdan, hem sosyal açıdan müsteşarlık olarak önemsediğimiz bir sektördür.

TÜRKİYE'NİN BUĞDAY İTHALATI

		2004		2005		2006	
		KG	$	KG	$	KG	$
100110	MAKARNALIK(DURUM) BUĞDAYI	20,429,078	5,061,952	25,818	30,336	3,899,275	869,170
100190	BUĞDAY VE MAHLUT (DİĞER)	1,044,959,885	216,805,645	135,570,037	25,001,107	235,974,295	51,754,933
	TOPLAM	1,065,388,963	221,867,597	135,595,855	25,031,443	239,873,570	52,624,103

Buğday ithalatımız gördüğünüz gibi gene ağırlıklı olarak ekmeklik buğday olarak gerçekleşmekte. Tabii bu buğday ithalatının geçmişte 2,5–3 milyon ton seviyelerine çıktığı olmuştu. Ama son yıllarda Dâhilde İşleme rejimi kapsamında buğday ithalatına izin verilmemesi ve ihtiyacın doğrudan TMO'dan karşılanması bu ithalatın bu noktalara gerilemesine vesile oldu. Ancak TMO'nun stoklarının bitmesi sonucunda, biliyorsunuz, 8 Eylül 2006 tarihinden bu yana Dâhilde İşleme rejimi kapsamında buğday ithalatına izin veriliyor. Dolayısıyla bu rakamların un ihracatımızdaki artışa paralel olarak inşallah bu yıl 1,5 milyon ton seviyesini yakalayabilirsek, buğday ithalatımızın da 2 milyon ton seviyelerine çıkmasını bekliyoruz.

ÜLKELER İTİBARİYLE TÜRKİYE'NİN BUĞDAY İTHALATI

		2004		2005		2006	
ÜLKE	ÜLKE ADI	KG	$	KG	$	KG	$
1	KAZAKİSTAN	74,116,204	14,499,809	77,478,516	15,977,382	120,658,815	27,382,529
2	RUSYA FEDERASYONU	152,726,271	24,565,703	51,174,958	7,427,720	56,094,030	11,835,630
3	MACARİSTAN	14,441,818	3,947,334	2,997,070	565,210	32,516,730	6,559,438
4	A.B.D.	163,754,118	32,532,755	2,400,000	518,259	20,350,682	4,335,471
5	IRAK	1,240,060	217,221	0	0	3,764,600	736,834
6	KUZEY KIBRIS T.C.	0	0	0	0	2,844,870	618,290
7	SLOVAK CUMHURİ	0	0	0	0	2,000,340	421,251
8	İTALYA	666,283	390,698	457,910	301,888	312,030	299,665
9	UKRAYNA	12,811,510	1,854,486	0	0	1,002,600	208,682
10	İSPANYA	12,358,080	3,038,750	0	0	96,000	93,379
	ARA TOPLAM	432,114,344	81,046,756	134,508,454	24,790,459	239,640,697	52,491,168
	DİĞERLERİ	633,274,619	140,820,841	1,087,401	240,984	232,873	132,935
	TOPLAM	1,065,388,963	221,867,597	135,595,855	25,031,443	239,873,570	52,624,103

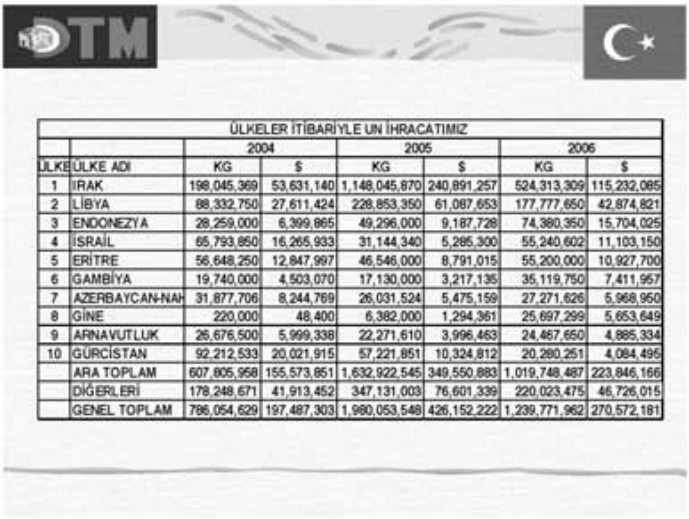
Buğday ithalatımıza ülkeler itibariyle baktığımızda ihtiyacımızı ağırlıklı olarak Kazakistan, Rusya Federasyonu, Karadağ, Ukrayna gibi ülkelerden karşılıyoruz.

TUKİYENİN BUĞDAYDA UYGULADIĞI TARİFE KONTENJANLARI					
G.T.İ.P.	Madde Adı	Menşei	Tar. Kon Miktarı	Tar Kon Dönemi	Uygulanacak Gümrük Vergisi
1001.10	Makarnalık buğday (durum buğdayı)	AB	100.000 Ton	01.09-31.05	0
1001.90	Diğerleri	AB	200.000 Ton	01.09-31.05	0

Buğday ithalatında 100 bin ton makarnalık, 200 bin ton ekmeklik buğday olmak üzere 300 bin tonluk bir tarife kontenjanımız var. Sıfır vergi ile getiriliyor bu. Tamamen AB ile Türkiye arasındaki ikili anlaşmalar çerçevesinde bu ithalat gerçekleştiriliyor.

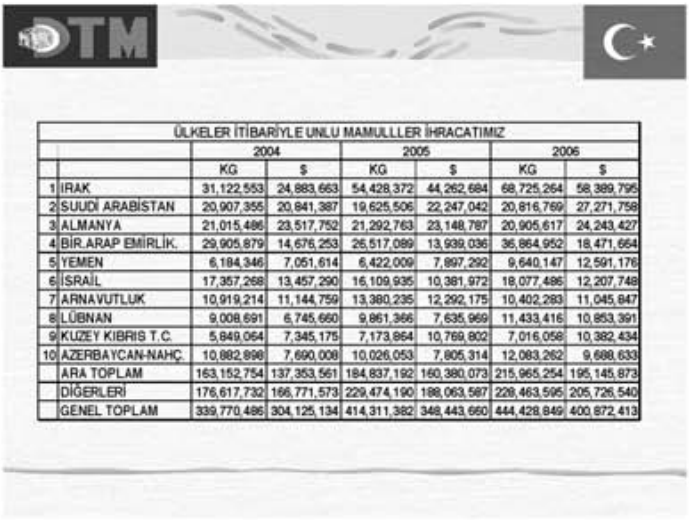
Madde Adı	Gümrük Vergisi
Makarnalık Buğday	100
Ekmeklik Buğday	130

Hâlihazırda makarnalık buğdayda %100, ekmeklik buğdayda %130 oranlarında gümrük vergisi uygulanmaktadır.

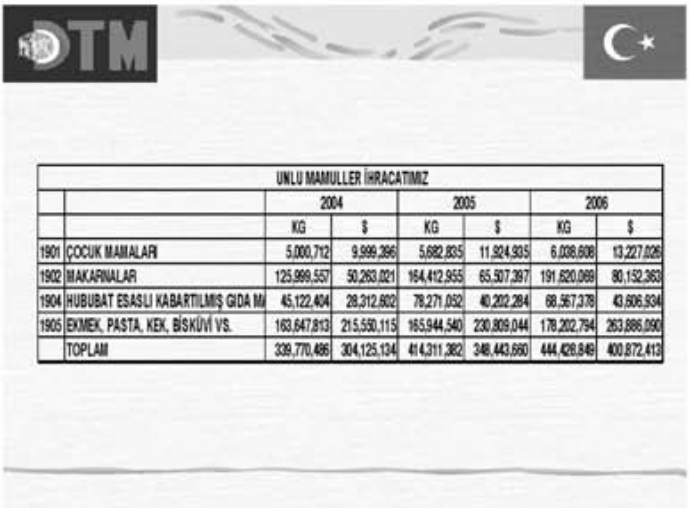
ÜLKELER İTİBARİYLE UN İHRACATIMIZ								
		2004		2005		2006		
ÜLKE	ÜLKE ADI	KG	$	KG	$	KG	$	
1	IRAK	198,045,369	53,631,140	1,148,045,870	240,891,257	524,313,309	115,232,085	
2	LİBYA	88,332,750	27,611,424	228,853,350	61,087,653	177,777,650	42,874,821	
3	ENDONEZYA	28,259,000	6,399,865	49,296,000	9,187,728	74,380,350	15,704,025	
4	İSRAİL	65,793,850	16,265,933	31,144,340	5,285,300	55,240,602	11,103,150	
5	ERİTRE	56,648,250	12,847,997	46,546,000	8,791,015	55,200,000	10,927,700	
6	GAMBİYA	19,740,000	4,503,070	17,130,000	3,217,135	35,119,750	7,411,957	
7	AZERBAYCAN-NAH	31,877,706	8,244,769	26,031,524	5,475,159	27,271,626	5,968,950	
8	GİNE	220,000	48,400	6,382,000	1,294,361	25,697,299	5,653,649	
9	ARNAVUTLUK	26,676,500	5,999,338	22,271,610	3,996,463	24,467,650	4,885,334	
10	GÜRCİSTAN	92,212,533	20,021,915	57,221,851	10,324,812	20,280,251	4,084,495	
	ARA TOPLAM	607,805,958	155,573,851	1,632,922,545	349,550,883	1,019,748,487	223,846,166	
	DİĞERLERİ	178,248,671	41,913,452	347,131,003	76,601,339	220,023,475	46,726,015	
	GENEL TOPLAM	786,054,629	197,487,303	1,980,053,548	426,152,222	1,239,771,962	270,572,181	

Ülkeler itibariyle un ihracatımıza baktığımız zaman ilk sıralarda Irak, Libya, Endonezya gibi ülkeleri görmekteyiz. Eğer Irak'ta geçmiş yıllarda yaşanan bu un ihalesi tekrar açılırsa belki de beklentilerimizin bile üzerinde bir un ihracatını yine gerçekleştirebiliriz. Burada memnuniyet verici olan şey yeni pazarlara ciddi miktarlarda ihracat yapmaya başlamış olmamızdır.

ÜLKELER İTİBARİYLE UNLU MAMULLLER İHRACATIMIZ							
		2004		2005		2006	
		KG	$	KG	$	KG	$
1	IRAK	31,122,553	24,883,663	54,428,372	44,262,684	68,725,264	58,389,795
2	SUUDİ ARABİSTAN	20,907,355	20,841,387	19,625,506	22,247,042	20,816,769	27,271,758
3	ALMANYA	21,015,486	23,517,752	21,292,763	23,148,787	20,905,617	24,243,427
4	BİR.ARAP EMİRLİK.	29,905,879	14,676,253	26,517,089	13,939,036	36,864,952	18,471,664
5	YEMEN	6,184,346	7,051,614	6,422,009	7,897,292	9,640,147	12,591,176
6	İSRAİL	17,357,268	13,457,290	16,109,935	10,381,972	18,077,486	12,207,748
7	ARNAVUTLUK	10,919,214	11,144,759	13,380,235	12,292,175	10,402,283	11,045,847
8	LÜBNAN	9,008,691	6,745,660	9,861,366	7,635,969	11,433,416	10,853,391
9	KUZEY KIBRIS T.C.	5,849,064	7,345,175	7,173,864	10,769,802	7,016,058	10,382,434
10	AZERBAYCAN-NAHÇ.	10,882,898	7,690,008	10,026,053	7,805,314	12,083,262	9,688,633
	ARA TOPLAM	163,152,754	137,353,561	184,837,192	160,380,073	215,965,254	195,145,873
	DİĞERLERİ	176,617,732	166,771,573	229,474,190	188,063,587	228,463,595	205,726,540
	GENEL TOPLAM	339,770,486	304,125,134	414,311,382	348,443,660	444,428,849	400,872,413

Unlu mamul ihracatımıza baktığımızda, 2004 yılından itibaren gerçekten kararlı bir şekilde, istikrarlı bir şekilde ihracat artışı söz konusu. 2006 yılı sonu itibariyle 304 milyon dolardan 400 milyon dolar seviyesini aşmış durumdayız.

UNLU MAMULLER İHRACATIMIZ							
		2004		2005		2006	
		KG	$	KG	$	KG	$
1901	ÇOCUK MAMALARI	5,000,712	9,999,396	5,682,835	11,924,935	6,038,606	13,227,026
1902	MAKARNALAR	125,999,557	50,263,021	164,412,955	65,507,397	191,620,069	80,152,363
1904	HUBUBAT ESASLI KABARTILMIŞ GIDA M	45,122,404	28,312,602	78,271,052	40,202,284	98,567,378	43,606,934
1905	EKMEK, PASTA, KEK, BİSKÜVİ VS.	163,647,813	215,550,115	165,944,540	230,809,044	178,202,794	263,886,090
	TOPLAM	339,770,486	304,125,134	414,311,382	348,443,660	444,428,849	400,872,413

Unlu mamul ihracatımızı ağırlıklı olarak makarna, ekmek, pasta, kek, bisküvi sektörü oluşturmaktadır.

Burada Oğuz Bey tarafından gündeme getirilen hususlar konusunda kısaca bir açıklama yapmak istiyorum. Biliyorsunuz geçmiş yıllarda buğday ihtiyacı TMO tarafından karşılandığı dönemlerde yerli üretime çok fazla zarar vermemek için, hasadın yapıldığı dönemde biliyorsunuz buğday tahsilâtı yapılmamıştı.

Şimdi tabii olay ithalata döndü ama biz yine benzer kaygılarla hem ihracatçıyı mağdur etmeden, hem de yerli üretimi de çok fazla etkilemeden nasıl bir düzenleme yapabiliriz diye düşündük. TMO ile bu konuları görüştük ama Oğuz Beyin de söylediği gibi, biz bu konunun TMO tarafından sizlerle paylaşılmış olabileceğini düşündük. Tamamen kendi aramızda böyle bir değerlendirme yaptık. Ama ihracatçıyı da mağdur etmemek adına ne gerekiyorsa yaptık, bundan kuşkunuz olmasın. 15 Mayıs ile 31 Ağustos arasında ihracat öncesi ithalat yapılamayacak. Ancak, ihracat taahhüdünü tamamlayan firmalar bu dönemde ithalatlarını gerçekleştirebilecekler. Burada bizim mantığımız şu oldu, bir birim yerli ürün kullanarak bir şekilde un-unlu mamul ihracatı yapıyorsa bir firma, onun yerine o dönemde bir birim ithalat yoluyla getirip piyasaya sunmasının eşdeğer eşya kapsamında hiçbir mahsuru yok. Aksi takdirde kenara çekilip durması bence daha kötü bir şey. En azından piyasaya girerek hem ihracat gelirimizde bir düşme yaşanmıyor, hem firma aktivitesini devam ettiriyor, herhangi bir pazar kaybına uğramıyor, hem de sistem biraz daha hızlı çalışarak TMO'ya gidebilecek buğdayın önünü daha baştan, daha fazla bir şekilde kesme imkânı sağlayacağı kanaatine ulaştık. Bu şekilde bir uygulama yaptık. Ben geçmişten un ihracatçılarımızın birçoğunun fikrini bildiğim için, onlarda bu dönemde gerçekten illa ithalat yapalım diye bir kaygıları, bir talepleri olmadığı kanaatindeydik, böyle bir düzenleme yaptık. İnşallah burada hem sizler, hem yerli üretim, kimse zarar uğramadan ihracat performansımızı da düşürmeden yolumuza devam ederiz. Çok teşekkür ediyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

İSMAİL KEMALOĞLU: Kendisine biz de teşekkür ediyoruz.

5–10 dakika vaktimiz var. Sorular olabilir. Ben mümkün olduğu kadar fazla yoruma girmeden, soruları olan çok fazla kişi varsa onlara da söz hakkı verebilmek için hızlıca sorularınızı alabilirim, yoksa oturumu kapatacağız.

MUSTAFA KOZLU – MİSUN, Amasya: Sayın Başkanım, benim hem zatıâlinize, hem de Bülent Taşoluk Beyefendiye sorum olacak.

İlk olarak gümrük ile ilgili sorayım. Biz Habur ile ilgili, daha ziyade bir ihracat kapımız orası, oradan çalışıyoruz. Biraz önce çok güzel şeyler sundunuz, onları memnuniyetle izledik. Fakat bu elektronik ortamdan layıkıyla faydalanmış değiliz. Bu teyitler meselesinde başımız belada. İcraatın yapılmasından iki ay sonra da olsa, üç ay sonra da olsa belgelerimizi maalesef kapatamıyoruz. Siz çok güzel şeyler söylediniz ama biz daha faydalanamadık. Bu iş neden böyle oluyor bilmiyorum. Bunun lütfen incelenip hakikaten sizin anlattığınız gibi tahakkukunu bekliyoruz.

BÜLENT TAŞOLUK: Sunuşumda da dediğim gibi; son dönemde Ticaret Müsteşarlığı ile yaptığımız protokol çerçevesinde tüm kapanmış beyanname bilgilerimiz Dış Ticaret Müsteşarlığına intikal ettirilmekte. Artık taahhüt kapatma aşamasında Dış Ticaret Müsteşarlığımız bizim gönderdiğimiz bilgilerle sizin sunduğunuz bilgileri elektronik ortamda karşılaştırıp orada o noktada teyit alacak. Ve o teyitleri aldığına ilişkin olarak ihracat listelerinin karşısına teyit alındı bilgisini kayıt edecek. Gerek tebliğde yapılan düzenlemeler, gerekse bizim gümrük idarelerine verdiğimiz talimatta bu şekilde düzenlenmiş taahhüt kapatma yazıları, yani eki ihracat listelerinde "Teyit alınmıştır" bilgisi bulunan ihracat listeleri için gümrük idareleri ayrıca teyit aramaksızın teminat işlerini yapması konusunda talimatlandırıldı.

MUSTAFA KOZLU: Efendim orada sıkıntı yok. Sıkıntı teyidin sorulmasında. Halen Habur'dan posta ile teyit soruluyor. Teyidin teyidi. Sonra bu teyitlerin elektronik olarak görünmesi lazım. Madem elektronik ortamda yapıldı bu muameleler.

BÜLENT TAŞOLUK: Bir konuda tabii kapanmış beyanname bilgileri Dış Ticaret Müsteşarlığına intikal ettiğinden, beyannamenin kapanmasıyla ilgili problemi vardır. Tamamen memur inisiyatifine dayalı bir sistem. Az önce de belirttiğim gibi, TIR karnesi ile yapılan, transit ihracat eşyasının TIR karnesi ile yapılan işlemlerinde kapıdan çıktığı anda aracın çıkış kaydına istinaden elektronik olarak ihracat beyannamesi kapanacak. Adi transit dediğimiz, yani TIR karnesi haricinde yapılan transit işlemlerinde ise ihracat eşyasının iç gümrükte beyannamesi verilmiş, Habur'dan transit işlemi yapılıyor. Bununla ilgili olarak da gene en son nokta, muhafaza memuru aracın çıkışını gördüğü anda sisteme gireceği bir bilgi ile beyanname otomatik olarak kapanacaktır.

Bununla ilgili düzenleme de Mayıs ayının başı itibarıyla bu program devreye sokulacak. Eğer bu programın devreye girmesiyle birlikte artık o memur inisiyatifi dediğimiz, memurun ihmalkârlığı veya başka konulardan dolayı, gecikmelerden dolayı beyannamenin geç kapanması, geç kapanan beyannamelerin de Dış Ticaret Müsteşarlığına gönderilememesi nedeniyle o teyit almadaki uzun süreç ortadan kalkacak diye düşünüyorum.

Mayıs ayını bekleyelim. Mayıs ayından sonraki süreçte ben bu tür sorunların ortadan kalkacağını düşünüyorum.

MUSTAFA KOZLU: Bekleyip, göreceğiz. Teşekkür ederim Sayın Genel Müdürüm. Bir sorum da sizeydi Sayın Başkan. Dün bir haber aldık. Limanlardaki buğday satış fiyatlarınızı ilan etmişsiniz. Herhalde bunda bir yanlışlık yok.

İSMAİL KEMALOĞLU: Web sayfasında yayınlandı, doğrudur.

MUSTAFA KOZLU: Evet. Bu konuyu arkadaşlarla biraz tartışıp, paylaştık ve biraz fevri bulduk. Yani biraz sivri bulduk. İhale ile satışa geçmiştiniz. Limanlardaki bu buğday fiyatları arkadaşları tedirgin etti, ben bilgilerinize arz etmek istiyorum. Takdir sizindir.

İSMAİL KEMALOĞLU: Sivriden kasıt yüksek bulmak mı acaba?

MUSTAFA KOZLU: Hayır efendim. Daha aksi, düşük bulundu. Piyasaları menfi etkiledi. Önümüzde harmana giriyoruz. Bilmiyorum nasıl olacak?

İSMAİL KEMALOĞLU: Masada TMO yok tabii, yoksa soruları o arkadaşlara yöneltmenizi isterdim. Mustafa Bey sorduğu için kısaca söyleyeyim. Biz o fiyatı uzun süre hesap yaparak açıkladık. Tabii TMO olduğumuz için belki bir sanayici gözüyle, bir sanayicinin bakışından daha farklı. Bizim göz önüne almamız gereken kıstaslar var. O açıdan o fiyatlar makul diye düşünüyoruz.

MUHAMMET UĞUR KALELİ: Konya'dan AVS Tarım A.Ş., sorum TİGEM Genel Müdürümüz İsmail Hakkı Beye.

Öncelikle sertifikalı tohum çalışmalarından dolayı kendilerini tebrik ediyorum. Ayrıca ekibini de tebrik ediyorum. Ancak, 2 yıl önce Konya'da "Cömert" tanıtımı yapılırken bir kaliteli buğday ithalatından söz etmiştiniz. Rusya'dan gelecek olan Moskov 99 ya da 39, tam hatırlayamıyorum; böyle bir buğdayın ithal edilip, çok kaliteli bir buğday olduğunu, bin ton kadar getirilip, çiftliklerde üretilip daha sonra çiftçimize dağıtılacağından bahsetmiştiniz orada.

Bunun sonu ne oldu? Moskov 39 ya da 99 geldi mi? Çiftliklerde üretimi yapılıp, çoğaltılıp çiftçilerimize dağıtılacak mı? Bu konu hakkında bilgi edinmek istemiştim. Teşekkür ederim.

İSMAİL HAKKI SAYIN: 1 ton geldi. Aksaray çiftliğimizde, Polatlı çiftliğimizde ve Altınova çiftliğimizde denemelerine başladık. Geçen yılki deneme sonuçları olumlu. Yalnız biz denemeleri en az iki yıl yapmadan çiftçiye dağıtılabilir duruma getirmiyoruz. O nedenle bu yılki deneme sonuçlarından sonra sertifikasyona gireceğiz. Ama geçen yılki denemeler olumludur. Verim değeri Bezostaya'nın altında, yalnız protein ve diğer değerleri Bezostaya'nın üzerinde.

İSMAİL KEMALOĞLU: Teşekkür ediyoruz. Başka soru var mı acaba?

Gıdaya yapacağımız bütün değer katma, zenginleştirme sonuçta insan için. Yapılan her şey insan için. O nedenle oturumu kapatırken kendinize iyi bakın, sağlığınıza dikkat edin diyorum. Teşekkürler, sağ olasınız.

Buğday & Una Değer Katma Kongresi 2017

Wheat & Flour Fortification Congress 2017

GÖRÜNTÜLER

Katma Kongresi
13-15 Nisan/13-15 April 2007
WOW Kremlin Hotel Antalya / Turkey
Wheat & Flour
eksim
nicef
kremlin palace
TUSAF
Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu
Turkish Flour Industrialists' Federation

Katma Kongresi
13-15 Nisan/13-15 April 2007
WOW Kremlin Hotel Antalya / Turkey
Wheat & Flour
Fortificatio Congress
unicef
Toprak Mahsulleri Ofisi
Turkish Grain Board
kremlin palace
TUSAF
Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu

Türkiye Un Sanayi
Federasyonu
Turkish Flour Industr
Federation
kremlin palace
TUSAF
Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu
Turkish Flour Industrialists' Federation

Fortification
unicef
kremlin palace
TUSAF
Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu

Fortifi
kremlin palace
USDA

EU rural
EU rural
are for
Toprak Mahsulleri Ofisi
Turkish Grain Board
TUSAF

AKBANK
DORUK
Buğday & Una
Değer Katma Kongresi
13-15 Nisan/13-15 April 2007
WOW Kremlin Hotel Antalya / Turkey
Wheat & Flour
Fortification Congress
unicef

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ

HOŞ GELDİNİZ
Buğday & Una
Değer Katma Kongresi
ACARSAN

AKBANK
DORUK
eksim
Buğday & Una
Değer Katma Kongresi
13-15 Nisan/13-15 April 2007
WOW Kremlin Hotel Antalya / Turkey
Wheat & Flour
Fortification Congress